

**İLKÖĞRETİM ALTINCI VE YEDİNCİ SINIF
ÖĞRENCİLERİ İLE SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
DERS KİTAPLARINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

Ayşe Nur UZUN TURAN

(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2003

İLKÖĞRETİM ALTINCI VE YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ İLE
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
DERS KİTAPLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ayşe Nur UZUN TURAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı
Danışman: Prof.Dr. Ersan SÖZER

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Haziran, 2003

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

İLKÖĞRETİM ALTINCI VE YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİ İLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ayşe Nur UZUN TURAN

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2003

Danışman: Prof.Dr. Ersan SÖZER

Teknolojik gelişmelere dayalı olarak eğitim anlayışı ve sistemi değişim göstermektedir. Gelişen ve değişen eğitim anlayışına göre pek çok eğitim araç-gereci geliştirilmekte ve işe koşulmaktadır. Ancak, ders kitapları, geliştirilen tüm çağdaş araç-gereçlere karşın öğrenme-öğretme süreçlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ders kitapları, yazının ve kağıdın bulunması ile oluşmaya başlamış, matbaanın bulunması ile de çoğalmıştır. Bilgi teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak da değişim göstermiştir.

Okul programının gerçekleşmesinde ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Ders kitapları, öğrenme ve öğretme sürecinin planlı eğitim uygulamalarında önemli kaynaklar olduğundan, öğretmen ve öğrencinin temel başvuru kaynağıdır. Sosyal Bilgiler programının amaçlarından biri iyi ve nitelikli yurttaşlar yetiştirmektir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler ders kitaplarının programdan kaynağını alan yeni kuşaklara yön vermesi, yetiştirilmek istenen bireyin niteliklerini belirlemesi ve toplumsallaşmanın içeriğini, yönünü saptamada etkin olması gerekmektedir.

Toplumsal gelişme, nitelikli bir eğitimle olanaklıdır. Nitelikli bir eğitim için, ders kitaplarının eksikliklerinin giderilmesi, yanlışlarının düzeltilmesi, bilgilerinin güncelleştirilerek değişik yaklaşımlarla zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle,

ders kitapları ve özellikle de görevi nitelikli insan yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının nasıl olduğu ve olması gerektiği çok önemlidir.

Bu araştırma; ilköğretim ikinci basamakta okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, Sosyal Bilgiler ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma, 2001-2002 eğitim-öğretim yılının II. döneminde Eskişehir ili ilköğretim kurumlarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarını, öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeye çalıştığından, tarama niteliğinde bir çalışmadır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak öğretmen ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerini almak amacıyla; 80 sorudan oluşan öğretmen anket formu ve 54 sorudan oluşan öğrenci anket formu kullanılmıştır.

Araştırmada verilerin çözümü için önce, öğretmen ve öğrencilerin anket formlarına verdikleri yanıtlar bilgisayar ortamında işlenmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde, Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin görüşleri sayı ve yüzdeler ile ortaya konulmuştur. Öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında farklılıklar olup olmadığının anlaşılması için bağımsız t testinden yararlanılmıştır.

Araştırma sonuçları, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitabının biçimsel, görsel, içerik, dil ve anlatım, alıştırma ve değerlendirme özellikleri konusunda kararsız kaldıklarını; öğrencilerinse genel olarak ders kitaplarına ilişkin olumlu düşündüklerini göstermiştir.

ABSTRACT

THE OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS AND THE SIXTH AND SEVENTH CLASS STUDENTS ABOUT SOCIAL STUDIES COURSE BOOKS IN PRIMARY SCHOOL

Ayşe Nur Uzun Turan

Department of Primary Education, Program in Social Studies
Anadolu University Graduate School of Social Studies, May 2003

Supervisor: Prof. Dr Ersan Sözer

The education system and approach have been changed on the grounds of technological developments. Many education vehicles or apparatus have been improved and operated by means of this changing and developing opinion. However, course books still maintain to be used or benefited despite all contemporary education apparatus in learning-teaching processes.

Course books, infact, initialized to be formed when writing and paper sheet were invented and amplified with the invention of printing. Furthermore, they have been altered. Related with technological improvements.

Course books have a special significance in order to realize school programs. They are fundamental reference sources of students and teachers due to the fact that they are major resources in planned education practices of learning-teaching processes. One of Social Studies program's goals is to bring up well-behaved and qualified citizens. For this reason, Social Studies course books need to determine the future way of next generation, to qualify individual's characteristics and to become effective in constructing the content of socialization.

Social development can only be possible with qualified education. In order to build a qualified education, it is necessary to compansate the lacking of course books by correcting their falsities, updating their knowledge and prosper them with various

approaches. Therefore, the fact how it is or how it should be done is severe because Social Studies course books are responsible for growing qualified and skillful individuals

This dissertation intends to evaluate the opinions of Social Studies teachers and students who attend sixth and seventh classes in the second phase of primary school. Because the study has been performed with an aim to evaluate the Social Studies course books which are currently held in primary schools of Eskişehir through the second term of 2001-2002 education period by attributing to the opinions of students and teachers, it is a survey form. In this study, a questionnaire with eighty questions for teachers and a questionnaire with fifty-four-questions for students were performed so as to gather data about their opinions.

The responds of teachers and students for those questionnaires were firstly decoded on computer and the opinions were drawn by means of numbers and percentages. The independent “t” test was benefited in order for comprehending if there are any differences between the opinions of teachers and students.

The results of this study demonstrate that while social studies teachers are indecisive or ambiguous about the formel, visual, content, language and expression, exercise and evaluation fetatures of these course books, students, on the other hand, generally have an affirmative considering about them.

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ayşe Nur UZUN TURAN'ın "İlköğretim Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencileri ile Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri" başlıklı tezi 24/06/2003 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof.Dr.Ersan SÖZER	
Üye	: Y.Doç.Dr.Mehmet GÜLTEKİN	
Üye	: Y.Doç.Dr.Zuhal ÇUBUKÇU	

Prof.Dr. İlknur KEÇİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Dünyadaki teknolojik gelişme ve değişimler, bilimsel alanlardan toplum yapılarına kadar pek çok alandaki olgu ve olayları etkilemekte ve doğal olarak bu gelişme ve değişimler eğitim ve öğretime de yansımaktadır. Bununla birlikte, bugün ders kitaplarının eğitim ve öğretimde önemli bir yeri olduğu kabul edilmelidir.

Kitap, insan beyninin en önemli besin kaynağıdır. Ders kitapları ise bilgi verme amacına yönelik hazırlanmış bir kaynaktır. Ders kitaplarının konuyu çok yönlü kavrayan, nitelikli görsel öğelerle destekleyen, bilginin öğrenilip öğrenilmediğini denetleyen ve çağa uygun bir biçimde hazırlanması, bu kaynağın verimini ve besin değerini artıracaktır. Öğrenciler için hazırlanan ve özellikle de görevi nitelikli insan yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının nasıl olması gerektiği bu bağlamda önem kazanmaktadır.

Bu araştırma, ilköğretim okullarının ikinci basamağında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amacı ile yapılmıştır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının var olan durumunun ortaya konulması, eksiklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi yönünde önerilerin belirtilmesi, Sosyal Bilgiler programının etkili olarak sınıf ortamında uygulanması bakımından önem taşımaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ve getirilen önerilerin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde pek çok kişinin katkıları olmuştur. Özellikle çalışmanın planlanması, uygulanması ve sonuçlandırılmasındaki görüş ve yönlendirilmeleriyle katkılarını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof.Dr. Ersan SÖZER'e teşekkürlerin en büyüğünü borçluyum.

Araştırma konusunun şekillenmesinde, veri toplama aracının hazırlanmasında, istatistiksel verilerin düzenlenmesinde yardımına başvurduğum değerli hocam

Yrd..Doç.Dr. Mehmet GÜLTEKİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın planlanması, veri toplama aracının hazırlanması, verilerin çözümlenmesinde yardımlarına başvurduğum sayın Prof. Dr. Şefik Yaşar'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmada her türlü yardımı esirgemeyen Yrd.Doç.Dr. Handan DEVECİ'ye, görüş ve önerileri ile bana destek olan Öğr. Gr. Erdoğan KAYA'ya, Arş. Gr. Dilek Belet'e ve İlköğretim Bölüm sekreteri Kamile Kullabcı'ya, çok teşekkür ederim.

Araştırma konusunda önemli destek ve yardımlarını gördüğüm Barbaros İlköğretim Okulu Müdürü sayın M. Emin COŞKUN'a, Müdür Yardımcısı Recai YILMAZ'a, araştırmanın yazımında yardımcı olan Okulöncesi Öğretmeni Sema SÖNMEZ'e, bütün yoğunluğuna karşın İngilizce çevirilerde yardımlarını esirgemeyen Araş.Gör. Fuat GÜLLÜPINAR'a, veri toplama aracının uygulanmasında ve toplanmasında yardımcı olan Mahir Hamdi SARI'ya, araştırmanın Türkçe dil yapısına uygun olması konusunda yardım eden Türkçe Öğretmeni Şule ÖZYETGİN'e ve araştırmanın her aşamasında manevi desteğiyle yanımda olan Özgül AYAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süresince her konuda yardımlarını, sabır ve desteğini hiç esirgemeyen eşim Haydar TURAN'a, anneme, babama, kardeşlerime ve adını sayamadığım pek çok kişiye teşekkür borçluyum.

Eskişehir, Haziran 2003

Ayşe Nur UZUN TURAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	ix
TABLO LİSTESİ	xv
ŞEKİL LİSTESİ	xvii
GRAFİK LİSTESİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Sosyal Bilgiler Dersi	3
1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitapları	6
1.1.2.1.Ders Kitaplarının Geçmişi	7
1.1.2.2. Heyet-i İlmîyeler’de ve Şuralarda Ders Kitapları	8
1.1.2.3. Tek Kitap Çok Kitap Sorunu	10
1.1.2.4. Gelecekte Ders Kitapları	14
1.1.2.5. Öğretim Teknolojileri İçinde Ders Kitaplarının Yeri	16
1.1.2.6. Ders Kitaplarının Hazırlanma Süreci	19
1.1.2.7. Ders Kitaplarının Eğitim ve Öğretimdeki Önemi	21
1.1.2.8. Ders Kitabının Seçiminde Kullanılan Ölçütler	22
1.1.2.9. İyi Bir Ders Kitabının Temel Özellikleri.....	23
1.1.2.10. İyi Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Özellikleri	34
1.1.2.11. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	38
1.2. Araştırmanın Amacı	43
1.3. Araştırmanın Önemi	43
1.4. Sınırlılıklar	44
1.5. Tanımlar	45

2. YÖNTEM	47
2.1. Araştırmanın Modeli	47
2.2. Evren ve Örneklem	47
2.3. Veriler ve Toplanması	51
2.4. Verilerin Çözümlemesi	52
3. BULGULAR VE YORUM	54
3.1. Çalışma Evrenine Giren Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler	54
3.2. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	57
3.2.1. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	57
3.2.2. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	66
3.2.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması	75
3.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	81
3.3.1. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	81
3.3.2. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	86
3.3.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması	90
3.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri	94
3.4.1. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri	94
3.4.2. Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri	106
3.4.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması	113

3.5. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri	119
3.5.1. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri	119
3.5.2. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri	123
3.5.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması	127
3.6. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri	129
3.6.1. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri	129
3.6.2. Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri	133
3.6.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması	136
3.7. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşleri	139
3.8. Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Belirttikleri Diğer Görüşler	144
3.8.1. Öğretmenlerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Belirttikleri Diğer Görüşler	144
3.8.2. Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Belirttikleri Diğer Görüşler	146
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	149
4.1. Sonuçlar	149
4.1.1. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	149
4.1.1.1. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	149

4.1.1.2. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	151
4.1.1.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar	152
4.1.2. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	153
4.1.2.1. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	154
4.1.2.2. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	155
4.1.2.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar	156
4.1.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	157
4.1.3.1. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	157
4.1.3.2. Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	158
4.1.3.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar	160
4.1.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	161
4.1.4.1. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	161
4.1.4.2. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	162
4.1.4.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar	163

4.1.5. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	164
4.1.5.1. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	164
4.1.5.2. Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	166
4.1.5.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar	167
4.1.6. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	168
4.1.7. Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	169
4.1.7.1. Öğretmenlerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	169
4.1.7.2. Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik Sonuçlar	170
4.2. Öneriler	170
4.2.1. Ders Kitabının Niteliklerine Yönelik Öneriler	171
4.2.2. Araştırmalara Yönelik Öneriler	174
EKLER	175
KAYNAKÇA	216

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Öğretmenlere Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü	48
2. Çalışma Evrenine Giren Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri	49
3. Öğrencilere Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü	50
4. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımları	50
5. Tebliğler Dergisi'nde Yayınlanan 2001-2002 Öğretim Yılında Okutulan Ders Kitapları	55
6. Çalışma Evrenine Giren Ders Kitapları	56
7. Öğretmenlerin Ders Kitaplarını Kullanma Süresi	56
8. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	57
9. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	67
10. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları	76
11. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	82
12. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	87
13. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları	91
14. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğiyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	94
15. Öğrencilerin Kitabın İçeriğiyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	106

16. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğiyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları	114
17. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	120
18. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleriyle İlgili Maddelere Sorulara Verdikleri Yanıtlar	124
19. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları	128
20. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	130
21. Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar	133
22. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları	137
23. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenleriyle İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlar	139
24. Öğretmenlerin Ders Kitabının Özellikleriyle İlgili Olarak Belirttikleri Diğer Görüşler	145
25. Öğrencilerin Ders Kitabının Özellikleriyle İlgili Olarak Belirttikleri Diğer Görüşler	146

ŞEKİL LİSTESİ

Sekil

Sayfa

1. Sosyal Bilgilerin İçeriği 3
2. Yaşantı Konisi 17

GRAFİK LİSTESİ

<u>Grafik</u>	<u>Sayfa</u>
1. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	150
2. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	152
3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	153
4. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	154
5. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri	155
6. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	156
7. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri	158
8. Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri	159
9. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	160
10. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri	162
11. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri	163
12. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	164
13. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri	165
14. Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri	166

Grafik**Sayfa**

15. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme
Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması..... 168
16. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşleri 169

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Düşünme öğrenildikten sonra, beyin çeşitli şekillerde yönlendirilir. Bilgi, seçilerek algılanır ve sorgulanmak istenilenler üzerinde fikir yürütülür. İnsan gelişiminde eğitimin önemi düşünülürse, bu konuda en iyiye ulaşma çabası araştırmayı gerektirir.

Aydınlanma, insanın kendi suçu sonucunda içine düştüğü olgunlaşmama yani kendini özgürce yönetememe, olanaklarını özgürce geliştirememe durumundan kurtulmasıdır; bu erginleşmeme, bir kimsenin başka birinin yönlendirilmesi olmaksızın kendi aklını, anlama yetisini serbestçe kullanma becerikliliğini gösterememesinden doğar. Bu çocuksu durum; insanın anlama yetisinin yetersizliğinden değil, ama başkasının yönlendirmesi ve yardımı olmaksızın aklını kararlı bir biçimde kullanamamasından kaynaklanır. Öyleyse bu konuda ilkemiz “Sapere aude!” (Düşünmekten korkma) olmalıdır (Kant, 1984, s. 213).

Korkusuzca düşüncenin üzerine yürüyebilmek, akli ve bilgiyi en verimli şekilde kullanabilmek; ancak çağdaş bir eğitim sürecinden geçmekle olanaklıdır. Eğitim, insanlık tarihi kadar eski bir kavram ve insanın yaşantısının her döneminde karşısına çıkabilecek kadar geniş bir alana sahip olduğundan, bugüne kadar eğitimin pek çok tanımı yapılmıştır: Eğitim, “kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir” (Varış, 1978, s. 35). Eğitim, sosyal bir süreç olmasının yanı sıra, bireyin yaşantısında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1984, s. 12). Hesapçıoğlu'nun (1998, s. 33), Leif ve Rustin'den aldığı tanımlarda ise eğitim, “çoğu zaman kelime anlamı ile ferdin sosyalleştirilmesi, hem cinslerine benzer ve topluma faydalı bir üyenin hazırlanması anlamına gelir” ve “insanların bilgi ve görgülerinde geçerli saydığımız şeyleri gelecek

nesillere aktaran, hatta gelecekte olacak değişme ve gelişmeleri hazırlama iddiasında bulunan en üst görüş yüceliğini isteyen bir insan eseridir” şeklinde tanımlanmıştır.

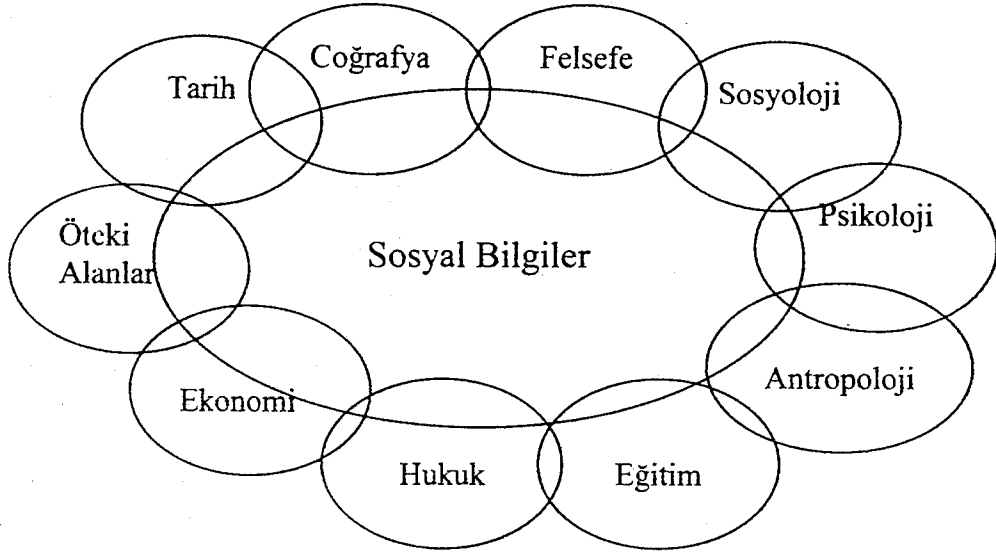
Eğitimimin “toplumun yarınlarını oluşturma” görevinden yola çıkarak, hızla değişen bir dünyada çağdaş ve demokratik bir toplum yaratmanın yolu, çağcıl eğitimden geçmektedir. Böyle bir toplum da ancak toplumsal değerleri sorgulayan, yeni değerler üreten, eleştirel ve yaratıcı yurttaşlarla olanaklıdır (Doğanay, 2002, s. 18). Bu niteliklere sahip yurttaşları topluma kazandırma görevi Sosyal Bilgiler dersine aittir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinin programı ve programı işler hale getiren ders kitabı oldukça önemlidir. Elbette şu da unutulmamalıdır ki, ders programları ve kitaplar ancak etkili bir eğitim-öğretim ortamında amaca ulaşabilir.

Sosyal Bilgiler, insanları ve yaşamlarını konu alan, bireyin kendisini ve diğer insanları anlamaya yardımcı olan disiplinlerarası bir alandır. Bu nedenle Sosyal Bilgileri tanımlamak zor olmakla birlikte Sosyal Bilgilerin “yurttaşlık yeterliliklerini kazandırma” ve “disiplinlerarası oluşu” onu diğer bilimlerden ayırt edici iki özelliğidir (Doğanay, 2002, s.16).

Sönmez (1997, s. 3) Sosyal Bilgileri, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgilerdir” şeklinde tanımlanmıştır. Sosyal Bilgilerin “yurttaşlık yeterliliklerini kazandırma” özelliğini vurgulayarak yapılan tanımlarsa şu şekildedir: “İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu yurttaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır” Erden (?, s.8). Doğanay’ın (2002, s. 16) Sosyal Bilgiler eğitiminin uzmanlarından olan Barr, Barth ve Shermis’ten aktardığına göre Sosyal Bilgiler, “yurttaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesi” dir.

Bir toplumda yaşayan insanların yaşayışları, ilişkileri, kültürleri, diğer toplumlar arasındaki yerleri ve onlarla bağlantıları konusundaki temel ve genel bilgilerin önemli bir bölümü Sosyal Bilgilerin alanı içerisindedir. Bu nedenle Şekil 1’de de görüldüğü

gibi Sosyal Bilgiler, toplum yaşamını düzenleyen “Sosyal Bilimler” den, ilköğretim çağındaki çocuğun düzeyine uygun seçilen disiplinlerden oluşan, disiplinlerarası bir yaklaşımdır. Sosyal Bilgiler dersleri ilköğretim programlarında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi şeklinde düzenlenmiştir (Sözer, 1998, s. 7).

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin İçeriği

(Sözer, 1998, s. 7)

Sosyal Bilgiler toplumsal ve güncel yaşama ilişkin bilgileri ele alan disiplinlerden oluşmuştur. Sosyal Bilgilerin en önemli görevi etkili, demokratik ve sorumlu yurttaşlar yetiştirmektir.

Yapılan bu araştırmada; Sosyal Bilgiler programının tarihçesinden başlanarak, ders kitaplarının biçimlenişleri, görsel malzeme kullanımı, dil ve anlatımı, gelecekte nasıl olacağına kadar, kitapların hazırlanma ve gelişim süreçleri de incelenecektir.

1.1.1. Sosyal Bilgiler Dersi

Öztürk ve Dilek'in (2002, s. 70) Nelson'dan aldıklarına göre yirminci yüzyılın başında “Sosyal Bilgiler” adında bir kavramdan söz etmek olanaksızdır. Bunun yerine okullarda

Sosyal Bilimler ve ağırlıklı olarak da Tarih öğretilmektedir. Ayrıca okul programlarında Matematik ve Fen Bilimleri ders saatleri Sosyal Bilimlerle ilgili derslerden daha fazla olmuştur. Ancak bu durum yirminci yüzyılın son çeyreğindeki gelişmelerle son bulmuştur. Sözer'in (1998, ss. 22-24) belirttiğine göre, Fen Bilimleri ve teknolojideki gelişmelerin Sosyal Bilimlerin desteği olmaksızın, toplumun kalkınmasında yeterli olmayacağı görüşü yaygınlaşmış ve giderek değişen ve gelişen dünyada insanlararası ilişkiler, ekonomik etkinlikler ve toplumsallaşmanın önemi ile Sosyal Bilimlere ilişkin eğitim programları önem kazanmaya başlamıştır. İlk defa Sosyal Bilgiler programı 1892 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde hazırlanmıştır. Hazırlanan program, toplumsal siyasal yaşamın değişmesi, bilim ve teknolojideki gelişmeler, öğrenme ve öğretme anlayışındaki yeniliklerle zaman içerisinde değişiklikler göstermiştir.

Disiplinlerarası bir yaklaşım olduğundan, Sosyal Bilgilerin konusu çok geniştir ve toplumsal yaşamda yer alan düzenlemeler, her türlü ilkeler ve genellemeler bu alanın konusu olabilir. İçeriğini Sosyal Bilimlerdeki disiplinlerden alan ve bu kadar geniş bir yelpazesi olan Sosyal Bilgiler dersi öğrenciye bir bütün halinde verilmelidir. Çünkü insan her türlü olguyu parça parça değil, bir bütün içinde görür ve daha iyi anlar. Bu nedenle Sosyal Bilgiler alanına giren disiplinlerin ortak noktaları bulunarak, öğrenciye onların birleştirilmiş hali sunulmalıdır. Ayrıca çocuklar gelişim açısından birinci çocukluk dönemi ve Piaget'in somut işlemler basamağında olduklarından, her türlü olguyu bir bütün içinde algırlar. Bunlara paralel olarak çocuğun zihinsel gelişimi tündengelimden tümevarıma doğru olduğundan ve çocuğun bilgiyi transfer edebilmesi için toplumsal olgu ve olaylar bir bütünlük içerisinde ele alınmalıdır (Sözer, 1998, s. 49; Sönmez, 1997, ss. 4-5).

Sosyal Bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte "insanoğlu var olduğu andan itibaren hem Fen hem de Sosyal Bilimler eğitimi başlamıştır" denilebilir. Çünkü insan, doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, yaşar ve ölür. İnsan, bu ortamda yaşayabilmek için doğa ve toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorunda kalır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler eğitimi dünyada oldukça eskilere dayanmaktadır (Sönmez, 1997, s. 7).

Sosyal Bilgiler eğitimi insanlığın yaşı kadar eskidir. İlk ve en eski toplumlarda Sosyal Bilgiler adına devlet düzeni, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar ve doğa kuralları şeklinde rastlanmaktadır (Sönmez, 1997, s. 7). İlk kez “Sosyal Bilgiler” adıyla bir dersin ilk ve ortaokullarda okutulmasını Fransız düşünürü Condorcet (1743-1749) savunmuştur. On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri’nde ulusal toplum anlayışını oluşturmak üzere Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularından oluşan bir tür Sosyal Bilgiler dersi içeriğinin oluşturulması kararlaştırılmıştır. Sosyal Bilgiler (Social Studies) terimi ilk kez 1916’da Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılmaya başlanmıştır (Sözer, 1998, s.8).

Türk eğitim tarihinde ise; Türklerin İslamiyeti kabul edişinden önce toplumsal yaşamla ve kültürle ilgili bilgiler çocuklara öğretilmeye çalışılmıştır. Osmanlılarda; Sosyal Bilimler içinde yer alan kimi dersler, kurumların öğretim düzeylerine uygun biçimde belli saat ve sürelerde okutulmuştur (Akyüz, 1997, ss. 137-274).

1962 ilkokul program taslağında, uzun yıllardır bir arada okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri birleştirilerek “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adıyla tek ders haline getirilmiştir. Daha sonra dersin adı 1968 ilkokul programında “Sosyal Bilgiler” olarak değiştirilmiş ve dördüncü ve beşinci sınıflarda haftada beşer saat okutulmaya başlanmıştır. Aynı dönemde ortaokullarda ise; 1924’ten 1967 yılına dek yapılan program düzenlemelerinde Tarih ve Coğrafya dersleri aynı adla ancak değişen haftalık sürelerle yer almıştır. Bunun yanı sıra Yurttaşlık Bilgileri (Malûmat-ı Vataniye, Vatani Malûmat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgiler) haftada ikişer ya da birer saat olarak okutulmuştur. 1967 programında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilerek, ortaokulun birinci ve ikinci sınıflarında haftada beşer saat, üçüncü sınıflarında ise dört saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Sözer, 1998, s. 24). 1967 programı üzerinde o yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde egemen olan “yeni Sosyal Bilgiler” akımının önemli etkisi olmuştur. Ancak Türkiye’de bu hareketi destekleyecek öğretim araç-gereçlerinin bulunmayışı ve öğretmenlerin gerekli mesleki bilgilerinin yetersiz olması gibi nedenlerle, Sosyal Bilgiler dersinde geleneksel yaklaşım egemenliğini sürdürmüştür (Erden, ?, s. 6).

1988 yılında bir değişiklik yapılarak ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersi yeniden ayrılarak, altıncı ve yedinci sınıflara haftada ikişer saat olmak üzere “Milli Tarih” ve “Milli Coğrafya” dersleri; sekizinci sınıflara ise haftada ikişer saat “Yurttaşlık Bilgileri” ve “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” dersleri şeklinde düzenlemiştir. Dördüncü ve beşinci sınıflarda ise bir değişiklik yapılmadan 1997 yılına kadar bu program uygulanmıştır. 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitimin uygulanmaya başlanması ile M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 10.09.1997 tarih ve 143 sayılı kararı ile “Milli Tarih” ve “Milli Coğrafya” dersleri yerine dördüncü ve yedinci sınıfları kapsayan yeni bir “İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” yürürlüğe konulmuştur (Sözer, 1998, s.10; Can, Yaşar ve Sözer, 1998, ss. 24-25).

Her eğitim programında amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört temel öge vardır. Sosyal Bilgiler programının amaçları, M.E.B. İlköğretim Programında yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları; toplumda insanların birbirleriyle ilişkileri; çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirme; ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirme olarak sıralanmıştır. Sosyal Bilgiler programının amaçlarını gerçekleştirmek ve içerikte sunulan bilgileri öğrencilere kazandırabilmek için öğrenme-öğretme süreçleri çok önemlidir. Öğrenme-öğretme sürecinin planlı bir şekilde uygulanması ders kitapları yoluyla gerçekleşmektedir. Bu noktada hazırlanan programı eğitim-öğretim ortamına taşıyan ders kitapları, öğretime rehberlik edecek kaynaklardan en önemlilerinden biri olarak üst sıralardaki yerini almaktadır.

1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitapları

Sosyal Bilgiler programının önemli amaçlarından biri öğrencileri iyi birer yurttaş olarak yetiştirmektir. Bu amacı gerçekleştirmede sınıf ortamında kullanılan ders kitapları çok işlevsel bir öneme sahiptir. Buradan yola çıkarak, araştırmanın bu bölümünde ders kitaplarına ilişkin bilgilere yer verilecektir.

1.1.2.1. Ders Kitaplarının Geçmişi

Ders kitabı, öğrenme ve öğretme araçlarının en eskisi, en çok bilineni ve en çok kullanılanıdır. Kitabın oluşması, önce yazının sonra da kağıdın bulunması ile gerçekleşmiştir. En eski yazınlar hiç kuşkusuz ki, yazıyı ilk kullanan ve çivi yazısıyla yazan Sümerlere ait tabletlerdir. Bu tabletler günümüzden M.Ö. üç bin yıllarına aittir. Sonra Asurlular bu tabletleri bir araya toplayarak bir tür kitaplık ve arşiv oluşturmuşlardır (Aydın, 2001, s.8).

Aydın'ın (2001, s.8) Laborre'den aktardığına göre kitapların ilk kaynağı odundur. Kitap anlamına gelen Yunanca "Biblos" ve Latince "Liber" sözcüklerinin ilk anlamı "ağaç kabuğu"dur. Günümüzdeki kitapların oluşması elbetteki kağıdın bulunması ve yazının kağıt üzerine yazılması ile gerçekleşmiştir. Çilenti'nin (1986, s.118) Blond'dan aktardığına göre kağıt ilk defa M.S. yüz beş yılında Çin'de bulunmuştur. Ancak kağıt yapma yöntemi, yedi yüz yıl sonra Arap ülkelerine gelebilmiştir. O zamana kadar, gerek Orta Doğu gerekse Batı ülkelerinde sayfalı kitaplar veya rulolar için papirüs; ağaç kabukları, balmumlu ağaç tabletler, fildişi tabletler, parşömen (koyun derisi) ve velium (dana derisi) kullanılmıştır. Böylece Çinlilerin ipeği, Mısırlıların papirüsü ve Romalıların parşömeni modern kitaba ulaşmada tarihsel birer basamak olmuşlardır.

M.S. bin yüz elli yılında İspanya'da ilk kağıt yapım evinin kurulması ve kağıdın kullanılmasıyla kitapların yapımı kolaylaşmıştır. Batı dünyasında çocuklar için ilk ders kitabı IX. Yüzyılın başında sekiz yüz on üç yılında Mainz şehir meclisinin "çocuklara Katolik inançları ve Allah'ın sözleri öğretilmelidir" kararını almasından sonra yazılmıştır. Alınan bu karardan sonra ders kitapları eğitimin vazgeçilmez araçları olmuş ve papaz için İncil ne kadar önemliyse, öğretmen için de kitap o kadar önemli olmuştur (Çilenti, 1986, s. 118).

Türk eğitim tarihine bakıldığında ise en yaygın olarak kullanılan kitabın "Elifba Cüzü" olduğu görülecektir. Bu kitap, dört-beş yaşındaki çocukların, on-on bir yaşına kadar devam ettikleri sıbyan mekteplerinde alfabe öğretmek amacıyla kullanılan en eski ve yaygın kitaptır. Yazarı ve ilk yazıldığı tarih bilinmemektedir (Akyüz, 1997, s. 183).

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllardan itibaren dönem dönem yapılan Heyet-i İlmiye'lerde ve Milli Eğitim Şuralarında da ders kitapları gündeme gelmiştir.

1.1.2.2. Heyet-i İlmiyeler ve Şuralarda Ders Kitapları

Eğitim tarihinde önemli bir yeri olan ve eğitim-öğretim açısından önemli kararların alındığı Heyet-i İlmiyeler ve Milli Eğitim Şuralarında ders kitapları ile ilgili aşağıda belirtilen noktalara değinilmiştir.

I. ve II. Heyet-i İlmiye Kararları: 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında yapılan I. Heyet-i İlmiye'de, ders kitapları ile "üstün değerde müracaat kitaplarının dilimize çevrilmesinde takip olunacak esaslar" gündeme alınmıştır. Gündem gereğince Türkçe sözlükler, Milli Kültür, Milli Tarih, Milli Müzik, Milli Dil ve Edebiyat kitaplarının yazdırılması görüşülmüştür. Bu görüşme ile ders kitaplarının çeviri çalışmaları başlamıştır. 1924 yılında yapılan II. Heyet-i İlmiye'de "ders kitaplarının yazdırılması" ile ilgili kararlar alınmıştır (Binbaşoğlu, 1999, ss. 176-177). III. Heyet-i İlmiye'de ders kitapları ile ilgili gündem oluşturulmamıştır. Heyet-i İlmiyelerde ve şuralarda önce ders kitaplarının "ne olduğu", daha sonra da "nasıl olması gerektiği" üzerinde durulmuştur.

I. Milli Eğitim Şurası: 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında yapılan şurada "tek tip kitap" (devlet kitabı) sistemi kabul edilmiştir (M.E.B., 1991, s.175).

II. Milli Eğitim Şurası: 15-21 Şubat 1943 tarihleri arasında yapılan şurada; "ilk ve ortaokul düzeyinde hazırlanan Tarih kitaplarının bilimselliği, eğitim bilimlerine uygunluğu ve bu konuda dikkat edilecek noktaların belirlenmesi kararları alınmıştır. Ayrıca ilk ve orta dereceli okullarda Tarih dersinin programı ve ders kitapların çocuğun düzeyine uygun olmadığı belirtilerek meslek okulları ve teknik okullar için ayrı ayrı kitap yazılmasının gerektiği kararı alınmıştır (M.E.B., 1991, ss.199-203).

VII. Milli Eğitim Şurası: 5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında yapılan şurada okul ders kitapları ile ilgili yapılan öneriler şu şekildedir:

- Kitaplar, en az ikinci hamur kağıda basılmalıdır.
- Baskı işi özenle yapılmalı, kitap okunaklı olmalıdır (harf puntoları büyük olmalı).
- Kitaplar renkli resimlerle resimlendirilmelidir. Resim, harita, şema ve diyagramlara çokça yer verilmelidir. Bunlar metnin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.
- Uzun süre kullanıldıklarından, kitap kapakları sağlam olmalı ve ilk bakışta öğrencinin dikkatini çekmelidir.
- Konular bilimsel, eğitsel ve estetik değerde yazılmalıdır.
- Uluslar arası eylemsel bir işbirliği ve anlayışı duygusunu geliştirmek amacını gözden uzak tutmamalıdır.
- Çok kitap yönteminin sakıncalı yanları olmakla birlikte, yararı da vardır. Çok kitap yöntemi, yazarlar arasında rekabet uyandırmak suretiyle piyasada sürekli kaliteli ders kitabı bulunmasını sağlar. Bu tutum, çağımızın serbest teşebbüsü teşvik ve demokratik düzen anlayışına da uygundur. Bunun için tek kitaba dönülmemelidir, yazarları destekleyici yolda elden gelen yardım yapılmalıdır (M.E.B., 1991, ss. 270-272).

Ayrıca, ders kitaplarının seçilmesi, basılması ve dağıtılması ile bununla ilgili yönetmelik hakkında da öneriler gelmiştir.

IX. Milli Eğitim Şurası: 24 Haziran- 4 Temmuz 1974 tarihleri arasında yapılan şurada “Programlar”, “Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar” görüşülürken ders kitapları ile ilgili alınan kararlar şu şekildedir;

Zorunlu öğretim çağını kapsayan temel eğitimin gereği olarak, öğrencilere tamamen veya kısmen parasız kitap vermek veya çok ucuz bir fiyatla sağlamak amacıyla Bakanlıkça, İlkokul, Ortaokul kitapları için başlatılan “Tek Kitap” uygulaması sürdürülecektir (Karar 101).

Tek kitap uygulaması, bir plana göre, zamanla diğer eğitim kademeleri kitaplarını da kapsamına alacaktır.

Tek kitap olarak kabul edilen ders kitapları; ödüllü yarışmalar düzenlemek veya komisyon veya kişilere yazdırılmak suretiyle Bakanlıkça hazırlanarak veya serbest yazarlara ait kitaplardan seçilecektir (Karar 102).

Tek kitabın telif hakkı, baskı sayısı sınırsız olmak veya okutulma süresi en az beş yıl olmak kaydıyla, ödül vermek veya bir defa da önceden ödenmek suretiyle Bakanlıkça satın alınacaktır (Karar 103).

Bakanlık, Tek Tip kitap olarak kabul edilen ders kitaplarının zamanında basılması ve öğretim yılı başlamadan önce okullara dağıtılmasını sağlamak üzere, gerekli tedbirleri alacak; bu maksatla Bakanlık Basımevinin olanakları yetmediği takdirde, ders kitaplarının özel sektörde basımı sağlanacaktır (Karar 104).

Tek Tip kitap uygulaması, serbest yazarların bol miktarda yardımcı ders kitabı hazırlanması ve ders kitaplarının iyileşmesi çalışmalarına katkıda bulunmalarını destekleyecek ve onları özendirerek biçimde düzenlenecektir (Karar 105) (M.E.B., 1991, s.314).

X. Milli Eğitim Şurası: 23-26 Haziran 1981 tarihleri arasında yapılan şurada okul kitapları ile ilgili olarak, okul öncesi kurumlarında kaynak kitap olmak üzere beş adet el kitabı hazırlanması kararı alınmıştır (M.E.B., 1981, s.153).

XI. Milli Eğitim Şurası: 8-11 Haziran 1982 tarihlerinde yapılan şurada aşağıdaki konular görüşülmüştür;

.....Ders araçları arasında hiçbir zaman önemini yitirmeyen ders kitaplarının da ele alınarak çağdaş hale getirilmesi mutlaka gereklidir.

Ders programlarına uyan ders kitabı, öğretmen kitabı, atelye kitapları ne kadar modern ve yeni teknolojiler kullanılırsa kullanılsın, mutlaka gerekli ve çok önemli ders araçlarıdır. Bunların iyi kalitede kağıda basılmış, iyi okunabilir, cazip ve güzel eserler olması Türk Milli Eğitimi için özlenen bir amaçtır.

Komisyonumuz, kitap konusunun Bakanlığımızca ele alınmasının, her ders grubu için yetişmiş editörler kullanılarak göze hitap eden bu önemli araçların ıslahı yoluna gidilmesinin gerekli olduğu kanaatindeyiz (M.E.B., 1989, ss. 319-320).

XIV. Milli Eğitim Şurası: 27-29 Eylül 1993 tarihlerinde yapılan şurada “Milli Eğitim Bakanlığı’nın uygun görüşüne bağlı olarak, okul öncesi çocuk kitabı ve oyuncakları gibi materyal üreten, ithal eden işletmelere, vergi ve gümrük indirimi ve gerektiğinde kredi verilerek desteklenmeleri sağlanacaktır” kararı alınmıştır (M.E.B., 1993, s. 319).

Ders kitaplarının hem biçim hem de içerik olarak nasıl olması gerektiğine ilişkin kararların alındığı ilgili Heyet-i İlmiye ve Milli Eğitim Şuralarına ilişkin kararlara bakıldığında; I. Milli Eğitim Şurasında tek kitap sistemi kabul edilmiş, ancak bu kararın uygulanması 1976 yılında gerçekleşebilmiştir. Ayrıca, uygulamada yapılan bazı aksaklıklar ve dönemin siyasi ideolojisinin ders kitaplarına yansıtılmak istenmesi ile 1976-1977 öğretim yılında eğitim-öğretimde bazı sorunlar yaşanmıştır.

1.1.2.3. Tek Kitap Çok Kitap Sorunu

Tek kitap, çok kitap sorunu Türkiye’nin siyasi yaşamı ile yakından ilgilidir. 1950’li yıllara kadar tek parti ile yönetilen Türkiye’de ders kitapları da tek tip idi. Ancak çok partili yaşama geçiş ile seçeneklerin ortaya çıkma sürecinde ders kitapları da çoğaltılmıştır. Tek kitap uygulaması, zorunlu öğretim çağını kapsayan temel eğitimin gereği olarak, öğrencilere tamamen veya kısmen parasız kitap vermek veya çok ucuz bir

fiyatla sağlamak amacıyla (M.E.B., 1991, s.314) 1976-1977 öğretim yılında tek kitap uygulaması başlamıştır.

Kaya'nın (1977, s.391) belirttiğine göre Türkiye'de 1976-1977 öğretim yılına kadar uygulanan serbest kitap sisteminin getirdiği kimi yararlar ve sakıncalar olmuştur.

Serbest kitap sistemi;

- öğretmenleri kitap yazmaya özendirme,
- öğretmenlere ders kitabı seçiminde seçenek sunma,
- kitap kalitelerini düzenleme, yönünden yararlar sağlamıştır .

Ancak, serbest kitap sistemi aşağıda belirtilen sakıncaları da beraberinde getirmiştir;

- Aynı okullarda, aynı sınıfı okutan öğretmenler farklı yazarların kitaplarını seçmişler ve bu nedenle okul içinde öğretim bütünlüğü yakalanamamıştır.
- Bir üst sınıfa geçen öğrencinin kitaplarında kardeşi yararlanamamıştır.
- Sık sık yeniden kitap seçildiğinden milli israf olmuştur.
- Talim Terbiye Kuruluna yakın olan yazarların kitaplarının seçildiği iddia edilmiştir.

17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında yapılan I. Milli Eğitim Şurasında “tek tip kitap” (devlet kitabı) sistemi kabul edilmiş (M.E.B., 1991. s.175), ancak 1976 yılında uygulamaya konulabilmiştir. Tek kitap uygulamasını, dönemin hükümeti 1976-1977 öğretim yılında (Kaya, 1977, s.391), “Milli Eğitim Temel Kanunun” ilgili maddesini yeniden düzenleyerek uygulamıştır. Kibarkaya'nın (1996, s. 20) Kongar'dan aktardığına göre;

16 Haziran 1973 Tarihinde kabul edilip, 16 Haziran 1973 Tarihinde yürürlüğe giren 1739 sayılı, “Milli Eğitim Temel Kanunu”nun 54. maddesi kitap sorununu yeniden düzenliyordu. Bu madde şöyle der; “Milli Eğitim Bakanlığı eğitim ve araç ve gereçlerini;

1. Hazırlamak, imal etmek ve satın almak,
2. Kişilere veya kuracağı komisyonlara yarışmalar düzenleyerek hazırlatmak,
3. Özel kesimce hazırlananlar veya imal edilenler arasında seçmek veya tavsiye etmek, suretiyle 63. maddede belirtilen görevini yerine getirir”.

Yapılan bu değişiklik ile tek kitap sistemine dönülmüştür. Kibarkaya'nın (1996, s. 20) Kreiser'den aktardığına göre, dördüncü hükümet (31.03.1975 - 21.06.1977) sırasında kitaplar arasında seçim yapma serbestliğinden vazgeçilerek hükümete yakın belli yazarların kitapları yazması yoluna gidilmiştir. Böylece hem tek kitap düzenine geri dönülmüş hem de kitaplar siyasal iktidarlar tarafından kendilerine güvenilir kişilere yazdırılmış olmaktadır.

Dönemde yapılan bir diğer değişiklik de ders programları ile ilgilidir. Kibarkaya'nın (1996, ss. 21-22) Kongar'dan aktardığına göre dönemin hükümeti sırasında ısmarlanan ders kitaplarının bir kısmı, önceden belirlenmiş olan programa uymaması nedeniyle program kitaplara göre değiştirilmiştir.

O yıllarda yayınlanan Cumhuriyet gazetesinde (30 Ekim 1976, s. 10) ders kitapları bir komisyon tarafından tartışılmıştır. Açık oturumda, tek kitap olarak getirilen yeni ders kitapları tek kitap, dil, program, yazarların nitelikleri, bilimsel yanlışlıklar ve ders kitaplarının nasıl olması gerektiği tartışılmıştır. Komisyon, yeni sisteme göre hazırlanan ders kitaplarının Cumhuriyet'le başlayan bilimsellikten ve çağdaşıktan uzak olduğunu belirtmiştir. Kitapların, iktidara gelen kişilerin dünya görüşleri doğrultusunda değiştğinde ortaya çıkan sonuçlar hakkında bilgiler verilmiştir. Ders kitaplarının siyasal iktidarların görüşlerine göre yazılmasının sonucunda bilimsel düşünce gelişmeyecek ve okullardan sürekli olarak dünya görüşü değişik olan gençler yetişecek ve bu da gelecekteki çatışmaları hızlandıracaktır (Kaya, 1977, s. 397).

Komisyon tek kitap sorununu şu şekilde dile getirmiştir:

Tek kitap sorunu ele alınırken, en önemli yanı, Türk çocuğuna sunulacak bir kitabın içeriğinde, anayasaya, Atatürk ilkelerine, çok partili demokratik düzene ters düşmemesidir. Bu ancak partiler üstü milli eğitim anlayışının benimsenmesiyle gerçekleşebilir. Devlet düzeni çok partili demokratik düzen olduğuna göre bu aynı zamanda bir zorunluluktur. Bugün çağdışı bir uygulamadır bizi buraya getiren. Tek kitap içeriği, dili, eğitim düzeyi, öğrenciye değişi ile gerçeğe ters düşen örneklerle karşı karşıyayız. Anayasa, Atatürk ilkelerine, çok partili düzene ters düşen örnekler pek çoktur. Bir çeşit bölücü bir tutumla öğrenciye sesleniliyor. Gerçekte tek tip kitap kurullara ve en iyi şekilde hazırlatılsa bile sakıncalıdır. Tek kitap, eğitsel ve ekonomik nedenlerle savunulmaktadır. Tek kitabın tek yanlı eğitimden kurtulmak ve çok kitabın kötü rekabet, ekonomik sakıncalarından kurtulmanın bir ara yolu bulunmalıdır. Örneğin devlet okullarının seçtiği yetkili kurumlarca hazırlanmış kitapları satın almalı, öğrenciye bu kitaplar sunulmalıdır.

Komisyonun kitapların yanırları ile ilgili belirlediği ortak noktalar; “geçmişle ilişki, üstün ırk, cihangirlik, fetih ruhu, Batı uygarlığı düşmanlığı, Turancılık, dilde gericilik, güdümlü eğitim” biçimindedir. Yapılan oturumda bunun dışında, ders kitap yazarları ile ilgili olarak da yazarların ortaöğretimle uygulama ile ilişkili kişiler olmadıklarını, bildikleri ve bilmediklerini yazdıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, komisyon yanırlıklarla dolu ve aralarında düşünce birliği olamayan ders kitaplarında seçilen konuların ders saatine ve öğrenci düzeyine uygun olmadığını belirtmiştir.

Komisyonun yeni oluşturulan Tarih kitapları ile ilgili olarak görüşleri şu doğrultudadır;

Bozkurtçuluk ve bozkurt medeniyeti diye bir kavram çıkıyor. İşin tuhafı bu bozkurt uygarlığı yazarına göre hala geçerli olan, bugün de yaşayan bir uygarlık şekli. Yani bu kişiye göre üç bin yıl önce yaşamış olan bir Türk'ün eğilimleri ne ise, bugünde öyleymiş gibi göstermek istiyor yazar. Bir çeşit totemcilik anlayışını sürdürüyor ve bozkurt simgesinin geçerliliğinde söz ediyor. Her türlü otoriteye boyun eğme, fetihçilik anlayışının ve Türk uygarlığına göre mutluluğun bütün Dünyanın Türklerin boyunduruğu altına girmesiyle sağlanabileceği gibi düşünceleri savunuyor. Çok şey söylenebilir. Özetle çocukların eline verilebilecek kalitede bir kitap değil.

Komisyonun Coğrafya kitabına ilişkin eleştirileri ise, Coğrafya kitaplarının henüz değiştirilmediği ve okutulan kitapların daha önceki yıllardan seçildiği yönündedir. Bu seçilen kitapta da konu dağılımının çok dengesiz (Çin 46 satırla geçiştirilirken, Kanada 5 sayfada anlatılmıştır) ve öğrenciyi ezbere iten pek çok yanırlık olduğu vurgulanmıştır.

Tek kitap sisteminin sakıncalarını Kaya (1977, s.392-397) şu şekilde belirtmiştir;

1. *Sipariş Yöntemi*: Ders kitapları siyasal iktidarlara yakın kişilerce yazıldığından yarışma yöntemi ile seçilen kitapların özelliklerinden –anlatım, dil, düzen, şekil, grafik ve resimler bakımından çocuğun ilgisini çekme- yoksundur.
2. *Dilde Geriye Gidiş*: Ortalama ders kitaplarında kırk yıldır kullanılan dil, yeni ders kitaplarında yerini Arapça ve Farsça sözcüklere bırakmıştır. Yıllardır kullanılan “gözlem”, “somut”, “soyut”, “deney” gibi sözcüklerin yerine “müşahade”, “müşahhas”, “mücerret”, “deneyim” gibi sözcükler kullanılmaya başlamıştır.

3. *Öğretim Programında Geriye Gidiş*: Yeni ders kitapları Anayasa, Atatürk ilkelerine, çok partili düzene ters düşmekte ve geçmişle ilişki, üstün ırk, cihangirlik, fetih ruhu, Batı uygarlığı düşmanlığı, Turancılık, dilde gericilik, güdümlü eğitim ve çağdaş bilimsel bulgulara sırt çevirme gibi özellikler taşımaktadırlar.

1.1.2.4. Gelecekte Ders Kitapları

Ders kitaplarının eğitim anlayışı ve sistemi, teknolojik gelişmelere paralel olarak değişim göstermiştir. 1876 yılında yapılan Endüstri Devrimi, insanlığın teknolojik gelişiminde başlangıç noktasıdır ve oldukça önemli bir yere sahiptir. Endüstri çağının başlaması ile okullarda hızlı değişim olmamış ancak ortaya çıkan değişimler zamanla eğitim sisteminin yeniden yapılanmasını sağlamıştır. Endüstri Devrimi ile eğitim anlayışları değişen okulların, yirmi birinci yüzyıl “Bilgi Çağı”na ayak uydurmaları zordur. Çünkü, geleceğin eğitim anlayışında, öğrencilerin bilgi çağında başarılı olabilmeleri için gerekli bilgi ve becerilerin verilmesi gerekmektedir (Gates, 1999, ss.206-207). Bilgi çağında klasik öğretim sisteminden, yaşam boyu öğrenme, öğrenme toplumu, kaynağa dayalı öğrenme kavramlarını içeren yeni bir sisteme geçilmektedir. Duman (1998, s.10) geleneksel eğitim anlayışı ile yirmi birinci yüzyıl eğitim ve öğrenme anlayışını şu şekilde karşılaştırmıştır;

Geleneksel Eğitim ve Öğrenme Anlayışı	21 yy. Eğitim ve Öğrenme Anlayışı
Öğreten	Kolaylaştırıcı
Edilgen, öğretilmeyi bekleyen ve bilgiyi paket eden bir öğrenci	Etkin, öğrenme sorumluluğu alan ve bilgiyi araştıran bir öğrenen
Öğretmen merkezli	Öğrenci/öğrenen merkezli
Okur-yazar	Bilgi okur-yazarı
Ders kitabı ana kaynak	Çok çeşitli kaynaklar
Ürünü temel alan nicel değerlendirmeye dayalı öğrenme	Nicel ve nitel değerlendirmeye dayalı öğrenmeyi öğrenme
Okullarda sınırlı ve bir eğitim	Herkes için yaşamboyu bir eğitim
Klasik üniversite	Sanal üniversite

Ders kitapları, yazının ve kağıdın bulunması ile oluşmaya başlamış, matbaanın bulunması ile de çoğalmıştır. Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişime bağlı olarak ders kitapları da değişim göstermeye başlamıştır. Örneğin artık tek kitap değil de öğretim paketi yaklaşımı benimsenmektedir. Öğretim paketlerinde, ünitenin öğrenilmesi için gerekli olan tüm teknolojik araç-gereçler olan CD, disket, diğer materyaller ve kılavuz kitap birarada bulunmaktadır (Şahin ve Yıldırım, 1999, ss. 55-56). Yirmi birinci yüzyılın anlayışı olan öğrenmeyi öğrenme anlayışı içinde de ders kitapları gelecekte değişim göstermeye başlayacaktır.

Bilgi Çağını yakalayan pek çok ders kitabı şirketi, eğlenceyi ve eğitimi bir arada veren, öğrenciyi eğlendirirken eğitmeyi amaçlayan eğitim yazılımları hazırlamaktadır (Gates, 1999, ss. 214-215). Bu yazılımlar öğrencilere dönüt vererek belki de ders kitabının yerini alacaklardır. Günümüzde eğitim amaçlı hazırlanmış yazılımlar daha zenginleştirilerek ders kitabı kadar sık kullanılabilir. Böylece öğrenciler bilgiye kendileri ulaşarak etkin olacaklardır (Şahin ve Yıldırım, 1999, s.56). Örneğin öğrenciyeye Coğrafya dersinde, Güneş ve Güneş sistemi ile ilgili bilgiler verilirken; Güneşle ilgilenen bir bilim adamının portresi ya da Güneş yörüngesinde dolaşan gezegenleri canlandıran bir animasyon gösterilebilir. Bir öğrenci Güneşin güç kaynağını sorduğunda, hidrojen ve helyum atomlarının canlandırılmış grafikleri izlettirilebilir. Güneş patlamaları, lekeleri ya da farklı olgular öğrenciyeye gösterilebilir ve öğrencinin kendisinin de yönlendirme yapmasına olanak verilebilir (Gates, 1999, s. 220).

Gelecekte, bugün kullanılan CD'ler eğitim programına uygun olarak hazırlanarak ders kitapları ile birlikte yaygınlaştırılabilir. Ders kitabı ve CD'si, o ünitenin öğrenilmesi için uygun bir settir. Bu noktada öğretmenin rolü oldukça önemlidir. Her öğretmen bilgisayarı çok iyi kullanmalı; İnterneti bilmeli ve ders kitapları ile bunlar arasında çok iyi ilişki kurmalı, öğrenciyeye rehber olmalıdır (Şahin ve Yıldırım, 1999, s.56).

Bugün için ders kitapları dayanıklı oldukları, fazla yer kaplamadıkları, kolay taşınabildikleri ve eğitim programına uygun oldukları için vazgeçilmez öğretim materyalleridir (Şahin ve Yıldırım, 1999, s.56). Kabapınar'ın (2002, s. 318) Richaudeau ve diğerlerinden aktardığına göre,

21. yüzyılın gelişmişliğine paralel olarak eğitim boyutundaki teknolojik gelişmeler, bilgisayar ve görsel ürünlerdeki olağanüstü gelişme ve Internetin yarattığı bilgi yoğunluğu ve derinliği bile ders kitabının temel işlevini radikal biçimde değiştirememiştir.

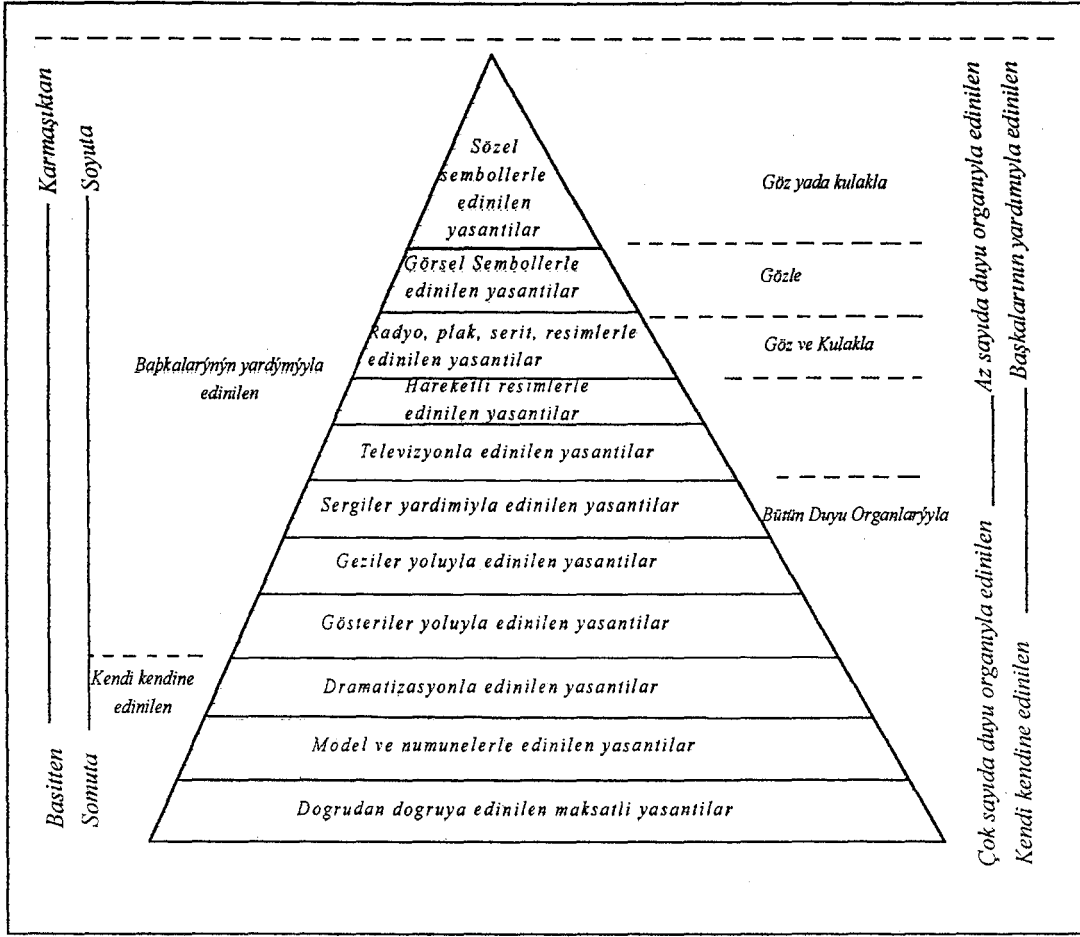
Ders kitapları çağdaş, güncel, öğrencilerin düşünceleri ve etkin olmaları için gerekli bilgilerle donatılmış olmalıdır. Türkiye’de ders kitaplarının, belirtilen özelliklere sahip olup olmadıkları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından incelenmektedir. Ders kitaplarının istenen amaca ulaşabilmesi için nasıl hazırlandığı ve hazırlanırken dikkate alınan ölçütler oldukça önemlidir.

1.1.2.5. Öğretim Teknolojileri İçinde Ders Kitaplarının Yeri

“Öğretim teknolojisi” kavramı zaman içerisinde değişmiş ya da “eğitim teknolojisi” kavramları ile birbirinin yerine kullanılmıştır. Öğretim, eğitimin bir alt kavramı olduğundan öğretim teknolojisi “belirli öğretim disiplinlerinin kendine özgü yönlerini dikkate alarak düzenlenmiş teknoloji” dir. Örneğin; fen öğretimi teknolojisi, dil öğretimi teknolojisi gibi (Alkan, 1995, s. 19).

Edgar Dale (1969) tarafından oluşturulan yaşantı konisinde de (bkz. Tablo 1) görülebileceği gibi öğrenme işlemine katılan duyu organının sayısı arttıkça, öğrenmelerde o kadar kalıcı olmaktadır (Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 12). Sosyal Bilgiler dersini alan altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri on iki-on üç yaşında; Piaget’in Bilişsel gelişim dönemlerinden de somut işlemler döneminin sonu ile soyut işlemler döneminin başındadırlar. Bireysel farklar dikkate alınmazsa özellikle altıncı sınıf öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun somut işlemler döneminde olduğu bilinmektedir. Dönemin en önemli özelliklerinden biri somut yollarla problem çözmektir. Bundan dolayı da bu dönemdeki çocuklara hazırlanan ders içeriği onların olabildiğince çok duyu organına hitap etmelidir (Senemoğlu, 2000, s. 46; Can, 2000, ss. 65-66).

Hesapçıoğlu’na (1998, s. 298) göre araçlar “öğrencinin öğrenimleriyle ilgili önemli ilk deneyimlerinin araçları olarak” belirtilmektedir. Çünkü bu araçlar sınıf ortamında dış dünyanın temsilcileridir.

Şekil 2: Yaşantı Konisi

Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 12.

Sözer (1998, s.127) derslerde araç-gereç kullanmanın öğrenme-öğretme süreçlerine olan katkılarını şu şekilde belirtmiştir:

- Derste kullanılan araç-gereçler öğrencinin farklı duyu organlarına hitap ettiklerinden; öğrencinin dikkatleri uyanık tutulur, böylece öğrenme gerçekleşir.
- Öğrenciler araç-gereçleri kendileri kullandıklarında öğrenmeye tam katılım sağlanır.
- Öğrencilerin konuyu bireysel çabalarla öğrenmesi sağlanır.
- Öğrenciler araç-gereçler yardımıyla konuyu daha kısa sürede ve kolay öğrenirler.

- Derste kullanılan araç-gereçler, öğrencilerin ulaşılması zor olgu ve olaylara erişme olanağı yaratır.
- Ders araç-gereçlerle somut duruma getirildiğinden öğrencilerin sıkılması ve dersin monoton geçmesini engellenmiş olur.
- Araç-gereçler yardımıyla öğrenme sırasında duyu organları işin içine karıştığı için, öğrenmeler kalıcı olur.
- Öğrenilen olgu ve olayla ilgili yanlış ve eksik bilgiler engellenmiş olur.

Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin bilgileri kolay kavrayıp uygulamaları için pek çok öğretim araç-gereci kullanılmaktadır. Eğitim sürecinin vazgeçilmez temel araç-gereci olan ders kitapları da hemen hemen tüm derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de kullanılmaktadır.

Aytuna'nın (1963, s.218) tanımına göre ders kitabı “ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun biçimde ve özel amaç ile hazırlanmış yazılı bir metindir”. Ders kitapları, öğretim programlarında yer almış konulara ilişkin bilgileri planlı, düzenli ve sınıflamalı bir biçimde inceleyip açıklamaktadır.

Ders kitapları sınıflarda en çok kullanılan araç-gereç olmasının yanı sıra; yazının bulunmasından bu yana öğretimde kullanılan en eski araç-gereçlerden de biridir. Hesapçıoğlu'nun (1998, ss. 307-308) Carrier ve Ozouf'tan aktardığına göre; J.J. Rousseau, on sekizinci yüzyılda kitapla yapılan öğretime tepki göstermiş, on iki yaşından küçük çocukların kitap kullanmasını istememiştir. Ona göre kitaplar, çocukları büyük perişanlığa düşüren araçlardır. O yüzyıllarda öğretim yalnızca kitaplarla yapıldığından ve kullanılan kitapların çoğu da öğrencinin ilgisini çekmediğinden Rousseau'nun bu görüşünde gerçeklik payı vardır.

On sekizinci yüzyıldan günümüze dek pek çok alanda olduğu gibi eğitimde de büyük değişiklikler olmuş, teknoloji kullanılmaya başlanmıştır. Ancak ders kitapları geliştirilen modern diğer ders araç-gereçlerine rağmen öğretmenin vazgeçemediği bir araç olmuştur.

Öğrenme-öğretme ortamında kitabın vazgeçilmez bir araç olmasının nedenini Şahin ve Yıldırım (1999, s. 47) şu şekilde belirtmişlerdir :

- Organizasyon; ders kitaplarının eğitim programına uygun olarak hazırlanması; eğitim programındaki araçlar, içerik, etkinlikler ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgilerin sırayla yer alması,
- Kitabın bir öğretim aracı olarak kullanılması,
- Rahatlık (takip edilmesinin, ödevlerin verilmesinin.....vb. kolaylığı)
- Değerlendirmenin amaçlanması; ders kitabı bilginin özünü sağladığından ve merkezi bilgi toplamasına yardımcı olduğundan, öğretmen ve öğrenci için vazgeçilmez bir araçtır.

J.J. Rousseau'nun yaşadığı yüzyıldan bu yüzyıla kadar pek çok değişiklik yapılmıştır. İnsanlık bugün yirmi birinci yüzyıl Bilgi Çağında yaşamaktadır. Teknolojide meydana gelen değişiklikler eğitime de yansımıştır. Bu çağın anlayışında; öğrenme- öğretme ortamında ders kitabının vazgeçilmez olmasının yanı sıra, teknolojik araç-gereçlerle desteklenmiş bir öğrenme ortamı en ideal olanıdır. Ders kitapları, öğretme ortamında kesinlikle yalnız kullanılmamalıdır.

1.1.2.6 Ders Kitaplarının Hazırlanma Süreci

Ders kitaplarının hazırlanması ve hizmete sunulması aşamasında temel sorumluluk Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışan “Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı”na aittir.

Ders kitaplarının sağlanması, geliştirilmesi, yenileştirilmesi; kullanım süresinin, telif haklarının ve fiyatlarının belirlenerek hizmete sunulması görevi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 53. maddesi ile Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 8. maddesine göre de bu görevin yerine getirilmesinde Talim ve Terbiye Kurulu yetkili kılınmıştır. Diğer yandan, eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının bakanlıkça belirleneceği, Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmeyen hiçbir ders kitabının okullarda okutulamayacağı ve öğrencilere aldırılamayacağı, Milli Eğitim Temel Kanununun 55.

maddesi; Ders Kitapları Yönetmeliğinin 28. maddesi ile hükme bağlanmıştır. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının hazırlanması ile ilgili esas ve usuller, Talim Terbiye Kurulunun 129 sayılı kararı, Ders Kitaplarının Hazırlanması ve İncelenmesi ile ilgili esas ve usuller, Talim ve Terbiye Kurulunun 269 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu düzenlemelere ek olarak Bakanlık, Türk Standartları Enstitüsünce kabul edilen ders kitapları standardına uyulmasına ilişkin bir de tebliğ yayınlamıştır (Ağdemir, 1996, ss. 105-106).

Ders Kitabı Seçimi; Ağdemir'in (1996, ss. 113-118) belirttiğine göre; Bakanlıkça yarışma, sipariş, satın alma, yazdırma yolları ile sağlanan taslak eserlerin incelenmesi, ilgili birim temsilcisinin başkanlığında oluşturulan komisyonlarca yapılmaktadır. Özel kesimlerce hazırlanan taslak ders kitapları ise ön inceleme ve esas incelemeyi geçmektedir. Ön incelemede; kurul uzmanı, eğitim uzmanı ve şube müdüründen oluşan üç kişilik bir komisyon, kitabın ders kitapları ile ilgili yönetmelik hükümlerine göre yapılıp yapılmadığını kontrol eder. Ön incelemeyi geçen ders kitapları, esas incelemesi yapılmak üzere Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca oluşturulan komisyonca incelenir. Komisyon, ders kitaplarını “Ders Kitabı Değerlendirme Formu” ve “Ders Kitapları Değerlendirme Formu Puan Dökümü” adı verilen matbu evraklara göre değerlendirmektedir (bkz. Ek-1). Milli Eğitim Bakanlığının ilgili Internet sitesinden (www.ttkb.meb.gov.tr/Tarihçe/default) alınan bilgilere göre ders kitapları şu şekilde incelenmektedir: Ders kitapları ve diğer eğitim araçları; öğretim programlarının amaçlarına ulaşması için, öğretmen ve öğrenciye yardımcı olan araçlardır. Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 55'inci maddesinde; “ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak kitaplar, Millî Eğitim Bakanlığınca tespit edilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmeyen hiçbir kitap ve eğitim aracı okullarda kullanılamaz.” hükmü yer almaktadır. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulan ders kitapları ve eğitim araçlarının incelenmesi; “Ders Kitapları Yönetmeliği” ile “Ders Kitaplarının Hazırlanması ve İncelenmesiyle İlgili Esas ve Usuller Yönergesi”ne göre program, gelişen eğitim teknolojisi ve öğrencinin gelişim basamakları dikkate alınarak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde yer alan Eğitim Araştırmaları Merkezi ve Akşam Sanat Okulu tarafından iki ana esasa göre yapılmaktadır. Bu esaslar kitabın biçimsel ve içerik özellikleridir.

1.1.2.7. Ders Kitaplarının Eğitim ve Öğretimdeki Önemi

“Kitaplar, onlarsız sağır ve dilsiz olabileceğimiz çok güçlü araçlardır”. Çünkü öğrenciler, derste anlatılan bilgilerin doğruluğunu karşılaştırabileceği tek bilgi kaynağı ders kitaplarıdır. Bu nedenle ders kitapları öğrenci için bir zorunluluk değil, onun istekle ulaşacağı, bilme merakını gidereceği, uygulama isteği yaratan bir kaynak olmalıdır (Doyran, 1997, s. 37). Ders kitapları, öğretme ve öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğrenebileceğini ve öğretmenlerinse neler öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen kaynaklar olduğundan, öğretmen ve öğrencinin temel başvuru kaynağıdır. Ders kitapları, hem formal hem de informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde önemli etkilere sahip olduklarından okul programının gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s.1).

Ders kitaplarının sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en çok kullanılan araç olmasının nedenlerinden biri ders kitaplarının eğitim programına uygun hazırlanmasıdır. Kitaplarda, eğitim programındaki amaçlar, içerik, etkinlikler ve değerlendirme özelliklerine uygun olarak bilgiler sırayla yer almaktadır. İkinci neden kitapların bir öğretim aracı olarak kullanılmasıdır (Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 47). Hatta 1991-1992 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Düzeni Uygulamasına geçilirken, ders kitapları bazı derslerde program yerine kullanılmışlardır. Bunun nedeni ise uygulamadan önce okul programlarında yer alan bazı derslerin program ve kitaplarının hazırlanmasının gecikmesidir. Benzer durum, ortaöğretim kurumlarında uygulanan Ders Geçme ve Kredi Düzeni Uygulamasının 1995-1996 yılında kaldırılıp, sınıf geçme düzenine geçişte de yaşanmıştır. Bu rolüyle Türkiye’deki ders kitaplarının, okul programlarının üstlendiği toplumsal, siyasal, ekonomik ve bireyi geliştirme görevini yerine getirme bakımından büyük önem taşımaktadır (Kaya, 1999, ss. 262-263).

Pek çok öğretmen kitabı rahatlığından dolayı seçmektedir. Öğretmenler yıllık ve ders planlarını hazırlarlarken ders kitabını kullanmaktadırlar. Sınavlarda aynı şekilde kitaplarda işlenen konular çerçevesinde hazırlanmaktadır. Öğrenciden alınacak dönüt doğrultusunda konular ek materyallerle desteklenmektedir. Genellikle dönem sonuna

kadar kitabın içeriğinin tamamen işlenmiş olması, öğretmen için öngörülen hedefe ulaşılmışlık olarak algılanmaktadır. Öğrencide işlenen konuları izlemeye ve sınav hazırlanmada ders kitabını bir rehber olarak görmekte ve kitap dışına pek çıkmamaktadır (Coşkun, 1996, ss. 59-60).

1.1.2.8 Ders Kitabının Seçiminde Kullanılan Ölçütler

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 16.01.1991 gün ve 10 sayılı kararıyla yürürlüğe giren “Ders Kitapları Yönetmeliği” özel sektörün de ders kitabı hazırlamasına izin vermiştir. Ders kitaplarının hem özel sektör hem de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üretilmesi, ders kitaplarının çeşitliliğini ve niteliğini artırmada önemli bir adımdır. Dersler için birden çok kitabın hazırlanmış olması bunlardan birini seçme ve seçilirken dikkat edilmesi gereken noktaları gündeme getirmiştir (Kaya, 1999, s.263).

Milli Eğitim Bakanlığı hangi ders kitaplarının seçilebileceğini ve nasıl seçilmesi gerektiğini Tebliğler Dergisi (Ders Kitapları Yönetmeliği) aracılığıyla okullara duyurmaktadır (bkz. Ek-2).

Ders kitabı hem öğrenme hem de öğretme süreciyle yakından ilişkili bir araç olduğundan, insanların öğrenmesine yardım etmeyi amaçlamaktadır. Gagne'nin fikirlerinden hareketle bir ders kitabının;

- Öğrencinin derse ilgisini artırması,
- Konuların amaçlarını açıkça ortaya koyması,
- Öğrencinin ilgisini dersin önemli bölümlerine yönlendirmesi,
- Dersin önemli bilgilerini sunması,
- Bilginin depolanması için yarar sağlaması,
- Yeterince örnek ve uygulamaya yer vermesi,
- Öğrenciyi bilgi ve becerilerini geliştirmek için özendirilmesi,
- Öğrenciyi problemi anlamayı ve çözmeyi öğretmesi,
- Öğrencinin kendini değerlendirmesi için seçenekler sunması,
- Öğrenciyi; benlik, iç kontrol, çalışma vb. yönlerden gelişmeye özendirilmesi,

yeterliliklerine sahip olması gerekmektedir (Fidan, 1986, s. 86).

Bir ders kitabının yukarıda belirtilen yeterliliklere sahip olup olmadığını belirlemek insan gücü, zaman, enerji ve parasal nedenlerden dolayı kolay değildir (Kaya, 1999, s.

266). Kaya'nın (1999, s. 266) Conn'dan aktardığına göre bütün bilim dallarındaki ders kitaplarına uyabilecek ve soru olarak ifade edilmiş, Eklund tarafından geliştirilmiş ölçütler şu şekildedir:

- Organizasyon: Konu başlıkları konunun sunumunu gösteren bir çatı olduğunu gösteriyor mu?
- Öğretim Planı: Üniteler ve konular öğrencinin uzmanlaşmasını sağlıyor mu?
- Sorular: Sorular anlamlı mı? Metinle ilişkili mi?
- Konu: İçindekiler kısmı ve indeks kısmı incelendiğinde kapsadığı konuların iddialı olduğu ortaya çıkıyor mu?
- Kaynaklardan Yararlanılması: Yararlanılması için önerilen kaynaklar uygun mu?

Yukarıda örnekleri verilen ölçütler dışında ders kitaplarının seçimine ilişkin eğitimciler tarafından ders kitabı seçme ölçütleri (Nelson ve Murry'nin geliştirdiği ölçek “çok uygun”, “uygun”, “biraz uygun”, “uygun değil” ve “hiç uygun değil” seçeneklerinin işaretlenmesi ile dereceleniyor) ya da ders kitabı seçiminde değerlendirme kartları (puanlama yöntemi ile) geliştirilmiştir (bkz. Ek-3).

1.1.2.9. İyi Bir Ders Kitabının Temel Özellikleri

Ders kitapları, eğitim amaçlarıyla bağlantılı olarak dersin amaçlarını gerçekleştirmek üzere, öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden en etkili öğretim materyallerindedir. Bu nedenle öğrencinin başarısında ve ilgili derse karşı olumlu tutumlar geliştirmesindeki rolü çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığında iyi özellikleri olan bir ders kitabı, toplumsal yapıya ilişkin değerleri ve kültür unsurlarını da içermelidir (Gürkan ve Gökçe, 1999, s.54).

Çağdaş dünyanın “iyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır?” sorusuna verdiği yanıt öğrenci merkezli, öğrencide sistemli bir şekilde belirli beceriler oluşturmayı amaçlayan, öğrencinin bireysel düşünce ve değer yargılarını özgürce oluşturmasına olanak tanıyacak özellikte olmalıdır. Bununla beraber, Sosyal Bilimlerle ilgili konularda da iyi bir ders kitabı, mutlak ve tek doğrudan uzak bir çoğulculuk, önyargıdan uzak bir objektiflik, farklı görüşlerin kaçınılmazlığını ve geçerliliğini ortaya koymalıdır (Kabapınar, 2002, s. 333).

Ders kitaplarının çağa uygun ve etkili birer öğretici araç haline getirilebilmesi için aşağıda belirtilen özelliklere göre hazırlanmış olması gerekir. Genel olarak kitaplar, biçimsel özellikler, görsel özellikler, içerik, dil ve anlatım özellikleri ve alıştırma ve değerlendirme özellikleri bakımından değerlendirilebilir.

Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri: Ders kitabının biçimsel görünümü değerlendirilirken ölçütler geliştirilebilir ya da Milli Eğitim Bakanlığı kitap inceleme ile ilgili ölçütler kullanılabilir (Demirel, 2000, s. 40). Bu bölümde kitabın dış ve iç kapakları, fasikül (forma hacmi), yazı büyüklüğü (punto) ve iç düzen (içindekiler, kronoloji ve kaynakça sayfaları) ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının, 1995 tarihli Tebliğler Dergisi'nde (1995, ss. 606-609) yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller"e göre ders kitaplarının ön kapak, kitap sırtı, arka kapak ve iç kapak kısmında bulunması gereken özellikler şu biçimdedir:

a) Ön Kapak

- Ön kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgiler yer almalıdır;
 - Kitabın adı,
 - Kullanabileceği okul türü, sınıf veya dönemi (Program sayısı),
 - Yazarın, hazırlayanın, çevirenin adı veya amblemi,
 - Yayınevinin adı, kısa adı veya amblemi,
 - Dersin özelliğine uygun kapak düzeni,

b) Kitabın Sırtı;

- Dört veya daha fazla formadan meydana gelen kitaplara sırt verilir.
- Kitabın sırtında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.
 - Kitabın adı (Kitabın ön kapağı ve yatay durumda iken sağa doğru ve okunabilecek şekilde düzenlenmiş olmalıdır),
 - Sınıf veya dönemi (Program sayısı),
 - Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı,
 - Varsa yayınevinin adı, kısa adı veya amblemi,
 - Basıldığı yıl,

c) Arka Kapak;

- Arka kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.
 - Fiyatı (sağ alt köşede),
 - ISBN (sağ alt köşede fiyatın üzerinde yer alacak şekilde),
 - Basım evi veya firmanın adı, varsa tescilli markası, adresi,
 - Basıldığı yıl,
 - Baskı adedi,
 - Kitapların standart işaret ve numarası (TS 220),

d) İç Kapak;

- İç kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

İç Kapak Ön Yüzü

- İç kapağın ön yüzünde üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.
 - Kitabın adı,
 - Kullanabileceği okul türü, sınıf veya dönemi (Program sayısı),
 - Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı ve soyadı,
 - Yayınevinin adı, adresi varsa amblemi,
 - Basıldığı yıl ve yeri,
 - Kitabın uygun bulunduğu Talim ve Terbiye Kurulu kararının Tarih ve sayısı,

İç Kapak Arka Yüzü

- İç kapağın arka yüzünde üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.
 - Genel yayın seri dizi veya onayı, baskı sayısı,
 - Baskı adedi,
 - Yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadı,

e) İkinci Yaprak ve Devamı;

- İkinci yaprak ve devamında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.
 - Kitapların ikinci yaprak ön yüzüne gereksinim duyulması halinde öğrenciyeye hitap eden bir ön söz bulunabilir. Arka yüzü boş bırakılabilir.
- Üçüncü yaprak ve devamında sırasıyla; (İlköğretim 4-8. sınıflar ile Çıracılık ve Ortaöğretim Kurumlarına ait kitaplarda);
 - Yaprığın ön yüzünde Türk Bayrağı ve İstiklal Marşı (On kıta),
 - Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi (Yaprığın arka yüzünde),
 - Atatürk'ün resmi (Atatürk resminin alt kısmına, "Mustafa Kemal Atatürk" yazısı,

Yukarıda belirtilen özelliklere ek olarak ders kitaplarının hazırlanmasında, sınıflandırılma ve özellikleri, örnek alma, inceleme ile piyasaya sunumları konularında Türk Standartları Enstitüsünün TS 10220 numaralı standartlarına uyulması gerekmektedir (bkz. Ek-4).

Ders kitabını dıştan içe doğru değerlendirildiğinde göze çarpan ilk şey kitabın kapağı olmaktadır.

Kapak: Milli Eğitim Bakanlığının 2434 Sayılı Ders Kitapları Yönetmeliğinde kapak; kitaba ilişkin genel bilgilerin (kitabın adı, kullanılabileceği okul türü, sınıfı, yazarın ve yayın evinin adları vb.) bulunduğu, kitabın dış kabı biçiminde tanımlanmıştır.

Kitapların kapağında kullanılan kaplık kartonun hamuru ince ve yumuşak olduğundan bükülmeye ve yıpranmaya karşı dayanıksızdır. İlköğretimde kullanılan ders kitabı

kapakları artistik şekillendirme ve tasarımlar bakımından çok zayıftır. Kapaklarda vitrin estetiği düşünülmeden, tipografik elemanlar boy ve yer sırasına göre rastgele dizilmektedir. Ders kitapları, resmi kitap görüntüsü ve çocuk kitapları görüntüsü arasında ne olacağına karar verememiş haliyle, farkında olmadan kendi kimliklerini bulmuşlardır. İlköğretim çağı, çocukların bilgi ve estetik algılamalarının en önemli dönemlerinden biridir. Çocukların zeka gelişiminde güzel sanatların ve estetiğin rolü çok büyüktür. Bu nedenle kitap kapakları, çocuk ruhuna çok iyi hitap etmesini bilen grafik sanatçıları tarafından tasarlanmalıdır (Kibarkaya, 1996, s.38; Erkmen, 1996, s. 37).

Fasikül: Ders kitaplarının bölümlerine verilen addır. TSE 10220 numaralı standardında, kitapların fasikülleri (forma hacmi) ile ilgili olarak şunları belirtmiştir:

- Kitaplar, formalı olarak yapılmalı, bir formada on altı sayfa olmalıdır,
- Formalar, birbirine tek dikiş (zımba teli) iplik dikişle bağlanmalıdır,
- Forma halinde hazırlanan kitaplarda forma, kapağa zımba teli ile tutturulmalıdır,
- Dört veya daha fazla formadan meydana gelen kitaplara sırt verilmelidir,
- Birden fazla formalı kitaplarda formalar kapağa, kapaktan elyaf koparmadan ayrılmayacak derecede sağlam olarak yapıştırılmalıdır,
- Formaların birleştirilmesinde altı kat olarak bükülmüş naylon veya iplik kullanılmalıdır,
- Formaların birleştirilmesinde zımba teli kullanıldığında, bir kitapta en az iki zımba teli bulunmalıdır.

Ders kitaplarının tutulmadan açık kalması güçtür. Tam açılması için bastırıldığında sayfalar kopmaktadır. Ayrıca bazı ders kitaplarının sayfalarının dikişsiz olarak sadece yapıştırılması, sayfaların kısa süre sonra dağılmasına neden olmaktadır (Kibarkaya, 1996, s. 39).

Yazı Büyüklüğü ve Yazı Karakteri: Ders kitaplarının okunabilirliğini etkileyen önemli etkenlerden biri yazı büyüklüğüdür. Ünal ve Şimşek'in (2000, s. 214) Jonassen'den

aldıklarına göre yazı büyüklüğünün tanımı şu şekildedir: Basım endüstrisinde yazı boyutu için kullanılan ölçü birimlerinden biri puntodur. Bir punto 0,0138 inç karşılığı olan büyüklüktür. Aşağıda farklı yazı boyutlarında aynı cümlenin yazılışları görülmektedir:

Aynı yazı karakteri, değişik punto (Times New Roman 10)

Aynı yazı karakteri, değişik punto (Times New Roman 12)

Aynı yazı karakteri, değişik punto (Times New Roman 14)

Ders kitaplarındaki yazı büyüklüğü, öğretim basamağına göre farklılık göstermelidir. İlköğretimin birinci basamağındaki öğrenciler için yazıların büyük, ikinci basamağındaki öğrenciler içinse yazılar daha küçük olmalıdır (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s. 9). TSE'nin 10220 numaralı standardına göre yazı büyüklüğü ile ilgili belirlenen standart şu şekildedir:

- 9-11 yaş için 12 punto,
- 12'den büyük olanlar için 10 punto büyüklüğünde harf kullanılabilir,
- Konuların aralarında paragraf boşluğu bulunmayan 100 mm'lik kısımda 22 satır bulunmalıdır.

Ders kitabı için seçilen yazı büyüklüğünün dışında, ders kitaplarının okunabilirliğini artıran ya da azaltan diğer etkenler, kullanılan yazı karakteri ve yazı stilleridir. Ünal ve Şimşek'in (2000, ss. 215-216) Hartley'den aldıklarına göre çok sayıda (1930 yılı kayıtlarına göre 2350'nin üzerinde) yazı karakteri bulunması nedeniyle, ders kitaplarının tasarımında yazı karakterine karar verilmesi oldukça zor olan bir konudur. Aşağıdaki örnekte aynı büyüklükte yazılmış, ancak karakterleri farklı olan üç cümle verilmiştir.

Değişik karakter, 12 punto (Arial)

Değişik karakter, 12 punto (Courier New)

Değişik karakter, 12 punto (Times New Roman)

Yazı karakterinin seçimi her ne kadar zor olsa da, seçilen yazı karakterinin metnin amacına uygun olması gerekmektedir. Ünal ve Şimşek'in (2000, s. 215) Schwier ve Misanchuk'tan aldıklarına göre yazı karakterleri "tırnaklı" ve "tırnaksız" olarak sınıflandırılabilir. Tırnaklı karakterler, tırnaksızlara oranla daha rahat okunabilmektedir. Örneğin, Times New Roman tırnaklı, Arial ise tırnaksız yazı karakterleridir.

Metin içerisinde farklı yazı stillerinin kullanımı, içerikte vurgulanması gereken noktalarda yardımcı olmaktadır. Örneğin; koyu yazma, italik ve altını çizme gibi (Ünal ve Şimşek, 2000, s. 216).

Kitabın İç Düzeni: Kitabın iç düzen bölümü ile ilgili olarak TSE'nin 10220 numaralı standardına göre belirttiği düzen şu şekildedir:

- İçindekiler (Ünite, konu, bölüm veya ders adı ile karşısına sayfa numaraları belirtilerek),
- Dersin özelliğine göre açıklanması gerekli kelime ve terimleri belirten alfabetik sözlük,
- Alfabetik indeks bölümü,
- Kaynakça,
- Bibliyografya,
- Kitabın sonunda en az bir yaprak boş bırakma,

Ders kitapları ancak okunabildiklerinde amaca hizmet edebilirler. Kitabın okunabilmesini etkileyen önemli etkenlerden biri de kenar boşluklarıdır. Ünal ve Şimşek'in (2000, s. 214) Jonassen'den aldıklarına göre kenar boşlukları şu şekilde tanımlanabilir: "Tüm bir sayfa göz önüne alındığında, yazılı bilgileri içermeyen, sayfa içeriğinin sunumu için ayrılmış bölümün dışında kalan alandır". Kenar boşlukları için sayfanın en fazla yüzde ellisi kadar yer ayrılabilir. Bunun dışında sayfanın üst ve alt kenar boşluklarının en az on mm olması gerekmektedir. Ayrıca kitabın sol ve sağ kenar boşluklarının belirlenmesinde; öğrencilerin metnin kenarına not düşmesine olanak tanımak amacıyla, cilt payı dışında iki buçuk cm olarak belirlenmesi uygundur.

Ders Kitabının Görsel Özellikleri: Eğitimde genellikle kültürün birikmiş içeriğini oluşturan sözel bilgilerin aktarılmasına önem verildiğinden, ders kitaplarının çoğu yazı ağırlıklıdır (Ünal ve Şimşek, 2000, s. 211). Yazılı bilgilerle dolu olan ders kitapları, belli bir özel konu alanı ile ilgili amaç ve davranışları kazandırmak amacı ile hazırlandıklarından amaca uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle metinlerle birlikte yer alan harita, şekil, fotoğraf, kroki ve planlar okunabilir ve anlaşılır olmalıdır (Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 48).

Milli Eğitim Bakanlığının, 1995 tarihli Tebliğler Dergisi'nde (1995, ss. 610-611) yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller"e göre kabul edilen görsel özellikler şu şekildedir;

- Başlıklar, görsel tasarım ilkelerine uygun verilmelidir,
- Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencilerin gelişim basamaklarına ve konularına uygun olmalıdır,
- Öğretime yardımcı unsurlar (bellek destekleyiciler) estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olmalıdır,
- Varsa istatistik veriler en son bilgileri yansıtmalıdır,
- Öğretime yardımcı unsurlar eğitim durumuna ilgi çekicilik getirmelidir, (Renklerde gerçekçilik, estetik, sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma),
- Öğretim yapıları düzenlenmelidir,
- Her bir metin mantıksal bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir,
- Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemine uygun olmalıdır,
- Yazı stili kolay okunabilir biçimde, süsten arınmış ve yalın olmalıdır,
- İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntılı olmalıdır,
- Resim, harita, grafik, vb. gerekli yerde kullanılmalıdır,
- Resim, harita, fotoğraf vb. bulunduğu bölümün içeriğine uygun olmalıdır,
- Resim, harita, Tablolar vb., doğru ve anlaşılır olmalıdır,
- Resim, harita, fotoğrafın vb. başlığı ve alt yazıları açık ve doğru olmalıdır,
- Resimlerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmelidir,

- Kitabın giriş bölümünde dersin önemine ilişkin açıklamalar yer alabilir (Neden bu dersi alıyoruz?, Bu kitabı ve dersin bize katkısı nedir?, Bu kitaptan nasıl yararlanacağız?).

Görsel özellikler somut kavramların aktarılmasında kolaylık sağladığından; yukarıda sıralanan özelliklerinin dışında, öğrencilerin dikkatini çekebilmesi için metin içine yerleştirildikleri alanlar da önemlidir. Ayrıca görsel özellikler, ilgili metinden ayrı ya da uzak bir yerde olduklarında, öğrencilerin onlara bakma olasılığı azalacak ya da yeterince bakamayacaklardır. Bu nedenle metinde ilgili görsel öğelere mutlaka gönderme yapılmalı; görsel öğelerin veriliş gerekçesi, numarası ve ayrıntılarının açıklaması yapılmalıdır (Ünal ve Şimşek, 2000, s. 221).

Ders Kitaplarının İçeriği: Ders kitabında yer alan konular bilimsel açıdan incelenmeli, bilimsel noktaların olmaması, programdaki amaçlara uygun bilgi ve becerilerin aktarılması önemlidir. Konular günlük yaşamla bağlantılı ve öğrenci düzeyine uygun olmalıdır (Demirel, 2000, s. 40). Örneğin tarihte olan bir olayın günümüzle bağı kurulmalı ve kitaplarda yeni bilgiler olmalıdır. Kitaptaki içerik öğrenme ilkeleriyle tutarlı olmalıdır. İçerik; basitten karmaşığa, somuttan soyuta, kolaydan zora doğru olmalıdır. Örneğin, bir Sosyal Bilgiler ders kitabı, şimdi ve gelecek, gelenekler, değerler, roller, gruplar için denge ile ilgili pozitif ve negatif özellikleri içeren olayların görünmesine izin vermelidir (Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 47-48).

Milli Eğitim Bakanlığının, 1995 tarihli Tebliğler Dergisi'nde (1995, ss. 610-611) yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller"e ve Tertemiz ve diğerlerine (2001, ss. 16-17) göre ders kitaplarının içeriği ile ilgili olarak kitapta olması gerekenler şu şekilde belirtilebilir:

- Ders kitabında yer alan etkinlikler farklı öğrenme stilleri olan çocuklara hitap etmelidir ve çocuğun yaşantılarına uygun olmalıdır,
- Öğrenme etkinlikleri sürekli, tekrarlanır ve karmaşılaşır olmalıdır,
- Öğrenme etkinlikleri yatay ve dikey olarak diğer dersleri desteklemelidir,

- Öğrenme etkinlikleri bütünlük taşınmalıdır ve birden fazla davranışı gerçekleştirmeye hizmet etmeli, istenmeyen yan ürünler meydana gelmesini engeller özellikle olmalıdır,
- Konunun sunulduğunda verilen ipuçları davranışı kazandırıcı özellikte olmalıdır, her ünite ve konuların başında öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını sağlayacak ön örgütleyicilere yer verilmelidir,
- Her ünite veya konu, problemleri belirtilen, araştırma, inceleme ve gözlem yoluyla problemleri sıralama, gerekli deneyleri yapma, deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek genelleme yapma şeklinde sıralanan bilimsel düşünme metodunu güçlendirecek şekilde işlenmelidir,
- İçerik öğrencilerin akademik düzeyine, ilgi ve beklentilerine uygun bir biçimde düzenlenmelidir,
- İçerikte öğrenmeyi kolaylaştırıcı örnekler verilmelidir,
- Kitapta yer alan metinler görsel imgelerle desteklenmeli; okuyucunun dikkatini çekmesi için önemli yerle koyu (bold) yazılarak veya çerçeve içine alınarak belirtilmelidir,
- Ünitelerin uzunluğuna göre ya belli konuların sonunda ara özetler ya da ünitelerin sonunda son özet yapılmalıdır. Özetler metnin ana ve yardımcı noktalarıyla uyumlu olmalıdır,
- Gereksiz, önemsiz, amaçsız ve metne uygun olmayan içerik; yüzeysel, ön yargılı ve gözardı edilen bilgilere yer verilmelidir,
- İçerik görsel ve teknik düzen yönünden ve dil özellikleri yönünden dikkatle incelenerek düzenlenmelidir,
- Kitap, organize öğrenme materyali sağlama, öğrencide kalıcı öğrenme izleri geliştirme, tekrar olanağı verme, görsel öğrenme olanağı sağlama, öğretmene zaman ve enerji tasarrufu olanağı verme, öğrenmede devamlılık ve eğitim hizmetlerini yaygınlaştırma gibi yönlerden öğrenme-öğretme süreçlerine katkıda bulunmalıdır,
- Ünitelerde proje konuları, gözlem, anket gibi etkinlikler olmalıdır,
- Gerçek yaşam problemleri ve çözüm önerileri yer almalıdır (Örneğin, velilerin bir afiş çalışmasında bilgisayarlardan yararlanabilir),
- Aile katılımını gerektirecek etkinlikler yer almalıdır,

- Öğrenme etkinlikleri ve önerilen araştırmalar öğretmenden destek almadan öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir türde olmalıdır,
- İçeriğin düzenleme biçimi öğrenciyi öğrenmede bağımsız olmaya özendirilmelidir,
- İçerik, gerektiğinde gazete gibi yayın organlarında çıkan haberlerle desteklenmelidir,

Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Özellikleri: Öğrenciye sunulan ders kitapları, okunaklılık, anlaşılabilirlik, ilgi çekicilik, okumayı kolaylaştırıcılığı, araştırmaya sevk edicilik, öğrenmeyi ölçebilmesi ve mekanik standartlar gibi pek çok yönden nitelikli olması gerekir. Ancak, bir ders kitabının diğer yönlerden nitelikli olabilmesi için * öncelikle okunaklı olması gerekmektedir (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s.20). Kaya'nın (1999, s.267) Hollahaugh'dan aktardığına göre McLaughlin'in "Sis İndeksi" ile kitabın * hangi yaş grubu için uygun olduğunu bulmayı amaçlar. Sis indeksi yöntemi, kitabın belirli bölümlerinden seçilen cümle ve hece sayılarını hesaplamayı ve daha sonra bunları birleştirerek kitabın okunabilirlik derecesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu işlem sonucunda ulaşılan sonuç metnin sis indeksi olarak kabul edilmektedir. Elde edilen indeks ne kadar yüksek ise, seçilen metin de o kadar sisli yani okunabilir bakımdan zor olduğunu göstermektedir.

Ders kitapları, anadil bilincinin kazandırılması için doğru ve düzgün bir Türkçe ile * yazılmalıdır. Yazarlar, yazılı anlatım sanatını en iyi şekilde kullanmalı ve Türkçe'nin * zenginliklerini yabancı sözcüklerden arınmış, duru ve anlaşılır bir Türkçe kullanarak öğrenciye göstermelidirler. Yabancı sözcüklerin yanlarına parantez içinde Türkçe okunuşları yazılmalıdır (Demirel, 2000, s. 41). Ders kitaplarında kullanılacak öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığının, 1995 tarihli Tebliğler Dergisi'nde (1995, s. 611) yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller"e göre ders kitapları dil ve anlatım açısından şu özelliklere sahip olmalıdır:

- Kitapta kullanılan dil ve anlatım, öğrencilerin gelişim basamakları ve kavrama düzeylerine uygun olmalıdır,
- Detaylı anlatımdan kaçınmalıdır,
- Cümle uzunlukları standartlara uygun olmalıdır,
- Anlatım sade olmalıdır (Gereksiz kelimeler kullanılmadan yalın anlatım kullanılmalı, anlatım yanlış anlamaya meydan vermemelidir),
- Türkçe, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan doğru olarak kullanılmalıdır,
- Kelimeler nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilmelidir,
- Kitapta kullanılan dil akıcı, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü içinde olmalıdır,
- Kullanılan kelimeler ve cümle yapıları öğrenci düzeyine uygun olmalıdır,
- Aynen yazılması gereken yabancı kelimeler ve özel isimler orijinal şekilde yazılmalı ve bunların okunuşları parantez içinde gösterilmelidir,
- Bölümler arası sürekliliği sağlayıcı bağlantılara yer verilmelidir,
- Türkçe yazım kurallarına uygun olmalıdır,
- Dolaylı anlatımdan kaçınılmalıdır,
- Konuya özgü sözcükler (terminoloji) kullanılmalıdır,
- Metinde verilmek istenen mesaj açık ve anlaşılır olmalıdır.

Ders Kitaplarının Alıştırma ve Değerlendirme Sorularına İlişkin Özellikleri: Ünite başlarında bulunan ünite hazırlık çalışmaları öğrencilerin hazır bulunuşluluk düzeylerine uygun olmalıdır. Hazırlık çalışmaları öğrencileri eleştirel düşünmeye, araştırma ve inceleme yapmaya yönlentmelidir. Ünite sonlarında bulunan değerlendirme soruları da öğrencilerin bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçer özellikte olmalıdır (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s.18).

Milli Eğitim Bakanlığının, 1995 tarihli Tebliğler Dergisi'nde (1995, ss. 611-612) yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller"e göre kitabın alıştırma ve değerlendirme bölümüne ilişkin özellikleri şu şekilde belirtilmiştir;

Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları;

- Öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili olmalıdır,
- Öğrencide ünite veya konuyu öğretmek için ilgi ve istek uyandırmalıdır,
- Öğrencinin bilgi ve beceri birikimine uygun olmalıdır,
- Öğrencilerin düzeylerine uygun araştırma, inceleme deney ve gözlemlere yer vermelidir,

Ünite veya konu sonlarındaki değerlendirme soruları;

- Alıştırma, test, araştırma-inceleme, muhakeme etme, deney ve gözlem yapmaya teşvik etmelidir,
- İlgili bölüm ve ünite ile ilgili sorular, öğrencilere kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırmaya teşvik etmelidir,
- Araştırma, inceleme, deney ve gözlem konularının öğrencilerin farklı ilgi düzeyleri ve çevreleri dikkate alınarak belirlenmelidir,
- Sorular öğrencilerin, kendi kendisini değerlendirmesine olanak sağlamalıdır,
- Alıştırma ve sorular çeşitlilik göstermelidir (Tablo doldurma, grafik okuma, harita tamamlama vb.),
- Alıştırmalar öğrenmeyi değerlendirmeye hizmet etmelidir. Alıştırma ve sorular öğrencinin kendi ilerlemesini ve başarısını araştırıp doğrulayabileceği biçimde hazırlanmalıdır (cevap anahtarı kitabın sonunda verilebilir),

1.1.2.10. İyi Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Özellikleri

Bugüne kadar pek çok araştırmacı tarafından ders kitapları araştırılmış ve bu eğitim araçları tartışmaların odak noktası olmuşlardır. Bu tartışmanın merkezinde eğitim bilimciler yer almakla birlikte öğrenci velileri, öğretmenler, sendikalar, politikacı, gazeteciler ve ülkenin ileri gelen aydınları gibi çok geniş bir kitle vardır. Özellikle, bireysel ve toplumsal bilinci belirleme ve yönlendirmedeki etkin rolünden dolayı Sosyal Bilimler temelli ders kitaplarına duyulan ilgi, tüm Dünya coğrafyasında her zaman için

diğer konu alanı ders kitaplarından çok daha ön planda olmuştur. Bu nedenle ilköğretimden liseye kadar olan tüm eğitim basamaklarında okutulan Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Yurttaşlık Bilgileri, İnsan Hakları ders kitapları bu ilginin yoğunlaştığı öğretim materyalleridir. Ülkede yaşanan ve eğitim sürecinden geçen her bir bireyin temel bilgi, beceri, inanç, düşünüş ve değer yargısı örüntüsü bu ders kitapları tarafından şekillendiği için çeşitli toplum kesimleri, eğitim dünyası ve baskı grupları Sosyal Bilimlerle ilintili ders kitapları ile yakından ilgilenmektedir (Kabapınar, 2002, 318).

Araştırmalar, öğrencilerin on üç yaşına kadar (sekizinci sınıf) oluşturdukları algı ve tutumların, bu yaştan sonra değiştirmenin zor olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, okuldaki dersler ve uygulamalar öğrencilerin oluşacak değer yargıları üzerinde büyük etki yapacaktır. Başarılı bir Sosyal Bilgiler programı, hızla değişen bir toplum yapısı için gereken beceri ve tutumları kazandırmalıdır (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s. 21).

Fen Bilimleri alanında üretilen bilgiler, aksi ispat edilene kadar geçerli doğrulardır. Ancak Sosyal Bilimlerde araştırmacının duygu, düşünce, inanış, ideoloji, değer yargısının araştırma sürecini ve sonuçlarını etkileme olasılığı Fen Bilimlerine oranla daha yüksektir. Bu nedenle Sosyal Bilimler alanında yazılacak olan ders kitapları objektif olmalıdır.

Yaşam değişen ve gelişen bir dünya içinde sürüp gitmektedir. Bu nedenle, bugün için doğru kabul edilebilecek bir düşüncenin, değer yargısının ya da bakış açısının zaman içerisinde nasıl bir değişme ve gelişme göstereceğini kestirebilmek oldukça zordur. Mekan boyutundaki değişmelerde Sosyal Bilimlerdeki doğrunun adının konulmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü, aynı coğrafya üzerindeki farklı ülkeler, aynı ülke içerisindeki farklı bölgeler, aynı bölge içerisindeki farklı şehirler ve hatta aynı şehir içindeki farklı semtler arasında yaşam biçimi, düşünüş, inanış, davranış, değer yargıları, dünyayı yorumlayışları ve yaşamın önceliklerini belirleyiş noktalarında farklılıklar vardır. Bütün bunlarla birlikte Sosyal Bilimlerin uğraşı alanı olan insan ve toplumun gerçekliğine bir bütün olarak ulaşmak olanaksızlığı ve yapılacak araştırma sonuçlarının zaman içerisinde sosyo-ekonomik gelişmelerle değişebileceği düşünülürse, Sosyal Bilimlerdeki olgulara mutlak doğru edası ile yaklaşmak olanaksızdır. Bu nedenle bu alanda oluşturulacak ders

kitaplarında, olay ve olgularla ilgili tekil bakış açısı yerine farklı bakış açıları, yorumları ve seçenekleri verilerek öğrencinin kendi doğrusunu bulması sağlanmalıdır (Kabapınar, 2002, ss. 320-321).

Nas'ın (2000, s. 242) Tekeli'den aktardığına göre Sosyal Bilgiler programında yer alan Tarih bölümleri ders kitaplarında şu şekilde işlenmektedir; bu kitaplar iyi bir dille yazılmamış, çok sayıda hata içermekte ve çekici değildirler. Öğrenciye ilgi ve araştırma heyecanı aktarmaktan uzaktırlar. Tarihe, gerçeğin araştırılacağı bir bilim alanı olmaktan çok, kabul edilmiş toplumsal ve siyasal ideolojilerin öğretileceği bir araç olarak yaklaşmaktadır. Bu nedenle de Tarih derslerinde anlatım yöntemi egemen olduğundan diğer sosyal bilim alanları ile ilişki kurulmamaktadır. Kabapınar'ın (2002, s. 327) Özbaran, İnal, Tekeli, Copeaux, Kabapınar ve Aydın'dan aktardığına göre Tarih ders kitaplarındaki sorunlar şu şekildedir:

- “Biz” merkezli ve sürekli duygusal bir söylemle Türklerin haklılığı, mükemmelliği temasının işlendiği,
- Başarısızlıkların mazeretlerle mazur görülmeye çalışıldığı,
- Verilere dayanmayan genellemeler yapıldığı,
- Akademik alanda üretilen yeni yaklaşım ve bilgileri içermediği,
- Ezberin kaçınılmaz olduğu,
- Yoğun bir bilgi içeren içeriğinin olduğu çeşitli bilim adamları, tarihçiler ve eğitimciler tarafından dile getirilen ortak sorunlardır.

Birleşmiş Milletler Tarih ders kitaplarının değerlendirmelerini içeren “Yeni Yüzyılda Tarih Ders Kitapları 2000” Amerika Ders Kitapları Konseyinin raporunda şu bilgiler yer almaktadır; Sosyal Bilgiler kitaplarının Tarih bölümleri, doğru ve ilgi çekici olmalıdır. Zengin ayrıntıları ortaya koyarak, tarafsızlık üzerinde çaba harcamalıdır. Öğrencilere bir insanın, olayın ya da coğrafi bir ayrıntının neden anlam ve önem ifade ettiğini açık hale getirmelidir. Olay anlatılırken, öykü ya da drama ile çekici hale getirilmelidir. Öğrencinin rahat anlayabilmesi için konularda yer alan öyküler bir bütün olarak mantık çizgisinde birleşmelidir. Tarihi olaylar, kitapta zorla öğrenciye benimsetilmeye çalışılmamalıdır. Konular çağa uygun olurken, kullanılan dil açık ve

dolaysız olmalıdır (www. historytextbooks.org/2000). Modern Dünyadaki ders kitabı kavramı, sadece bilgi sunan sayfa yığınları olmaktan çok uzaktır. Artık ders kitabı, öğrencinin etkin katılımını sağlayacak gerekli verileri, kaynakları, bakış açılarını sunan ve bunları etkinlikler ile ilişkilendirerek öğretim ortamına içerik ve derinlik sağlayan bir özellik kazanmıştır (Kabapınar, 2002, s. 330).

Sosyal Bilimler kapsamında yer alan Coğrafya, eğitimin hemen her aşamasında öğretilen çevre, insan ve zaman konularını içerir. Coğrafya, çevre, insan ve zaman boyutlu olarak, konuları insan ve çevre açısından karşılıklı ilişki kurarak incelediğinden, öğrencinin çevresinde olanları anlaması, genel olarak Dünya ve çevresi ile ilgili bilgi edinmesini amaçlar (Karabağ, 2001, ss. 61-62). Bu nedenle ders kitaplarındaki Coğrafya konuları güncel yaşamla ilişkilendirilerek anlatılmalı ve öğrencinin anlayabileceği örnekler verilmelidir. Anlatılan konular fotoğraflar ya da doğru çizilmiş, uygun renklere boyanmış grafik, harita, resim vb. görsel malzemelerle desteklenmelidir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda İlköğretimin temel ve ana görevi “her Türk çocuğuna, iyi bir yurttaş olmak için temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir” şeklinde açıklanmıştır. Temel amaç iyi yurttaş, iyi insan yetiştirmek olduğundan ders kitabında öğrenciye verilecek yanlış bir bilgi ya da mesaj gelecekte telafisi çok zor olan davranış bozukluklarına yol açabilir (Duman, 2001, s. 111). Bu nedenle, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Yurttaşlık Bilgileri, öğrencinin etkin katılımı, sorgulaması ve düşünmesine olanak tanıyacak biçimde olmalıdır (Kabapınar, 2002, ss. 331-332). Öğrencilerin ilköğretimin ikinci basamağında Dünyayı küresel algılayıp, bir bütün halinde öğrendikleri göz önüne alınarak, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Toplumsal gelişme, nitelikli bir eğitimle olanaklıdır. Nitelikli bir eğitim için, ders kitaplarının eksikliklerinin giderilmesi, yanlışlarının düzeltilmesi ve değişik yaklaşımlarla zenginleştirilmesi gereği doğmuştur. Bu nedenle, eğitim sürecinin nesnesini oluşturan öğrenciler için hazırlanan ders kitapları ve özellikle de görevi

nitelikli insan yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler ders kitapları nasıl olmalıdır? sorusu bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.1.2.11. Konu İle ilgili Yapılan Araştırmalar

Bugüne kadar Sosyal Bilimler alanlarındaki derslerde kullanılan ders kitapları, yeni kuşaklara yön vermede, yetiştirilmek istenen bireyin özelliklerini belirlemede, toplumsallaşmanın içeriğini ve yönünü saptamada etkin olmalarından dolayı pek çok araştırmacının konusu olmuştur. Bugüne kadar konu ile ilgili yapılan araştırmaların çokluğu nedeniyle, bu bölümde öncelikle Sosyal Bilgiler ders kitaplarıyla doğrudan ilişkili, daha sonra konuyla dolaylı yoldan ilişkili olan araştırmalara yer verilmiştir.

Seven'in (2001, ss. 25-63) "İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" başlıklı araştırmasında, 7 değişik ilde bulunan 18 ilköğretim okulunun 4., 5., 6. ve 7. sınıflarında okuyan 2757 öğrenci ile bu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine giren 60 öğretmenden veri toplanmıştır. Araştırmada, veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından öğretmen ve öğrenciler için anket formları geliştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğretmenler öğrencilere oranla Sosyal Bilgiler ders kitaplarına daha eleştirel bir gözle bakmışlardır. Araştırmacı tarafından öğretmenlerin ders kitabını daha çok eleştirmeleri; ders kitaplarını öğretmenlerin seçmeleri, öğretmenlerin deneyimleri, öğretmenlerin ders kitabını öğrenciye oranla daha çok incelemeleri, öğrencilerin başarı durumları, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciler tarafından kullanım şekli gibi nedenlerle açıklanmıştır.

Daşcan (2000, ss. 34-55) "İlköğretim Altıncı ve Yedinci Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrenci Başarısına Etkisi Konusunda Uzman, Denetçi, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir" başlıklı çalışmayı, Ankara merkez ilçelerinde görev yapan 10 denetçi, 54 uzman, 15 okul müdürü ve 160 öğretmenin görüşlerini değerlendirerek gerçekleştirmiştir. Çalışmada, ders kitaplarının öğrenci başarısına etkisi araştırılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla 30 soruluk anket geliştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, görüşlerine başvuru alan kişiler ders kitaplarının öğrenci başarısını etkilediğini düşünmektedirler. Uzman, denetçi, yönetici ve öğretmenler var

olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenci başarısına etkisi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklar vardır.

Esmertaş (2000, ss. 37-146) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Değerlendirilmesi (Mersin İlinde Bir Araştırma)” başlıklı çalışmada, Mersin ilinde görev yapan 86 öğretmenden veri toplanmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla geliştirilen anket formu, 43 beşinci sınıf öğretmeni ve 43 dördüncü sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendiren öğretmenlerin kıdemleri arttıkça ders kitaplarına ilişkin daha olumlu görüş bildirmektedirler. Ancak eğitim fakültesinden mezun olan öğretmenlerin, diğer üniversite mezunlarına göre ders kitabına ilişkin daha olumsuz düşündükleri ortaya çıkmıştır. Görüşlerine başvuru alan öğretmenler; ders kitaplarında dini inançlar ve mezhepler arasında ayırım yapıldığını, evrensel değerlere yer verilmediğini ve cinsiyet farkı gözetildiğini düşünmektedirler. Ayrıca, öğretmenler ders kitaplarının içeriğine ilişkin olarak da bir önceki sınıf konuları ile bağlantısı olmadığı, bir sonraki sınıfa hazırlanmadığı, cümle yapısının ve uzunluğunun öğrenci kavrama düzeyine uygun olmadığı konularında görüş birliğindedirler.

Kılıç (1999, ss. 40-86) “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Müfettişlerinin Görüşleri” başlıklı çalışmayı, sınıf öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin görüşlerini değerlendirerek gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, ders kitapları ile ilgili var olan durumu ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada, Ankara ili merkez ilçelerinden seçilen 21 ilköğretim okulu ile bu okullarda görevli 226 öğretmen ve Ankara ilinde görevli 41 müfettiş random olarak alınmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirmiş anket formları kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmen ve müfettişler, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının var olan durumlarına ilişkin ortak görüşe sahiptirler. Araştırma sonucunda, öğretmen ve müfettişler; ders kitaplarının sonlarında bölümlere ilişkin özetlerin bulunmaması, kitaplarının sonlarında yer alan sözlüğün yeni kavramların tümünü kapsamaması, içerikle ilgili bilgilerin niteliği ve konuların işlenişinde temel alınan yaklaşımlar, kitaplarda yer alan bilgilerin ve istatistiki verilerin güncelliği, kitapların öğrencileri yaratıcı ve eleştirel düşünmeye, araştırmaya ve incelemeye yöneltmesi ve hazırlık

çalışmaları ile değerlendirme sorularının niteliği ile ilgili sorularda yüzde 50'nin altında yanıtlar vermişlerdir.

Gedikler (1998, ss. 20-131) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarih Konularının İşlenişi” başlıklı çalışmanın örneklemini, Hayat Bilgisi kitapları için birinci ve ikinci sınıflardan 10'ar adet, üçüncü sınıftan 9 adet olmak üzere toplam 29 adet; Sosyal Bilgiler kitapları için dördüncü ve beşinci sınıflardan 7'şer adet olmak üzere 14 kitap olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan ders kitaplarının incelenmesinde, 1993 ve 1995 yıllarında Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan “Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller”de belirtilen ölçütler temel alınmıştır. Araştırmacı; Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının biçimsel özelliklerini (ciltleme, baskı kalitesi, yazı puntosu), ek bölümlerin yeterliliğini (sözlük, indeks, bibliyografya), hazırlık ve değerlendirme sorularının niteliğini, dil ve anlatım özelliklerini ve görsel imgelerin işlevlerini (öğrencinin ilgisini konuya çekme, konuları somutlaştırma, öğrencinin hayal dünyasını zenginleştirme) yeterli bulmamıştır. Araştırmacının ders kitaplarında Tarih konularının işlenişine ilişkin belirlediği eksikler şu şekildedir: Konular, öğrencilerin bilişsel gelişim özelliklerine uygun değil, somutlaştırılmadan verilmekte, bilimsellikten uzak, evrensel değerlerle bağdaşmayan anlayışa sahiptir. Ayrıca doğruluğu akademik çevrelerce tartışılan –yanlış olduğu kabul edilen- pek çok bilgi de ders kitaplarının Tarih bölümlerinde yer almaktadır.

Türker (1999, ss. 70-76) “Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitabının Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında, Ankara'da bulunan 100 ilköğretim okulunda Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi veren 164 öğretmenden veri toplanmıştır. Araştırmada, veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından anket formları geliştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, Yurttaşlık ve İ.H.E. ders kitapları dış yapı ve özellikleri, resimleri, baskı ve kağıt kalitesi yönlerinden yetersiz bulunmuştur. Ders kitabının içeriğinin güncel bilgiler sunmadığı, öğrencilerde sosyal ve ahlaki tutumlar geliştirecek özellikte bulunmadığı, çocukların yaşam deneyimlerine ve öğrenme ilkelerine uygun olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, Yurttaşlık ve İ.H.E ders kitabında olması gereken bazı özelliklerin (demokrasi rejiminin özellikleri, demokrasi ilkelerinin

öğrenciler tarafından uygulanabilmesi, hangi meslekten olursa olsun işinin gereğini yapan herkesin saygıdeğer bir insan olabileceği inancı, insan hakları kavramı ve önemi, insan haklarının korunması) olmadığı araştırmacı tarafından ortaya konmuştur.

Akşit (1996, ss. 246-249) “Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun Kabul Ettiği Ortaokul Milli Coğrafya Ders Kitaplarının İncelenmesi” başlıklı çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi’nin 5 Haziran 1995 Tarih ve 2432 sayılı kararı ile ortaokul ders kitabı olarak kabul ettiği on beş ders kitabını incelemiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından öğretmen ve öğrenciler için anket formları geliştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, ortaokullar için hazırlanan ders programlarının çağdaş Coğrafya anlayışına göre hazırlanmadığı, kitaplardaki konuların eksik ve yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Kibarkaya (1996, ss. 1-94) “İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları ve Uygulama Çalışmaları” başlıklı araştırmasında ilköğretim düzeyinde ders kitaplarını incelemiştir. Araştırmacı, ders kitaplarının tasarımlarının yanı sıra ders kitapları ile ilgili diğer alanları da ele almış ve sorunları saptayarak örnek çözümler sunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim ders kitaplarının; T.C. Milli Eğitim Bakanlığının ideolojik ve ansiklopedik eğitim politikası, yayınevlerinin ticari kaygılarını ön planda tutmaları, uzman tasarımcı ve çizerlerin bu alana yönelmeyişi ve toplumun büyük bir kesiminin ilköğretimi okuma-yazma kursu ile eşdeğer tutması gibi duyarsızlıklardan kaynaklanan sorunları olduğu ortaya çıkmıştır.

Dündar (1995, ss. 5-42) “Ortaokul Temel Ders Kitaplarının Eğitsel ve Grafıksel Açıdan Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmayı öğrencilerin görüşlerini değerlendirerek gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, ders kitaplarının grafik tasarımları ile ilgili durumlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada 6., 7. ve 8. sınıf Fen Bilgisi ders kitapları incelenmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş 832 adet anket ve 50 adet görüşme formları kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ders kitaplarının grafik tasarımları eğitim ve öğretimi doğrudan etkilemektedir. Ders kitaplarındaki görsel imgeler çocukların yaş düzeylerine uygun değil, cansız, silik, yanlış basılmış ve konuların içeriği ile ters orantılıdır. Ayrıca, kitaplardaki resimlemeler

eğitimsiz, sanat ve çocuk psikolojisi anlayışından uzak yaptırılmaktadır. Kullanılan bu ders kitaplarının tasarımlarının yeniden ele alınarak öğrenci için çekici, dayanıklı, estetik ve anlaşılır biçimde tasarlanması gerekmektedir.

Şahinel (1998, ss. 31-66) “İlköğretim Okullarının İkinci Kademe Sınıflarında Okutulan Milli Eğitim Bakanlığı İngilizce Ders Kitaplarının Niteliklerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” başlıklı çalışmasında Ankara ilinde bulunan 14 ilköğretim okulunun 6., 7.ve 8. sınıflarında okuyan (random yoluyla seçilmiş) toplam 270 öğrenci ve 84 öğretmenden veri toplamıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından öğretmen ve öğrenciler için anket formları geliştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin alıştırmaya sorularına kendi sözcükleri ile yanıt vermeyip konu içinde geçen sözcükleri kullandıkları, alıştırmaların öğrencileri düşünmeye ve yaratıcı olmaya yöneltmediği, metinlerin öğrenci yaşantısına uygun seçilmediği için ilgi çekici olmadığı, ders kitaplarının biçimsel özellikleri bakımından özenle hazırlanmadığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Bugüne kadar ders kitapları ile ilgili araştırmaların sonuçları göz önüne alındığında, kitaplara ilişkin bazı bulgu ve sonuçların ortak olduğu görülmektedir. Kitaplarda var olan sorunlar; biçimsel özellikler, görsel imgeler, içerik, dil ve anlatım özellikleri olarak sıralanabilir. Bu araştırma, öğretmen ve öğrencilerin ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerini ortaya koymaya ve görüşler doğrultusunda bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Ortaya çıkacak sonuçlar Sosyal Bilgiler kitaplarının istenen düzeye ve daha iyiye ulaşması açısından önem taşımaktadır. Ders kitaplarının durumları ile ilgili yargılara varmadan önce gerekli verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlarının yapılması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmanın temel amacı belirlenmiş ve bu amaç doğrultusunda oluşturulan sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarının;
 - a) Biçimsel özelliklerine,
 - b) Görsel özelliklerine,
 - c) İçeriğine,
 - d) Dil ve anlatım özelliklerine,
 - e) Alıştırma ve değerlendirme sorularına
 ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşleri arasında bir fark var mıdır?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarının geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul programlarının gerçekleşmesinde ders kitaplarının işlevi çok önemlidir. Ders kitapları, öğrenme ve öğretme sürecinin planlı eğitim uygulamalarında önemli kaynaklar olduğundan, öğretmen ve öğrencinin temel başvuru kaynağıdır.

Sosyal Bilgiler dersinin amacı topluma nitelikli yurttaşlar yetiştirmektir. Amaca uygun olarak, öğrencilerde istenen davranışları geliştirebilmek, onları günümüz koşullarına ve çağdaş eğitim ilkelerine uygun yetiştirmek amacıyla, uygun araç-gereçler seçilmeli ve düzenlenmelidir. Özellikle de Sosyal Bilimler temelli derslerde kullanılan ders kitaplarının; yeni kuşaklara yön vermede, yetiştirilmek istenen bireyin niteliklerini

belirlemede, toplumsallaşmanın içeriği ve yönünü saptamada etkin olmaları nedeniyle Sosyal Bilgiler ders kitaplarının her açıdan iyi düzenlenmiş olması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan ders kitaplarının eksiklikleri zaman zaman dile getirilmektedir. Bu yargılar bir araştırma sonucuna dayanmıyorsa yargının geçerli olduğu düşünülemez. Eğitimle ilgili bir sorun için karara varmadan ya da çözüm önermeden önce bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak gerekli verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması gerekmektedir. İlköğretim altıncı ve yedinci sınıflarda kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının var olan durumunun belirlenmesi, ders kitaplarının daha iyi olması için yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Öğrenme-öğretme sürecinin önemli bir işlevini yerine getiren ders kitapları öğretmenlerin ve öğrencilerin vazgeçilmez araç-gereçleridir. Bu nedenle öğretmenlerin ve öğrencilerin ders kitaplarına ilişkin görüşleri ve önerileri oldukça önemlidir. Bu bakımdan ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri ile ders öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının var olan durumları ve geliştirilmesine yönelik görüşlerini saptayarak elde edilen bulguların nesnel bir değerlendirmesini yapmak, yetkililere ışık tutacak öneriler geliştirmek bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılan etmenler arasındadır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2001-2002 öğretim yılı II. döneminde, Eskişehir ilindeki merkez ilköğretim okullarının altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri ve Sosyal Bilgiler ders öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır.

2. Araştırmada elde edilen bulgular, geniş kaynak taraması yanında, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitabına ilişkin görüşlerini belirlemek üzere geliştirilen anket sorularına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma sürecinin sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 1997, s. 3)

Öğretim Teknolojisi: Belirli bir öğretim disiplininin kendine özgü yönlerini dikkate alarak düzenlenmiş teknoloji. Fen öğretimi teknolojisi, dil öğretimi teknolojisi (Alkan, 1995, s. 19).

Ders Kitabı: Ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun biçimde ve özel amaç ile hazırlanmış yazılı bir metin (Aytuna, 1963, s. 218).

Kapak: Kitaba ilişkin genel bilgilerin (kitabın adı, kullanılabileceği okul türü, sınıfı, yazarın ve yayın evinin adları vb.) bulunduğu, kitabın dış kabı (M.E.B., 2434 Sayılı Karar).

Yazı Büyüklüğü (Punto): Basım endüstrisinde yazı boyutu için kullanılan ölçü birimlerinden biri. Bir punto 0,0138 inç karşılığı büyüklüktür (Ünal ve Şimşek, 2000, s. 214).

Fasikül (Forma Hacmi): Ders kitaplarının bölümlerine verilen ad (TSE, 10220 Sayılı Standart).

Yazı Karakteri: Ders kitaplarının okunabilirliğine etkileyen, tırnaklı ve tırnaksız sınıfları olan değişik yazı stilleri (Ünal ve Şimşek, 2000, s. 215).

Kenar Boşlukları: Tüm bir sayfa göz önüne alındığında, yazılı bilgileri içermeyen sayfa içeriğinin sunumu için ayrılmış bölümün dışında kalan alan (Ünal ve Şimşek, 2000, s. 214).

Görsel İmgeler: Somut kavramların aktarılmasını kolaylaştıran resim, fotoğraf, harita, grafik gibi imgeler (Ünal ve Şimşek, 2000, s.221).

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracının hazırlanması ve uygulanması ile veri toplama aracı yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim kurumlarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarını, öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte olmuş ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey, olay ya da nesne, herhangi bir şekilde değiştirme ve etkilenme çabası gösterilmeden kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Önemli olan onu uygun bir şekilde gözlemleyebilmektir (Karasar, 1998, s. 77).

Bu model çerçevesinde, ilköğretimde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin konu ile ilgili görüş ve önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın genel evrenini, Türkiye'deki ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile ilköğretim okullarının altıncı ve yedinci sınıflarında öğrenim

gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, 2001-2002 eğitim - öğretim yılında Eskişehir ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında görev yapan tüm ikinci basamak Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile küme örnekleme yolu ile seçilmiş olan altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin oluşturduğu çalışma evreninin çok büyük olmaması, ulaşmada güçlük bulunmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilebileceği düşüncesiyle, araştırmada örneklem alma yoluna gidilmeyerek, araştırma, evreni oluşturan bütün öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin oluşturduğu çalışma evreniyle ilgili sayısal bilgiler Ek 5'te verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlere Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü

Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı s	Değerlendirilen Anket Sayısı s	Değerlendirilen Anket Yüzdesi %
135	95	71

Çalışma evreni kapsamında alınan öğretmenlerin çalıştığı okulların çok dağınık olması, bu nedenle ulaşımda yaşanan güçlükler, araştırma sırasında 8 öğretmenin değişik gerekçelerle izinli olması ve 7 öğretmene de ulaşamaması nedeniyle, 120 öğretmen ankete yanıt vermiştir. Anketi yanıtlayan öğretmenlerin yüzde 89 dolayında olması araştırma açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilir. Karasar'ın (1998, s. 180) Nispet ve diğerlerinden aktardığına göre sağlıklı bir yorum yapabilmek için anket dönüş oranının yüzde 70 - 80 olması yeterlidir. Ancak, öğretmenlerin kimi soruları yanıtlamamaları nedeniyle 35 öğretmene ait anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi değerlendirmeye alınan anket sayısı 95 ve anketi geçerli yanıtlayan öğretmenlerin yüzdesi 71'dir.

Çalışma evrenine giren öğretmenlerin; öğrenim durumları, alanları ve hizmet süreleri gibi değişkenlere göre sayı ve oranları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Çalışma Evrenine Giren Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Özellik	Grup	Sayı s	Yüzde %
En Son Bitirdiği Eğitim Kurumu	İlköğretmen Okulu ve Dengi	-	-
	3 Yıllık Yüksek Okul	12	12.6
	Eğitim Fakültesi	41	43.2
	Yüksek Lisans	5	5.3
	Doktora Diğer Fakülte Mezunları	- 37	- 38.9
Toplam		95	100
Alanı (Branşı)	Sosyal Bilgiler	14	14.7
	Coğrafya	20	21.1
	Tarih	61	64.2
Toplam		95	100
Hizmet Süresi	1-5 yıl	30	31.6
	6-10 yıl	35	36.8
	11-15 yıl	8	8.4
	16-20 yıl	4	4.2
	21 yıl ve üzeri	18	18.9
Toplam		95	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumuna göre dağılımına bakıldığında yüzde 12.6’sı 3 yıllık yüksek okul mezunu, yüzde 43.2’si eğitim fakültesi mezunu, yüzde 5.3’ü yüksek lisans mezunu ve yüzde 38.9’unu da diğer fakülte mezunu olan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin alanlarına göre yüzde 14.7’si Sosyal Bilgiler, yüzde 21.1’i Coğrafya, yüzde 64.2’si Tarih alanına sahip olan öğretmenlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine bakıldığında ise; yüzde 31.6’sının 1-5 yıl, yüzde 36.8’inin 6-10 yıl, yüzde 8.4’ünün 11-15 yıl, yüzde 4.2’sinin 16-20 yıl ve yüzde 18.9’unun da 21 yıl ve üzerinde hizmet süresine sahip oldukları görülmektedir.

Çalışma evreni kapsamında öğrencilerin oluşturduğu çalışma evreninin büyük olması nedeniyle bu grup üzerinde örneklem alma yoluna gidilmiştir. Çalışma evreninin çok büyük olması ve evrene ulaşmada zorluk yaşanabileceğinden, 2001-2002 eğitim-

öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarından örneklem alınmıştır. Bunun için çalışma evrenindeki ilköğretim okullarından küme örnekleme yapılmış; çalışma evreninde yer alan okullardan yüzde 20'sinin evreni temsil edeceği düşünülerek 135 ilköğretim okulundan tesadüfi yöntemle 26 okul belirlenmiştir. Daha sonra bu 26 ilköğretim okulundaki altıncı ve yedinci sınıflardan birer tanesi yine tesadüfi yöntemle örnekleme alınmıştır. Örnekleme sonucunda toplam 771 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmanın öğrenci çalışma evreniyle ilgili sayısal bilgiler Ek 6'da verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilere Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü

Çalışma Evrenindeki Öğrenci Sayısı s	Yanıtlanan Anket Sayısı s	Yanıtlanan Anket Yüzdesi %
771	771	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, anket dağıtılan öğrenci sayısı ile ankete yanıt veren öğrenci sayısı 771'dir. Anketi yanıtlayan öğrencilerin yüzde 100 olması çalışma açısından olumlu bir göstergedir.

Çalışma evrenine giren öğrencilerin altıncı ve yedinci sınıflara göre sayı ve oranları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımları

Sınıf	Sayı s	Yüzde %
6	376	48.8
7	395	51.2
Toplam	771	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin, yüzde 48.8'i altıncı sınıf ve yüzde 51.2'si de yedinci sınıf öğrencileridir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin oranlarının birbirlerine yakın olması araştırmanın sonuçları bakımından yararlıdır.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerini almak için araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen ve öğrenci anketleri kullanılmıştır.

İlköğretimde okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özelliklerini öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlayan anketin geliştirilmesinde, öncelikle yerli ve yabancı kaynakların taranması yapılmış ve Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin görüşleri de alınarak öğretmen taslak anketi hazırlanmıştır. Taslak öğrenci anketi ise öğretmen anketinde var olan soruların öğrenci yaş düzeyine uygun duruma getirilmesi biçiminde hazırlanmıştır. Öğretmen anketindeki öğrencilerin anlayamayacağı kimi sorular (daha çok program ile ilgili sorular) öğrenci anketine alınmamıştır.

Taslak olarak hazırlanan anketlerin, açıklamalarının ve maddelerinin anlaşılır olup olmadığı ve ölçmesi istenen özellikleri kapsayıp kapsamadığı konularında uzmanların görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda anketler yeniden düzenlenmiştir. Anketler daha sonra, 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni ve 60 (30 altıncı sınıf; 30 yedinci sınıf) öğrenci üzerinde denenmiştir. Bu çalışmadan sonra, anket formu danışman öğretim üyesi ile birlikte yeniden gözden geçirilerek düzeltmeler yapılmış ve veri toplama aracı uygulamaya hazır duruma getirilerek gerekli sayıda çoğaltılmıştır (bkz. Ek – 7 ve Ek 8).

Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen öğretmen anket formu yedi bölümden oluşmaktadır. 5 sorunun yer aldığı birinci bölüm, öğretmenlere ilişkin kişisel bilgilerle ilgilidir. Kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili toplam 20 sorunun yer aldığı ikinci bölüm kendi içinde “Kapak”, “Fasikül”, “Yazı Büyüklüğü” ve “İç Düzen” gibi dört alt bölümden oluşmaktadır. Anketin diğer bölümleri, 10 sorudan oluşan üçüncü bölüm kitabın görsel özellikleri ile ilgili; 22 sorudan oluşan dördüncü bölüm içerik ile ilgili; 8 sorudan oluşan beşinci bölüm dil ve anlatımla ilgili; 5 sorudan oluşan altıncı bölüm alıştırmaya ve değerlendirme ile ilgili; 10 sorudan oluşan yedinci bölüm ise öğretmenlerin kitap seçme nedenleri ile ilgilidir. Anket toplam 80 sorudan oluşmaktadır. Her bir

bölümün sonunda öğretmenlerin görüş, öneri ve eleştirilerini açıklayabilmeleri için açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Bu sorulara öğretmenler, “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıt vermişlerdir.

Öğrencilere uygulanan anket alt bölümleri olan bir bütün halinde hazırlanmıştır. Kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili toplam 18 sorunun yer aldığı bölüm kendi içinde “Kapak”, “Fasikül”, “Yazı Büyüklüğü” ve “İç Düzen” gibi dört alt bölümden oluşmaktadır. Anketin diğer bölümleri, 8 sorudan oluşan ikinci bölüm kitabın görsel özellikleri ile ilgili; 16 sorudan oluşan üçüncü bölüm içerik ile ilgili; 7 sorudan oluşan dördüncü bölüm dil ve anlatım ile ilgili ve 5 sorudan oluşan beşinci bölüm alıştırma ve değerlendirme ile ilgilidir. Anket toplam 54 sorudan oluşmaktadır.

Anketin okullardaki öğretmen ve öğrencilere uygulanabilmesi için; Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne başvurulmuş, enstitünün yazısı ile Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğüne gidilmiş ve gerekli onay yazısı alındıktan sonra uygulamaya geçilmiştir (bkz. Ek - 9).

Uygulama sırasında, tüm okullara gidilerek okul yöneticilerine anket hakkında bilgi verilmiş, Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin belgesi sunulmuştur. Anketler öğretmenlere dağıtılmış ve toplanması sağlanmıştır. Öğrencilere uygulanan anketler, öğrencilerin etki altında kalmaması için okul yöneticisi ve ders öğretmeninden izin alınarak araştırmacı tarafından sınıflara girilerek ve gerekli açıklamalar yapılarak uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma için kullanılan anketler toplandıktan sonra tek tek kontrol edilmiştir. Yapılan kontrolde 35 anketin gerektiği biçimde doldurulmamış olduğu görülmüş ve bu anketler “geçersiz” sayılmıştır. Geçerli olan 95 anketteki yanıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Öğretmen ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarının biçimsel, görsel, içeriğine, dil ve anlatım ve alıştırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin değerlendirmelerini belirlemek amacıyla öğretmen ve öğrencilerin yanıtları tek tek ele alınmıştır. Ankette bulunan “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinin her birine verilen yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama dağılımları alınarak bunlar tablolar halinde sunulmuştur.

Veri toplama araçlarında kullanılan beşli derecelendirme ölçeğine uygun olarak, elde edilen ortalama puanların derecelendirilmesi ve yorumlanmasında; “1.00-1.79 kesinlikle katılmıyorum, 1.80-2.59 katılmıyorum, 2.60-3.39 kararsızım, 3.40-4.19 katılıyorum ve 4.20-5.00 kesinlikle katılıyorum” puan aralıkları temel alınmıştır. Araştırmada öğretmen ve öğrencilerin ders kitaplarına ilişkin görüşleri arasında bir fark olup olmadığını sınamak amacıyla t testinden yararlanılmıştır. İstatistiksel çözümlenmelerde, anlamlılık düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

Bu araştırmayla ilgili tüm istatistiksel çözümlenmelerde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda veri toplama aracıyla elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumların sunulmasında, amaçlarda belirlenmiş olan sıraya uyulmuştur. Bulgular ve yorumlar sekiz başlık altında sunulmaktadır:

- Çalışma Evrenine Giren Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler
- Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri
- Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri
- Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri
- Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri
- Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri
- Öğretmenlerin Ders Kitabını Seçme Nedenleri
- Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitabına İlişkin Diğer Görüşleri

3.1. Çalışma Evrenine Giren Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler

Bu bölümde, çalışma evrenine giren ders kitaplarının yazarları, yayınevleri, basım yeri, yılı, sayıları ve oranlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ayrıca öğretmenlerin ders kitaplarını kullanma sürelerine ilişkin bilgiler de sunulmaktadır.

2001-2002 öğretim yılında okutulacak olan Sosyal Bilgiler ders kitapları Tebliğler Dergisi'nde (2001, ss. 382-385) Tablo 5'te olduğu gibi belirtilmiştir.

Tablo 5. Tebliğler Dergisi'nde Yayınlanan 2001-2002 Öğretim Yılında Okutulan Ders Kitapları

Yazarı	Yayınevi	Basım Yeri
Celal AYDIN Serpil SANCAR ÜŞÜR Doğan AYDIN Mahmut ŞAKİROĞLU	Doğan Yayıncılık	Ankara
KOMİSYON (Güler ŞENÜNVER ve diğerleri)	Milli Eğitim Bakanlığı Yayımları	İstanbul
Cemalettin ŞAHİN Hamdi GÖZE	Ders Kitapları A.Ş.	İstanbul
Sami TÜYSÜZ Kadir GÜMÜŞ M. Metin ARSLAN	Okyay Yayıncılık	Ankara
Kemal KARA Nurten KAMAN	Serhat Yayıncılık	İstanbul
Fuat SARIALIOĞLU	Cemre Yayıncılık	İstanbul

2001-2002 öğretim yılında okutulacak olan ders kitapları öğretim yılının başında Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından seçilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi, 2001-2002 öğretim yılında öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde üç tür kitap seçmiş ve kullanmışlardır.

2001-2002 öğretim yılında en çok kullanılan ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İstanbul'da 1998 tarihinde basılmıştır. M.E.B.'nin bastığı ve komisyonca yazılmış olan ders kitabı yüzde 72.6 oranında öğretmenler tarafından kullanılmaktadır. Diğer iki kitabın kullanım oranı birbirine yakındır. Yüzde 16.8 oranında kullanılan ders kitabını, Cemalettin ŞAHİN ve Hamdi GÖZE yazmış, Ders Kitapları A.Ş. tarafından İstanbul'da 2001 yılında basılmıştır. Yüzde 10.5 oranla en az kullanılan ders kitabı ise

Celal AYDIN ve diğ erleri tarafından yazılmış ve Doğan Yayıncılık Ankara'da basmıştır.

Tablo 6. Çalışma Evrenine Giren Ders Kitapları

Yazarı	Yayınevi	Basım Yeri ve Yılı	Sayı s	Oranı %
Celal AYDIN Serpil SANCAR ÜŞÜR Doğan AYDIN Mahmut ŞAKİROĞLU	Doğan Yayıncılık	Ankara ?	10	10.5
KOMİSYON (Güler ŞENÜNVER 72.6 ve diğ erleri)	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları	İstanbul 1998		69
Cemalettin ŞAHİN 16.8 Hamdi GÖZE	Ders Kitapları A.Ş.	İstanbul 2001		16
Toplam			95	100

Ders kitaplarının okutulma süreleri, ilk kabul edildiği öğretim yılından başlayarak beş öğretim yılıdır (bkz. Ek – 2). 2001-2002 öğretim yılında öğretmenler tarafından seçilen kitapların kullanım sürelerine ilişkin bulgular Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Ders Kitaplarını Kullanma Süresi

Ders Kitabını Kullanma Süresi	Sayı s	Oran %
Bir yıl	13	13.7
İki Yıl	28	29.5
Üç Yıl	20	21.1
Dört Yıl	15	15.8
Beş Yıl	19	20.0
Toplam	95	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenlerin yüzde 29.5’i ders kitabını iki yıldır kullanmaktadır. Ders kitabını, öğretmenlerin yüzde 21.1’i üç yıldır, yüzde 20.0’ı beş yıldır, yüzde 15.8’i dört yıldır ve yüzde 13.7’si de bir yıldır kullanmaktadır. Tablodaki

verilerden öğretmenlerin ders kitaplarını kullanma sürelerinin farklı olduğu görülmektedir.

3.2. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kitabın biçimsel özelliklerine ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.2.1. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

Kitabın Biçimsel Özellikleri	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Kapak;						
Kartonu kalitelidir.	<i>f</i> 1 % 1.1	38 40.0	14 14.7	36 37.9	6 6.3	2.92
Estetik olarak düzenlenmiştir.	<i>f</i> 1 % 1.1	38 40.0	14 14.7	38 40.0	4 4.2	2.94
İlgiyi çekmektedir.	<i>f</i> 4 % 4.2	24 25.3	21 22.1	42 44.2	4 4.2	2.81
Ön kapakta gerekli bilgiler vardır.	<i>f</i> 1 % 1.1	48 50.5	13 13.7	27 28.4	6 6.3	3.12
Arka kapakta gerekli bilgiler yer almıştır.	<i>f</i> 4 % 4.2	40 42.1	11 11.6	31 32.6	9 9.5	2.99
İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almıştır.	<i>f</i> 4 % 4.2	51 53.7	16 16.8	20 21.1	4 4.2	3.33
Fasikül;						
Sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i> 3 % 3.2	49 51.6	6 9.5	26 27.4	8 8.4	3.14
Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır.	<i>f</i> 1 % 1.1	28 29.5	10 10.5	39 41.1	17 17.9	2.55

Tablo 8-devam

Kitabın baskı kalitesi yeterlidir.	<i>f</i>	9	45	15	25	1	
	%	9.5	47.4	15.8	26.3	1.1	3.38
Kitabın kağıdı kalitelidir.	<i>f</i>	1	54	10	24	6	
	%	1.1	56.8	10.5	25.3	6.3	3.21
Yazı büyüklüğü; Yazı büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i>	7	70	8	9	1	
	%	7.4	73.7	8.4	9.5	1.1	3.77
Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i>	7	70	9	7	2	
	%	7.4	73.7	9.5	7.4	2.1	3.77
İç Düzen; İçindekiler sayfası ilgi çekicidir.	<i>f</i>	4	22	20	41	8	
	%	4.2	23.2	21.1	43.2	8.4	2.72
Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsar.	<i>f</i>	1	14	8	51	21	
	%	1.1	14.7	8.4	53.7	22.1	2.19
Sözlük içeriğin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.	<i>f</i>	1	21	19	45	9	
	%	1.1	22.1	20.0	47.4	9.5	2.58
Kronoloji bölümü yeterlidir.	<i>f</i>	2	39	10	35	9	
	%	2.1	41.1	10.5	36.8	9.5	2.89
Kaynakça bölümü yeterlidir.	<i>f</i>	3	38	10	36	8	
	%	3.2	40.0	10.5	37.9	8.4	2.92
Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir.	<i>f</i>	2	35	23	26	9	
	%	2.1	36.8	24.2	27.4	9.5	2.95
Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir.	<i>f</i>	4	65	8	17	1	
	%	4.2	68.4	8.4	17.9	1.1	3.57
Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir.	<i>f</i>	2	29	5	44	15	
	%	2.1	30.5	5.3	46.3	15.8	2.57
N = 95							

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmenlerin kitabın biçimsel özelliği ile ilgili maddelerden “Kapak kartonu kalitelidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 6.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 37.9’u katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 40.0’ı katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler,

öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 45'nin kapak kartonunun kaliteli olduğuna katılmadıklarını göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yüzde 40'ı da kapak kartonunun kaliteli olduğu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin "Kapak kartonu kalitelidir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.92'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kapak kartonunun kaliteli olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven'in (2001, s. 43) araştırma bulgularına göre ise öğretmenler, kapak kartonunun kaliteli olmadığını belirtmişlerdir.

"Kapak estetik olarak düzenlenmiştir" maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 40.0'ı katılmıyorum, yüzde 14.7'si kararsızım, yüzde 40.0'ı katılıyorum, yüzde 1.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 45'nin kapağın estetik olarak düzenlendiğine katılmadıklarını göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yüzde 41'i de kapağın estetik olarak düzenlendiği görüşüne katılmaktadır. Öğretmenlerin "Kapak estetik olarak düzenlenmiştir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.94'tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kapağın estetik olarak düzenlendiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven'in (2001, s. 43) araştırma bulgularına göre ise öğretmenler, kapağın estetik düzenlendiğini belirtmişlerdir.

"Kapak ilgiyi çekmektedir" maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 44.2'si katılmıyorum, yüzde 22.1'i kararsızım, yüzde 25.3'ü katılıyorum, yüzde 4.2'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 49'nun kapağın ilgi çekici olduğuna katılmadıklarını göstermektedir. Bununla beraber öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 30'u da kapağın ilgi çekici olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin "Kapak ilgiyi çekmektedir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.81'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kapağın ilgi çekici olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonuç, araştırmasında İngilizce ders kitaplarını inceleyen Şahinel'in (1998, s. 54) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İlgili araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin bir kısmı (yüzde 50'si) ders kitabının ilgi çekici olduğunu düşünmektedir. Seven'in (2001, s. 43), Türker'in (1999, s.74), Akşit'in (1996, s.248) araştırma bulgularına göre öğretmenler, Kılıç'ın (1999, s. 63) araştırma

bulgularına göre de öğretmen ve müfettişler, kitabın dış özelliklerinin ve kapağın ilgi çekici olmadığını belirtmişlerdir.

“Ön kapakta gerekli bilgiler vardır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 6.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 28.4’ü katılmıyorum, yüzde 13.7’si kararsızım, yüzde 50.5’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 52’sinin ön kapakta gerekli bilgilerin olduğunu; ancak öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 35’inin de ön kapakta gerekli bilgilerin olmadığını belirttiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Ön kapakta gerekli bilgiler vardır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.12’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, ön kapakta gerekli bilgilerin olduğunu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Arka kapakta gerekli bilgiler yer almıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 32.6’sı katılmıyorum, yüzde 11.6’sı kararsızım, yüzde 42.1’i katılıyorum, yüzde 4.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47’sinin arka kapakta gerekli bilgilerin olduğunu belirttiğini göstermektedir. Ancak öğretmenlerin yüzde 42’si de arka kapakta gerekli bilgilerin olmadığını düşünmektedirler. Öğretmenlerin “Arka kapakta gerekli bilgiler vardır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.99’dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, arka kapakta gerekli bilgilerin olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler vardır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 21.1’i katılmıyorum, yüzde 16.8’i kararsızım, yüzde 53.7’si katılıyorum, yüzde 4.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 57’sinin iç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgilerin olduğunu belirttiğini göstermekte; ancak öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 26’sı da bu görüşe katılmamaktadır. Öğretmenlerin “İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler vardır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.33’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin iç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgilerin olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Fasikül (forma hacmi) sınıf düzeyine uygundur ” maddesine, öğretmenlerin yüzde 8.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 27.4’ü katılmıyorum, yüzde 9.5’i kararsızım, yüzde 51.6’sı katılıyorum, yüzde 3.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 55’inin fasikülün (forma hacmi) sınıf düzeyine uygun olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Ancak öğretmenlerin yüzde 36’sı da fasikülün sınıf düzeyine uygun olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin “Fasikül (forma hacmi) sınıf düzeyine uygundur ” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.14’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin fasikülün (forma hacmi) sınıf düzeyine uygun olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 17.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 41.1’i katılmıyorum, yüzde 10.5’i kararsızım, yüzde 29.5’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin yüzde 59’u kitabın cildinin dayanıklı olmadığı düşüncesindedirler. Ancak öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 31’i de kitabın cildinin dayanıklı olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin “Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.55’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın cildinin dayanıklı olduğun konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonuç 4., 5., altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını inceleyen Seven’in (2001, s. 43), 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının inceleyen Kılıç’ın, (1999, ss. 63-64), Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitaplarını inceleyen Türker’in (1999, s. 74), Fen Bilgisi ders kitaplarını inceleyen Dündar’ın (1995, s. 40) ve 1., 2., 3. sınıf Hayat Bilgisi ile 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını inceleyen Gedikler’in (1998, s. 28) araştırma bulguları ile kısmen paralellik göstermektedir. İlgili araştırma sonuçlarına göre, incelenen ders kitaplarının cildi çalışma evrenine alınan gruplarca dayanıksız bulunmuştur.

“Kitabın baskı kalitesi yeterlidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 1.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 26.3’ü katılmıyorum, yüzde 15.8’i kararsızım, yüzde 47.4’ü katılıyorum, yüzde 9.5’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 58’inin kitabın baskı kalitesinin yeterli olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Kitabın baskı kalitesi yeterlidir”

maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.38'tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın baskı kalitesini yeterli buldukları söylenebilir. Bu sonuç, Seven'in (2001, s.43) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İlgili araştırmanın bulgularına göre 4., 5., 6. ve 7. sınıf ders öğretmenleri, kitabının baskı kalitesinin yeterli olduğunu düşünmektedir. Ancak Gedikler (1998, s. 28) incelediği ders kitaplarının baskı kalitesini yetersiz bulmuştur.

“Kitabın kağıdı kalitelidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 6.3'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 25.3'ü katılmıyorum, yüzde 10.5'i kararsızım, yüzde 56.8'i katılıyorum, yüzde 1.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 58'inin kitabın kağıdının kaliteli olduğunu düşündüklerini; ancak öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 32'sinin de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Kitabın kağıdı kalitelidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.21'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın kağıdının kaliteli olmasın konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonuç, Kılıç'ın (1999, s.64) ve Şahinel'in (1998, s. 57) araştırma bulguları ile kısmen paralellik göstermektedir. İlgili araştırmaların bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, kitabının kağıdının kaliteli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak Seven (2001, s. 43), Gedikler (1998, s. 28) ve Dündar'ın (1995, s. 39) araştırma bulgularına göre de ders kitaplarının kağıt kalitesi yetersiz bulunmuştur.

“Yazı (punto) büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 1.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.5'i katılmıyorum, yüzde 8.4'ü kararsızım, yüzde 73.7'si katılıyorum, yüzde 7.4'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 81'inin yazı (punto) büyüklüğü sınıf düzeyine uygun olduğunu belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Yazı (punto) büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.77'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin yazı (punto) büyüklüğünün sınıf düzeyine uygun olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu sonuç, Kılıç'ın (1999, s.64) ve Şahinel'in (1998, s. 56) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İlgili araştırmaların bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, kitapta kullanılan yazı büyüklüğünün yeterli

düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Ancak Gedikler (1998, ss. 64-65) incelediği ders kitaplarının yazı (punto) büyüklüğünü yetersiz bulmuştur.

“Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 2.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 7.4’i katılmıyorum, yüzde 9.5’i kararsızım, yüzde 73.7’si katılıyorum, yüzde 7.4’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 81’inin kitapta kullanılan yazı tipinin sınıf düzeyine uygun olduğunu belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.77’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan yazı tipinin sınıf düzeyine uygun olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“İçindekiler sayfası ilgi çekicidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 8.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 43.2’si katılmıyorum, yüzde 21.1’i kararsızım, yüzde 23.2’si katılıyorum, yüzde 4.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 52’sinin içindekiler sayfasını ilgi çekici bulmadığını; yaklaşık olarak yüzde 28’inin de içindekiler sayfasının ilgi çekici olduğunu belirttiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “İçindekiler sayfası ilgi çekicidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.72’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içindekiler sayfasının ilgi çekici olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven’in (2001, s. 43) araştırma bulgularına göre ise öğretmenler, içindekiler sayfasının ilgi çekici olmadığını belirtmişlerdir.

“Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 22.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 53.7’si katılmıyorum, yüzde 8.4’ü kararsızım, yüzde 14.7’si katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 76’sının sözlüğün kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamadığı görüşünde olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.19’dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, sözlüğün kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamadığını düşündükleri söylenebilir. Bu sonuç, Kılıç’ın (1999, s.46) ve Gedikler’in (1998, s. 65)

araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İlgili araştırmaların bulgularına göre araştırmacılar, ders kitaplarında bulunan sözlüğün kitaptaki tüm kavramları kapsamadığını belirtmişlerdir.

“Sözlük içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 47.4’ü katılmıyorum, yüzde 20.0’ı kararsızım, yüzde 22.1’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 58’sinin sözlüğün içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırmadığını; ancak, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 23’ünün de sözlüğün içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırdığını düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Sözlük içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.58’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, sözlüğün içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırdığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Kılıç’ın (1999, s.46) sözlüğün içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırmadığına ilişkin araştırma bulguları ise öğretmenlerin görüşlerini kısmen destekler biçimde, öğretmenler sözlüğün içeriğın anlaşılmasını kolaylaştırmadığını belirtmektedirler.

“Kronoloji bölümü yeterlidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 36.8’i katılmıyorum, yüzde 10.5’i kararsızım, yüzde 41.1’i katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47’sinin kronoloji bölümünün yeterli olmadığını düşündüklerini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 44’ü de kronoloji bölümünün yeterli olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin “Kronoloji bölümü yeterlidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.89’dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kronoloji bölümünün yeterli olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kaynakça bölümü yeterlidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 8.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 37.9’u katılmıyorum, yüzde 10.5’i kararsızım, yüzde 40.0’ı katılıyorum, yüzde 3.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 46’sının kaynakça bölümünün yeterli olmadığını düşündüklerini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yüzde 43’ü de kaynakça

bölümünün yeterli olduğu düşüncesindedirler. Öğretmenlerin “Kaynakça bölümü yeterlidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.92’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kaynakça bölümünün yeterli olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 27.4’ü katılmıyorum, yüzde 24.2’si kararsızım, yüzde 36.8’i katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 38’i kitap düzeninin içerikle örtüşmediğini düşünürken; aynı oranda öğretmenlerin yüzde 38’i de buna katılmamaktadırlar. Öğretmenlerin “Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.95’tir. Bu ortalamaya göre kitap düzeninin içerikle örtüşmesi konusunda öğretmenlerin kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 1.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 17.9’u katılmıyorum, yüzde 8.4’ü kararsızım, yüzde 68.4’ü katılıyorum, yüzde 4.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 73’ünün kitabın kenar boşluklarının ve satır aralıklarının yeterli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Öğretmenlerin “Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir ” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.57’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kenar boşlukları ve satır aralıklarının yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir. Seven’in (2001, s.43) ders kitabının kenar boşlukları ve satır aralıklarının yeterli olmasına ilişkin araştırma bulguları da öğretmenlerin görüşlerini destekler biçimdedir.

“Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 15.8’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 46.3’ü katılmıyorum, yüzde 5.3’ü kararsızım, yüzde 30.5’i katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 60’ının konulardaki önemli bilgilerin öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmediğini düşündüğünü göstermektedir. Öğretmenlerin “Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik

ortalaması 2.57'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, konulardaki önemli bilgilerin öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmediğini düşündükleri söylenebilir. Kılıç'ın (1999, s.65) konulardaki önemli bilgilerin algılamayı kolaylaştıracak biçimde italik puntolarla, koyu veya altı çizili olarak verilmediğine ilişkin araştırma bulguları da öğretmenlerin görüşlerini destekler biçimdedir.

Tablo 8 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin kitapla ilgili, "Kitabın baskı kalitesi yeterlidir", "Yazı (punto) büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur", "Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur" ve "Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir" maddelerine **katıldıkları**; ancak, "Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır" ve "Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir" maddelerine katılmadıkları söylenebilir. Bununla beraber öğretmenler kitabın, "Kapak kartonu kalitelidir", "Kapak estetik olarak düzenlenmiştir", "Kapak ilgiyi çekmektedir", "Ön kapakta gerekli bilgiler vardır", "Arka kapakta gerekli bilgiler yer almıştır", "İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler vardır", "Fasikül (forma hacmi) sınıf düzeyine uygundur", "Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır", "Kitabın kağıdı kalitelidir", "İçindekiler sayfası ilgi çekicidir", "Sözlük içeriğin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır" "Kronoloji bölümü yeterlidir", "Kaynakça bölümü yeterlidir" ve "Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir" maddelerine ilişkin ise kararsız kalmışlardır.

Öğretmenlerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.01'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın biçimsel özellikleri konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

3.2.2. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

Kitabın Biçimsel Özellikleri		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Kapak;							
Kitabın kapak kartonu kaliteli.	<i>f</i> %	106 13.7	196 25.4	211 27.4	137 17.8	121 15.7	3.04
Kapak estetik olarak iyi düzenlenmiş.	<i>f</i> %	130 16.9	287 37.2	152 19.7	131 17.0	71 9.2	3.36
Kitabın kapağı ilgimi çekiyor.	<i>f</i> %	92 11.9	166 21.5	132 17.1	232 30.1	149 19.3	2.77
Kitabın ön kapağında gerekli bilgiler var.	<i>f</i> %	267 34.6	286 37.1	90 11.7	70 9.1	58 7.5	3.82
Kitabın arka kapağında gerekli	<i>f</i> %	254 32.9	331 42.9	64 8.3	66 8.6	56 7.3	3.86
İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almış.	<i>f</i> %	178 23.1	262 34.0	156 20.2	101 13.1	74 9.6	3.48
Fasikül;							
Kitap; çok kalın değil; yıl sonuna kadar bitiyor.	<i>f</i> %	149 19.3	170 22.0	135 17.5	168 21.8	149 19.3	3.00
Kitabın cildi yıl sonuna kadar bozulmadan dayanıyor.	<i>f</i> %	138 17.9	172 22.3	108 14.0	162 21.0	191 24.8	2.88
Kitapta görsel imgeler ve metinler kaliteli olarak basılmış.	<i>f</i> %	202 26.2	276 35.8	131 17.0	92 11.9	70 9.1	3.58
Kitabın kağıdı kaliteli.	<i>f</i> %	149 19.3	215 27.9	188 24.4	111 14.4	108 14.0	3.24
Yazı büyüklüğü;							
Kitaptaki yazıları zorlanmadan okuyabiliyorum.	<i>f</i> %	379 49.2	259 33.6	34 4.4	47 6.1	52 6.7	4.12

Tablo 9-devam

Kitapta kullanılan harfler birbirine karışmadığı için okumada zorluk çıkarmıyor.	<i>f</i>	307	255	101	51	57	
	<i>%</i>	39.8	33.1	13.1	6.6	7.4	3.91
İç Düzen;							
Aradığım bir konuyu kitabın “içindekiler” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum.	<i>f</i>	236	287	90	76	82	
	<i>%</i>	30.6	37.2	11.7	9.9	10.6	3.67
Konunun içinde geçen anlamadığım kelimeleri, kitabın “sözlük” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum.							
	<i>f</i>	138	243	120	149	121	
	<i>%</i>	17.9	31.5	15.6	19.3	15.7	3.17
Sözlük konuların anlaşılmasını kolaylaştırıyor.							
	<i>f</i>	145	267	199	85	75	
	<i>%</i>	18.8	34.6	25.8	11.0	9.7	3.42
Tarih konuları ile ilgili Tarihi bilgileri “kronoloji” bölümünden kolaylıkla bulabiliyorum.							
	<i>f</i>	221	226	150	81	93	
	<i>%</i>	28.7	29.3	19.5	10.5	12.1	3.52
Kitaptaki metinleri okurken satır aralıkları ve kenar boşluklarından rahatsızlık duymuyorum.							
	<i>f</i>	224	288	115	69	75	
	<i>%</i>	29.1	37.4	14.9	8.9	9.7	3.67
Kitaptaki önemli bilgiler koyu harflerle yazıldığı için dikkatimi çekiyor ve ders çalışmamı kolaylaştırıyor.							
	<i>f</i>	363	262	54	39	53	
	<i>%</i>	47.1	34.0	7.0	5.1	6.9	4.09

N = 771

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğrencilerin kitabın biçimsel özelliği ile ilgili maddelerden “Kitabın kapak kartonu kalitelidir” maddesine, öğrencilerin yüzde 15.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 17.8’i katılmıyorum, yüzde 27.4’ü kararsızım, yüzde 25.4’ü katılıyorum, yüzde 13.7’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 40’ının kapak kartonunun kaliteli olduğuna

katıldıklarını göstermektedir. Ancak, öğrencilerin yüzde 35'e yakını da kapak kartonunun kaliteli olmadığı görüşüne katılmaktadır. Öğrencilerin "Kitabın kapak kartonu kalitelidir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.04'tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin kapak kartonunun kaliteli olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre ise öğrenciler, kapak kartonunun kaliteli olduğunu belirtmişlerdir.

"Kapak estetik (görünüm) olarak iyi düzenlenmiştir" maddesine, öğrencilerin yüzde 9.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 17.0'ı katılmıyorum, yüzde 19.7'si kararsızım, yüzde 37.2'si katılıyorum, yüzde 16.9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 55'nin kapağın estetik olarak iyi düzenlendiğine katıldıklarını göstermektedir. Öğrencilerin "Kapak estetik (görünüm) olarak iyi düzenlenmiştir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.36'dır. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kapağın estetik olarak iyi düzenlendiğini düşündükleri söylenebilir.

"Kitabın kapağı ilgimi çekiyor" maddesine, öğrencilerin yüzde 19.3'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 30.1'i katılmıyorum, yüzde 17.1'i kararsızım, yüzde 21.5'i katılıyorum, yüzde 11.9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 50'sinin kapağın ilgi çekici olduğuna katılmadıklarını göstermektedir. Ancak, öğrencilerin yüzde 33'e yakını da kapağın ilgi çekici olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin "Kitabın kapağı ilgimi çekiyor" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.77'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kapağın ilgi çekici olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Şahinel'in (1998 s.57) araştırma bulgularına göre öğrencilerin kitabının dış görünüşünün ilgi çekici olduğu konusunda kararsız kalmaları bu sonucu destekler niteliktedir. Ancak, Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, kitabın kapağını ilgi çekici bulmamışlardır.

"Kitabın ön kapağında gerekli bilgiler var (kitabın adı, yazar adları gibi)" maddesine, öğrencilerin yüzde 7.5'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.1'i katılmıyorum, yüzde 11.7'si kararsızım, yüzde 37.1'i katılıyorum, yüzde 34.6'sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 72'sinin ön kapakta

gerekli bilgilerin olduğunu belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitabın ön kapağında gerekli bilgiler var (kitabın adı, yazar adları gibi)” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.82’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın ön kapağında gerekli bilgilerin olduğunu belirttikleri söylenebilir.

“Kitabın arka kapağında gerekli bilgiler var (kitabın fiyatı, yayınevi adı ve adresi gibi)” maddesine, öğrencilerin yüzde 7.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 8.6’sı katılmıyorum, yüzde 8.3’ü kararsızım, yüzde 42.9’u katılıyorum, yüzde 32.9’u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 76’sının kitabın arka kapağında gerekli bilgilerin olduğunu belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitabın arka kapağında gerekli bilgiler var (kitabın fiyatı, yayınevi adı ve adresi gibi)” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.86’dır. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın arka kapağında gerekli bilgilerin olduğu belirttikleri söylenebilir.

“İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almış (kitabın adı, yayınevi adı, kitabın hazırlanmasında yardımcı olanların adları gibi)” maddesine, öğrencilerin yüzde 9.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 13.1’i katılmıyorum, yüzde 20.2’si kararsızım, yüzde 34.0’ı katılıyorum, yüzde 23.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 58’inin iç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgilerin olduğunu belirttiğini göstermektedir. Öğrencilerin “İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almış (kitabın adı, yayınevi adı, kitabın hazırlanmasında yardımcı olanların adları gibi)” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.48’dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, iç kapağın ön ve arka yüzünde kapakta gerekli bilgilerin olduğunu belirttikleri söylenebilir.

“Kitap çok kalın değil; yıl sonuna kadar bitiyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 19.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 21.8’i katılmıyorum, yüzde 17.5’i kararsızım, yüzde 22.0’ı katılıyorum, yüzde 19.3’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 42’sinin kitabın çok kalın olmayıp yıl sonuna kadar bittiğini düşündüklerini göstermektedir. Ancak, öğrencilerin yüzde 41’i de kitabın çok kalın ve yıl sonuna kadar bitmediğini düşünmektedirler. Öğrencilerin “Kitap çok kalın

değil; yıl sonuna kadar bitiyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.00’dur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın kalınlığına ilişkin soruda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kitabın cildi yıl sonuna kadar bozulmadan dayanıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 24.8’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 21.0’ı katılmıyorum, yüzde 14.0’ı kararsızım, yüzde 22.3’ü katılıyorum, yüzde 17.9’u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 46’sı kitabın cildinin yıl sonuna kadar dayanmadığı ve bozulduğu düşüncesindedirler. Bununla beraber öğrencilerin yüzde 41’e yakını da kitabın cildinin yıl sonuna kadar dayandığını düşünmektedirler. Öğrencilerin “Kitabın cildi yıl sonuna kadar bozulmadan dayanıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.88’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın cildinin dayanıklı olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven (2001, s.49) ve Şahinel’in (1998, s. 57) araştırma bulgularına göre öğrenciler, kitabın cildini dayanıklı olarak değerlendirmişlerdir.

“Kitapta görsel imgeler (resimler, haritalar, grafikler) ve metinler kaliteli olarak basılmış” maddesine, öğrencilerin yüzde 9.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.9’u katılmıyorum, yüzde 17.0’ı kararsızım, yüzde 35.8’i katılıyorum, yüzde 26.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yüzde 62’sinin kitabın baskı kalitesinin yeterli olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitapta görsel imgeler (resimler, haritalar, grafikler) ve metinler kaliteli olarak basılmış” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.58’tir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın baskı kalitesini yeterli buldukları söylenebilir.

“Kitabın kağıdı kaliteli” maddesine, öğrencilerin yüzde 14.0’ı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 14.4’ü katılmıyorum, yüzde 24.4’ü kararsızım, yüzde 27.9’u katılıyorum, yüzde 19.3’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 48’inin kitabın kağıdını kaliteli bulduklarını göstermektedir. Ancak, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 28’i de bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin “Kitabın kağıdı kaliteli” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.24’tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin kitabın kağıdının kaliteli olduğu konusunda kararsız kaldıkları

söylenbilir. Seven (2001, s.49) ve Şahinel'in (1998, s. 57) araştırma bulgularına göre öğrenciler, kitabın kağıdını kaliteli olarak değerlendirmişlerdir.

“Kitaptaki yazıları zorlanmadan okuyabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 6.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 6.1’i katılmıyorum, yüzde 4.4’ü kararsızım, yüzde 33.6’sı katılıyorum, yüzde 49.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 83’ünün kitaptaki yazıları zorlanmadan okuduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki yazıları zorlanmadan okuyabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 4.12’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin kitaptaki yazıları okurken zorluk çekmedikleri, kitapta kullanılan yazı büyüklüğünün öğrencilere uygun olduğu söylenebilir. Seven’in (2001, s.49) ve Şahinel’in (1998, s. 56) araştırma bulgularına göre de öğrenciler kitapta kullanılan yazı büyüklüğünü uygun bulmuşlardır. İlgili araştırmacıların kitapta kullanılan yazı büyüklüğüne ilişkin araştırma bulguları öğrencilerin görüşlerini destekler niteliktedir.

“Kitapta kullanılan harfler (örneğin; “a”, “e”, “t”, “l”, “m”, “n” gibi) birbirine karışmadığı için okumada zorluk çıkarmıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 7.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 6.6’sı katılmıyorum, yüzde 13.1’i kararsızım, yüzde 33.1’i katılıyorum, yüzde 39.8’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 73’ünün kitapta kullanılan harfler nedeniyle okumada zorluk çekmediklerini belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitapta kullanılan harfler (örneğin; “a”, “e”, “t”, “l”, “m”, “n” gibi) birbirine karışmadığı için okumada zorluk çıkarmıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.91’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan harfler nedeniyle okumada zorluk çekmedikleri söylenebilir.

“Aradığım bir konuyu kitabın “içindekiler” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 10.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.9’u katılmıyorum, yüzde 11.7’si kararsızım, yüzde 37.2’si katılıyorum, yüzde 30.6’sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 68’inin, kitabın içindekiler kısmından aradığı bir konuyu kolaylıkla bulabildiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Aradığım bir konuyu kitabın “içindekiler” kısmından

kolaylıkla bulabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.67’dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, kitabın içindekiler sayfasını kullanarak aradıkları bir konuyu kolaylıkla bulabildikleri söylenebilir.

“Konunun içinde geçen anlamadığım kelimeleri kitabın “sözlük” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 15.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 19.3’ü katılmıyorum, yüzde 15.6’sı kararsızım, yüzde 31.5’i katılıyorum, yüzde 17.9’u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 50’sinin kitabın sözlük kısmından aradığı bir kelimeyi kolaylıkla bulabildiklerini göstermektedir. Ancak, öğrencilerin yüzde 35’i de aradıkları kelimeleri kitabın sözlük kısmından bulamadıklarını belirtmektedir. Öğrencilerin “Konunun içinde geçen anlamadığım kelimeleri kitabın “sözlük” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.17’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, sözlükten aradıkları kelimeleri kolaylıkla bulabilmeleri konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Sözlük konuların anlaşılmasını kolaylaştırıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 9.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.0’ı katılmıyorum, yüzde 25.8’i kararsızım, yüzde 34.6’sı katılıyorum, yüzde 18.8’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 54’ünün sözlüğün konuların anlaşılmasını kolaylaştırdığını belirttiğini göstermektedir. Öğrencilerin “Sözlük konuların anlaşılmasını kolaylaştırıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.42’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, sözlüğün konuların anlaşılmasını kolaylaştırdığını düşündükleri söylenebilir.

“Tarih konuları ile ilgili tarihi bilgileri “kronoloji” bölümünden kolaylıkla bulabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 12.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 10.5’i katılmıyorum, yüzde 19.5’i kararsızım, yüzde 29.3’ü katılıyorum, yüzde 28.7’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yüzde 58’inin kronoloji bölümünden aradıkları tarihi bilgileri bulabildiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Tarih konuları ile ilgili tarihi bilgileri “kronoloji” bölümünden kolaylıkla bulabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.52’dir. Bu

ortalamaya göre öğrencilerin kitabın kronoloji bölümünün yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“Kitaptaki metinleri okurken satır aralıkları ve kenar boşluklarından rahatsızlık duymuyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 9.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 8.9’u katılmıyorum, yüzde 14.9’u kararsızım, yüzde 37.4’ü katılıyorum, yüzde 29.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 67’sinin kitabın kenar boşluklarının ve satır aralıklarının yeterli olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki metinleri okurken satır aralıkları ve kenar boşluklarından rahatsızlık duymuyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.67’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin kitabı okurken kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterli olduğundan rahatsızlık duymadıkları söylenebilir.

“Kitaptaki önemli bilgiler koyu harflerle yazıldığı için dikkatimi çekiyor ve ders çalışmamı kolaylaştırıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 6.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 5.1’i katılmıyorum, yüzde 7.0’ı kararsızım, yüzde 34.0’ı katılıyorum, yüzde 47.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 81’inin konulardaki önemli bilgilerin dikkat çekecek şekilde düzenlendiğini belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki önemli bilgiler koyu harflerle yazıldığı için dikkatimi çekiyor ve ders çalışmamı kolaylaştırıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 4.09’dur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, konulardaki önemli bilgilerin dikkatini çekecek şekilde düzenlendiğini düşündükleri söylenebilir.

Tablo 9 dikkatle incelendiğinde, öğrencilerin, kitabın biçimsel özelliklerinden; “Kapak estetik (görünüm) olarak iyi düzenlenmiştir”, “Kitabın ön kapağında gerekli bilgiler var (kitabın adı, yazar adları gibi)”, “Kitabın arka kapağında gerekli bilgiler var (kitabın fiyatı, yayınevi adı ve adresi gibi)”, “İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almış (kitabın adı, yayınevi adı, kitabın hazırlanmasında yardımcı olanların adları gibi)”, “Kitapta görsel imgeler (resimler, haritalar, grafikler) ve metinler kaliteli olarak basılmış”, “Kitabın kağıdı kaliteli”, “Kitaptaki yazıları zorlanmadan okuyabiliyorum”,

“Kitapta kullanılan harfler (örneğin; “a”, “e”, “t”, “ı”, “m”, “n” gibi) birbirine karışmadığı için okumada zorluk çıkarmıyor”, “Aradığım bir konuyu kitabın “içindekiler” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum”, “Sözlük konuların anlaşılmasını kolaylaştırıyor”, “Tarih konuları ile ilgili tarihi bilgileri “kronoloji” bölümünden kolaylıkla bulabiliyorum”, “Kitaptaki metinleri okurken satır aralıkları ve kenar boşluklarından rahatsızlık duymuyorum” ve “Kitaptaki önemli bilgiler koyu harflerle yazıldığı için dikkatimi çekiyor ve ders çalışmamı kolaylaştırıyor” maddelerine **katıldıkları**; yalnızca “Kitabın kapağı ilgimi çekiyor” konusunda ise olumsuz düşündükleri söylenebilir. Bununla beraber, öğrenciler, “Kitabın kapak kartonu kaliteli”, “Kitap, çok kalın değil; yıl sonuna kadar bitiyor”, “Kitabın cildi yıl sonuna kadar bozulmadan dayanıyor” ve “Konunun içinde geçen anlamadığım kelimeleri kitabın “sözlük” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum” maddeleri konusunda kararsız kalmışlardır.

Öğrencilerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.47’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili olumlu düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

3.2.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların puan ortalamaları ile puan dağılımlarının standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğretmen ve öğrencilerin kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili maddelerin yanıtlarına ilişkin puan ortalamaları birbirinden farklıdır. Kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelerden “Ön kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Arka kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır”, “Yazı büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur”, “İçindekiler sayfası ilgi çekicidir”, “Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır”, “Sözlük içeriğin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır”, “Kronoloji bölümü yeterlidir” ve “Konulardaki önemli bilgiler

öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddelerine verilen yanıtlarda öğrencilerin; “Kapak kartonu kalitelidir”, “Kapak estetik olarak düzenlenmiştir”, “Kapak ilgiyi çekmektedir”, “Fasikül sınıf düzeyine uygundur”, “Kitabın baskı kalitesi yeterlidir”, “Kitabın kağıdı kalitelidir”, “Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur” ve “Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir” maddelerine verilen yanıtlarda ise öğretmenlerin puan ortalamaları daha yüksektir. “İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almıştır” maddesine verilen yanıtlarda öğretmen ve öğrenciler eşit puan ortalamasına sahiptirler.

Tablo 10. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özellikleri ile İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçlarını

Kitabın Biçimsel Özellikleri		N	\bar{X}	SS	SD	t
Kapak; Kartonu kalitelidir.	Öğretmen	95	2.92	1.03	864	0.899
	Öğrenci	771	2.68	1.34		
Toplam		866				
Estetik olarak düzenlenmiştir.	Öğretmen	95	2.94	1.00	864	3.239*
	Öğrenci	771	2.91	1.25		
Toplam		866				
İlgiyi çekmektedir.	Öğretmen	95	2.81	1.00	864	0.316
	Öğrenci	771	2.38	1.15		
Toplam		866				
Ön kapakta gerekli bilgiler vardır.	Öğretmen	95	3.12	1.04	864	5.432*
	Öğrenci	771	3.63	1.10		
Toplam		866				
Arka kapakta gerekli bilgiler yer almıştır.	Öğretmen	95	2.99	1.14	864	6.791*
	Öğrenci	771	3.57	1.18		
Toplam		866				
İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almıştır.	Öğretmen	95	3.33	0.99	864	1.147
	Öğrenci	771	3.33	1.28		
Toplam		866				

Tablo 10-devam

Fasikül; Sınıf düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	3.14	1.11	864	0.894
	Öğrenci	771	2.85	1.42		
Toplam		866				
Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır.	Öğretmen	95	2.55	1.12	864	2.116*
	Öğrenci	771	2.57	1.44		
Toplam		866				
Kitabın baskı kalitesi yeterlidir.	Öğretmen	95	3.38	1.01	864	1.520
	Öğrenci	771	3.32	1.38		
Toplam		866				
Kitabın kağıdı kalitelidir.	Öğretmen	95	3.21	1.04	864	0.221
	Öğrenci	771	2.66	1.46		
Toplam		866				
Yazı büyüklüğü; Yazı büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	3.77	0.76	864	2.876*
	Öğrenci	771	3.82	1.37		
Toplam		866				
Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	3.77	0.77	864	1.140
	Öğrenci	771	3.72	1.33		
Toplam		866				
İç Düzen; İçindekiler sayfası ilgi çekicidir.	Öğretmen	95	2.72	1.04	864	6.944*
	Öğrenci	771	3.34	1.32		
Toplam		866				
Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır.	Öğretmen	95	2.19	0.98	864	6.822*
	Öğrenci	771	2.80	1.36		
Toplam		866				
Sözlük içeriğin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.	Öğretmen	95	2.58	0.97	864	6.581*
	Öğrenci	771	3.00	1.28		
Toplam		866				

Tablo 10-devam

Kronoloji bölümü yeterlidir.	Öğretmen	95	2.89	1.11	864	4.407*
	Öğrenci	771	3.27	1.34		
Toplam		866				
Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir.	Öğretmen	95	3.57	0.87	864	0.772
	Öğrenci	771	3.43	1.28		
Toplam		866				
Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir.	Öğretmen	95	2.57	1.14	864	12.223*
	Öğrenci	771	4.03	1.16		
Toplam		866				

Tablo 10 dikkatle incelendiğinde, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin birbirlerine çok yakın oldukları görülecektir. Ancak, kitabın biçimsel özelliklerine ilişkin olarak öğrencilerin öğretmenlerden daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

İlköğretim ikinci basamakta çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının biçimsel özelliklerine ilişkin her bir maddeye verdikleri yanıtların puan ortalamalarında görülen farkların istatistiksel bakımdan anlamlı olup olmadıklarını sınamak için grup ortalamaları arasında bağımsız t testi yapılmıştır.

Kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili maddelerin yanıtları içerisinde “Kapak estetik olarak düzenlenmiştir”, “Ön kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Arka kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır”, “Yazı büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur”, “İçindekiler sayfası ilgi çekicidir”, “Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır”, “Sözlük içeriğin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır”, “Kronoloji bölümü yeterlidir” ve “Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddelerinin yanıtlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

“Kapak estetik olarak düzenlenmiştir” maddesinde öğrenciler, Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.91; 2.94). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 3.239’dur. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Ön kapakta gerekli bilgiler vardır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.12; 3.63). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.432’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Arka kapakta gerekli bilgiler vardır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.99; 3.57). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.791’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.55; 2.57). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.116’dır. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven’in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; kitabın cildinin dayanıklılığı konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“Yazı büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.77; 3.82). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.876’dır. t

değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“İçindekiler sayfası ilgi çekicidir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.72; 3.34). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.944’tür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.19; 2.80). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.822’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Sözlük içeriğin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.58; 3.00). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.581’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Kronoloji bölümü yeterlidir” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.89; 3.27). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 4.407’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.57; 4.03). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 12.069’dur. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık

düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

3.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kitabın görsel özelliklerine ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.3.1. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin kitabın görsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenlerin kitabın görsel özellikleri ile ilgili maddelerden “Görsel imgeler öğretim programına uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 3.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 27.4’ü katılmıyorum, yüzde 9.5’i kararsızım, yüzde 57.9’u katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yüzde 60’ının görsel imgelerin öğretim programına uygun olduğunu düşündüklerini; ancak öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 31’inin de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgeler öğretim programına uygundur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.28’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin öğretim programına uygun olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Görsel imgeler öğrenci seviyesine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 5.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 33.7’si katılmıyorum, yüzde 10.5’i kararsızım, yüzde 48.4’ü katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 51’inin görsel imgelerin öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirttiğini; yüzde 39’unun da bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgeler öğrenci seviyesine uygundur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.08’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin öğrenci seviyesine uygunluğu konusunda kararsız kaldıkları

söylenbilir. Kılıç'ın (1999, s.66) araştırma bulgularında da öğretmenler görsel imgelerin öğrenci seviyesine uygunluğu konusuna yeterince katılamamışlardır. İlgili araştırmanın görsel imgelerin öğrenci seviyesine uygunluğuna ilişkin araştırma bulguları öğretmenlerin görüşlerini destekler niteliktedir. Ancak, Seven (2001, ss. 43-44) ve Dündar'ın (1995, s. 39) araştırma bulgularına göre öğretmenler, ders kitabın da kullanılan görsel imgelerin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özellikleri İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

Kitapta kullanılan harita, şekil, fotoğraf, kroki, planlar;		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Öğretim programına uygundur.	<i>f</i> 2 % 2.1	55 57.9	9 9.5	26 27.4	3 3.2	3.28	
Öğrenci seviyesine uygundur.	<i>f</i> 2 % 2.1	46 48.4	10 10.5	32 33.7	5 5.3	3.08	
Metin içeriğine uygundur.	<i>f</i> 1 % 1.1	47 49.5	13 13.7	30 31.6	4 4.2	3.12	
Yapılan çizimler doğrudur.	<i>f</i> 1 % 1.1	48 50.5	14 14.7	26 27.4	6 6.3	3.13	
Öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.	<i>f</i> 1 % 1.1	16 16.8	17 17.9	50 52.6	11 11.6	2.43	
Sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir.	<i>f</i> 2 % 2.1	42 44.2	19 20.0	27 28.4	5 5.3	3.12	
Altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir.	<i>f</i> 1 % 1.1	38 40.0	16 16.8	35 36.8	5 5.3	2.95	
Numaralandırma yapılmıştır.	<i>f</i> 6 % 6.3	56 58.9	8 8.4	18 18.9	7 7.4	3.38	
Uygun renkler kullanılmıştır.	<i>f</i> 3 % 3.2	38 40.0	15 15.8	34 35.8	5 5.3	3.00	
Baskı kalitesi oldukça iyidir.	<i>f</i> 1 % 1.1	34 35.8	10 10.5	37 38.9	13 13.7	2.72	

N = 95

“Görsel imgeler metin içeriğine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 31.6’sı katılmıyorum, yüzde 13.7’si kararsızım, yüzde 49.5’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 51’inin görsel imgelerin metin içeriğine uygun olduğunu belirttiklerini; yaklaşık olarak yüzde 36’sının da bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgeler metin içeriğine uygundur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.12’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin metin içeriğine uygunluğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Kılıç’ın (1999, ss. 66-67) araştırma bulgularına göre öğretmenler, kitaptaki görsel imgelerin metin içeriğine uygun olduğunu belirtmişlerdir.

“Yapılan çizimler doğrudur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 6.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 27.4’ü katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 50.5’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 52’sinin görsel imgelerin doğru çizildiğini düşünürken; yaklaşık olarak yüzde 34’ünün de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Yapılan çizimler doğrudur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.13’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenler, kitapta kullanılan görsel imgelerin doğru çizildiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Araştırmasında Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Tarih konularının işlenişini inceleyen Gedikler (1998, ss. 118-121) araştırmasında, Tarih konuları ile ilgili çizilen haritaların eksik ya da yanlış olduğunu belirtmektedir.

“Görsel imgeler öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 11.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 52.6’sı katılmıyorum, yüzde 17.9’u kararsızım, yüzde 16.8’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 65’inin görsel imgelerin öğrencilerin ilgisini çekebilecek nitelikte olmadığını belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgeler öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.43’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin kitapta kullanılan görsel imgelerin öğrencinin ilgisini çekebilecek nitelikte olmadığını düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Kılıç (1999, s. 66) ve Türker’in

(1999, s. 75) araştırmalarında elde ettikleri bulgulara göre öğretmenler, kitaptaki görsel imgelerin öğrencinin ilgisini çekebilecek nitelikte olmadığını belirtmektedirler.

“Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 28.4’ katılmıyorum, yüzde 20.0’ı kararsızım, yüzde 44.2’si katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47’sinin görsel imgelerin sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirildiğini belirttiğini; yaklaşık olarak yüzde 33’ünün de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.12’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirildiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven’in (2001, ss. 43-44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, görsel imgelerin sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirildiğini belirtmişlerdir.

“Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 5.3’ kesinlikle katılmıyorum, yüzde 36.8’i katılmıyorum, yüzde 16.8’i kararsızım, yüzde 40.0’ı katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 42’sinin görsel imgelerin altlarındaki açıklamaların anlaşılır nitelikte olmadığını belirttiğini; yaklaşık olarak yüzde 41’inin de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.95’tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin altlarındaki açıklamaların anlaşılır nitelikte olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven (2001, ss. 43-44) ve Gedikler’in (1998, ss.118-121) araştırmalarında, görsel imgelerin altlarındaki açıklamalarına ilişkin araştırma bulgularına göre öğretmenler, açıklamaların yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, Kılıç’ın (1999, s.67) araştırma bulgularına göre öğretmenler ve müfettişler, görsel imgelerin altlarındaki açıklamaları yeterli bulmuşlardır.

“Görsel imgelerde numaralandırma yapılmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 7.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 18.9’u katılmıyorum, yüzde 8.4’ü kararsızım, yüzde 58.9’u katılıyorum, yüzde 6.3’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 66’sının görsel imgelerde numaralandırma yapıldığını belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgelerde numaralandırma yapılmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.38’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerde numaralandırma yapıldığını düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte Seven’in (2001, ss. 43-44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, görsel imgelerde numaralandırma yapıldığını belirtmişlerdir. Ancak, Gedikler’in (1998, ss. 118-121) incelemesinde, görsel imgelerle metin arasındaki ilişkinin iyi kurulmadığı, görsel imgelerle metinlerin birbirlerinden kopuk olduğu görülmektedir.

“Görsel imgelerde uygun renkler kullanılmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 5.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 35.8’i katılmıyorum, yüzde 15.8’i kararsızım, yüzde 40.0’i katılıyorum, yüzde 3.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 43’ünün görsel imgelerde uygun renkler kullanıldığını; yaklaşık olarak yüzde 41’inin de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgelerde uygun renkler kullanılmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.00’dür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan görsel imgelerde uygun renkler kullanıldığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven’in (2001, ss. 43-44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, görsel imgelerde uygun renklendirme yapılmadığını belirtmişlerdir. Aynı şekilde, Gedikler (1998, ss. 118-121) araştırmasında, Tarih haritalarında; Akşit (1996, ss. 247-248) ise Coğrafya haritalarında uygun renklerin kullanılmadığını ve renk kullanımında yanlışlıkların yapıldığı sonucuna varmışlardır.

“Görsel imgelerin baskı kalitesi oldukça iyidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 13.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 38.9’u katılmıyorum, yüzde 10.5’i kararsızım, yüzde 35.8’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 53’ünün görsel imgelerin baskı kalitesinin iyi olmadığını belirttiğini; ancak öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 37’sinin de bu görüşe

katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Görsel imgelerin baskı kalitesi oldukça iyidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.72’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin kitapta kullanılan görsel imgelerin baskı kalitesinin iyi olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven (2001, ss. 43-44), Gedikler (1998, ss. 118-121), Dündar (1995, s. 39) ve Türker’in (1999, s. 75) araştırmalarındaki bulgulara göre görsel imgelerin baskı kalitesi yetersizdir.

Tablo 11 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak yalnızca “Görsel imgelerde numaralandırma yapılmıştır” maddelerine **katıldıkları**; buna karşılık “Görsel imgeler öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir” maddesine katılmadıkları görülmektedir. Ancak, öğretmenler “Görsel imgeler öğretim programına uygundur”, “Görsel imgeler öğrenci seviyesine uygundur”, “Görsel imgeler metin içeriğine uygundur”, “Yapılan çizimler doğrudur”, “Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir”, “Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir”, “Görsel imgelerde uygun renkler kullanılmıştır” ve “Görsel imgelerin baskı kalitesi oldukça iyidir” maddeleri konusunda kararsız kalmışlardır.

Öğretmenlerin kitabın görsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.02’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın görsel özellikleri konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

3.3.2. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12’de görüldüğü gibi öğrencilerin kitabın görsel özellikleriyle ilgili maddelerden “Görsel imgeler konulara uygun” maddesine, öğrencilerin yüzde 5.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 6.0’ı katılmıyorum, yüzde 14.4’ü kararsızım, yüzde 41.8’i katılıyorum, yüzde 32.4’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 74’ünün görsel imgelerin konulara uygun olarak düzenlendiğine katıldıklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Görsel imgeler konulara

uygun” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.90’dır. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgeleri konulara uygun buldukları söylenebilir.

Tablo 12. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özellikleri İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

Kitapta kullanılan harita, şekil, fotoğraf, kroki, planlar;		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Görsel imgeler konulara uygun.	<i>f</i> %	250 32.4	322 41.8	111 14.4	46 6.0	42 5.4	3.90
Konuları destekleyen görsel imgelere baktığımda anlayabiliyorum.	<i>f</i> %	202 26.2	298 38.7	154 20.0	48 6.2	69 8.9	3.67
Görsel imgeler konuları daha anlaşılır hale getiriyor.	<i>f</i> %	250 32.4	275 35.7	129 16.7	66 8.6	51 6.6	3.79
Görsel imgeler ilgimi çekiyor.	<i>f</i> %	239 31.0	293 38.0	109 14.1	59 7.7	71 9.2	3.74
Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirilmiş.	<i>f</i> %	189 24.5	279 36.2	186 24.1	52 6.7	65 8.4	3.62
Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir.	<i>f</i> %	164 21.3	222 28.8	168 21.8	120 15.6	97 12.6	3.31
Görsel imgelerde numaralandırılma yapıldığı için; metinle görsel imgeler arasındaki bağlantıyı rahat anlayabiliyorum.	<i>f</i> %	205 26.6	271 35.1	166 21.5	76 9.9	53 6.9	3.65
Kitapta görsel imgeler kaliteli olarak basılmış.	<i>f</i> %	147 19.1	200 25.9	242 31.4	90 11.7	92 11.9	3.29

N = 771

“Konuları destekleyen görsel imgelere baktığımda anlayabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 8.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 6.2’si katılmıyorum, yüzde 20.0’ı kararsızım, yüzde 38.7’si katılıyorum, yüzde 26.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 65’inin görsel imgelerin anlaşılabilirliği konusunda olumlu görüş belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Konuları destekleyen görsel imgelere baktığımda anlayabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.67’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin anlaşılır olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“Görsel imgeler konuları daha anlaşılır hale getiriyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 6.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 8.6’sı katılmıyorum, yüzde 16.7’si kararsızım, yüzde 35.7’si katılıyorum, yüzde 32.4’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 68’inin görsel imgelerin konuları anlaşılır hale getirdiğini görüşünde olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Görsel imgeler konuları daha anlaşılır hale getiriyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.79’dur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin konuları anlaşılır hale getirdikleri görüşünde olduğu söylenebilir.

“Görsel imgeler ilgimi çekiyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 9.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 7.7’si katılmıyorum, yüzde 14.1’i kararsızım, yüzde 38.0’ı katılıyorum, yüzde 31.0’ı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yüzde 69’unun görsel imgelerin ilgi çekiciliği konusunda olumlu düşündüğünü göstermektedir. Öğrencilerin “Görsel imgeler ilgimi çekiyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.74’tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin ilgi çekici olduğunu düşündükleri söylenebilir. Ancak, Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrencilerin, görsel imgelerin ilgi çekiciliği olmadığını düşündükleri görülmektedir.

“Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir” maddesine, öğrencilerin yüzde 8.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 6.7’si katılmıyorum, yüzde 24.1’i kararsızım, yüzde 36.2’si katılıyorum, yüzde 24.5’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde

68'inin görsel imgelerin sayfa içine yerleştiriliş biçimlerini beğendiklerini göstermektedir. Öğrencilerin "Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.62'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirildikleri görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre de öğrencilerin, görsel imgelerin sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirildiğini düşündükleri görülmektedir.

"Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir" maddesine, öğrencilerin yüzde 12.6'sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 15.6'sı katılmıyorum, yüzde 21.8'i kararsızım, yüzde 28.8'i katılıyorum, yüzde 21.3'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 50'sinin görsel imgelerin altlarındaki açıklamaların yeterli olduğunu düşündüklerini; ancak öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 28'inin de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin "Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.31'dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, kitapta kullanılan görsel imgelerin altlarındaki açıklamaların yeterli olduğu konusunda kararsız kalmışlardır. Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrencilerin, görsel imgelerin altlarındaki açıklamaların yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

"Görsel imgelerde numaralandırma yapıldığı için; metinle görsel imgeler arasındaki bağlantıyı daha rahat anlayabiliyorum" maddesine, öğrencilerin yüzde 6.9'u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.9'u katılmıyorum, yüzde 21.5'i kararsızım, yüzde 35.1'i katılıyorum, yüzde 26.6'sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 62'sinin görsel imgelerin ilgi çekiciliği konusunda olumlu düşündüğünü göstermektedir. Öğrencilerin "Görsel imgelerde numaralandırma yapıldığı için; metinle görsel imgeler arasındaki bağlantıyı daha rahat anlayabiliyorum" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.65'tir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin numaralandırma yapıldığından görsel imge ile metin arasındaki bağlantıyı daha rahat anladıkları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre de öğrencilerin, görsel imgelerde numaralandırma yapıldığını belirttikleri görülmektedir.

“Kitapta görsel imgeler kaliteli olarak basılmış” maddesine, öğrencilerin yüzde 11.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.7’si katılmıyorum, yüzde 31.4’ü kararsızım, yüzde 25.9’u katılıyorum, yüzde 19.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yüzde 45’inin görsel imgelerin kaliteli olarak basıldığını; öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 28’inin de bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Kitapta görsel imgeler kaliteli olarak basılmış” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.29’dur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan görsel imgelerin kaliteli olarak basıldığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrencilerin, görsel imgelerin baskı kalitesinin yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Tablo 12 dikkatle incelendiğinde, öğrencilerin kitabın görsel özelliklerinden; “Görsel imgeler konulara uygun”, “Konuları destekleyen görsel imgelere baktığımda anlayabiliyorum”, “Görsel imgeler konuları daha anlaşılır hale getiriyor”, “Görsel imgeler ilgimi çekiyor”, “Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir” ve “Görsel imgelerde numaralandırma yapıldığı için; metinle görsel imgeler arasındaki bağlantıyı daha rahat anlayabiliyorum” maddelerine **katıldıkları**; buna karşılık “Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir” ve “Kitapta görsel imgeler kaliteli olarak basılmış” maddeleri konusunda ise kararsız kaldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin kitabın görsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.62’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın görsel özellikleri konusunda olumlu düşündükleri söylenebilir.

3.3.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin kitabın görsel özellikleriyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların puan ortalamaları ile puan dağılımlarının standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçlarını

Kitabın Görsel Özellikleri		N	\bar{X}	SS	SD	t
Öğretim programına uygundur.	Öğretmen	95	3.28	0.99	864	5.222*
	Öğrenci	771	3.78	1.04		
Toplam		866				
Öğrenci seviyesine uygundur.	Öğretmen	95	3.08	1.05	864	4.585*
	Öğrenci	771	3.39	1.31		
Toplam		866				
Metin içeriğine uygundur.	Öğretmen	95	3.12	1.00	864	5.323*
	Öğrenci	771	3.60	1.30		
Toplam		866				
Öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.	Öğretmen	95	2.43	0.94	864	9.938*
	Öğrenci	771	3.64	1.27		
Toplam		866				
Sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir.	Öğretmen	95	3.09	1.01	864	4.155*
	Öğrenci	771	3.55	1.20		
Toplam		866				
Altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir.	Öğretmen	95	2.95	1.01	864	2.582*
	Öğrenci	771	3.06	1.38		
Toplam		866				
Numaralandırma yapılmıştır.	Öğretmen	95	3.38	1.09	864	2.122*
	Öğrenci	771	3.52	1.21		
Toplam		866				
Baskı kalitesi oldukça iyidir.	Öğretmen	95	2.72	1.12	864	4.266*
	Öğrenci	771	2.95	1.37		
Toplam		866				

Tablo 13'te görüldüğü gibi öğretmen ve öğrencilerin kitabın görsel özellikleriyle ilgili maddelerin yanıtlarına ilişkin puan ortalamaları birbirinden farklıdır. Kitabın görsel özellikleri ile ilgili tüm maddelere verilen yanıtlarda öğrencilerin puan ortalamaları öğretmenlere oranla daha yüksektir. Tablo 13 dikkatle incelendiğinde öğretmen ve

öğrenci görüşlerinin birbirlerine çok yakın oldukları görülecektir. Ancak, kitabın görsel özelliklerine ilişkin olarak öğrenciler öğretmenlerden daha olumlu düşünmektedirler.

İlköğretim ikinci basamakta çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının biçimsel özelliklerine ilişkin her bir maddeye verdikleri yanıtların puan ortalamalarında görülen farkların istatistiksel bakımdan anlamlı olup olmadıklarını sınamak için grup ortalamaları arasında bağımsız t testi yapılmıştır.

Kitabın görsel özellikleriyle ilgili bütün maddelerin yanıtlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

“Görsel imgeler öğretim programına uygundur” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.28; 3.78). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.222’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Görsel imgeler öğrenci seviyesine uygundur” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.08; 3.39). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 4.585’tir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Görsel imgeler metin içeriğine uygundur” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.12; 3.60). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.323’dür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Görsel imgeler öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.43; 3.64). Bu iki

ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 9.983'tür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.09; 3.55). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 4.155'tir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; görsel imgelerin sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmeleri kitabın konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.65; 3.06). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.582'dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Görsel imgelerde numaralandırma yapılmıştır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.38; 3.52). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.122'dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında ise benzer maddeye verilen yanıtlarda öğretmenler daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; kitaptaki görsel imgelerin numaralandırıldığı konusunda öğretmenler lehine anlamlı fark vardır.

“Görsel imgelerin baskı kalitesi iyidir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.72; 2.95). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 4.266’dır. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven’in (2001, ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; görsel imgelerin baskı kalitesi konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

3.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kitabın içeriğine ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.4.1. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin kitabın içeriği ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 14’te görülmektedir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğiyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir.	<i>f</i>	5	63	12	13	2	
	%	5.3	66.3	12.6	13.7	2.1	3.59
Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir.	<i>f</i>	6	44	16	29	0	
	%	6.3	46.3	16.8	30.5	0	3.28
Kitap, içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.	<i>f</i>	1	28	24	34	8	
	%	1.1	29.5	25.3	35.8	8.4	2.79

Tablo 14-devam

Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i>	2	56	13	21	3	
	%	2.1	58.9	13.7	22.1	3.2	3.35
Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i>	2	16	10	64	3	
	%	2.1	16.8	10.5	67.4	3.2	3.53
Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.	<i>f</i>	3	65	7	18	2	
	%	3.2	68.4	7.4	18.9	2.1	3.52
Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır.	<i>f</i>	4	34	13	32	12	
	%	4.2	35.8	13.7	33.7	12.6	2.85
Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.	<i>f</i>	2	28	17	42	6	
	%	2.1	29.5	17.9	44.2	6.3	2.77
Üniteler, öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir.	<i>f</i>	2	23	18	44	8	
	%	2.1	24.2	18.9	46.3	8.4	2.65
Ünite konuları öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek şekildedir.	<i>f</i>	1	17	16	47	14	
	%	1.1	17.9	16.8	49.5	14.7	2.41
Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır.	<i>f</i>	1	12	16	52	14	
	%	1.1	12.6	16.8	54.7	14.7	2.31
Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir.	<i>f</i>	1	11	11	52	20	
	%	1.1	11.6	11.6	54.7	21.1	2.17
Konular örneklerle zenginleştirilmiştir.	<i>f</i>	0	9	18	55	13	
	%	0	9.5	18.9	57.9	13.7	2.24
İçerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler bulunmaktadır.	<i>f</i>	0	14	14	55	12	
	%	0	14.7	14.7	57.9	12.6	2.32
İçeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıra izlenmiştir.	<i>f</i>	1	26	8	34	26	
	%	1.1	27.4	8.4	35.8	27.4	2.39

Tablo 14-devam

İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir.	<i>f</i>	0	18	7	56	14	
	%	0	18.9	7.4	58.9	14.7	2.31
Tarihi olayların anlatımında yanlış davranılmaktan kaçınılmaktadır.	<i>f</i>	1	47	16	24	7	
	%	1.1	49.5	16.8	25.3	7.4	3.12
İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır.	<i>f</i>	2	32	24	29	8	
	%	2.1	33.7	25.3	30.5	8.4	2.91
İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.	<i>f</i>	2	34	7	40	12	
	%	2.1	35.8	7.4	42.1	12.6	2.73
Coğrafya konuları öğrencilerin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir.	<i>f</i>	0	20	14	43	18	
	%	0	21.1	14.7	45.3	18.9	2.38
Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir.	<i>f</i>	0	7	1	64	23	
	%	0	7.4	1.1	67.4	24.2	1.92
İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir.	<i>f</i>	2	18	7	56	12	
	%	2.1	18.9	7.4	58.9	12.6	2.39
N = 95							

Tablo 14'te görüldüğü gibi öğretmenlerin kitabın içeriğiyle ilgili maddelerden "İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir" maddesine, öğretmenlerin yüzde 2.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 13.7'si katılmıyorum, yüzde 12.6'sı kararsızım, yüzde 66.3'ü katılıyorum, yüzde 5.3'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 72'sinin içeriğin programa göre düzenlendiğine katıldıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin "İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.59'dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içeriğin Sosyal Bilgiler programına göre düzenlendiğini düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Kılıç'ın (1999, s. 49) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, içeriğin ilgili sınıf düzeyi için eğitim

programında öngörülen amaçlara uygun olarak düzenlendiğini belirtmişlerdir. Ancak, Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitaplarını öğretmen görüşlerine göre inceleyen Türker'in (1999, s.73) araştırma bulgularına göre öğretmenler, ders kitabını programdaki amaçlarla yeterince tutarlı bulmamışlardır.

“Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 30.5'i katılmıyorum, yüzde 16.8'i kararsızım, yüzde 46.3'ü katılıyorum, yüzde 6.3'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 53'ü kitapta Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin olduğunu düşünürken; yaklaşık olarak yüzde 36'sı da bu görüşe katılmamaktadır. Öğretmenlerin “Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.28'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içerikte Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Türker'in (1999, s. 73) araştırma bulgularına göre öğretmenler, ders kitabını Atatürk ilke ve inkılapları açısından insan haklarının önemini vurgulama konusunda kısmen yeterli bulmuşlardır. Kılıç'ın (1999, s. 50) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, içerikte Cumhuriyet rejiminin öneminin, Atatürkçü düşünce ve Türk inkılabının yeterince vurgulandığını belirtmişlerdir.

“Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 8.4'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 35.8'i katılmıyorum, yüzde 25.3'ü kararsızım, yüzde 29.5'i katılıyorum, yüzde 1.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 44'ünün içeriğin öğrencinin ilgisini çekmediğini düşünürken; yüzde 30'ununsa içeriğin öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.79'dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içeriğinin öğrencinin ilgisini çekmesi konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 3.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 22.1'i katılmıyorum, yüzde 13.7'si kararsızım, yüzde

58.9'u katılıyorum, yüzde 2.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yüzde 61'inin kitapta kullanılan kavramların sınıf düzeyine uygun olduğunu belirttiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin "Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.35'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin kitapta kullanılan kavramların sınıf düzeyine uygun olduğu görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven'in (2001, s. 44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, içerikte yer alan kavramların sınıf düzeyine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Tarih konularının işlenişini inceleyen Gedikler'in (1998, ss. 78-83) araştırma bulgularına göre, ilgili ders kitaplarının Tarih konularında kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygun değil ya da kavram kargaşası yaratılmaktadır (zamanla ilgili çağ, yüzyıl gibi kavramların yeterince açıklanmaması, savaş ve topluluk adlandırmalarının sürekli değişiklik göstermesi gibi).

"Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur" maddesine, öğretmenlerin yüzde 2.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 16.8'i katılmıyorum, yüzde 10.5'i kararsızım, yüzde 67.4'ü katılıyorum, yüzde 3.2'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 71'inin kullanılan dilin sınıf düzeyine uygun olarak düzenlendiğine katıldıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin "Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.53'tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içerikte kullanılan dilin sınıf düzeyi göz önüne alınarak düzenlendiği konusunda olumlu düşündükleri söylenebilir.

"Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır" maddesine, öğretmenlerin yüzde 2.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 18.9'u katılmıyorum, yüzde 7.4'ü kararsızım, yüzde 68.4'ü katılıyorum, yüzde 3.2'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 72'sinin okuma parçalarının işlenen konuyla tutarlı olduğunu belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin "Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.52'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta yer alan okuma parçalarının işlenen konu ile tutarlı olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 12.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 33.7’si katılmıyorum, yüzde 13.7’si kararsızım, yüzde 35.8’i katılıyorum, yüzde 4.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47’sinin ünitelerin birbirinin ön koşulu olarak sıralanmadığını düşündüklerini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yüzde 40’ı da ünitelerin birbirinin ön koşulu olduklarını düşünmektedir. Öğretmenlerin “Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.85’tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan ünitelerin birbirinin ön koşulu olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Kılıç’ın (1999, ss. 49-50) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, ders kitabında ünitelerin birbirinin ön koşulu oluş özelliklerine göre sıralandığını belirtmişlerdir. Ancak, Seven’in (2001, s. 44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, içerikteki ünitelerin birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmadığı görüşüne sahiptirler.

“Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 6.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 44.2’si katılmıyorum, yüzde 17.9’u kararsızım, yüzde 29.5’i katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 51’i ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimlerinin dikkate alınmadığını düşünürken; yaklaşık olarak yüzde 32’si ise bu görüşe katılmamaktadır. Öğretmenlerin “Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.77’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimlerinin dikkate alındığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Türker’in (1999, s. 49) araştırma bulgularına göre öğretmenler, içeriğin öğrenci yaş gelişim düzeyine kısmen uygun bulmuşlardır. Bununla beraber, Seven (2001, s. 44) ve Gedikler (1998, ss. 86-90), araştırma bulgularına göre içeriğin öğrencilerin düzeylerinin üzerinde olduğunu belirtmişlerdir.

“Üniteler, öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 8.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 46.3’ü katılmıyorum, yüzde 18.9’u kararsızım, yüzde 24.2’si katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 55’inin ünitelerin öğrencilerin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmediğini düşündüğünü; öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 26’sının da bu görüşe katılmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Üniteler, öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.65’tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan ünitelerin öğrencilerin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlendiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonucu kısmen destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, içeriğin öğrenci kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmediğini belirtmişlerdir.

“Ünite konuları öğrencinin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek şekildedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 14.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 49.5’i katılmıyorum, yüzde 16.8’i kararsızım, yüzde 17.9’u katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 64’ünün ünite konularının öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneklerini geliştirmede düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Ünite konuları öğrencinin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek şekildedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.41’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan ünite konularının öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneklerine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmediğini düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 44) araştırma ve bulgularına göre öğretmenler, ünite konuları öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneklerini geliştirecek şekilde düzenlenmediğini belirtmişlerdir. Bununla beraber, Kılıç’ın (1999, ss. 55-56) araştırma bulgularına göre de öğretmen ve müfettişler, ders kitabının öğrenciyi ezberlemeye iterek düşünmesine izin vermediği için öğrencinin problem çözme ve karar verme yeteneğinin gelişmediğini belirtmişlerdir

“Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 14.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 54.7’si katılmıyorum, yüzde 16.8’i kararsızım, yüzde 12.6’sı katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 70’inin içerikte güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişkinin dikkate alınmadığını düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.31’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içeriğin güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişkiye göre düzenlenmediğini düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven (2001, s. 44), Kılıç (1999, ss. 54-55), Türker (1999, s. 74) ve Akşit (1996, s. 249) araştırma bulgularına göre, ders kitaplarında güncellenmenin ve güncel yaşamla bağlantının kurulmasının yeterince yapılmadığını belirtmişlerdir.

“Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 21.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 54.7’si katılmıyorum, yüzde 11.6’sı kararsızım, yüzde 11.6’sı katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 76’sının konularda güncel haytan yeterince örnekler olmadığını belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.17’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler bulunmadığını düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 44) araştırma bulgularına göre öğretmenler ve Kılıç’ın (1999, s. 55) araştırma bulgularına göre de öğretmen ve müfettişler, içerikte güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmediğini belirtmişlerdir

“Konular örneklerle zenginleştirilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 13.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 57.9’u katılmıyorum, yüzde 18.9’u kararsızım, yüzde 9.5’i katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 72’sinin konuların örneklerle zenginleştirilmediğini düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.24’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan konuların örneklerle yeterince zenginleştirilmediğini düşündükleri söylenebilir.

“İçerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler bulunmaktadır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 12.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 57.9’u katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 14.7’si katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 71’inin içerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelerin bulunmadığını belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin “İçerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler bulunmaktadır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.32’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın içeriğinin Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeleri kapsamadığını düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Sever’in (2001 s. 44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, içeriğin Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeleri içermediğini belirtmişlerdir

“İçeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıra izlenmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 27.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 35.8’i katılmıyorum, yüzde 8.4’ü kararsızım, yüzde 27.4’ü katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 63’ü içeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıranın izlenmediğini düşünmektedir. Öğretmenlerin “İçeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıra izlenmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.39’dur. Bu ortalama değer öğretmenlerin, kitaptaki içeriğin kronolojik sıraya göre düzenlenmediğini düşündüklerini göstermektedir.

“İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 14.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 58.9’u katılmıyorum, yüzde 7.4’ü kararsızım, yüzde 18.9’u katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 74’ünün tarihi olguların somutlaştırılarak verilmediğini belirttiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “İçeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıra izlenmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.39’dur. Bu ortalama değer öğretmenlerin, kitaptaki içeriğin kronolojik sıraya göre düzenlenmediğini düşündüklerini söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, ders kitaplarında Tarih konularının işlenişini inceleyen Gedikler (1998, s. 87) araştırma bulgularına göre, içerikte yer alan Tarih konuları somutlaştırılmadan verildiğini belirtmiştir.

“Tarihi olayların anlatımında yanlı davranılmaktan kaçınılmaktadır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 7.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 25.3’ü katılmıyorum, yüzde 16.8’i kararsızım, yüzde 49.5’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 51’i Tarihi olayların anlatımında yanlı davranılmadığını düşünürken; yaklaşık olarak yüzde 33’ü ise bu görüşe katılmamaktadır. Öğretmenlerin “Tarihi olayların anlatımında yanlı davranılmaktan kaçınılmaktadır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 3.12’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta tarihi olayların anlatımında yanlı davranılmaktan kaçınıldığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Kılıç’ın (1999, s. 54) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişlerin bir kısmı, içerikte tarihi olayların yanlı anlatıldığını belirtmişlerdir. Bununla beraber, ders kitaplarında Tarih konularının işlenişini inceleyen Gedikler (1998, ss. 92-100) araştırma bulgularına göre, içerikte yer alan Tarih konularının anlatımında yanlı davranıldığını belirtmiştir.

“İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 8.4’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 30.5’i katılmıyorum, yüzde 25.3’ü kararsızım, yüzde 33.7’si katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 39’u içeriğin önemli Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmadığını düşünürken; yaklaşık olarak yüzde 36’sı ise bu görüşe katılmamaktadır. Öğretmenlerin “İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.91’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içeriğin, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırması konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Kılıç’ın (1999, s. 51) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırması için içerik düzenlenmesinin yapıldığını belirtmişlerdir.

“İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 12.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 42.1’i katılmıyorum, yüzde

7.4'ü kararsızım, yüzde 35.8'i katılıyorum, yüzde 2.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 55'i Coğrafya konularının öğrenci yaş düzeyine uygun olmadığını düşünürken; yaklaşık olarak yüzde 38'i ise bu görüşe katılmamaktadır. Öğretmenlerin "İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.73'tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin içerikte yer alan Coğrafya konularının öğrenci yaş düzeyine uygun olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Araştırmasında Milli Coğrafya ders kitaplarını inceleyen Akşit (1996, s. 249) araştırma bulgularına göre öğretmenlerin Coğrafya konularını öğrenci yaş seviyesinin üzerinde bulduklarını belirtmektedir. Bununla beraber, Tarih konularının işlenişini inceleyen Gedikler (1998, ss. 76-77) araştırma bulgularına göre Tarih konularının öğrenci yaş seviyesinin üzerinde ve çok fazla ayrıntılı olarak değerlendirmektedir. Ancak, İngilizce ders kitaplarını inceleyen Şahinel (1998, s. 50) ise araştırma bulgularına göre öğretmenlerin konuları öğrenci yaş düzeyine uygun bulduklarını belirtmektedir.

"Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir" maddesine, öğretmenlerin yüzde 18.9'u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 45.3'ü katılmıyorum, yüzde 14.7'si kararsızım, yüzde 21.1'i katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 64'ünün Coğrafya konularının öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmediği görüşünde olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin "Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.38'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içerikte bulunan Coğrafya konularının öğrencilerin anlayabileceği gibi örneklendirilmediğini düşündükleri söylenebilir.

"Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir" maddesine, öğretmenlerin yüzde 24.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 67.4'ü katılmıyorum, yüzde 1.1'i kararsızım, yüzde 7.4'ü katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 92'sinin Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmediği görüşünde olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin "Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik

ortalaması 1.92'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içerikteki Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmediğini düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven'in (2001, s.44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, Coğrafya ile ilgili deneylere yer verilmediğini belirtmişlerdir

“İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 12.6'sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 58.9'u katılmıyorum, yüzde 7.4'ü kararsızım, yüzde 18.9'u katılıyorum, yüzde 2.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 72'sinin içeriğin Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri ile bir bütün olarak düzenlenmediğini görüşünde olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.39'dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, içerikte Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgilerinin bir bütün olarak ele alınıp işlenmediğini düşündükleri söylenebilir. Kılıç'ın (1999, ss. 51-52) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişler, içerikte yer alan Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgilerinin bir bütün olarak ele alınıp işlendiğini belirtmişlerdir

Tablo 14 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin kitabın içeriğiyle ilgili “İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir”, “Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur”, “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur” ve “Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır” maddelerine **katıldıkları**; ancak, “Ünite konuları öğrencinin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek şekildedir”, “Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır”, “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir”, “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir”, “İçerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler bulunmaktadır”, “İçeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıra izlenmiştir”, “İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir”, “Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir”, “Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir” ve “İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddelerine katılmadıkları söylenebilir. Bununla beraber öğretmenler, “Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir”, “Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir”, “Üniteler birbirinin ön koşulu olacak

şekilde sıralanmıştır”, “Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır”, “Üniteler, öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir”, “Tarihi olayların anlatımında yanlış davranılmaktan kaçınılmaktadır”, “İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır” ve “İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur” maddeleri konusunda ise kararsız kaldıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin kitabın içeriğiyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 2.72’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın içeriğiyle ilgili özellikler konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

3.4.2. Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin kitabın içeriği ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 15’te görülmektedir.

Tablo 15. Öğrencilerin Kitabın İçeriğiyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Kitapta, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler var.	<i>f</i>	150	246	161	119	95	
	%	19.5	31.9	20.9	15.4	12.3	3.31
Kitaptaki konular ilgimi çekiyor.	<i>f</i>	161	249	150	141	70	
	%	20.9	32.3	19.5	18.3	9.1	3.38
Kitapta kullanılan kavramları anlayabiliyorum.	<i>f</i>	159	267	171	130	44	
	%	18.6	31.2	20.0	15.2	5.1	3.48
Konuları okuduğumda anlayabiliyorum.	<i>f</i>	228	286	121	95	41	
	%	26.6	33.4	14.1	11.1	4.8	3.73
Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konularla ilgili.	<i>f</i>	234	228	172	87	50	
	%	30.4	29.6	22.3	11.3	6.5	3.66
Kitaptaki üniteler birbirini tamamlıyor.	<i>f</i>	125	192	220	141	93	
	%	16.2	24.9	28.5	18.3	12.1	3.15

Tablo 15-devam

Üniteler; ilgimi çekiyor, yeteneklerimi geliştiriyor ve gereksinimlerimi karşılıyor.	<i>f</i>	107	205	231	147	81	
	%	13.9	26.6	30.0	19.1	10.5	3.14
Kitapta güncel yaşamla ilgili konular var.	<i>f</i>	102	197	205	125	115	
	%	13.2	25.6	26.6	19.7	14.9	3.02
Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler var.	<i>f</i>	114	167	218	182	90	
	%	14.8	21.7	28.3	23.6	11.7	3.04
Konular örneklerle zenginleştirilmiştir.	<i>f</i>	188	248	181	90	64	
	%	24.4	32.2	23.5	11.7	8.3	3.53
Kitaptaki tarihi olayları anlayabiliyorum.	<i>f</i>	186	259	119	112	95	
	%	24.1	33.6	15.4	14.5	12.3	3.43
Kitap, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırıyor.	<i>f</i>	250	240	160	60	61	
	%	32.4	31.1	20.8	7.8	7.9	3.72
Kitaptaki Coğrafya konularını anlayabiliyorum.	<i>f</i>	150	258	178	99	86	
	%	19.5	33.5	23.1	12.8	11.2	3.37
Coğrafya ile ilgili deneyler konularda yer almış.	<i>f</i>	72	152	198	187	162	
	%	9.3	19.7	25.7	24.3	21.0	2.72
Kitaptaki Coğrafya konuları anlayabileceğim şekilde örneklendirilmiş.	<i>f</i>	131	204	208	129	99	
	%	17.0	26.5	27.0	16.7	12.8	3.18
Kitapta, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri bir bütün olarak işlenmiş.	<i>f</i>	146	195	176	143	111	
	%	18.9	25.3	22.8	18.5	14.4	3.16

N = 771

Tablo 15'te görüldüğü gibi öğrencilerin kitabın içeriğiyle ilgili maddelerden "Kitapta, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler var" maddesine, öğrencilerin yüzde 12.3'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 15.4'ü katılmıyorum, yüzde 20.9'u kararsızım,

yüzde 31.9'u katılıyorum, yüzde 19.5'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 51'inin kitapta Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler olduğuna katıldıklarını göstermekte; ancak, öğrencilerin yüzde 28'e yakını da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin "Kitapta, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.31'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin ders kitaplarında Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin var olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

"Kitaptaki konular ilgimi çekiyor" maddesine, öğrencilerin yüzde 9.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 18.3'ü katılmıyorum, yüzde 19.5'i kararsızım, yüzde 32.3'ü katılıyorum, yüzde 20.9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 50'sinin konuların ilginç bulduklarını göstermektedir. Öğrencilerin "Kitaptaki konular ilgimi çekiyor" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.38'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitaptaki konuları ilgi çekici buldukları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, içerikte yer alan konuların ilgi çekici olduğunu belirtmişlerdir.

"Kitapta kullanılan kavramları anlayabiliyorum" maddesine, öğrencilerin yüzde 5.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 15.2'si katılmıyorum, yüzde 20.0'ı kararsızım, yüzde 31.2'si katılıyorum, yüzde 18.6'sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 50'sinin kavramların anlaşılır olduğuna katıldıklarını göstermektedir. Öğrencilerin "Kitapta kullanılan kavramları anlayabiliyorum" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.48'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta kullanılan kavramları anlayabildikleri söylenebilir.

"Konuları okuduğumda anlayabiliyorum" maddesine, öğrencilerin yüzde 4.8'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.1'i katılmıyorum, yüzde 14.1'i kararsızım, yüzde 33.4'ü katılıyorum, yüzde 26.6'sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 60'ının konuları okuduklarında anlayabildiklerini göstermektedir. Öğrencilerin "Konuları okuduğumda anlayabiliyorum" maddesine

ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.73'tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan konuları anlaşılır buldukları söylenebilir.

“Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı” maddesine, öğrencilerin yüzde 6.5'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.3'ü katılmıyorum, yüzde 22.3'ü kararsızım, yüzde 29.6'sı katılıyorum, yüzde 30.4'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 60'ının okuma parçaları ile işlenen konuların tutarlı olduğuna katıldıklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.66'dır. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan okuma parçalarının işlenen konu ile tutarlı buldukları söylenebilir.

“Kitaptaki üniteler birbirini tamamlıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 12.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 18.3'ü katılmıyorum, yüzde 28.5'i kararsızım, yüzde 24.9'u katılıyorum, yüzde 16.2'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 41'inin ünitelerin birbirlerini tamamladığını düşündüklerini göstermek; ancak öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 41'i de bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin “Kitaptaki üniteler birbirini tamamlıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.15'tir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan ünitelerin birbirlerini tamamladıkları konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Üniteler; ilgimi çekiyor, yeteneklerini geliştiriyor ve gereksinimlerimi karşılıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 10.5'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 19.1'i katılmıyorum, yüzde 30.0'ı kararsızım, yüzde 26.6'sı katılıyorum, yüzde 13.9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 40'ının ünitelerin ilgi çekici, yeteneklerini geliştirici ve gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde bulduklarını göstermekte; ancak, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 30'a yakını da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin “Üniteler; ilgimi çekiyor, yeteneklerini geliştiriyor ve gereksinimlerimi karşılıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.14'tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan

ünitelerin ilgi çekici, yetenekleri geliştirici ve gereksinimleri karşılayacak düzeyde olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Kitapta güncel yaşamla ilgili konular var” maddesine, öğrencilerin yüzde 14.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 19.7’si katılmıyorum, yüzde 26.6’sı kararsızım, yüzde 25.6’sı katılıyorum, yüzde 13.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 39’unun kitapta güncel yaşamla ilgili konular olduğuna ilişkin olumlu düşündüklerini göstermekte; ancak, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 35’e yakını da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin “Kitapta güncel yaşamla ilgili konular var” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.02’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin kitapta güncel yaşamla ilgili konuların var olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, içerikte güncel yaşamla ilgili konuların bulunmadığını belirtmişlerdir.

“Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler var” maddesine, öğrencilerin yüzde 11.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 23.6’sı katılmıyorum, yüzde 28.3’ü kararsızım, yüzde 21.7’si katılıyorum, yüzde 14.8’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 37’sinin konularda güncel yaşamdan yeterince örneklendirme yapıldığını düşündüklerini göstermekte; ancak, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 35’e yakını da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler var” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.04’tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, içerikte yer alan konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmediğini belirtmişlerdir.

“Konular örneklerle zenginleştirilmiştir” maddesine, öğrencilerin yüzde 8.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.7’si katılmıyorum, yüzde 23.5’i kararsızım, yüzde 32.2’si katılıyorum, yüzde 24.4’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 58’sinin konuların örneklerle zenginleştirildiğini düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.53’tür. Bu ortalamaya göre

öğrencilerin, kitapta yer alan konuları örneklerle zenginleştirilmiş buldukları söylenebilir.

“Kitaptaki tarihi olayları anlayabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 12.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 14.5’i katılmıyorum, yüzde 15.4’ü kararsızım, yüzde 33.6’sı katılıyorum, yüzde 24.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 58’inin tarihi olayları anlaşılır bulduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki tarihi olayları anlayabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.43’tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan tarihi olayları anlayabildikleri söylenebilir.

“Kitap, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 7.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 7.8’i katılmıyorum, yüzde 20.8’i kararsızım, yüzde 31.1’i katılıyorum, yüzde 32.4’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 64’ünün kitabın önemli Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırdığını düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitap, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.72’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan Tarih konularının Türk milletine ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırdığını düşündükleri söylenebilir.

“Kitaptaki Coğrafya konularını anlayabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 11.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 12.8’i katılmıyorum, yüzde 23.1’si kararsızım, yüzde 33.5’i katılıyorum, yüzde 19.5’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 53’ünün Coğrafya konularını anlaşılır bulduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki Coğrafya konularını anlayabiliyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.37’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan Coğrafya konularını anlayabildikleri söylenebilir.

“Coğrafya ile ilgili deneyler konularda yer almış” maddesine, öğrencilerin yüzde 21.0’ı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 24.3’ü katılmıyorum, yüzde 25.7’si kararsızım, yüzde

19.7'si katılıyorum, yüzde 9.3'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 45'inin Coğrafya ile ilgili deneylerin konularda yer aldığına katılmadıklarını göstermekte; ancak öğrencileri yüzde 29'u da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin "Coğrafya ile ilgili deneyler konularda yer almış" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.72'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, konularda Coğrafya ile ilgili deneylerin yer aldığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven'in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, içerikte yer alan Coğrafya konuları ile ilgili deneylerin kitapta yer almadığını belirtmişlerdir.

"Kitaptaki Coğrafya konuları anlayabileceğim şekilde örneklendirilmiş" maddesine, öğrencilerin yüzde 12.8'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 16.7'si katılmıyorum, yüzde 27.0'ı kararsızım, yüzde 26.5'i katılıyorum, yüzde 17.0'ı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 44'ünün Coğrafya ile ilgili konuların öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirildiğini düşündüklerini göstermekte; ancak, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 30'a yakını da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin "Kitaptaki Coğrafya konuları anlayabileceğim şekilde örneklendirilmiş" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.18'dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler kitapta yer alan Coğrafya konularının anlayabilecekleri şekilde örneklendirildiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

"Kitapta, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri bir bütün olarak işlenmiş" maddesine, öğrencilerin yüzde 14.4'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 18.5'i katılmıyorum, yüzde 22.8'i kararsızım, yüzde 25.3'ü katılıyorum, yüzde 18.9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 44'ünün içeriğin Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri kapsamınca bir bütün olarak işlendiğini düşündüklerini göstermekte; ancak, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 33'e yakını da bu görüşe katılmamaktadır. Öğrencilerin "Kitapta, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri bir bütün olarak işlenmiş" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.16'dır. Bu ortalamaya göre öğrenciler Sosyal Bilgiler içeriğinin Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri kapsamınca bir bütün olarak düzenlendiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Tablo 15 dikkatle incelendiğinde, öğrencilerin kitabın içeriğiyle ilgili “Kitaptaki konular ilgimi çekiyor”, “Kitapta kullanılan kavramları anlayabiliyorum”, “Konuları okuduğumda anlayabiliyorum”, “Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı”, “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir”, “Kitaptaki tarihi olayları anlayabiliyorum”, “Kitap, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırıyor” ve “Kitaptaki Coğrafya konularını anlayabiliyorum” maddelerine **katıldıkları** görülmektedir. Ancak, öğrencilerin kitabın, “Kitapta, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler var”, “Kitaptaki üniteler birbirini tamamlıyor”, “Üniteler; ilgimi çekiyor, yeteneklerini geliştiriyor ve gereksinimlerimi karşılıyor”, “Kitapta güncel yaşamla ilgili konular var”, “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler var”, “Coğrafya ile ilgili deneyler konularda yer almış”, “Kitaptaki Coğrafya konuları anlayabileceğim şekilde örneklendirilmiş” ve “Kitapta, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri bir bütün olarak işlenmiş” maddeleri konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin kitabın içeriği ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.31’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın içeriğiyle ilgili özellikler konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

3.4.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin kitabın içeriğiyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların puan ortalamaları ile puan dağılımlarının standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16’da görüldüğü gibi öğretmen ve öğrencilerin kitabın içeriğiyle ilgili maddelerin yanıtlarına ilişkin puan ortalamaları birbirinden farklıdır. Kitabın içeriğiyle ilgili tüm sorularda öğrencilerin puan ortalamaları öğretmenlere oranla daha yüksektir. Buna göre, kitabın içerik özelliklerine ilişkin olarak öğrencilerin öğretmenlerden daha olumlu düşündükleri söylenebilir. Ancak, Tablo 16 dikkatle incelendiğinde öğretmen ve öğrenci görüşlerinin birbirlerine çok yakın oldukları görülecektir.

Tablo 16. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğiyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçlarını

Kitabın İçerik Özellikleri		N	\bar{X}	SS	SD	t
Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir.	Öğretmen	95	3.28	0.97	864	0.170
	Öğrenci	771	3.31	1.19		
Toplam		866				
Kitap, içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.	Öğretmen	95	2.79	0.99	864	4.401*
	Öğrenci	771	3.38	1.26		
Toplam		866				
Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	3.35	0.95	864	1.039
	Öğrenci	771	3.48	1.27		
Toplam		866				
Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	3.53	0.88	864	1.671
	Öğrenci	771	3.73	1.36		
Toplam		866				
Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.	Öğretmen	95	3.52	0.90	864	1.130
	Öğrenci	771	3.66	1.30		
Toplam		866				
Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır.	Öğretmen	95	2.85	1.16	864	2.210*
	Öğrenci	771	3.15	1.22		
Toplam		866				
Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.	Öğretmen	95	2.77	1.01	864	2.939*
	Öğrenci	771	3.14	1.16		
Toplam		866				
Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır.	Öğretmen	95	2.31	0.91	864	5.405*
	Öğrenci	771	3.02	1.39		
Toplam		866				

Tablo 16-devam

Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir.	Öğretmen	95	2.17	0.93	864	6.699*
	Öğrenci	771	3.04	1.35		
Toplam		866				
Konular örneklerle zenginleştirilmiştir.	Öğretmen	95	2.24	0.80	864	10.050*
	Öğrenci	771	3.53	1.39		
Toplam		866				
İçerikte yer alan Tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir.	Öğretmen	95	2.31	0.94	864	7.992*
	Öğrenci	771	3.43	1.36		
Toplam		866				
İçerik, Tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır.	Öğretmen	95	2.91	1.03	864	6.282*
	Öğrenci	771	3.72	1.38		
Toplam		866				
İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	2.73	1.14	864	4.811*
	Öğrenci	771	3.37	1.23		
Toplam		866				
Coğrafya konuları öğrencilerin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir.	Öğretmen	95	2.38	1.02	864	6.118*
	Öğrenci	771	3.18	1.37		
Toplam		866				
Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir.	Öğretmen	95	1.92	0.73	864	5.948*
	Öğrenci	771	2.72	1.09		
Toplam		866				
İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir.	Öğretmen	95	2.39	1.00	864	5.474*
	Öğrenci	771	3.16	1.40		
Toplam		866				

İlköğretim ikinci basamakta çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriğine ilişkin her bir maddeye

verdikleri yanıtların puan ortalamalarında görülen farkların istatistiksel bakımdan anlamlı olup olmadıklarını sınamak için grup ortalamaları arasında bağımsız t testi yapılmıştır.

Kitabın içeriğiyle ilgili maddelerin yanıtları içerisinde “Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir”, “Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır”, “Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır”, “Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır”, “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir”, “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir”, “İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir”, “İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır”, “İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur”, “Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir”, “Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir” ve “İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddelerinin yanıtlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

“Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.79; 3.38). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 4.401’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.85; 3.15). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.210’dur. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere

göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.77; 3.14). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.939'dur. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; içerikteki ünitelerin işlenişinde öğrenci gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.31; 3.02). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.405'dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.17; 3.04). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.699'dur. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; içerikte bulunan konularda güncel yaşamdan örnekler verilmiştir konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“Konular örneklerle zenginleştirilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.24; 3.53). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 10.050’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.31; 3.43). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 7.992’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.91; 3.72). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.282’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.73; 3.37). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 4.811’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.38; 3.18). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 6.118’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık

düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (1.92; 2.72). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.948’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven’in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.39; 3.16). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.474’dür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

3.5. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kitabın dil ve anlatım özelliklerine ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.5.1. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 17’de görülmektedir.

Tablo 17. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i> 2 <i>%</i> 2.1	64 67.4	9 9.5	16 16.8	4 4.2	3.46	
Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır.	<i>f</i> 1 <i>%</i> 1.1	64 67.4	14 14.7	13 13.7	3 3.2	3.49	
Kitapta bilimsel bir üslup kullanılmıştır.	<i>f</i> 1 <i>%</i> 1.1	28 29.5	20 21.1	43 45.3	3 3.2	2.80	
Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır.	<i>f</i> 0 <i>%</i> 0	42 44.2	15 15.8	37 38.9	1 1.1	3.03	
Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.	<i>f</i> 1 <i>%</i> 1.1	36 37.9	8 8.4	48 50.5	2 2.1	2.85	
Metinler görsel imgelerle desteklenmiştir.	<i>f</i> 1 <i>%</i> 1.1	52 54.7	14 14.7	27 28.4	1 1.1	3.26	
Okuma parçaları ilgi çekicidir.	<i>f</i> 1 <i>%</i> 1.1	41 43.2	16 16.8	33 34.7	4 4.2	3.08	
Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir.	<i>f</i> 6 <i>%</i> 6.3	36 37.9	21 22.1	31 32.6	6 6.3	2.95	

N = 95

Tablo 17’de görüldüğü gibi öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özelliği ile ilgili maddelerden “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur” maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 16.8’i katılmıyorum, yüzde 9.5’i kararsızım, yüzde 67.4’ü katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 70’isinin kullanılan dilin sınıf düzeyine uygun belirttiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.46’dır. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta kullanılan dilin sınıf düzeyine uygun olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 43) araştırma bulgularına göre öğretmenler ve Kılıç’ın (1999, s. 72) araştırma bulgularına

göre de öğretmen ve müfettişler, kitapta kullanılan dilin öğrenci düzeyine uygun olduğunu belirtmişlerdir.

“Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 3.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 13.7’si katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 67.4’ü katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 69’unun kitabın açık ve yalın bir dille yazıldığını belirttiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.49’dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın açık ve yalın bir dille yazıldığını düşündükleri söylenebilir. Ancak, araştırmasında Tarih konularının işlenişini inceleyen Gedikler (1998, ss. 68-74) kitaplardaki Tarih konularının açık ve yalın bir dille yazılmadığını belirtmiştir.

“Kitapta bilimsel bir üslup kullanılmıştır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 3.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 45.3’ü katılmıyorum, yüzde 21.1’i kararsızım, yüzde 29.5’i katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 31’inin kitapta bilimsel bir üslup kullanıldığını düşündüğünü; yaklaşık olarak yüzde 49’unun da bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin “Kitapta bilimsel bir üslup kullanılmıştır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.80’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bilimsel bir üslup kullanıldığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır” maddesine, öğretmenlerin yüzde 1.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 38.9’u katılmıyorum, yüzde 15.8’i kararsızım, yüzde 44.2’si katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 44’ünün paragrafların kısa ve açıklayıcı olduğunu düşündüğünü; yaklaşık olarak yüzde 40’ının da bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin “Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 3.03’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitaptaki paragrafların kısa ve açıklayıcı olduğu konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Araştırmasında Tarih konularının işlenişini

inceleyen Gedikler (1998, ss. 68-74) kitaplardaki Tarih konuları ile ilgili paragrafların çok uzun olduğunu belirtmiştir.

“Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 2.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 50.5’i katılmıyorum, yüzde 8.4’ü kararsızım, yüzde 37.9’u katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 53’ünün yabancı kelimelerin Türkçe okunuşlarının yanında gösterilmediğini belirttiklerini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yüzde 39’u ise yabancı kelimelerin Türkçe okunuşlarının yanında gösterildiğini düşünmektedir. Öğretmenlerin “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.85’tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan metinlerde geçen yabancı kelimelerin Türkçe okunuşlarının yanında gösterildiği konusunda kararsız kaldıklarını göstermektedir.

“Metinler görsel imgelerle desteklenmiş” maddesine, öğretmenlerin yüzde 1.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 28.4’ü katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 54.7’si katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 56’sının metinlerin görsel imgelerle desteklenmiş olduğunu düşündüğünü; yaklaşık olarak yüzde 30’unun da bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin “Metinler görsel imgelerle desteklenmiş” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 3.26’dır. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitapta bulunan metinlerin görsel imgelerle desteklendiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Okuma parçaları ilgi çekicidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 4.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 34.7’si katılmıyorum, yüzde 16.8’i kararsızım, yüzde 43.2’si katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 44’ünün okuma parçalarının ilginç olduğunu düşündüğünü; yaklaşık olarak yüzde 39’unun da bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin “Okuma parçaları ilgi çekicidir” maddesine ilişkin

yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 3.08'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitaptaki okuma parçalarının ilgi çekiciliği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 6.3'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 32.6'sı katılmıyorum, yüzde 22.1'i kararsızım, yüzde 37.9'u katılıyorum, yüzde 1.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yüzde 39'unun okuma parçalarının öğrenmeyi desteklediğini düşündüğünü; yaklaşık olarak yüzde 39'unun da bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin “Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması yüzde 2.95'tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitaptaki okuma parçalarının öğrenmeyi desteklediği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Tablo 17 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur” ve “Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır” maddelere katıldıkları; ancak, “Kitapta bilimsel bir üslup kullanılmıştır”, “Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır”, “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir”, “Metinler görsel imgelerle desteklenmiş”, “Okuma parçaları ilgi çekicidir” ve “Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddeleri konusunda kararsız kaldıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.11'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili olarak kararsız kaldıkları söylenebilir

3.5.2. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 18'de görülmektedir.

Tablo 18'de görüldüğü gibi öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özelliği ile ilgili maddelerden “Kitaptaki metinleri okuduğumda anlayabiliyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 7.3'ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 12.7'si katılmıyorum, yüzde 18.9'u kararsızım, yüzde 36.8'i katılıyorum, yüzde 24.3'ü kesinlikle katılıyorum

yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 62'sinin metinleri okuduğunda anlayabildiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki metinleri okuduğumda anlayabiliyorum” “maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.58’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta bulunan metinleri okuduklarında anlayabildikleri söylenebilir. Ancak, Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, kitapta yer alan konuları okuduklarında anlayamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 18. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Kitaptaki metinleri okuduğumda anlayabiliyorum.	<i>f</i>	187	284	146	98	56	3.58
	%	24.3	36.8	18.9	12.7	7.3	
Kitap, açık ve yalnız bir dille yazılmış.	<i>f</i>	161	275	183	80	72	3.48
	%	20.9	35.7	23.7	10.4	9.3	
Paragraflar kısa ve cümleler yeterli uzunlukta olduğundan; konuyu anlayabilmek için birkaç defa okumam gerekmiyor.	<i>f</i>	137	216	144	144	130	3.11
	%	17.8	28.0	18.7	18.7	16.9	
Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş.	<i>f</i>	249	225	126	80	91	3.60
	%	32.3	29.2	16.3	10.4	11.8	
Kitaptaki konular görsel imgelerle desteklenmiş.	<i>f</i>	178	266	176	91	60	3.53
	%	23.1	34.5	22.8	11.8	7.8	
Kitaptaki okuma parçaları ilgimi çekiyor.	<i>f</i>	177	236	161	95	102	3.38
	%	23.0	30.6	20.9	12.3	13.2	
Okuma parçaları işlenen konu ile ilişkili.	<i>f</i>	204	284	143	77	63	3.63
	%	26.5	36.8	18.5	10.0	8.2	

N = 771

“Kitap açık ve yalnız bir dille yazılmış” maddesine, öğrencilerin yüzde 9.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 10.4’ü katılmıyorum, yüzde 23.7’si kararsızım, yüzde 35.7’si katılıyorum, yüzde 20.9’u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler,

öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 57'sinin kitabın açık ve yalın bir dille yazıldığını belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitap açık ve yalın bir dille yazılmış” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.48'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın dilini açık ve yalın buldukları söylenebilir.

“Paragraflar kısa ve cümleler yeterli uzunlukta olduğundan; konuyu anlayabilmek için birkaç defa okumam gerekmiyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 16.9'u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 18.7'si katılmıyorum, yüzde 18.7'si kararsızım, yüzde 28.0'ı katılıyorum, yüzde 17.8'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 46'sının paragrafların kısa ve cümlelerin yeterli uzunlukta olduğunu düşündüğünü; ancak yaklaşık olarak yüzde 36'sının da bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öğrencilerin “Paragraflar kısa ve cümleler yeterli uzunlukta olduğundan; konuyu anlayabilmek için birkaç defa okumam gerekmiyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.11'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, konulardaki paragrafların kısa ve cümlelerin yeterli uzunlukta olmasının konunun anlaşılabilirliğini etkilediği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş” maddesine, öğrencilerin yüzde 11.8'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 10.4'ü katılmıyorum, yüzde 16.3'ü kararsızım, yüzde 29.2'si katılıyorum, yüzde 32.3'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 62'si yabancı kelimelerin Türkçe okunuşlarının yanında gösterildiğini düşünmektedirler. Öğrencilerin “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.60'tır. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, metinlerde geçen kelimelerin Türkçe okunuşlarının yanında gösterildiğini düşündükleri söylenebilir.

“Kitaptaki konular görsel imgelerle desteklenmiş” maddesine, öğrencilerin yüzde 7.8'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.8'i katılmıyorum, yüzde 22.8'i kararsızım, yüzde 34.5'i katılıyorum, yüzde 23.0'ı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 58'inin konuların görsel imgelerle desteklendiğini düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki konular görsel imgelerle desteklenmiş” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.53'tür. Bu

ortalamaya göre öğrencilerin, kitaptaki konuları görsel imgelerle desteklenmiş buldukları söylenebilir.

“Kitaptaki okuma parçaları ilgimi çekiyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 13.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 12.3’ü katılmıyorum, yüzde 20.9’u kararsızım, yüzde 30.6’sı katılıyorum, yüzde 23.0’ı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 54’ünün okuma parçalarını ilginç bulduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Kitaptaki okuma parçaları ilgimi çekiyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.38’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitaptaki okuma parçalarını ilgi çekici buldukları söylenebilir.

“Okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı” maddesine, öğrencilerin yüzde 8.2’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 10.0’ı katılmıyorum, yüzde 18.5’i kararsızım, yüzde 36.8’i katılıyorum, yüzde 26.5’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 63’ünün okuma parçalarının işlenen konu ile tutarlı olduğunu belirttiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.63’tür. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitapta yer alan okuma parçalarını işlenen konu ile tutarlı buldukları söylenebilir.

Tablo 18 dikkatle incelendiğinde, öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özelliklerinden; “Kitaptaki metinleri okuduğumda anlayabiliyorum”, “Kitap açık ve yalın bir dille yazılmış”, “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş”, “Kitaptaki konular görsel imgelerle desteklenmiş”, “Kitaptaki okuma parçaları ilgimi çekiyor” ve “Okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı” maddelerine **katıldıkları** görülmektedir. Öğrenciler yalnızca “Paragraflar kısa ve cümleler yeterli uzunlukta olduğundan; konuyu anlayabilmek için birkaç defa okumam gerekiyor” maddesi konusunda kararsız kalmışlardır.

Öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.47’dir. Bu ortalamaya göre

öğrencilerin, kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili olumlu düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

3.5.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların puan ortalamaları ile puan dağılımlarının standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19’da görüldüğü gibi öğretmen ve öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili maddelerin yanıtlarına ilişkin puan ortalamaları birbirinden farklıdır. Kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelerden “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur”, “Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır” , “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir”, “Metinler görsel imgelerle desteklenmiş”, “Okuma parçaları ilgi çekicidir” ve “Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddelerine verilen yanıtlarda öğrencilerin puan ortalamaları yüksektir. Yalnızca “Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır” maddesine verilen yanıtlarda öğretmenlerin puan ortalamaları öğrencilerden yüksektir.

Tablo 19 dikkatle incelendiğinde öğretmen ve öğrenci görüşlerinin birbirlerine çok yakın oldukları görülmektedir. Ancak, kitabın dil ve anlatım özelliklerine ilişkin olarak öğrencilerin öğretmenlerden daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

İlköğretim ikinci basamakta çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının dil ve anlatım özelliklerine ilişkin her bir maddeye verdikleri yanıtların puan ortalamalarında görülen farkların istatistiksel bakımdan anlamlı olup olmadıklarını sınamak için grup ortalamaları arasında bağımsız t testi yapılmıştır.

Kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili maddelerin yanıtları içerisinde “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir”, “Metinler görsel imgelerle desteklenmiş”, “Okuma parçaları ilgi çekicidir” ve “Okuma parçaları öğrenmeyi

desteklemektedir” maddelerinin yanıtlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

Tablo 19. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleri ile İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçlarını

Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleri		N	\bar{X}	SS	SD	t
Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.	Öğretmen	95	3.46	0.94	864	0.929
	Öğrenci	771	3.58	1.30		
Toplam		866				
Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır.	Öğretmen	95	3.49	0.86	864	0.086
	Öğrenci	771	3.48	1.21		
Toplam		866				
Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır.	Öğretmen	95	3.03	0.93	864	0.558
	Öğrenci	771	3.11	1.39		
Toplam		866				
Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.	Öğretmen	95	2.85	1.00	864	5.231*
	Öğrenci	771	3.60	1.30		
Toplam		866				
Metinler görsel görsel desteklenmiştir.	Öğretmen	95	3.26	0.92	864	2.133*
	Öğrenci	771	3.53	1.21		
Toplam		866				
Okuma parçaları ilgi çekicidir.	Öğretmen	95	3.02	1.00	864	2.547*
	Öğrenci	771	3.38	1.35		
Toplam		866				
Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir.	Öğretmen	95	2.95	1.00	864	5.330*
	Öğrenci	771	3.63	1.21		
Toplam		866				

“Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.85; 3.60). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t

testinde, t değeri 5.231'dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Metinler görsel imgelerle desteklenmiş” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.26; 3.53). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.133'tür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Okuma parçaları ilgi çekicidir” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (3.02; 3.38). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 2.547'dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.95; 3.63). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.330'dur. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

3.6. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kitabın alıştırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.6.1. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 20'de görülmektedir.

Tablo 20. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir.	<i>f</i> 1 % 1.1	26 27.4	6 6.3	41 43.2	21 22.1	2.42
Ünite hazırlık çalışmaları öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmektedir.	<i>f</i> 1 % 1.1	17 17.9	13 13.7	43 45.3	21 22.1	2.31
Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir.	<i>f</i> 1 % 1.1	25 26.3	14 14.7	41 43.2	14 14.7	2.56
Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir.	<i>f</i> 0 % 0	18 18.9	10 10.5	48 50.5	19 20.0	2.28
Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmektedir.	<i>f</i> 1 % 1.1	12 12.6	11 11.6	52 54.7	19 20.0	2.20

N = 95

Tablo 20’de görüldüğü gibi öğretmenlerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili maddelerden “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 22.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 43.2’si katılmıyorum, yüzde 6.3’ü kararsızım, yüzde 27.4’ü katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 62’sinin kitabın ünite hazırlık maddelerini yetersiz bulduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.42’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ünitelerin

başında bulunan ünite hazırlık çalışmalarını öğrencinin hazırlık yapması bakımından yetersiz buldukları söylenebilir.

“Ünite hazırlık çalışmaları öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmektedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 22.1’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 45.3’ü katılmıyorum, yüzde 13.7’si kararsızım, yüzde 17.9’u katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 68’inin kitabın ünite hazırlık çalışmalarının öğrencileri araştırmaya sevk etmediğini düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Ünite hazırlık çalışmaları öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmektedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.31’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmalarının öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmesi konusunda olumsuz düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven (2001, s. 44) ve Gedikler (1998, ss. 67-68), araştırma bulgularına göre kitapta bulunan hazırlık çalışmalarının öğrencileri yeterince araştırmaya yönlendirmediği konusunda ortak görüş belirtmişlerdir.

“Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 14.7’si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 43.2’si katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 26.3’ü katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 58’inin değerlendirme sorularını yetersiz bulduklarını göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 27’si de değerlendirme sorularını yeterli bulmaktadır. Öğretmenlerin “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.56’dır. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, ünite sonlarında bulunan değerlendirme sorularının yeterliliği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Seven (2001, s. 44) ve Gedikler’in (1998, ss. 67-68), araştırma bulgularına göre, kitapta bulunan değerlendirme sorularının yetersiz olduğu konusunda araştırmacılar ortak görüş belirtmişlerdir.

“Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 20.0’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 50.5’i katılmıyorum, yüzde 10.5’i kararsızım, yüzde

18.9’u katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 71’inin değerlendirmede kavrama ve uygulama gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmediğini düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.28’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, değerlendirmede bilgi basamağını ölçen soruların yanında, kavrama ve uygulama gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmediğini düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 44) araştırma bulgularına göre öğretmenler, Kılıç’ın (1999, s. 60) araştırma bulgularına göre öğretmen ve müfettişler ve Gedikler’in (1998, ss. 67-68), araştırma bulgularına göre kitapta bulunan değerlendirme bölümlerinde, öğrencilerin kavrama, uygulama gibi öğrendikleri konulara ilişkin üst düzey becerilerini ölçen soruların olmadığı konusunda ortak görüş belirtmişlerdir.

“Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmektedir” maddesine, öğretmenlerin yüzde 20.0’ı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 54.7’si katılmıyorum, yüzde 11.6’sı kararsızım, yüzde 12.6’sı katılıyorum, yüzde 1.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 78’inin değerlendirme sorularının öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmediğini düşündüklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmektedir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.20’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ünitelerin sonunda bulunan ünite değerlendirme sorularının öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmesi konusunda olumsuz düşündükleri söylenebilir.

Tablo 20 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin kitabın, “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir”, “Ünite hazırlık çalışmaları öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmektedir”, “Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir” ve “Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmektedir” maddelerine katılmadıkları söylenebilir. Buna karşılık öğretmenlerin yalnızca kitabın “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesi konusunda kararsız kaldıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin kitabın alıştıırma ve değęrlendirme özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 2.35'tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin, kitabın alıştıırma ve değęrlendirme özelliklerine ilişkin olumsuz düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

3.6.2. Öğrencilerin Kitabın Alıştıırma ve Değęrlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin kitabın alıştıırma ve değęrlendirme özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 21'de görülmektedir.

Tablo 21. Öğrencilerin Kitabın Alıştıırma ve Değęrlendirme Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, ile üniteye ilişkin genel bir fikir yeterlidir.	<i>f</i> 195 % 25.3	253 32.8	156 20.2	78 10.1	89 11.5	3.50
Ünite hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvuruyorum ya da kütüphaneye gidiyorum.	<i>f</i> 213 % 27.6	238 30.9	117 15.2	122 15.8	81 10.5	3.49
Ünite sonlarındaki değęrlendirme soruları yeterlidir.	<i>f</i> 197 % 25.6	210 27.2	154 20.0	115 14.9	95 12.3	3.39
Değęrlendirme sorularında zaman zaman derste öğrendiğim bilgiyi uygulamam isteniyor.	<i>f</i> 183 % 23.7	229 29.7	218 28.3	72 9.3	69 8.9	3.50
Değęrlendirme soruları beni düşündürüyor ve yaratıcılığımı artırıyor.	<i>f</i> 225 % 29.2	204 26.5	184 23.9	59 7.7	99 12.8	3.51

N = 771

Tablo 21’de görüldüğü gibi öğrencilerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili maddelerden “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları ile üniteye ilişkin genel bir fikir sahibi oluyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 11.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 10.1’i katılmıyorum, yüzde 20.2’si kararsızım, yüzde 32.8’i katılıyorum, yüzde 25.3’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 58’inin ünite hazırlık çalışmalarının üniteye ilişkin genel bir fikir verdiğini düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları ile üniteye ilişkin genel bir fikir sahibi oluyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.50’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmalarının üniteye ilişkin genel bir fikir verdiğini düşündükleri söylenebilir.

“Ünite hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvuruyorum ya da kütüphaneye gidiyorum” maddesine, öğrencilerin yüzde 10.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 15.8’i katılmıyorum, yüzde 15.2’si kararsızım, yüzde 30.9’u katılıyorum, yüzde 27.6’sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 59’unun ünite hazırlık çalışmalarını yaparken araştırma yaptıklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Ünite hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvuruyorum ya da kütüphaneye gidiyorum” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.49’dur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvurarak ya da kütüphaneye giderek araştırma yaptıkları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, kitapta bulunan hazırlık çalışmalarının araştırmaya yönlendirdiği belirtmişlerdir.

“Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesine, öğrencilerin yüzde 12.3’ü kesinlikle katılmıyorum, yüzde 14.9’u katılmıyorum, yüzde 20.0’ı kararsızım, yüzde 27.2’si katılıyorum, yüzde 25.6’sı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 53’ünün değerlendirme sorularını yeterli bulduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.39’dur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, ünitelerin sonunda bulunan değerlendirme sorularını yeterli buldukları söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 49) araştırma

bulgularına göre öğrenciler, kitapta bulunan değerlendirme sorularının yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

“Değerlendirme sorularında zaman zaman derste öğrendiğim bilgiyi uygulamam isteniyor (Örneğin; şehirler ve ülkeler arasındaki zaman farkını bulma, iklim koşullarına uyan bir tarım ürününü yetiştirmeye çalışma gibi)” maddesine, öğrencilerin yüzde 8.9’u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.3’ü katılmıyorum, yüzde 28.3’ü kararsızım, yüzde 29.7’si katılıyorum, yüzde 23.7’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 53’ünün değerlendirme sorularında uygulama çalışmalarının olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin “Değerlendirme sorularında zaman zaman derste öğrendiğim bilgiyi uygulamam isteniyor (Örneğin; şehirler ve ülkeler arasındaki zaman farkını bulma, iklim koşullarına uyan bir tarım ürününü yetiştirmeye çalışma gibi)” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.50’dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, ünite sonunda bulunan değerlendirme sorularında bilgi basamağını ölçen maddelerin yanında, kavrama ve uygulama gibi farklı davranışları ölçen maddelerin bulunduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte, Seven’in (2001, s. 49) araştırma bulgularına göre öğrenciler, değerlendirmede kavrama, uygulama gibi üst düzey becerilerinin kullanıldığı soruların olduğunu belirtmişlerdir.

“Değerlendirme soruları beni düşündürüyor ve yaratıcılığımı artırıyor” maddesine, öğrencilerin yüzde 12.8’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 7.7’si katılmıyorum, yüzde 23.9’u kararsızım, yüzde 26.5’i katılıyorum, yüzde 29.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 56’sının değerlendirme sorularını düşündürücü ve yaratıcılığı artırıcı bulduklarını göstermektedir. Öğrencilerin “Değerlendirme soruları beni düşündürüyor ve yaratıcılığımı artırıyor” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.51’dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, ünitelerin sonunda bulunan değerlendirme sorularını düşündürücü ve yaratıcılığı artırıcı buldukları söylenebilir.

Tablo 21 dikkatle incelendiğinde, öğrencilerin kitabın alıştırmaları ve değerlendirme özellikleri ile ilgili bütün konularda olumlu düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.47'dir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin, kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili olumlu düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

3.6.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların puan ortalamaları ile puan dağılımlarının standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22'de görüldüğü gibi öğretmen ve öğrencilerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili maddelerin yanıtlarına ilişkin puan ortalamaları birbirinden farklıdır. Kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili bütün maddelere verilen yanıtlarda öğrencilerin puan ortalamaları öğretmenlere oranla daha yüksektir. Buna göre kitabın alıştırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin olarak öğrencilerin öğretmenlerden daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

İlköğretim ikinci basamakta çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının alıştırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin her bir maddeye verdikleri yanıtların puan ortalamalarında görülen farkların istatistiksel bakımdan anlamlı olup olmadıklarını sınamak için grup ortalamaları arasında bağımsız t testi yapılmıştır.

Kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili bütün maddelerinin yanıtlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

“Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.42; 3.50). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 7.821'dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

Tablo 22. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtların Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçlarını

Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleri		N	\bar{X}	SS	SD	t
Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir.	Öğretmen	95	2.42	1.14	864	7.821*
	Öğrenci	771	3.50	1.40		
Toplam		866				
Ünite hazırlık çalışmaları, öğrencileri araştırmaya yeterince sevk etmektedir.	Öğretmen	95	2.31	1.04	864	8.428*
	Öğrenci	771	3.49	1.26		
Toplam		866				
Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir.	Öğretmen	95	2.56	1.06	864	5.823*
	Öğrenci	771	3.39	1.36		
Toplam		866				
Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir.	Öğretmen	95	2.28	0.99	864	9.443*
	Öğrenci	771	3.50	1.14		
Toplam		866				
Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa sevk etmektedir.	Öğretmen	95	2.20	0.94	864	9.374*
	Öğrenci	771	3.51	1.36		
Toplam		866				

“Ünite hazırlık çalışmaları öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmektedir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.31; 3.49). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 8.428’dir. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark

vardır. Benzer sonuç, Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; hazırlık çalışmalarının öğrencileri araştırmaya yönlendirmesi konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

“Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.56; 3.39). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 5.823'dür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır.

“Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.28; 3.50). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 9.443'dür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır

“Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmektedir” maddesinde öğretmenler, öğrencilere göre daha düşük bir puan ortalamasına sahiptirler (2.20; 3.51). Bu iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan t testinde, t değeri 9.374'tür. t değeri 864 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki 1.96 tablo değerinden büyük olduğundan, öğrenciler lehine anlamlı bir fark vardır. Benzer sonuç, Seven'in (2001,ss. 51-55) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Araştırmacının öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkları bulmak için hazırladığı Aritmetik Ortalama ve Z puanlarına göre; değerlendirme sorularının öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmesi konusunda öğrenciler, öğretmenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler, öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

3.7. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan ders öğretmenlerinin, ders kitabını seçme nedenlerine ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin kitap seçme nedenleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 23'te görülmektedir.

Tablo 23. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenleriyle İlgili Maddelere Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenleri	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Tebliğler Dergisi'nde yayınlandığı için seçtim.	18 % 18.9	60 63.2	3 3.2	11 11.6	3 3.2	3.83
Talim Terbiye Kuruluf onayı aldığı için seçtim.	20 % 21.1	55 57.9	3 3.2	15 15.8	2 2.1	3.80
Fiyatını ekonomik bulduğum için seçtim.	<i>f</i> 19 % 20.0	45 47.4	7 7.4	21 22.1	3 3.2	3.59
Zümre arkadaşlarım tarafından uygun bulunduğu için seçtim.	<i>f</i> 16 % 16.8	52 54.7	2 2.1	16 16.8	9 9.5	3.53
Cildi kaliteli olduğu için seçtim.	<i>f</i> 3 % 3.2	9 9.5	11 11.9	55 57.9	17 17.9	2.22
İçindeki konular, öğrencinin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirildiği için seçtim.	<i>f</i> 4 % 4.2	26 27.4	12 12.6	41 43.2	12 12.6	2.67
Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer verdiği için seçtim.	<i>f</i> 2 % 2.1	13 13.7	15 15.8	53 55.8	12 12.6	2.37

Tablo 23-devam

Öğrencinin anlayabileceği yalnız bir dille yazıldığı için seçtim.	<i>f</i>	6	36	13	31	9	
	%	6.3	37.9	13.7	32.6	9.5	2.99
İçindeki konular, görsel imgelerle desteklendiği için seçtim.	<i>f</i>	7	27	14	38	9	
	%	7.4	28.4	14.7	40.0	9.5	2.84
Konular ile ilgili yeterli test ve maddelere yer verdiği için seçtim.	<i>f</i>	3	10	11	55	16	
	%	3.2	10.5	11.6	57.9	16.8	2.25
N = 95							

Tablo 23'te görüldüğü gibi öğretmenlerin kitap seçme nedenleri ile ilgili maddelerden "Tebliğler Dergisi'nde yayınlandığı için seçtim" maddesine, öğretmenlerin yüzde 3.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 11.6'sı katılmıyorum, yüzde 3.2'si kararsızım, yüzde 63.2'si katılıyorum, yüzde 18.9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 82'sinin ders kitabını Tebliğler Dergisi'nde yayınlandığı için seçtiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin "Tebliğler Dergisi'nde yayınlandığı için seçtim" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.83'tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabı seçimlerinde, kitabın Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmasının etkili olduğu söylenebilir.

"Talim Terbiye Kurulu onayı aldığı için seçtim" maddesine, öğretmenlerin yüzde 2.1'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 15.8'i katılmıyorum, yüzde 3.2'si kararsızım, yüzde 57.9'u katılıyorum, yüzde 21.1'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yüzde 79'unun ders kitabını Talim Terbiye Kurulu onayı aldığı için seçtiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin "Talim Terbiye Kurulu onayı aldığı için seçtim" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.80'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabı seçimlerinde, kitabın Talim Terbiye Kurulu onayı almasının etkili olduğu söylenebilir.

"Fiyatını ekonomik bulduğum için seçtim" maddesine, öğretmenlerin yüzde 3.2'si kesinlikle katılmıyorum, yüzde 22.1'i katılmıyorum, yüzde 7.4'ü kararsızım, yüzde

47.4'ü katılıyorum, yüzde 20.0'ı kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 68'inin ders kitabını, fiyatını ekonomik buldukları için seçtiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin "Fiyatını ekonomik bulduğum için seçtim" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.59'dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabı seçimlerinde, kitabın fiyatının ekonomik olmasının etkili olduğu söylenebilir.

"Zümre arkadaşlarım tarafından uygun bulunduğu için seçtim" maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5'i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 16.8'i katılmıyorum, yüzde 2.1'i kararsızım, yüzde 54.7'si katılıyorum, yüzde 16.8'i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 72'sinin ders kitabını, zümre öğretmenleri uygun bulunduğu için seçtiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin "Zümre arkadaşlarım tarafından uygun bulunduğu için seçtim" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3.53'tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabı seçimlerinde, zümre öğretmenlerinin kitabı uygun bulmasının etkili olduğu söylenebilir.

"Cildi kaliteli olduğu için seçtim" maddesine, öğretmenlerin yüzde 17.9'u kesinlikle katılmıyorum, yüzde 57.9'u katılmıyorum, yüzde 11.9'u kararsızım, yüzde 9.5'i katılıyorum, yüzde 3.2'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 76'sının ders kitabını, cildi kaliteli olduğu için seçmediğini göstermektedir. Öğretmenlerin "Cildi kaliteli olduğu için seçtim" maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.22'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabı seçimlerinde, kitabın cildinin kaliteli olmasının etkili olmadığı söylenebilir.

"İçindeki konular, öğrencinin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirildiği için seçtim" maddesine, öğretmenlerin yüzde 12.6'sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 43.2'si katılmıyorum, yüzde 12.6'sı kararsızım, yüzde 27.4'ü katılıyorum, yüzde 4.2'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 56'sının ders kitabını, kitabın içindeki konuların öğrencilerin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirildiği için seçmediğini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 32'si de kitap

seçimlerinde, konuların somutlaştırılıp ve örneklerle zenginleştirilmesinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin “İçindeki konular, öğrencinin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirildiği için seçtim” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.67’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin bir kısmı ders kitabı seçimlerinde, kitabın içindeki konuların öğrencinin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirilmesinin etkili olmadığı düşünürken; diğer kısmı da konuların somutlaştırılmasının ve örneklerle zenginleştirilmesinin kitap seçiminde etkili olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin genel olarak bu konuda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer verdiği için seçtim” maddesine, öğretmenlerin yüzde 12.6’sı kesinlikle katılmıyorum, yüzde 55.8’i katılmıyorum, yüzde 15.8’i kararsızım, yüzde 13.7’si katılıyorum, yüzde 2.1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 69’unun ders kitabını, alandaki yeni gelişmelerin kitapta var olmasına göre seçmediğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer verdiği için seçtim” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.37’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin bir kısmı ders kitabı seçimlerinde, ders kitabında Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer verilmesinin etkili olmadığı düşünürken; diğer kısmı da alandaki yeni gelişmelerin kitapta yer almasının kitap seçiminde etkili olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin genel olarak bu konuda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Öğrencinin anlayabileceği yalın bir dille yazıldığı için seçtim” maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 32.6’sı katılmıyorum, yüzde 13.7’si kararsızım, yüzde 37.9’u katılıyorum, yüzde 6.3’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 44’ünün ders kitabını, yalın bir dille yazıldığı için seçtiklerini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 42’si de kitap seçiminde, kitapta kullanılan dilin etkili olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin “Öğrencinin anlayabileceği yalın bir dille yazıldığı için seçtim” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.99’dur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin bir kısmı ders kitabı seçimlerinde, kitabın öğrencinin anlayabileceği şekilde yalın bir dille yazılmasının etkili olduğunu düşünürken; diğer kısmı da kitabın

dilinin nasıl olduğunun kitap seçiminde etkili olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin genel olarak bu konuda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“İçindeki konular görsel imgelerle desteklendiği için seçtim” maddesine, öğretmenlerin yüzde 9.5’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 40.0’ı katılmıyorum, yüzde 14.7’si kararsızım, yüzde 28.4’ü katılıyorum, yüzde 7.4’ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 50’sinin ders kitabını, kitabın içindeki konuların görsel imgelerle desteklendiği için seçmediğini göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 36’sı da kitap seçimlerinde, konuların görsel imgelerle desteklenmesinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin “İçindeki konular görsel imgelerle desteklendiği için seçtim” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.84’tür. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin bir kısmı ders kitabı seçimlerinde, kitabın içindeki konuların görsel imgelerle desteklenmesinin etkili olmadığını düşünürken; diğer kısmı da konuların görsel imgelerle desteklenmesinin kitap seçiminde etkili olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin genel olarak bu konuda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Konularla ilgili yeterli test ve maddelere yer verdiği için seçtim” maddesine, öğretmenlerin yüzde 16.8’i kesinlikle katılmıyorum, yüzde 57.9’u katılmıyorum, yüzde 11.6’sı kararsızım, yüzde 10.5’i katılıyorum, yüzde 3.2’si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu veriler, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 75’inin ders kitabını, konularla ilgili test ve maddelerin yeterliliğine göre seçmediğini göstermektedir. Öğretmenlerin “Konularla ilgili yeterli test ve maddelere yer verdiği için seçtim” maddesine ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.25’tir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabı seçimlerinde, kitabın içinde bulunan konularla ilgili test ve maddelerin yeterli olmasının etkili olmadığını söylenebilir.

Tablo 23 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin kitap seçimlerinde, ders kitabının Tebliğler Dergisi’nde yayınlanmasının, Talim Terbiye Kurulu onayı almasının, fiyatının ekonomik olmasının ve zümre öğretmenleri tarafından uygun bulunmasının etkili olduğu; ancak kitabın cildinin kaliteli olmasının ve konularla ilgili yeterli test ve maddelerin bulunmasının öğretmenlerin kitap seçimlerinde etkili olmadığını söylenebilir. Bununla beraber öğretmenlerin bir kısmı kitap seçimlerinde, kitabın içindeki konuların

öğrencinin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirilmesinin, Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer verilmesinin, öğrencinin anlayabileceği yalın bir dille yazılmasının ve içindeki konuların görsel imgelerle desteklenmesinin etkili olduğunu belirtirken; öğretmenlerin diğer kısmı da bu konuların ders kitabı seçimlerinde etkili olmadığını belirtmişler, öğretmenlerin bu konularda kararsız oldukları söylenebilir.

3.8. Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Belirttikleri Diğer Görüşler

Bu bölümde, öğretmen ve öğrencilerin ders kitabına ilişkin diğer görüşlerine yer verilecektir.

3.8.1. Öğretmenlerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Belirttikleri Diğer Görüşler

Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin, ders kitabının özellikleriyle ilgili diğer görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 24'te görülmektedir.

Tablo 24'te görüldüğü gibi kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili olarak “Kitabın kapağı görsel imgelerle zenginleştirilmeli” görüşünü öğretmenlerin yüzde 7.5'i, “Ünite sonlarında sözlük, kronoloji ve yer isimleri buldurları olmalı” ve “Coğrafya konuları ile ilgili kavramların açıklaması sözlükte yeterince yer almamış” görüşlerini öğretmenlerin yüzde 2.5'i ve “Öğrencinin dikkatini çekmesi istenen konular daha belirgin olmalı ve konularda maddeleme yapılmalı” görüşünü öğretmenlerin yüzde 17.5'i belirtmiştir.

Kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak, “Görsel imgeler yetersiz” görüşünü öğretmenlerin yüzde 17.5'i, ve “Görsel imgelerin konularla bağlantısı yeterince kurulmamış” görüşünü öğretmenlerin yüzde 2.5'i belirtmiştir.

Tablo 24. Öğretmenlerin Ders Kitabının Özellikleri ile İlgili Olarak Belirttikleri Diğer Görüşler

Görüşler	Sayı s	Yüzde %
Kitabın Biçimsel Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Kitabın kapağı görsel imgelerle zenginleştirilmeli	3	7.5
Ünite sonlarında sözlük, kronoloji ve yer isimleri bulduruları olmalı	1	2.5
Coğrafya konuları ile ilgili kavramların açıklanması sözlükte yeterince yer almamış	1	2.5
Öğrencinin dikkatini çekmesi istenen konular daha Belirgin olmalı ve konularda maddeleme yapılmalı	7	17.5
Kitabın Görsel Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Görsel imgeler yetersiz	7	17.5
Görsel imgelerin konularla bağlantısı yeterince kurulmamış	1	2.5
Kitabın İçeriği ile İlgili Olanlar		
Konular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmamış	3	7.5
Kitaptaki Tarih ve Coğrafya konuları ayrılmalı	5	12.5
Kitaptaki Yurttaşlık Bilgileri ile ilgili konular öğrencinin ilgisini çekmiyor	2	5.0
Dil ve Anlatım Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Konu anlatımı yetersiz ya da abartılı	3	7.5
Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları bütün konuları kapsamıyor	1	2.5
Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları ünitenin geneline yönelik değil	1	2.5
Değerlendirme sorularında neden-sonuç ilişkileri irdelenmiyor	3	7.5
Konularla ilgili test maddelerine yer verilmeli 5.0		2
Toplam	40	100

Kitabın içeriğiyle ilgili olarak, “Konular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmamış” görüşünü öğretmenlerin yüzde 7.5’i, “Kitaptaki Tarih ve Coğrafya konuları ayrılmalı” görüşünü öğretmenlerin yüzde 12.5’i ve “Kitaptaki Yurttaşlık Bilgileri ile ilgili konular öğrencinin ilgisini çekmiyor” görüşünü öğretmenlerin yüzde 5.0’ı belirtmiştir.

Kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak, “Konuların anlatımı yetersiz ya da abartılı” görüşünü öğretmenlerin yüzde 7.5’i belirtmiştir.

Kitabın alıştıırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili olarak, “Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları bütün konuları kapsamıyor” ve “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları ünitenin geneline yönelik değil” görüşlerini öğretmenlerin yüzde 2.5’i, “Değerlendirme sorularında neden-sonuç ilişkileri irdelenmiyor” görüşünü öğretmenlerin yüzde 7.5’i ve “Konularla ilgili test maddelerine yer verilmeli” görüşünü öğretmenlerin yüzde 5.0’ı belirtmiştir.

Tablo 24’teki veriler öğretmenlerin; kitabın biçimsel, görsel, içerik, dil ve anlatım ve alıştıırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili değişik görüşlerinin olduğunu göstermektedir.

3.8.2. Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Belirttikleri Diğer Görüşler
Araştırma kapsamına giren öğrencilerin, ders kitabının özellikleriyle ilgili diğer görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 25’te görülmektedir.

Tablo 25’te görüldüğü gibi kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili olarak “Kitap daha renkli olmalı” görüşünü öğrencilerin yüzde 3.9’u, ve “Sözlük anlaşılır olmalı” görüşünü öğrencilerin yüzde 0.9’u belirtmiştir.

Kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak, “Görsel imgeler yetersiz” görüşünü öğrencilerin yüzde 15.5’i, ve “Görsel imgelerin konularla bağlantısı yeterince kurulmamış” görüşünü öğrencilerin yüzde 1.9’u belirtmiştir.

Tablo 25. Öğrencilerin Ders Kitabının Özellikleri ile İlgili Olarak Belirttikleri Diğer Görüşler

Görüşler	Sayı	Yüzde
	s	%
Kitabın Biçimsel Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Kitap daha renkli olmalı	4	3.9
Sözlük anlaşılır olmalı	1	0.9
Kitabın Görsel Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Görsel imgeler yetersiz (özellikle fotoğraflar)	16	15.5
Görsel imgelerin konularla bağlantısı yeterince kurulmamış	2	1.9
Kitabın İçeriği ile İlgili Olanlar		
Kitaptaki konular yetersiz	27	26.2
Kitaptaki konu sayısı fazla ve gereksiz	5	4.8
Tarih ve Coğrafya konuları dengesiz dağılmış	10	9.7
Tarih konuları çok karışık	5	4.8
Tarih konularında sıralama yapılmamış	3	2.9
Kitabın Dil ve Anlatım Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Konu anlatımı ilgi çekici olmalı	4	3.9
Konu anlatımı gereksiz ayrıntılarla uzatılmamalı	10	9.7
Konularda yazım yanlışlıkları olmamalı	4	3.9
Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özellikleri ile İlgili Olanlar		
Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları ile ilgili soruların yanıtlarını kolaylıkla bulabiliyorum.	2	1.9
Konularla ilgili test sorularına yer verilmeli	10	9.7
Toplam	103	100

Kitabın içeriği ile ilgili olarak, “Kitaptaki konular yetersiz” görüşünü öğrencilerin yüzde 26.2’si, “Kitaptaki konu sayısı fazla ve gereksiz” ve “Tarih konuları çok karışık” görüşlerini öğrencilerin yüzde 4.8’i, “Tarih ve Coğrafya konuları dengesiz dağılmış”

görüşünü öğrencilerin yüzde 9.7'si ve "Tarih konularında sıralama yapılmamış" görüşünü öğrencilerin yüzde 2.9'u belirtmiştir.

Kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak, "Konu anlatımı ilgi çekici olmalı" ve "Konularda yazım yanlışlıkları yapılmamalı" görüşlerini öğrencilerin yüzde 3.9'u ve "Konu anlatımı gereksiz ayrıntılarla uzatılmamalı" görüşünü öğrencilerin yüzde 9.7'si belirtmiştir.

Kitabın alıştıırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili olarak, "Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları ile ilgili soruların yanıtlarını kolaylıkla bulamıyorum" görüşünü öğrencilerin yüzde 1.9'u ve "Konularla ilgili test sorularına yer verilmeli" görüşünü öğrencilerin yüzde 9.7'si belirtmiştir.

Tablo 25'teki veriler öğrencilerin; kitabın biçimsel, görsel, içerik, dil ve anlatım ve alıştıırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili değişik görüşlerinin olduğunu göstermektedir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İlköğretim okullarının ikinci basamağında okutulan Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin olarak, Sosyal Bilgiler ders öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin görüş ve önerilerinin saptanmaya çalışıldığı araştırmanın bu bölümünde; elde edilen bulgular ve yorumlara dayalı olarak varılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

4.1.1. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

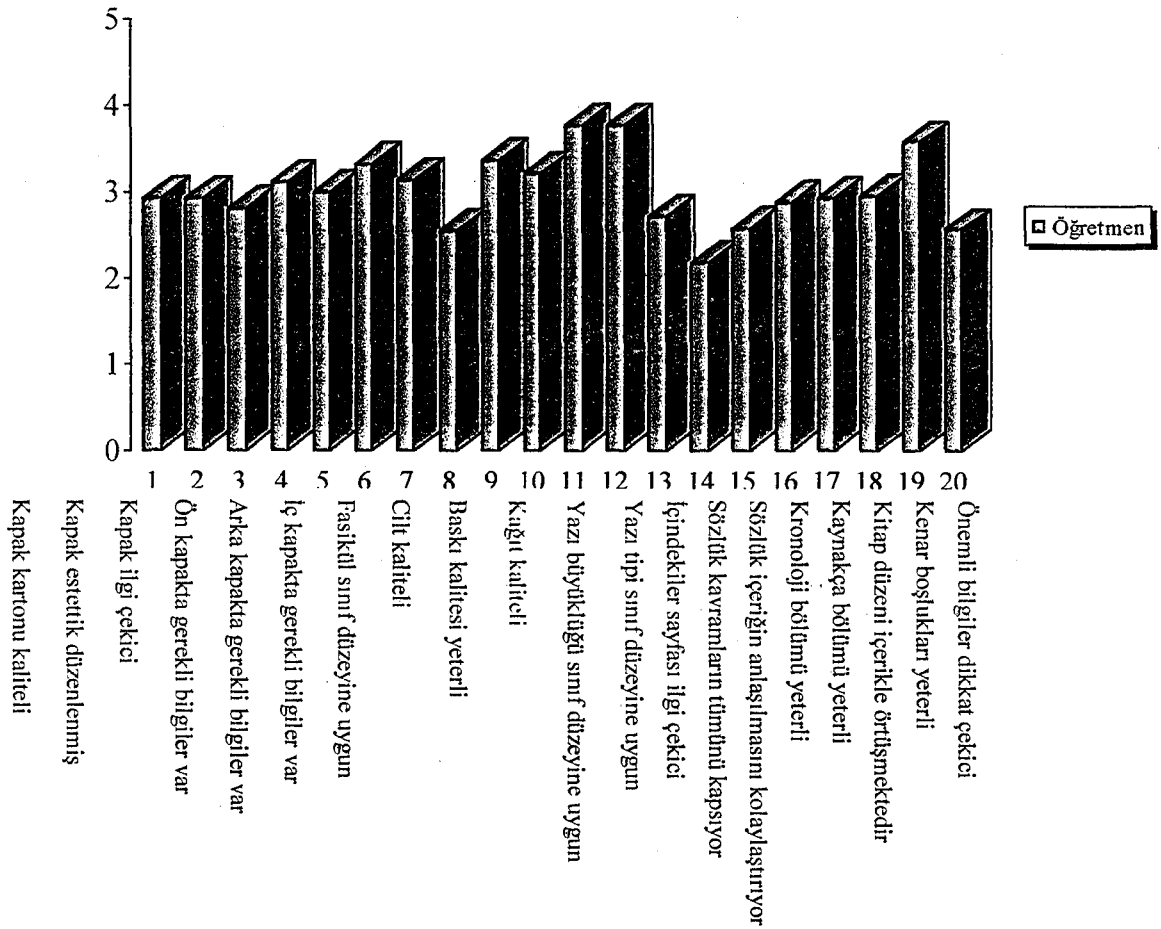
Bu bölümde; Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler ders kitabının biçimsel özelliklerine ilişkin görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

4.1.1.1. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenlerin kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili olarak; kitabın “Kitabın baskı kalitesi yeterlidir”, “Yazı (punto) büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur”, “Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur” ve “Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir” maddelerine **katıldıkları**, kitabın “Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır” ve “Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddelerine **katılmadıkları** ve kitabın “Kapak kartonu kalitelidir”, “Kapak estetik olarak düzenlenmiştir”, “Kapak ilgiyi çekmektedir”, “Ön kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Arka kapakta gerekli bilgiler

yer almıştır”, “İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler vardır”, “Fasikül (forma hacmi) sınıf düzeyine uygundur”, “Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır”, “Kitabın kağıdı kalitelidir”, “İçindekiler sayfası ilgi çekicidir”, “Sözlük içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır” “Kronoloji bölümü yeterlidir”, “Kaynakça bölümü yeterlidir” ve “Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir” maddelerine ilişkin de **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğretmenlerin kitabın biçimsel özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 1’de görülmektedir.

Grafik 1. Öğretmenlerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

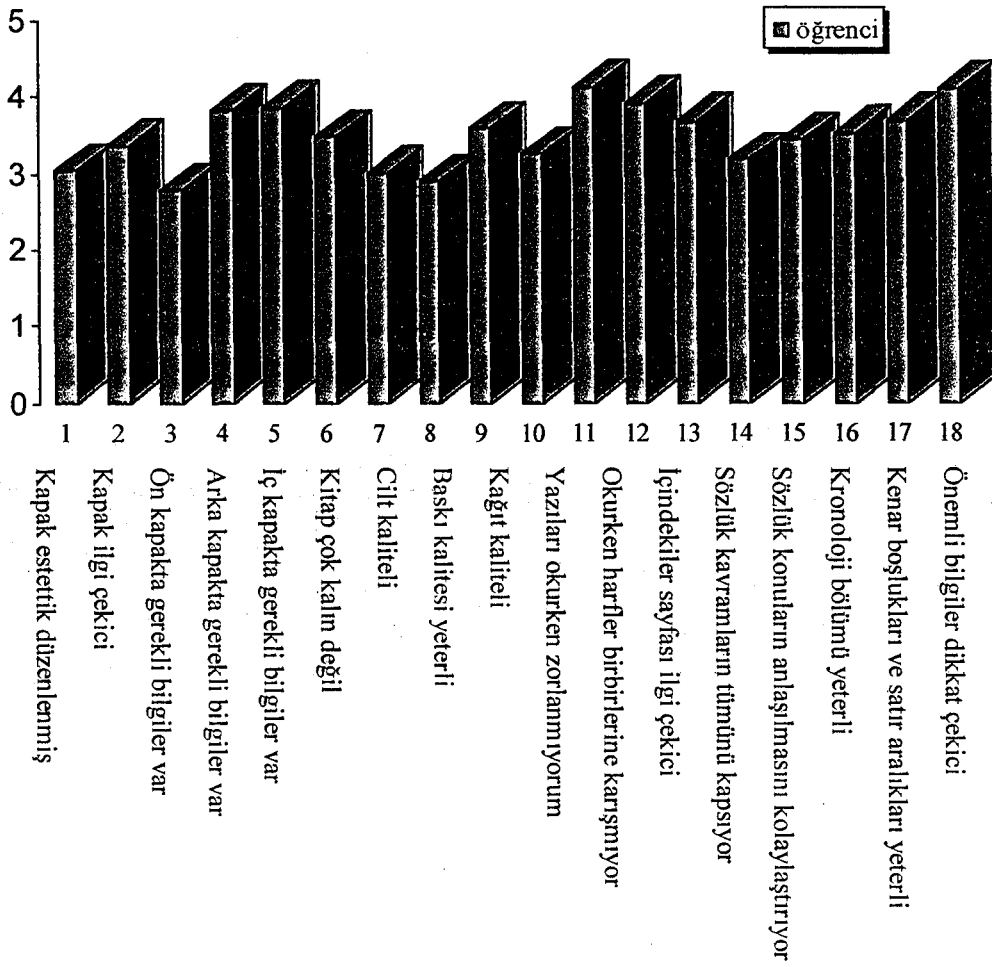

- Öğretmenlerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili tüm maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.01’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenler, kitabın biçimsel özelliklerine ilişkin konularda **kararsız kalmışlardır**.

4.1.1.2. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğrenciler kitabın biçimsel özellikleriyle ilgili olarak; kitabın “Kapak estetik (görünüm) olarak iyi düzenlenmiştir”, “Kitabın ön kapağında gerekli bilgiler var (kitabın adı, yazar adları gibi)”, “Kitabın arka kapağında gerekli bilgiler var (kitabın fiyatı, yayınevi adı ve adresi gibi)”, “İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almış (kitabın adı, yayınevi adı, kitabın hazırlanmasında yardımcı olanların adları gibi)”, “Kitapta görsel imgeler (resimler, haritalar, grafikler) ve metinler kaliteli olarak basılmış”, “Kitabın kağıdı kaliteli”, “Kitaptaki yazıları zorlanmadan okuyabiliyorum”, “Kitapta kullanılan harfler (örneğin; “a”, “e”, “t”, “ı”, “m”, “n” gibi) birbirine karışmadığı için okumada zorluk çıkarmıyor”, “Aradığım bir konuyu kitabın “içindekiler” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum”, “Sözlük konuların anlaşılmasını kolaylaştırıyor”, “Tarih konuları ile ilgili tarihi bilgileri “kronoloji” bölümünden kolaylıkla bulabiliyorum”, “Kitaptaki metinleri okurken satır aralıkları ve kenar boşluklarından rahatsızlık duymuyorum” ve “Kitaptaki önemli bilgiler koyu harflerle yazıldığı için dikkatimi çekiyor ve ders çalışmamı kolaylaştırıyor” maddelerine **katıldıkları**; yalnızca “Kitabın kapağı ilgimi çekiyor” maddesine **katılmadıkları** ve “Kitabın kapak kartonu kaliteli”, “Kitap, çok kalın değil; yıl sonuna kadar bitiyor”, “Kitabın cildi yıl sonuna kadar bozulmadan dayanıyor” ve “Konunun içinde geçen anlamadığım kelimeleri kitabın “sözlük” kısmından kolaylıkla bulabiliyorum” maddelerine ilişkin de **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğrencilerin kitabın biçimsel özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 2’de görülmektedir.
- Öğrencilerin kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.47’dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, kitabın biçimsel özellikleri ile ilgili **olumlu** düşünceye sahiptirler.

Grafik 2. Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

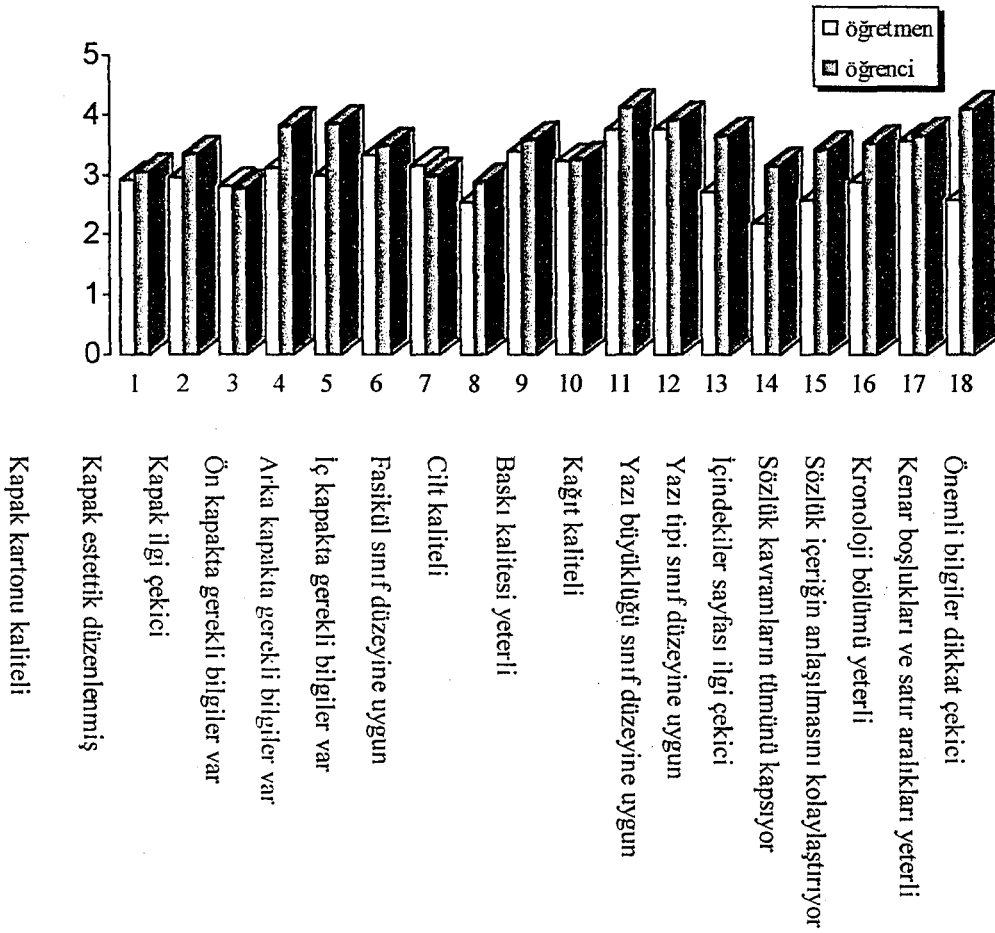

4.1.1.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuçlar

- Grafik 3 incelendiğinde öğretmen ve öğrencilerin kitabın biçimsel özelliklerine ilişkin görüşlerinin farklılaştığı; altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, ders kitabının biçimsel özelliklerini Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre daha yeterli buldukları görülmektedir. Nitekim, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ders kitabının biçimsel özellikleriyle ilgili olarak, “Kapak estetik olarak düzenlenmiştir”, “Ön kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Arka kapakta gerekli bilgiler vardır”, “Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır”, “Yazı büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur”, “İçindekiler sayfası ilgi çekicidir”, “Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü

kapsamaktadır”, “Sözlük içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır”, “Kronoloji bölümü yeterlidir” ve “Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir” maddelerinin yanıtında öğrenciler lehine istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

Grafik 3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Biçimsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

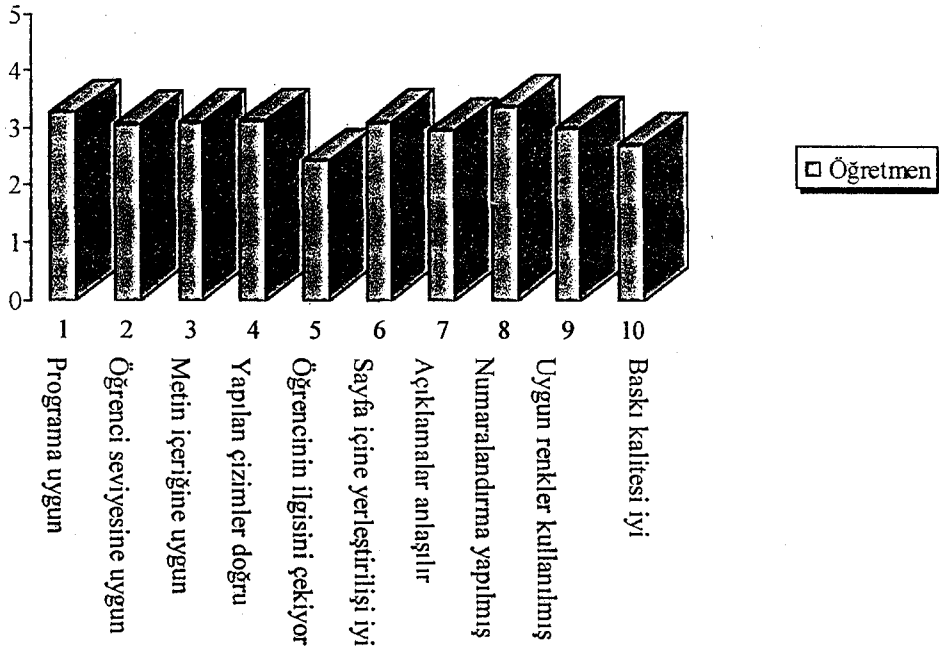
4.1.2. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Bu bölümde; Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler ders kitabının görsel özelliklerine ilişkin görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

4.1.2.1. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenlerin kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak; yalnızca kitapta “Görsel imgerde numaralandırma yapılmıştır” maddelerine **katıldıkları**; yalnızca kitapta “Görsel imgeler öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir” maddesine **katılmadıkları** ve kitaptaki “Görsel imgeler öğretim programına uygundur”, “Görsel imgeler öğrenci seviyesine uygundur”, “Görsel imgeler metin içeriğine uygundur”, “Yapılan çizimler doğrudur”, “Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir”, “Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir”, “Görsel imgerde uygun renkler kullanılmıştır” ve “Görsel imgelerin baskı kalitesi oldukça iyidir” maddelerine ilişkin de **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğretmenlerin kitabın görsel özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 4’te görülmektedir.

Grafik 4. Öğretmenlerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

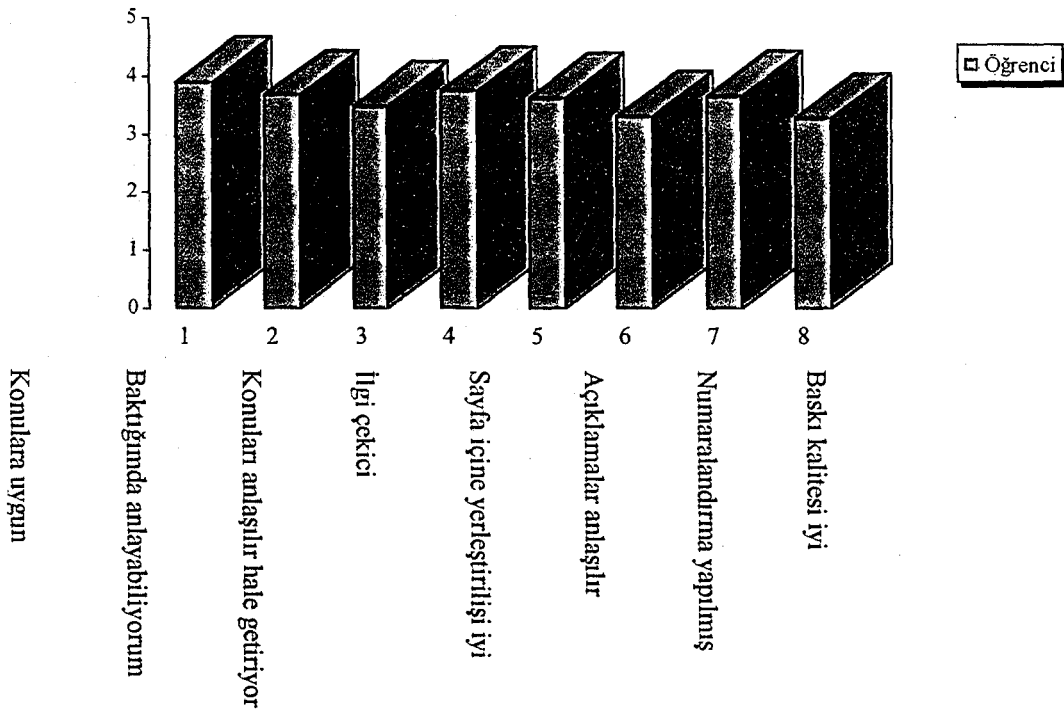

- Öğretmenlerin kitabın görsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.02'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenler, kitabın görsel özelliklerine ilişkin konularda **kararsız kalmışlardır**.

4.1.2.2. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğrenciler kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak; kitabın “Görsel imgeler konulara uygun”, “Konuları destekleyen görsel imgelere baktığımda anlayabiliyorum”, “Görsel imgeler konuları daha anlaşılır hale getiriyor”, “Görsel imgeler ilgimi çekiyor”, “Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir” ve “Görsel imgelerde numaralandırma yapıldığı için; metinle görsel imgeler arasındaki bağlantıyı daha rahat anlayabiliyorum” maddelerine **katıldıkları** ve “Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir” ve “Kitapta görsel imgeler kaliteli olarak basılmış” maddelerine ilişkin konularda ise **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğrencilerin kitabın görsel özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 5'te görülmektedir.

Grafik 5. Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşleri

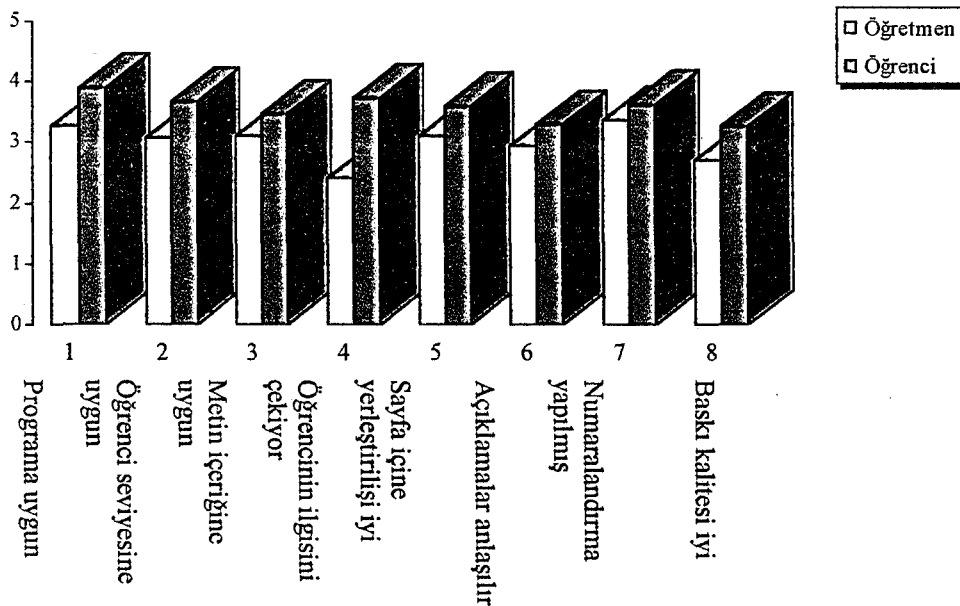

- Öğrencilerin kitabın görsel özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.62'dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, kitabın görsel özellikleri ile ilgili **olumlu** düşünceye sahiptirler.

4.1.2.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Grafik 6 incelendiğinde, öğretmen ve öğrencilerin kitabın görsel özelliklerine ilişkin görüşlerinin farklılaştığı; altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, ders kitabının görsel özelliklerini Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre daha yeterli buldukları görülmektedir. Nitekim, ders kitabının görsel özelliklerine ilişkin tüm maddelerde anlamlı fark bulunmuştur. Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ders kitabının görsel özellikleriyle ilgili olarak, “Görsel imgeler öğretim programına uygundur”, “Görsel imgeler öğrenci seviyesine uygundur”, “Görsel imgeler metin içeriğine uygundur”, “Görsel imgeler öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir”, “Görsel imgeler sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir”, “Görsel imgelerin altlarındaki açıklamalar yeterlidir”, “Görsel imgelerde numaralandırma yapılmıştır” ve “Görsel imgelerin baskı kalitesi iyidir” maddelerinin yanıtında öğrenciler lehine istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

Grafik 6. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Görsel Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

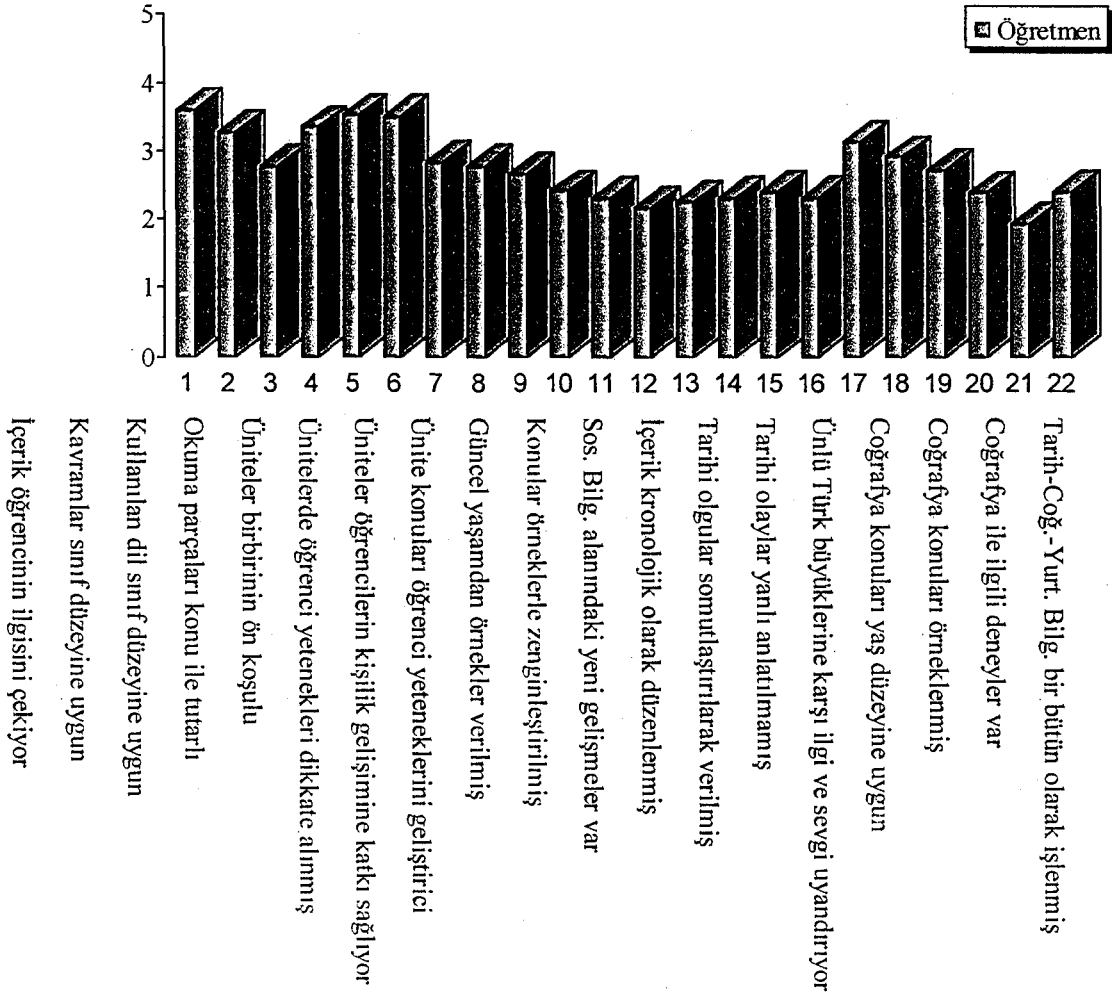
4.1.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Bu bölümde; Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriğine ilişkin görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

4.1.3.1. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenlerin kitabın içeriğiyle ilgili olarak; kitabın “İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir”, “Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur”, “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur” ve “Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır” maddelerine **katıldıkları**; “Ünite konuları öğrencinin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek şekildedir”, “Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır”, “Konularda güncel hayattan yeterince örnekler verilmiştir”, “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir”, “İçerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler bulunmaktadır”, “İçeriğin düzenlenmesinde kronolojik sıra izlenmiştir”, “İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir”, “Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir”, “Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir” ve “İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddelerine **katılmadıkları** ve “Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir”, “Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir”, “Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır”, “Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır”, “Üniteler, öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir”, “Tarihi olayların anlatımında yanlı davranılmaktan kaçınılmaktadır”, “İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır” ve “İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur” maddelerinde ise **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğretmenlerin kitabın içeriğine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 7’de görülmektedir.

Grafik 7. Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri

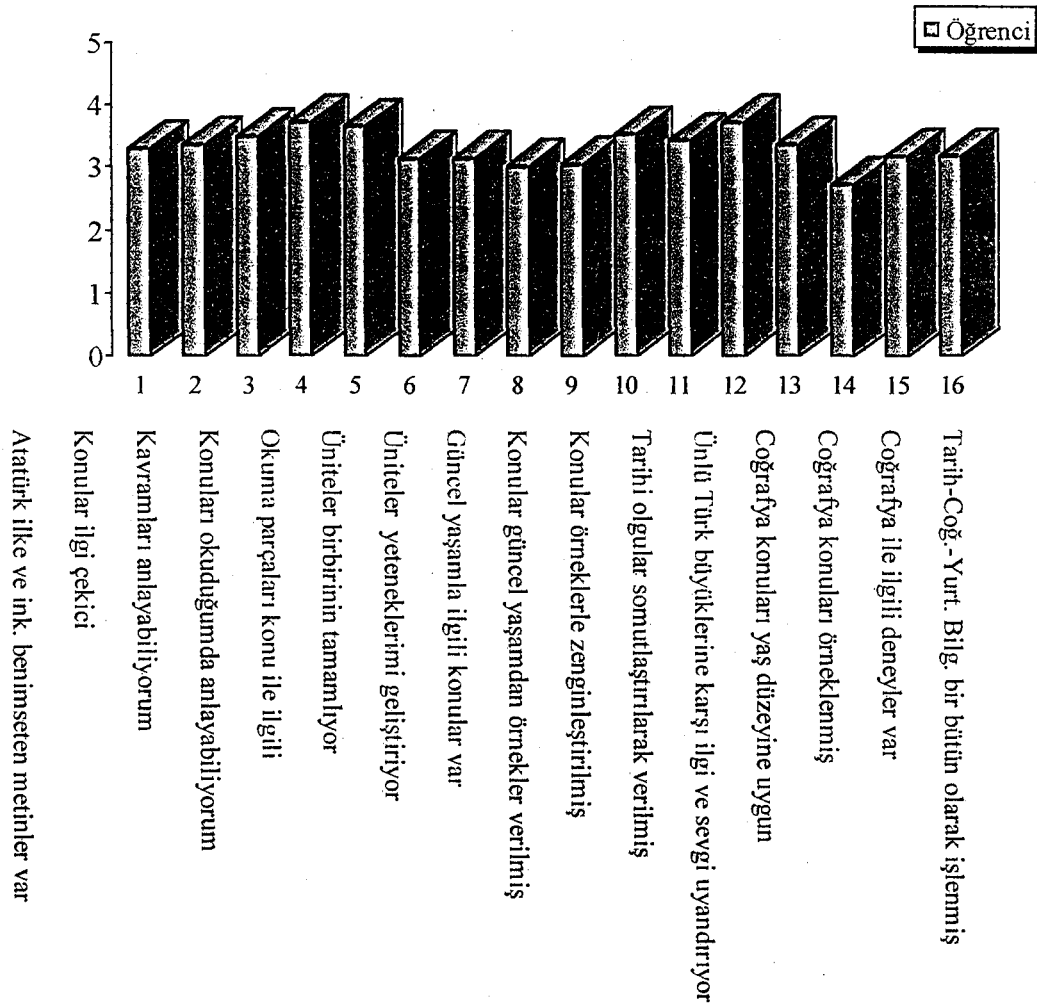
- Öğretmenlerin kitabın içeriğiyle ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 2.72'dir. Bu ortalamaya göre öğretmenler, kitabın içeriğiyle ilgili özellikler konusunda **kararsız kalmışlardır**.

4.1.3.2. Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğrencilerin kitabın içeriğiyle ilgili olarak; kitabın "Kitaptaki konular ilgimi çekiyor", "Kitapta kullanılan kavramları anlayabiliyorum", "Konuları okuduğumda anlayabiliyorum", "Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı", "Konular örneklerle zenginleştirilmiştir", "Kitaptaki tarihi olayları anlayabiliyorum", "Kitap, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırıyor" ve "Kitaptaki Coğrafya konularını

anlayabiliyorum” maddelerine **katıldıkları**; “Kitapta, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler var”, “Kitaptaki üniteler birbirini tamamlıyor”, “Üniteler; ilgimi çekiyor, yeteneklerini geliştiriyor ve gereksinimlerimi karşılıyor”, “Kitapta güncel yaşamla ilgili konular var”, “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler var”, “Coğrafya ile ilgili deneyler konularda yer almış”, “Kitaptaki Coğrafya konuları anlayabileceğim şekilde örneklendirilmiş” ve “Kitapta, Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri bir bütün olarak işlenmiş” maddelerinde ise **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğrencilerin kitabın içeriğine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 8’de görülmektedir.

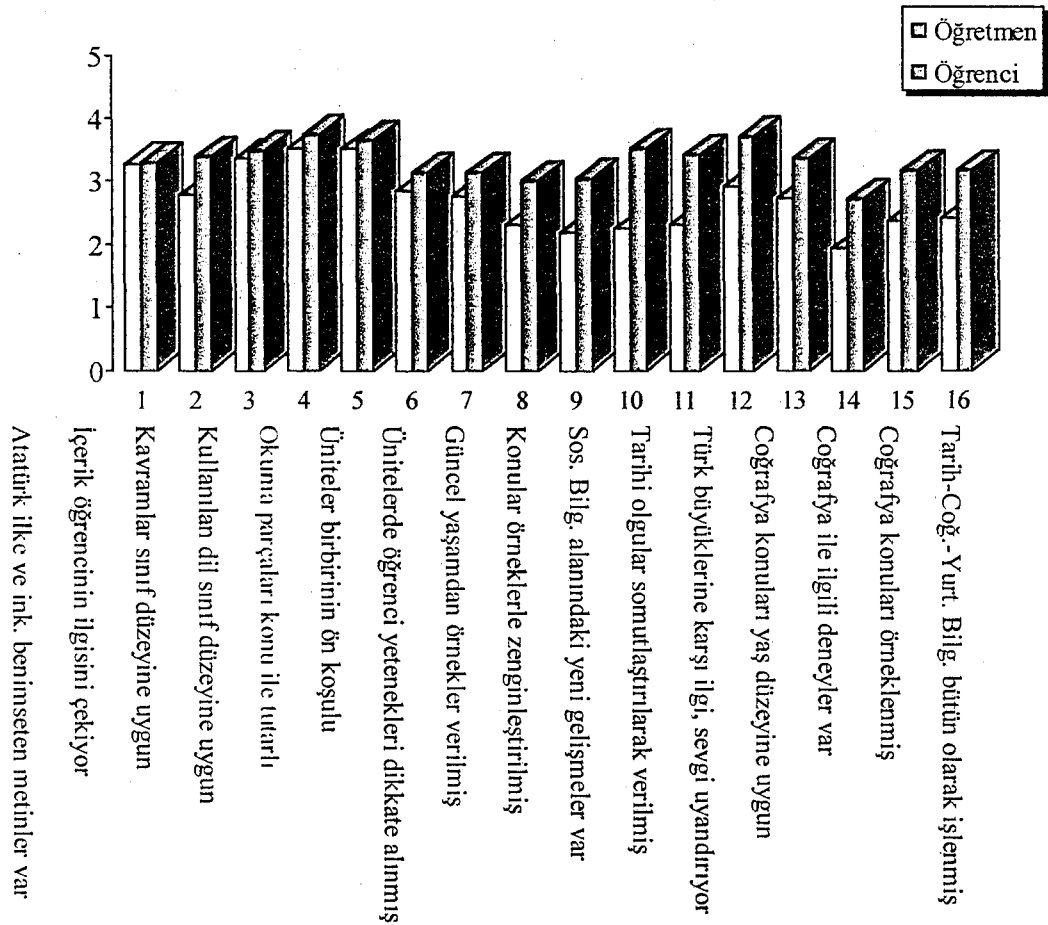
Grafik 8. Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşleri

- Öğrencilerin kitabın içeriği ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.31'dur. Bu ortalamaya göre öğrenciler, kitabın içeriğiyle ilgili konularda **kararsız kalmışlardır**.

4.1.3.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Grafik 9. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

- Grafik 9 incelendiğinde, öğretmen ve öğrencilerin kitabın içeriğine ilişkin görüşlerinin farklılaştığı; altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, ders kitabının içeriğini Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre daha yeterli buldukları görülmektedir. Nitekim, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ders kitabının içeriğiyle ilgili olarak, “Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir”, “Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır”, “Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim

basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır”, “Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır”, “Konularda güncel hayattan yeterince örnekler verilmiştir”, “Konular örneklerle zenginleştirilmiştir”, “İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir”, “İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı öğrencide ilgi ve sevgi uyandırmaktadır”, “İçerikte yer alan Coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur”, “Coğrafya konuları öğrencinin anlayabileceği şekilde örneklendirilmiştir”, “Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir” ve “İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Yurtaşlık bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir” maddelerinin yanıtında öğrenciler lehine istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

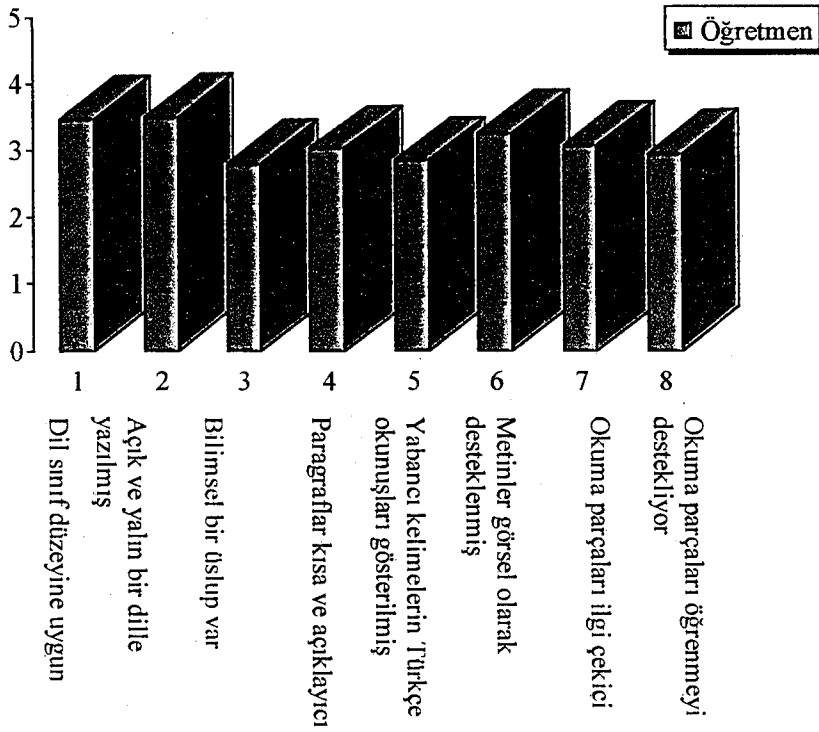
4.1.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Bu bölümde; Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler ders kitabının dil ve anlatım özelliklerine ilişkin görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

4.1.4.1. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak; kitabın “Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur” ve “Kitap, açık ve yalın bir dille yazılmıştır” maddelerine **katıldıkları**; “Kitapta bilimsel bir üslup kullanılmıştır”, “Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır”, “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir”, “Metinler görsel imgelerle desteklenmiş”, “Okuma parçaları ilgi çekicidir” ve “Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddelerinde ise **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 10’da görülmektedir.
- Öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 3.11’dir. Bu ortalamaya göre öğretmenler, kitabın dil ve anlatım özellikleri konusunda **kararsız kalmışlardır**.

Grafik 10. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri

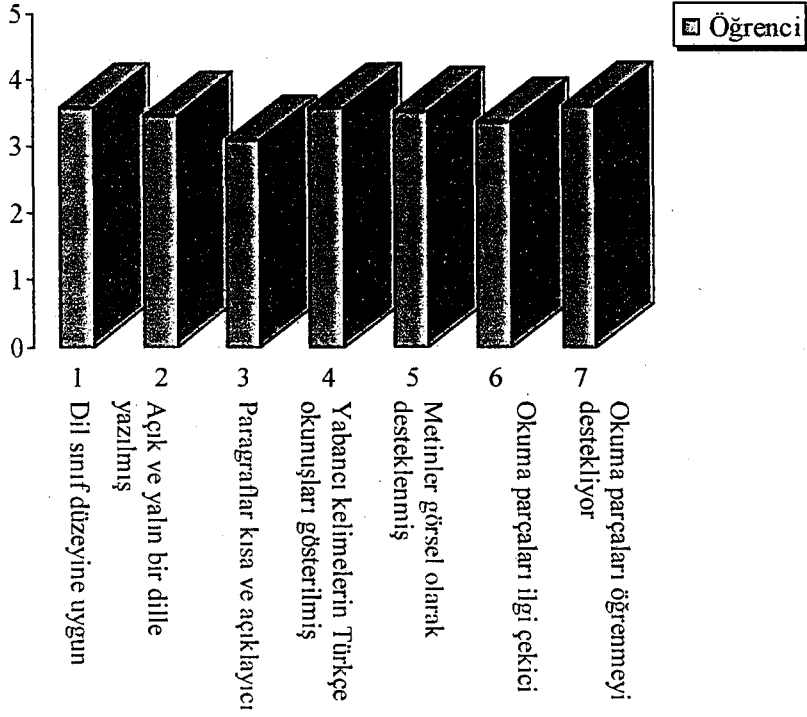

4.1.4.2. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak; kitabın “Kitaptaki metinleri okuduğumda anlayabiliyorum”, “Kitap açık ve yalın bir dille yazılmış”, “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş”, “Kitaptaki konular görsel imgelerle desteklenmiş”, “Kitaptaki okuma parçaları ilgimi çekiyor” ve “Okuma parçaları işlenen konu ile tutarlı” özelliklerine ilişkin maddelerde **katıldıkları**; yalnızca “Paragraflar kısa ve cümleler yeterli uzunlukta olduğundan; konuyu anlayabilmek için birkaç defa okumam gerekiyor” maddesinde **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 11’de görülmektedir.
- Öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.47’dir. Bu

ortalamaya göre öğrenciler, kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili olumlu düşünceye sahiptirler.

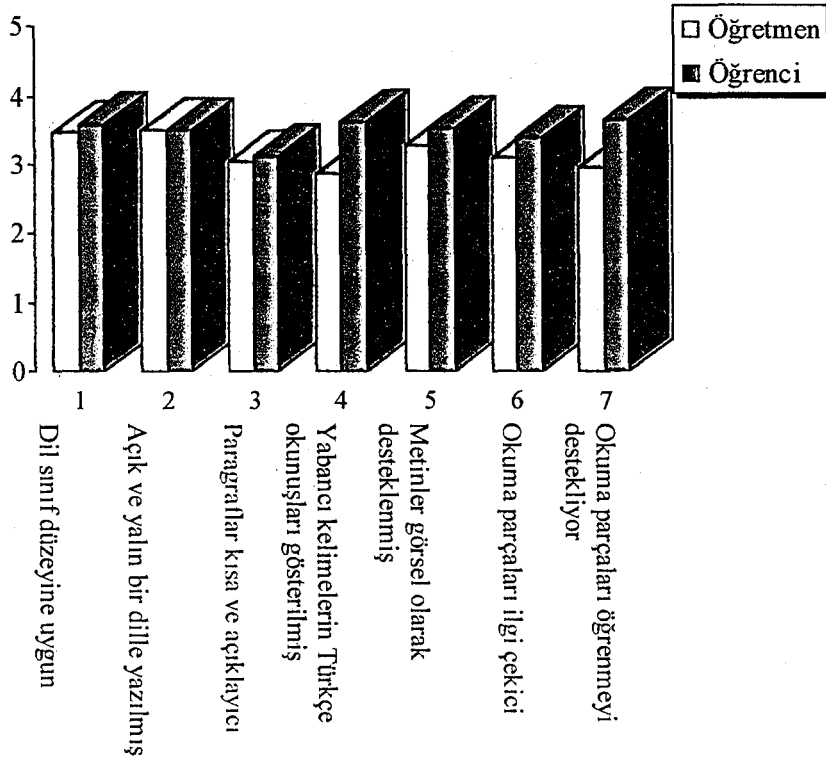
Grafik 11. Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri

4.1.4.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Grafik 12 incelendiğinde, öğretmen ve öğrencilerin kitabın dil ve anlatım özelliklerine ilişkin görüşlerinin farklılaştığı; altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, ders kitabının dil ve anlatım özelliklerini Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre daha yeterli buldukları görülmektedir. Nitekim, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ders kitabının dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak, “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir”, “Metinler görsel imgelerle desteklenmiş”, “Okuma parçaları ilgi çekicidir” ve “Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir” maddelerinin yanıtında öğrenciler lehine istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

Grafik 12. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

4.1.5. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

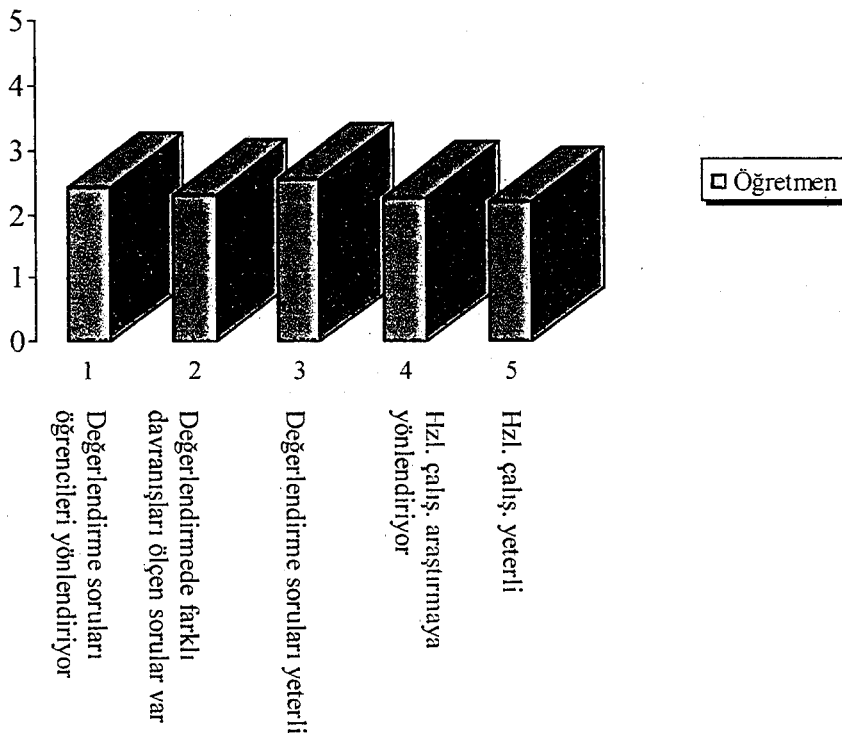
Bu bölümde; Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler ders kitabının alıştırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

4.1.5.1. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenlerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili olarak; kitabın “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir”, “Ünite hazırlık çalışmaları öğrencileri araştırmaya yeterince yönlendirmektedir”, “Değerlendirmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara

yer verilmiştir” ve “Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa yönlendirmektedir” maddelerine **katılmadıkları**; yalnızca “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir” maddesinde ise **kararsız kaldıkları** görülmüştür. Öğretmenlerin kitabın alıştıırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 13’te görülmektedir.

Grafik 13. Öğretmenlerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

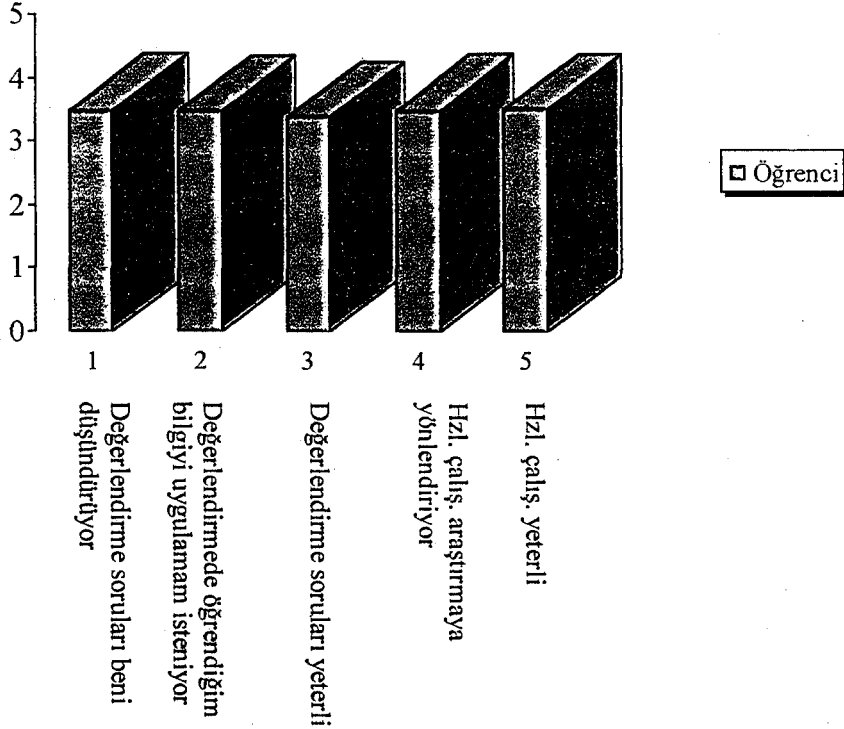

- Öğretmenlerin kitabın alıştıırma ve değerlendirme özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalaması 5 üzerinde 2.35'tir. Bu ortalamaya göre öğretmenler, kitabın alıştıırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin **olumsuz** düşünceye sahiptirler.

4.1.5.2. Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğrenciler, kitabın alıştırma ve değerlendirme özellikleriyle ilgili olarak tüm maddelere olumlu yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin, “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları ile üniteye ilişkin genel bir fikir sahibi oluyorum”, “Ünite hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvuruyorum ya da kütüphaneye gidiyorum”, “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir”, “Değerlendirme sorularında zaman zaman derste öğrendiğim bilgiyi uygulamam isteniyor (Örneğin; şehirler ve ülkeler arasındaki zaman farkını bulma, iklim koşullarına uyan bir tarım ürününü yetiştirmeye çalışma gibi)” ve “Değerlendirme soruları beni düşündürüyor ve yaratıcılığımı artırıyor” maddelerine **katıldıkları** görülmüştür. Öğrencilerin kitabın alıştırma ve değerlendirme özelliklerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 14’te görülmektedir.

Grafik 14. Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

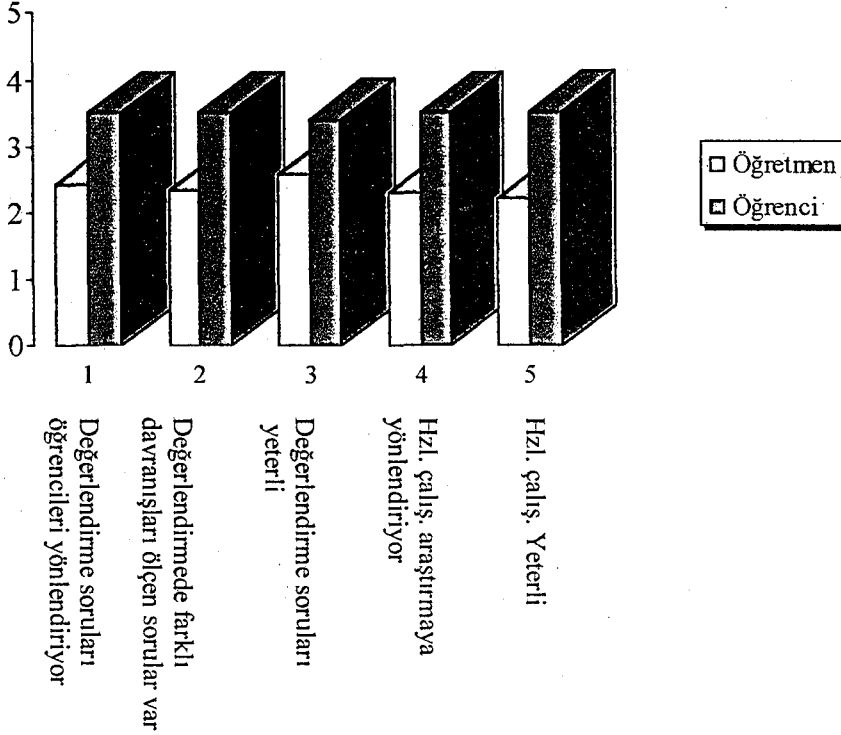

- Öğrencilerin kitabın alıştıırma ve değeriendirme özellikleri ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların tümünün aritmetik ortalamalarının ortalaması 5 üzerinde 3.47'dir. Bu ortalamaya göre öğrenciler, kitabın alıştıırma ve değeriendirme özellikleri ile ilgili **olumlu** düşünceye sahiptirler.

4.1.5.3. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştıırma ve Değeriendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Grafik 15 incelendiğinde, öğretmen ve öğrencilerin kitabın alıştıırma ve değeriendirme özelliklerine ilişkin görüşlerinin farklılaştığı; altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, ders kitabının alıştıırma ve değeriendirme özelliklerini Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre daha yeterli buldukları görülmektedir. Nitekim, ders kitabının alıştıırma ve değeriendirme özelliklerine ilişkin tüm maddelerde anlamlı fark bulunmuştur. Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre ders kitabının alıştıırma ve değeriendirme özellikleriyle ilgili olarak, “Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları ile üniteye ilişkin genel bir fikir sahibi oluyorum”, “Ünite hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvuruyorum ya da kütüphaneye gidiyorum”, “Ünite sonlarındaki değeriendirme soruları yeterlidir”, “Değeriendirme sorularında zaman zaman derste öğrendiğim bilgiyi uygulamam isteniyor (Örneğin; şehirler ve ülkeler arasındaki zaman farkını bulma, iklim koşullarına uyan bir tarım ürününü yetiştirmeye çalışma gibi)” ve “Değeriendirme soruları beni düşündürüyor ve yaratıcılığımı artırıyor” maddelerinin yanıtında öğrenciler lehine istatistiksel bakımdan anlamlı farklar bulunmuştur.

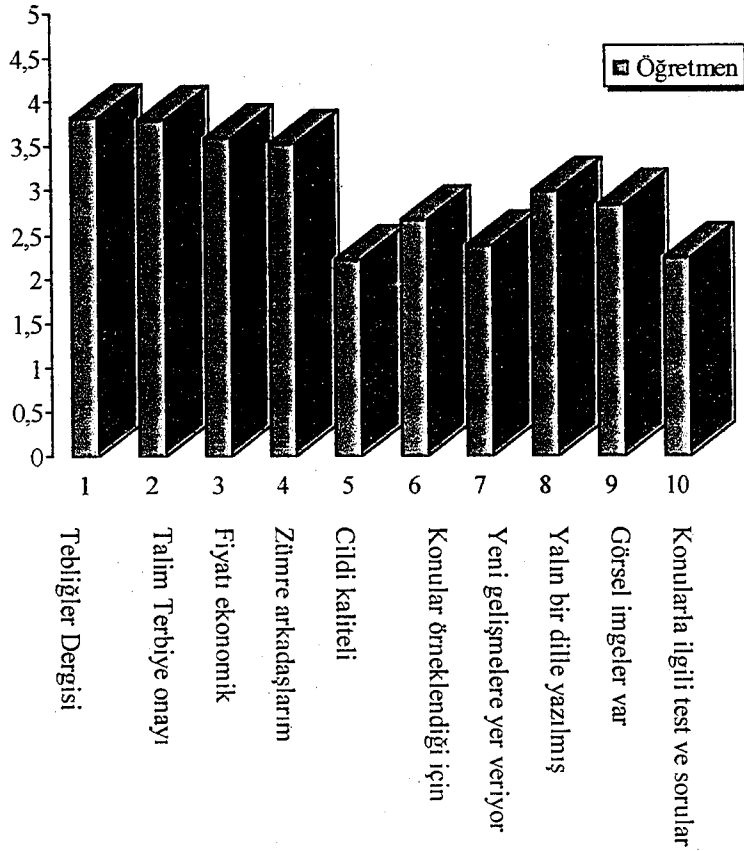
Grafik 15. Öğretmen ve Öğrencilerin Kitabın Alıştırma ve Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

4.1.6. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenler, kitap seçimlerinde, ders kitabının Tebliğler Dergisinde yayınlanmasının, Talim Terbiye Kurulu onayı almasının, fiyatını ekonomik olmasının ve zümre öğretmenleri tarafından uygun bulunmasının **etkili olduğu**; ancak kitabın cildinin kaliteli olmasının ve konularla ilgili yeterli test ve maddelerin bulunmasının öğretmenlerin kitap seçimlerinde **etkili olmadığı** sonucuna varılmıştır. Ancak öğretmenler, kitap seçimlerinde, kitabın içindeki konuların öğrencinin anlayabileceği şekilde somutlaştırılıp örneklerle zenginleştirilmesi, Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer vermesi, öğrencinin anlayabileceği yalın bir dille yazılması ve içindeki konuların görsel imgelerle desteklenmesi konularında ise **kararsız kalmışlardır**. Öğretmenlerin kitap seçme nedenlerine ilişkin görüşlerinin sonuçları Grafik 16'da görülmektedir.

Grafik 16. Öğretmenlerin Kitap Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

4.1.7. Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Bu bölümde; Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, ders kitabına ilişkin diğer görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

4.1.7.1. Öğretmenlerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler ders kitabının biçimsel özellikleriyle ilgili olarak; “Kitabın kapağı görsel imgelerle zenginleştirilmeli”, “Ünite sonlarında sözlük, kronoloji ve yer isimleri bulduru olmalı”, “Coğrafya konuları ile ilgili kavramların açıklaması sözlükte yeterince yer almamış” ve “Öğrencinin dikkatini çekmesi istenen konular daha belirgin olmalı ve konularda maddeleme yapılmalı, kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak; “Görsel imgeler yetersiz” ve

“Görsel imgelerin konularla bağlantısı yeterince kurulmamış”, kitabın içeriğiyle ilgili olarak; “Konular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmamış”, “Kitaptaki Tarih ve Coğrafya konuları ayrılmalı” ve “Kitaptaki Yurttaşlık Bilgileri ile ilgili konular öğrencinin ilgisini çekmiyor”, kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak; “Konuların anlatımı yetersiz ya da abartılı”, kitabın alıştırmaları ve değerlendirme özellikleriyle ilgili olarak; “Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları bütün konuları kapsamıyor”, “Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları ünitenin geneline yönelik değil”, “Değerlendirme sorularında neden-sonuç ilişkileri irdelenmiyor” ve “Konularla ilgili test sorularına yer verilmeli” biçiminde görüş belirtmişlerdir.

4.1.7.2. Öğrencilerin Ders Kitabının Özelliklerine İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının biçimsel özellikleriyle ilgili olarak; “Kitap daha renkli olmalı” ve “Sözlük anlaşılır olmalı”, kitabın görsel özellikleriyle ilgili olarak; “Görsel imgeler yetersiz” ve “Görsel imgelerin konularla bağlantısı yeterince kurulmamış”, kitabın içeriğiyle ilgili olarak; “Kitaptaki konular yetersiz”, “Kitaptaki konu sayısı fazla ve gereksiz”, “Tarih konuları çok karışık”, “Tarih ve Coğrafya konuları dengesiz dağılmış” ve “Tarih konularında sıralama yapılmamış”, kitabın dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak; “Konu anlatımı ilgi çekici olmalı”, “Konularda yazım yanlışlıkları yapılmamalı” ve “Konu anlatımı gereksiz ayrıntılarla uzatılmamalı”, kitabın alıştırmaları ve değerlendirme özellikleriyle ilgili olarak; “Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları ile ilgili soruların yanıtlarını kolaylıkla bulamıyorum” ve “Konularla ilgili test sorularına yer verilmeli” biçiminde görüş belirtmişlerdir.

4.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda geliştirilen öneriler, ders kitaplarının niteliklerine ve sonraki araştırmalara yönelik olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

4.2.1. Ders Kitaplarının Niteliklerine Yönelik Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayanılarak, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının daha nitelikli bir duruma getirilebilmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Ülke ekonomisinin durumu ve doğal kaynakların tükenebilir olduğu göz önüne alındığında, ders kitaplarını öğrencilerin öğretim yılı boyunca kullanılabilmesi için, kitapların cildi, kapak kartonu ve kağıdı kaliteli basılmalıdır.
2. Öğrencilerde öğrenme isteği uyandırması için ders kitaplarının özellikle kapak kısımlarının, ilgi çekici materyallerle süslenmesi ve kapak düzenlemesinin estetik kaygılarla yapılması gerekmektedir.
3. Ders kitabında yer alan bilgilerin bulunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştıran bölümler olan “içindekiler”, “sözlük” ve “kronoloji” bölümleri öğrencilerin kolaylıkla kullanabilecekleri biçimde düzenlenmelidir. Sözlük ve kronoloji bölümleri kitapta yer alan tüm yabancı kelime ve tarihi olguları içermelidir. Ayrıca, kitapta geçen yer isimlerini gösterir “buldurlar” olması öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.
4. Öğrencilerin konulardaki önemli bilgileri, konudan sıkılmadan kolaylıkla bulabilmeleri için, önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmelidir. Bunun için önemli bilgiler italik yazılabilir, altı çizilebilir, koyu ya da renkli olabilir ve maddeler biçiminde belirtilebilir.
5. Ders kitaplarında yer alan konular, görsel imgelerle desteklenebildiği sürece daha kolay ve kalıcı öğrenmeler gerçekleşeceğinden, kitaplarda bulunan görsel imgeler oldukça önemlidir. Bu nedenle ders kitapları öğrencinin ilgisini çekecek biçimde görsel imgelerle donatılmalıdır.
6. Öğrencilerin yanlış öğrenmelerini engellemek ve kolay öğrenmelerini gerçekleştirmek amacıyla kitapta yer alan görsel imgeler; doğru çizilmeli, öğrencinin düzeyine ve metin içeriğine uygun olmalı, kaliteli basılmalı, uygun

renkler kullanılmalı, sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmeli ve mutlaka görsel imgelerin konularla bağlantısı kurulmalıdır.

7. İlköğretimin ikinci basamağında okuyan öğrencilerin dünyayı küresel algıladıkları düşünülürse, Sosyal Bilgiler programının içeriği Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgileri biçiminde bir bütün olarak işlenmelidir. Sosyal Bilgiler ders kitapları hazırlanırken, Sosyal Bilgiler programı öğrenciye bir bütün olarak sunulmalı ve Sosyal Bilgiler programının disiplinlerarası yaklaşım özelliği dikkate alınmalıdır.
8. Öğrencilerin öğrendikleri konuları ezberleyerek öğrenmeleri yerine konuları kendi yetenek, beceri ve özelliklerini işe koşarak öğrenebilmeleri için, ders kitabında yer alan ünite konuları, öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek biçimde olmalıdır.
9. Sosyal Bilgiler dersinin önemli amaçlarından birisi topluma duyarlı ve nitelikli yurttaşlar yetiştirebilmektir. Bu amaçla, kitapta güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişkiye yer verilmeli ve yurttaşlık ile ilgili bilgiler öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır.
10. Konular öğrencilerin yaşantısından örneklendiği zaman daha anlaşılır olacak ve kolay öğrenmeler gerçekleşecektir. Bu nedenle konularda güncel hayattan yeterince örnekler verilmelidir.
11. Öğrencilerin konuyu rahatlıkla anlayabilmeleri için, konular örneklerle zenginleştirilmelidir.
12. Bilim ve teknolojiadaki değişim ve toplumdaki yeniden yapılanmalar nedeniyle bilgiler zamanla güncelliğini yitirmektedir. Bu nedenle, ders kitapları sürekli gözden geçirilmeli ve Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler ve güncel bilgiler kitaplara aktarılmalıdır.

13. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarihi olayların kronolojik sıra içerisinde verilmemesi ve pek çok kavram ve bilginin yeterince açıklanmamış olması öğrencilerin Tarih konularını öğrenmelerini güçleştirmektedir. Bu nedenle tarihi olaylar kronolojik sıra içinde verilmeli ve gerekli açıklamalar yapılmalıdır.
14. Tarihi konular, öğrencilerin bilişsel gelişim özelliklerine uygun biçimde somutlaştırılarak verilmelidir. Konuların işlenişinde bilimsellikten uzak bir anlayışla yanlı ve verensel değerlerle bağdaşmayan bilgiler verilmemelidir.
15. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan Coğrafya konularının öğrenciler tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla; konular öğrencilerin anlayabileceği biçimde örneklendirilmelidir.
16. Kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi için Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kesinlikle coğrafya ile ilgili deneylere yer verilmelidir.
17. Öğrencilerin kitapta yer alan metinleri okurken kolay anlayabilmeleri ve sıkılmamaları için; konu anlatımı ilgi çekici olmalı, yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmeli, paragraflar kısa ve açıklayıcı olmalıdır. Ayrıca, yazım yanlışlıkları yapılmamalı ve konu anlatımı gereksiz ayrıntılarla uzatılmamalıdır.
18. Öğrencilerin konu ile ilgili ön öğrenmeleri için düzenlenen ünite başlarındaki hazırlık çalışmaları, öğrencilerin hazırlık yapması bakımından yeterli olmalı ve öğrencileri araştırma yapmaya itmeliştir.
19. Ders kitaplarındaki konuların sonlarında verilen değerlendirme soruları çeşitlendirilmeli, bilgi basamağının yanında kavrama ve uygulama gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmelidir. Ayrıca, sınavlara hazırlık olması bakımından konu sonlarında testlere de yer verilmelidir.

20. “İyi bir ders kitabının özellikleri nelerdir” ya da “bir ders kitabı hangi ölçütlere göre seçilmelidir” konularında öğretmenlere seminerler düzenlenmeli ya da öğretmenler bir hizmetiçi eğitimden geçirilmelidir.
21. Ders kitabı yazmaları konusunda öğretmenler özendirilmelidir. Ancak öğretmenler mutlaka “iyi bir ders kitabının özellikleri nelerdir ya da ders kitabı yazarken nelere dikkat edilmelidir” konulu hizmetiçi eğitim kurslarından geçirilmelidir.
22. Ders kitabı yazımında öğrenci görüşleri de dikkate alınmalıdır.

4.2.2. Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. MEB Sosyal Bilgiler ders kitapları ile kişilerin yazdıkları Sosyal Bilgiler ders kitapları karşılaştırılmalıdır.
2. Ülkemizde okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları ile bir ders kitabında olması gereken özellikleri taşıyan ders kitaplarının öğrenci başarısını etkileyip etkilemediğini belirlemek için deneysel bir araştırma yapılmalıdır.
3. Ülkemizde okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları ile yurt dışında okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları biçim ve içerik açısından karşılaştırılmalıdır.

EKLER

EK	Sayfa
1. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının Hazırladığı Ders Kitapları Değerlendirme Formu ve Puan Dökümü	176
2. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği	178
3. Nelson ve Murry'nin Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçin Geliştirdikleri Ölçek ve Ders Kitabı Seçiminde Kaliforniya Eyaleti Eğitim Dairesinin Geliştirdiği Değerlendirme Kartı	187
4. Türk Standartları Enstitüsünün 10220 Sayılı Ders Kitapları Kararı	189
5. Araştırmanın Öğretmen Çalışma Evreni	197
6. Araştırmanın Öğrenci Çalışma Evreni	200
7. Öğretmen Anket Formu	201
8. Öğrenci Anket Formu	209
9. Veri Toplama Araçlarının Okullarda Uygulanmasına İlişkin Onay Yazısı	215

EK 1 – devam

**TALİM TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞININ HAZIRLADIĞI
DERS KİTAPLARI DEĞERLENDİRME FORMU PUAN DÖKÜMÜ**

DERSLER	KONULARIN İŞLENİŞİ	DİL ÖZELLİKLERİ VE YAZILIM	GÖRSEL DÜZEN	HAZIRLIK DEĞERLENDİRME	TOP. PUAN
İLKOKUMA-YAZMA	65	5	15	15	100
TÜRKÇE 1-2-3-4-5	60	15	15	10	100
TÜRKÇE 6-7-8	65	15	10	10	100
MATEMATİK 1-2-3	70	10	10	10	100
MATEMATİK 4-5-6-7-8	70	10	5	15	100
FEN BİLGİSİ 4-5	60	15	15	10	100
FEN BİLGİSİ 6-7-8	70	10	10	10	100
SOSYAL BİLGİLER 4-5	60	15	15	10	100
ÇEVRE SAĞ. TR 1-2-3-4-5	60	15	15	10	100
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK B.	60	20	10	10	100
MİLLİ TARİH 6-7	60	20	10	10	100
MİLLİ COĞRAFYA 6-7	60	15	15	10	100
VATANDAŞLIK VE İHE. 8	65	20	5	10	100
TC. İNKILAP T. VE ATA. 8	60	20	10	10	100
RESİM İŞ	60	10	20	10	100
MÜZİK	70	10	10	10	100
YABANCI DİL	30	30	25	15	100

EK 2

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
DERS KİTAPLARI YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabı, temel ders kitabı, iş ve işlem yaprakları ile öğretmen kılavuz kitaplarının, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanması ile ilgili esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabı, temel ders kitabı, iş ve işlem yaprakları ile öğretmen kılavuz kitaplarının niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, incelenmesi, yayımlanması ve dağıtılması ile ilgili hususları kapsar.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik 14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 30.4.1992 tarih ve 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanuna dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

"Bakanlık", Millî Eğitim Bakanlığını,

"Başkanlık", Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığını,

"Kurul", Talim ve Terbiye Kurulunu,

"Daire Başkanlığı", Yayınlar Dairesi Başkanlığını,

"Birim", Bakanlık Hizmet Birimlerini,

"Kitap", ders kitabı, temel ders kitabı, iş ve işlem yaprakları ile öğretmen kılavuz kitaplarını,

"Ders kitabı", her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eseri,

"Temel Ders Kitabı", genellikle meslekî ve teknik öğretim okul ve kurumlarında, alanın gerektirdiği bilgilerin tamamını kapsayan ve program değişikliklerinden kısa sürede etkilenmeyen basılı eseri,

"İş ve İşlem Yaprakları", meslekî ve teknik öğretim okullarının atölye ve laboratuvar derslerinde veya uygulamalarında kullanılmak, meslekî bilgi ve becerileri pekiştirmek amacıyla hazırlanan yayınları,

"Öğretmen Kılavuz Kitabı", ilgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda öğrencilere kazandırılacak davranışları gerçekleştirmede öğretmenlere yardımcı olmak için hazırlanan basılı eseri,

"Baskıya Hazır Nüsha", çizgisiz beyaz kâğıdın bir yüzüne daktilo, bilgisayar veya benzeri araçlarla sınıf seviyesine uygun punto ve standartta yazılmış, resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plân, harita ve benzeri öğretime yardımcı unsurları, metinlerin uygun yerlerine yerleştirilmiş, basılmamış, ciltlenmemiş baskıya hazır eseri,

"Basılmış Kitap", ders kitabı, temel ders kitabı, iş ve işlem yaprakları, öğretmen kılavuz kitabı gibi basılı eserleri ifade eder.

EK 2 – devam

İKİNCİ BÖLÜM

Kitapların Nitelikleri ve Hazırlanması

Kitaplarda Aranacak Nitelikler

Madde 5 - Kitaplarda aranacak nitelikler şunlardır:

a) Kitaplar, ders programlarına uygun olarak hazırlanır.

Bunun için;

1) Konular, günlük yaşamla bağlantılı olarak bilimsel, doğal, sosyal, estetik, ekonomik ve kültürel boyutları içinde ele alınır. Sınıf veya dönem seviyelerine göre öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara günlük yaşamlarında uygulama imkanları sağlayacak konular veya üniteler halinde işlenir.

2) Her ünite veya konu; problemleri belirtme, araştırma, inceleme ve gözlem yolu ile problemleri sıralama, gerekli deneyleri yapma, bu deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek genelleme yapma şeklinde sıralanan bilimsel düşünme metodunu kuvvetlendirecek şekilde işlenir.

3) Öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifade kullanılır.

b) Kitaplarda, konular sistemli bir şekilde işlenir.

Bunun için;

1) Dersin özelliğine göre bölümler veya ünitelerle konular arasında hacim bakımından, programında belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulur. Kitapların forma sayısı, dersin özelliğine, sınıf veya dönem seviyesine göre öğretim programında belirtilir.

2) Konuların hazırlanması ve düzenlenmesinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

3) Programda belirlenen eğitim - öğretim ilkelerine uyulur.

4) Kazandırılacak esas davranış, bilgi ve beceriler, mümkün olduğu kadar sınıf veya dönem seviyesine göre kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir. Temel bilgileri kazandırmak için açıklamalara gerek duyulursa, bu bilgilerin açıklanmasına yetecek kadar ayrıntılara yer verilir. Gereksiz bilgilerden kaçınılır.

5) Konuların işlenmesinde, aynı sınıf veya dönemde okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulur. Önceki sınıf veya dönemlerin konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantı kurulur. Ayrıca, sonraki sınıf veya dönemlere hazırlayıcı açıklamalara yer verilir.

6) Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının, öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yönleltecek nitelikte olmasına dikkat edilir. Ayrıca gezi, gözlem, deney, araştırma ve ödevler arasında ilişki ve uygunluk sağlanır.

7) Metinlerde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.

c) Kitaplardaki konular, öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hâle getirilir.

Bunun için;

1) Kitaplarda; öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, gözlem ve deney yapmaya ve düşünmeye özendirici, yönlendirici hazırlık soruları, araştırma konuları, deneyler ve işlemler yer alır. Ayrıca, her bölüm veya ünite sonunda, dersin özelliğine göre değişik ölçme araçlarının kullanıldığı değerlendirme sorularına yer verilir.

2) Kitaplarda; konuları açıklayıcı resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plân, harita ve benzeri öğretime yardımcı unsurlar bulunur. Bunlar, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konur ve gerekli açıklamalar yapılır. Ayrıca kitaplarda, öğrencileri millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdireci okuma parçalarına yer verilir.

3) Aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin yanlarında parantez içinde Türkçe okunuşları da gösterilir.

4) Her kitabın, programlarda belirtilen hususlara ilâve olarak başında ve sonunda yer alması gerekenler, "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller" içerisinde belirlenir ve Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

d) Kitaplar, estetik bakımdan yeterli ve göz sağlığına uygun olur.

Bunun için;

EK 2 – devam

- 1) Kitaplar, mümkün olduğu kadar kaliteli kâğıda basılır.
- 2) Resim, fotoğraf, grafik, şema, plân, harita ve benzeri unsurların yerleştirilmesinde, görünümün yanı sıra eğitici ve öğretici vasfına da önem verilir. Baskıların açık, net, estetik ve anlaşılır olması sağlanır.
- 3) Kitaplar kullanılabilir ve korunabilir nitelikte hazırlanır.

Kitapların Hazırlanması ve Hizmete Sunulması

Madde 6 - Kitaplar aşağıdaki usullere göre hazırlanır ve hizmete sunulur.

a) Yarışma

- 1) Ödüllü veya ödüksüz yarışma açılması hâlinde ilgili birimin hazırlayıp Başkanlığa sunduğu şartname, Kurulca uygun görüldükten sonra Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.
- 2) Yazarlar veya yayın evleri tarafından şartnameye uygun olarak hazırlanan baskıya hazır nüsha belirtilen süre içerisinde Daire Başkanlığına gönderilir veya elden teslim edilir. Daire Başkanlığı, eserler üzerinde ön incelemeyi yapar, uygun olanlara gizliliği sağlayacak şekilde gerekli işlemleri (kodlama ve benzeri) yapar ve ilgili birime gönderir.
- 3) İlgili birim, hazırlanan baskıya hazır nüshaları inceler veya incelettirir. İnceleme sonunda düzenlenen raporlar ile eserler Başkanlığa sunulur. Bunlar Kurulca değerlendirilir. İnceleme ve değerlendirme sonucu, Daire Başkanlığına ve ilgili birime bildirilir.
- 4) Eserlerin Kurulca değerlendirilmesi tamamlanıncaya kadar kimlik zarfları açılmaz ve kodlamalar gizli tutulur.

b) Sipariş

- 1) Sipariş usulü ile yazdırılacak kitapların şartnamesi, ilgili birimce hazırlanıp Başkanlığa sunulur. Kurulca uygun görülen şartname, hazırlayan birime gönderilir.
- 2) Söz konusu birim, kişi veya komisyona şartname hükümlerine göre kitap yazdırır.
- 3) İlgili birim, hazırlanan baskıya hazır nüshaları inceler veya incelettirir. İnceleme sonunda düzenlenen raporlar ile eserler Başkanlığa sunulur. Bunlar Kurulca değerlendirilir. Alınan karar, Daire Başkanlığına ve ilgili birime bildirilir.

c) Satın alma

- 1) Okutulmasına ihtiyaç duyulması hâlinde, yurt içinde veya dışında yazılmış ya da tercüme edilmiş olan kitapların incelenmesi, ilgili birimce yaptırılır ve raporlarıyla birlikte Başkanlığa sunulur.
- 2) Kurulca kitabın veya telif hakkının satın alınmasına karar verilmesi hâlinde, bu durum, gereği için Daire Başkanlığına bildirilir. İlgili birime de bilgi verilir.

d) Yazdırma

Bakanlık, teşkilâtında görevli elemanlara veya bunlardan kuracağı bir komisyona kitap hazırlatabilir. Bu durumda da sipariş usulündeki yol izlenir.

e) Özel Kesimce Hazırlama

- 1) Yazar veya yayın evleri tarafından hazırlanan, biri orijinal olmak üzere üç adet baskıya hazır nüsha Başkanlığa gönderilir veya elden teslim edilir.
- 2) Başkanlık, eserler üzerinde ön inceleme yapılmasını sağlayarak uygun bulunanları incelettirir. Uygun bulunmayanları ise müracaat sahibine iade eder.
- 3) Başkanlık, eserin incelenmesini sağlayarak inceleme raporu doğrultusunda gerekli işlemleri yapar ve sonucu yazara veya yayınevine duyurur.
- 4) Bu yöntemle hazırlanan baskıya hazır nüshalar için başvuru her zaman yapılabilir. Mayıs ayının üçüncü haftasının son iş gününe kadar Kurulca kabul edilen ders kitaplarının listesi Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmak üzere Yayınlar Dairesi Başkanlığı'na gönderilir. Okutulma süresi devam eden ve Mayıs ayından önce Kurulca kabul edilmiş ders kitaplarına ait liste Mayıs ayının ilk haftasında Daire Başkanlığı'na gönderilir.
- 5) Azınlık okulları için kendi dillerinde okutulan veya okutulacak olan kitaplar, yeminli mütercimlere tercüme ettirilerek, tercüme edilmiş bir nüshası ile birlikte teslim edilir.

EK 2 – devam

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Kitapların Değerlendirilmesi ve İnceleme Ücretinin
Tespitine Ait Esas ve Usuller

İnceleme Esas ve Usulleri

Madde 7 - Kitapların hazırlanması ve incelenmesi ile ilgili esas ve usuller Kurulca belirlenerek Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

Ön İnceleme Komisyonu

Madde 8 - Başkanlıkça kurul uzmanı, eğitim uzmanı ve şube müdürü düzeyinde elemanlardan oluşan üç kişilik ön inceleme komisyonu kurulur. Aynı düzeyde üç de yedek üye tespit edilir. Komisyon, başvuruları "Kitapların Hazırlanması ve İncelemesi ile İlgili Esas ve Usuller" hükümlerine göre değerlendirir.

Ön inceleme sonucuna göre uygun görülenler incelemeye alınır. Uygun görülmeyenler ise yazarına veya yayınevine iade edilir.

İnceleme Ücreti

Madde 9 - Özel kesimce hazırlanan eserler ücret karşılığında incelenir. Bu ücret; eserin sayfa sayısı üzerinden hesaplanır ve her bir forması için 1000 (bin) gösterge rakamının, ücretin yatırıldığı tarihteki devlet memurları aylık kat sayısı ile çarpılması suretiyle bulunur. Forma sayısı ise sayfa sayısının on altıya bölünmesiyle tespit edilir.

İncelenmesi istenen eserin, inceleme ücretinin tamamı, Başkanlıkça belirlenen Döner Sermaye işletmesi hesabına makbuz karşılığında yatırılır.

Eserin incelenmesi için Döner Sermaye işletmesi hesabına yatırılan ücretin bir kısmı, Başkanlıkça hazırlanan yönergede belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, ön inceleme ve inceleme hizmetlerinde görev alanlara ödenir.

Birinci incelemeden sonra;

- a) 75 - 89 puan aldığı için düzeltme Tablolarına göre yeniden düzeltilmesi istenen eserlerin ikinci inceleme başvurusu yapıldığında inceleme ücretinin yarısı alınır.
- b) İkinci incelemede de 75-89 puan alan eserler için üçüncü inceleme başvurusu yapıldığında, inceleme ücretinin 1/4'ü kadar ücret alınır.
- c) 74 ve daha aşağı puan alan eserler ile üçüncü inceleme sonucunda 90'dan daha aşağı puan alan eserler için yeniden başvuru yapıldığında, bu başvuru, ilk başvurusu yapılan eserler gibi işleme tabi tutulur ve inceleme ücretinin tamamı alınır.

Bakanlıkça Sağlanan Eserlerin Değerlendirilmesi

Madde 10- Bakanlık, ihtiyaç duyması hâlinde; yarışma, sipariş, satın alma ve yazdırma usulleri ile kitap temin edebilir. Bu yollarla sağlanan eserleri incelemek üzere komisyonlar kurulur.

Bu komisyonlar, ilgili birim temsilcisinin başkanlığında özel kesimce hazırlanan eserlerin değerlendirilmesinde görev alan komisyonlar gibi kurulur.

Özel Kesimce Hazırlanan Eserlerin Değerlendirilmesi

Madde 11 - Özel kesimce hazırlanan eserler için aşağıdaki şekilde komisyonlar kurulur ve değerlendirme yapılır.

a) 1) Her komisyon, dersin özelliği, dönem veya sınıf seviyesi dikkate alınarak yeter sayıda elemandan oluşturulur. Komisyonlar üç kişiden az yedi kişiden fazla olamaz.

2) Komisyonlarda yeter sayıda branş öğretmeninin yanında, eserleri dil bakımından inceleyebilecek eleman da bulundurulur. Eserler, pedagojik ve görsel bakımdan da (şekil, tasarım, grafik, resim gibi) incelenir.

3) İhtiyaç duyulması hâlinde, bu komisyonlara diğer kamu kurum ve kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan ya da emekli öğretmenlerden de üye alınabilir.

b) Eserler, komisyonca "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller"e göre incelenir ve puanlanır.

c) Sonuçta 100 üzerinden;

1) En az 90 puan alan eserler, ilgili uzman veya şube müdürü tarafından Kurula sunulur. Kurulda, eseri inceleyen komisyon başkanı da bulundurulabilir.

EK 2 – devam

2) 75 - 89 puan alan eserler, yazar veya yayınevine, düzeltilmesi istenen hususlarla birlikte gönderilir. Bu eserlerden başvurusu yapılanlar, istenilen düzeltmeler kontrol edilerek yeniden puanlandırılır. 90 ve daha yukarı puan alanlar, ilgili uzman veya şube müdürü tarafından Kurula sunulur.

3) 89 ve daha aşağı puan alanlar, ikinci defa düzeltilmesi istenen hususlarla birlikte yazara veya yayınevine gönderilir.

4) Tekrar başvurusunda da 90 ve daha yukarı puan alamadığı takdirde ilk başvurusu yapılan eserler gibi işlem görür.

d) İnceleme sonucunda; 74 ve daha aşağı puan alanlar ilgililerine inceleme raporları ile birlikte iade edilir. Yazar ve yayınevini rapora yazılı ve gerekçeli itirazı, Başkanlığın uygun görmesi halinde ilgili komisyon veya başka bir komisyonca incelenir. İnceleme sonucuna göre gerekli işlem yapılır.

e) Kurula sunulan eserler, varsa düzeltme listeleriyle birlikte incelenerek değerlendirilir. Ayrıca, gerekli görülmesi hâlinde, Kurulca ayrı bir komisyona da incelettirilebilir. Değerlendirme sonucuna göre bu eserler Kurulca ya uygun bulunur veya düzeltilmek üzere ilgisine gönderilir ya da uygun görülmez. Kurulca uygun görülmeyen eserler, yapılan tespitlerle birlikte ilgisine gönderilir. Kitap, Kurul tarafından düzeltilmek üzere yazar veya yayınevine en fazla iki (2) defa gönderilir.

Kurul Üyelerinin Rehberliği

Madde 12 - Komisyonların kurulmasında, çalışmalarında ve ortaya çıkabilecek problemlerin çözümünde ilgili Kurul üyesinin rehberliğinden yararlanılır.

Okutulma Süresi

Madde 13 - Kitapların okutulma süresi, ilk kabul edildiği öğretim yılından veya dönemden itibaren 5 (beş) öğretim yılı veya 10 (on) dönemdir.

Okutulma Süresinin Uzatılması

Madde 14 - Okutulma süresi sona eren ders kitaplarının sürelerinin uzatılmaması esastır. Ancak, alanında ders kitabı bulunmayan veya bir kitap bulunan ders kitaplarının sürelerinin uzatılmasına, yazar veya yayınevlerinin başvurusu ve ilgili birimin teklifi dikkate alınarak Kurulca karar verilir. Süresi uzatılan kitaplara ilişkin karar Daire Başkanlığına bildirilir.

Okutulma Süresi İçerisinde Kitaplarda Değişiklik Yapılması

Madde 15 - Programları değiştirilen derslere ait kitapların yeni duruma uyarlanmaları zorunludur. Bunun için, Bakanlıkça gerekli görülen düzeltme ve değişiklikler:

a) Özel kesimce hazırlanan eserlerde, yazardan veya yayınevinden istenir. Süresi içinde yazar veya yayınevi tarafından düzeltme ve değişiklik yapılmadığı takdirde Bakanlık, kitabın, ders kitabı olma kararını iptal eder.

b) Bakanlık baskısı kitaplarda, kurulacak komisyonlar vasıtasıyla yapılır.

Yazarların veya Yayın evlerinin Uyması Gereken Hususlar

Madde 16 - Yazarlar veya yayın evleri kitap hazırlarken ilgili öğretim programında ve varsa şartnamelerinde belirtilen esaslar ile Bakanlıkça istenilen diğer hususlara aynen uymak zorundadırlar.

Yayımlanan Kitapların Kontrolü

Madde 17 - Başkanlıkça kabul edilen ders kitapları, Daire Başkanlığından fiyat alır. Ancak, yazar veya yayınevi, kitabı basturamayacaksa durumu yazılı olarak Daire Başkanlığına bildirir. Bu durumda kitap, ders kitapları listesinde yayımlanmayacağı gibi okutulma süresinde de değişiklik yapılmaz. Yayımlanan kitapların ilk ve müteakip baskılarından, basıldığı tarihten itibaren bir ay içerisinde 5 adedi Başkanlığa, 5 adedi de Daire Başkanlığına gönderilir. Bu süre içerisinde gönderilmeyen eserlere ait Kurul Kararı iptal edilir. Başkanlık, bu kitapları karara bağlanmış olan mühürlü nüshalarıyla, Daire Başkanlığı da fiyatı ile karşılaştırır. Bu karşılaştırmalarda asıl nüshalara uymadığı tespit edilen eserlerin kabulüne dair Kurul Kararı, kitabın kabulündeki yöntemle yürürlükten kaldırılır ve Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

Yeni baskılar, ilgili birim tarafından da incelenir. Varsa belirlenen hatalar Başkanlığa bildirilir.

Kitaplarda, Kurul kararı olmadan herhangi bir değişiklik yapılamaz.

EK 2 – devam

Baskı ve Dağıtım

Madde 18 - Bakanlıkça yayımlanacak kitapların baskı adedi, Daire Başkanlığınca ilgili birimle iş birliği yapılarak ihtiyaca göre belirlenir. Baskı, satış ve dağıtım işlemleri de Daire Başkanlığınca yapılır.

Kayıtların Tutulması ve Bilgilendirme

Madde 19 - Daire Başkanlığı, Bakanlık ve özel kesimce hazırlanan kitapların yayım, dağıtım ve satış durumlarını izler. Konu ile ilgili istatistikî verileri Başkanlığa sunar.

Telif Ücreti

Madde 20 - Bakanlıkça yayımlanan kitapların yazarlarına Millî Eğitim Bakanlığınca "Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik " hükümlerine göre ücret ödenir.

Fiyatların Belirlenmesi

Madde 21- Fiyatların belirlenmesi amacıyla, Daire Başkanının başkanlığında, Başkanlığın ders kitaplarıyla ilgili Daire Başkanı, Daire Başkanlığından ilgili şube müdürü, ilgili birim yetkilisi, Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi Müdürü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nden bir temsilci, Millî Eğitim Basımevi Müdürü ve Yayıncılar Birliği temsilcisinden bir komisyon oluşturulur. Komisyon, gerekli gördüğü takdirde, kitap yayınlayan kamu kurumlarının, özel kuruluşların veya uzmanların görüşlerini de alabilir. Ancak, kesin karar komisyona aittir.

Ders kitaplarının satışlarında uygulanacak birim fiyatları; kullanılan kâğıdın cinsine, ebadına, cildinin karton veya bez oluşuna göre komisyon tarafından belirlenir.

Kitaplara, komisyonca uygun görülen forma birim fiyatlarının üzerinde fiyat verilemez. Komisyonun belirleyeceği fiyatlar Bakanlık Makamı'na onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Fiyat almadan satışı yapılan ve belirlenen fiyatın üstünde bir fiyatla satışı yapıldığı Daire Başkanlığınca tespit edilen kitabın kabulüne dair Kurul Kararı iptal edilir ve ders kitapları listesinden çıkarılır.

Okullara Duyuru

Madde 22 - Yazar veya yayın evi yetkilileri::

- a) İçinde bulunulan yılın Mayıs ayından önce Kurulca kabul edilen veya okutulma süresi devam eden ders kitaplarının fiyatlarının belirlenmesi için, Mayıs ayının ilk haftasının son iş gününe kadar.
- b) Mayıs ayının ilk üç haftasında Kurulca kabul edilen ders kitaplarının fiyatlarının belirlenmesi için, Mayıs ayının son iş gününe kadar, Yayınlar Dairesi Başkanlığı'na başvuruda bulunurlar.

Kabul edilen ders kitaplarının adları, yazarı-yazarları, yayın evi ve fiyatları ile birlikte her yıl en geç Haziran ayının ilk on günü içinde Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

İhtiyaç duyulması halinde ilgili birimlerin de görüşleri alınarak Daire Başkanlığınca belirlenen sürelerde "Ders Kitapları Kataloğu" yayımlanabilir.

Kitapların Seçimi

Madde 23 - Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabı seçiminde aşağıdaki yol izlenir.

- a) Kurulca kabul edilen ders kitaplarının yayımlandığı Tebliğler Dergisi'nin her öğretmen tarafından incelenmesi okul yönetimince sağlanır.
- b) İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak ders kitapları, ilgili sınıf ve branş öğretmeni tarafından seçilir.

Sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni, seçtikleri kitapların seçme gerekçeleri konusunda zümre öğretmenler kuruluna bilgi verirler. Bu toplantıya okul-aile birliği başkanı ya da uygun göreceği üyelerin katılması sağlanır.

Sınıf ve branş öğretmeni, seçtiği kitap listesini gereği için okul müdürüne sunar.

- c) Okul yönetimleri, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen ders kitapları çeşitlerinin okul ve sınıf kitaplıklarında bulundurulmasına özen gösterirler.

EK 2 – devam

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Çeşitli Hükümler

Hazırlama Esas ve Usullerine Uyuma

Madde 24 - Sipariş usulü ile yazdırılacak kitapların şartnamesinde belirtilen hususlar yerine getirilmediği takdirde hazırlayanlara ödeme yapılmaz.

Yazar veya Yayınevi Değişikliği

Madde 25 - Baskıya hazır nüsha Kurul kararına bağlandıktan sonra kitabın üzerinde bulunan yazar veya yazarların isimleri ile yayınevi adı, tarafların karşılıklı rızalarına dair noter sözleşmesi, ihtilaf durumunda ise esasa ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı olmaksızın değiştirilemez.

Komisyonu Alınacak Elemanlar

Madde 26 - İlgili birimler tarafından kitap yazdırmak için görevlendirilecek kişiler ile inceleme komisyonlarına alınacak personel, ilgili birimlerce belirlenir. Başkanlığa da bilgi verilir.

Kitaplarla İlgili Olarak Başkanlıkça da Yapılabilecek İşlemler

Madde 27 - Bu Yönetmelikte sözü edilen kitapların hazırlanarak ilgililere sunulmasına ilişkin iş ve işlemler, ilgili birimlere bilgi verilmek suretiyle Kurul Kararı ile Başkanlıkça da yapılabilir.

Öğrencilere Aldırılmayacak Kitaplar

Madde 28 - Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan ders kitaplarından başka hiçbir eser ders kitabı olarak öğrencilere aldırılmaz.

Ders kitabı bulunmaması hâlinde Başkanlıkça tavsiye edilen kitaplardan faydalanılır.

Diğer Bakanlıkların Meslekî Ders Kitapları

Madde 29 - Diğer Bakanlıklara bağlı okulların meslekî ders kitapları, kendi bünyelerinde branş elemanlarından oluşturulacak en az 3 kişilik bir komisyona incelettirilerek tanzim edilen raporla birlikte Başkanlığa gönderilir.

Uygunluk Kararının İptali

Madde 30- Duyurusu yapılan kitapların bu kararı aşağıdaki durumlarda iptal edilir ve bu kitapların yazar veya yayınevine ait diğer kitaplar da iki (2) yıl süre ile incelemeye alınmaz.

- a) Ders kitabı olarak kabul edildiğine dair Kurul Kararı olmadığı halde, bu karar varmış gibi yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunduğu tespit edilenler,
- b) Bu Yönetmelikte belirtilen hususlara ve Bakanlıkça belirlenen esas ve usullere uymadığı sonradan tespit edilenler.

Öğretmen Kılavuz Kitapları

Madde 31 - Her ders için öğretmen kılavuz kitabı hazırlanması esastır. Öğretmen kılavuz kitapları her ders kitabı için ayrı ayrı hazırlanabileceği gibi her ders için birlikte de hazırlanabilir. Bu uygulamaya hangi derslerden başlanacağı ilgili birimlerce belirlenir. Belirlenen dersler Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

"Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller" çerçevesinde hazırlanan öğretmen kılavuz kitapları, ilgili birimlerce "Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları İnceleme Yönetmeliği" hükümlerine göre incelenir. İnceleme sonunda eserler, düzenlenen rapor ile birlikte Başkanlığa sunulur.

Ancak; yabancı dil ders kitapları için başvurular, yabancı dil öğretiminin özelliği dikkate alınarak "Öğretmen Kılavuz Kitabı" ve "Öğrenci Alıştırma Kitabı" ile birlikte kabul edilir ve birlikte incelenir.

Kılavuz kitapları öğretmenlere ücretsiz verilir.

Takma (Müstear) Ad Kullanamama,

Madde 32 - Ders kitapları yazarları ders kitaplarında takma (müstear) ad kullanamazlar.

EK 2 – devam

BEŞİNCİ BÖLÜM
Yürürlük - Yürütme - Son Hükümler

Yürürlükten Kaldırılan Mevzuat

Madde 33 - 29/5/1993 tarih ve 21595 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği" ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 34 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 35 - Bu Yönetmelik hükümlerini Millî Eğitim Bakanı yürütür.

Kitaplarda Aranacak Nitelikler

Madde 5 - Kitaplarda aranacak nitelikler şunlardır:

a) Kitaplar, ders programlarına uygun olarak hazırlanır. Ders kitabı yazar veya yazarlarının, ders programı ve ders kitabı ile branş ilgisinin veya yakınlığının olması gerekir.

Ders kitaplarında, yazar veya yazarlardan başka grafiker, tasarımcı, resimleyen ile dil ve imlâ kuralları yönünden inceleyen gibi elemanların isimlerine de yer verilir.

Ayrıca ders kitaplarında;

1) Konular, günlük yaşamla bağlantılı olarak bilimsel, doğal, sosyal, estetik, ekonomik ve kültürel boyutları içinde ele alınır. Sınıf veya dönem seviyelerine göre öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara günlük yaşamlarında uygulama imkanları sağlayacak konular veya üniteler halinde işlenir.

2) Her ünite veya konu; problemleri belirtme, araştırma, inceleme ve gözlem yolu ile problemleri sıralama, gerekli deneyleri yapma, bu deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek genelleme yapma şeklinde sıralanan bilimsel düşünme metodunu kuvvetlendirecek şekilde işlenir.

3) Öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifade kullanılır.

b) Kitaplarda, konular sistemli bir şekilde işlenir.

Bunun için;

1) Dersin özelliğine göre bölümler veya ünitelerle konular arasında hacim bakımından, programında belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulur. Kitapların forma sayısı, dersin özelliğine, sınıf veya dönem seviyesine göre öğretim programında belirtilir.

2) Konuların hazırlanması ve düzenlenmesinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

3) Programda belirlenen eğitim - öğretim ilkelerine uyulur.

4) Kazandırılacak esas davranış, bilgi ve beceriler, mümkün olduğu kadar sınıf veya dönem seviyesine göre kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir. Temel bilgileri kazandırmak için açıklamalara gerek duyulursa, bu bilgilerin açıklanmasına yetecek kadar ayrıntulara yer verilir. Gereksiz bilgilerden kaçınılır.

5) Konuların işlenmesinde, aynı sınıf veya dönemde okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulur. Önceki sınıf veya dönemlerin konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantı kurulur. Ayrıca, sonraki sınıf veya dönemlere hazırlayıcı açıklamalara yer verilir.

6) Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının, öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte olmasına dikkat edilir. Ayrıca gezi, gözlem, deney, araştırma ve ödevler arasında ilişki ve uygunluk sağlanır.

7) Metinlerde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.

c) Kitaplardaki konular, öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hâle getirilir.

Bunun için;

1) Kitaplarda; öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, gözlem ve deney yapmaya ve düşünmeye özendirici, yönlendirici hazırlık soruları, araştırma konuları, deneyler ve işlemler yer alır. Ayrıca, her bölüm veya ünite sonunda, dersin özelliğine göre değişik ölçme araçlarının kullanıldığı değerlendirme sorularına yer verilir.

EK 2 – devam

2) Kitaplarda; konuları açıklayıcı resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plân, harita ve benzeri öğretime yardımcı unsurlar bulunur. Bunlar, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konur ve gerekli açıklamalar yapılır. Ayrıca kitaplarda, öğrencileri milli, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdireci okuma parçalarına yer verilir.

3) Aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin yanlarında parantez içinde Türkçe okunuşları da gösterilir.

4) Her kitabın, programlarda belirtilen hususlara ilâve olarak başında ve sonunda yer alması gerekenler, "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller" içerisinde belirlenir ve Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

d) Kitaplar, estetik bakımdan yeterli ve göz sağlığına uygun olur.

Bunun için;

1) Kitaplar, mümkün olduğu kadar kaliteli kâğıda basılır.

2) Resim, fotoğraf, grafik, şema, plân, harita ve benzeri unsurların yerleştirilmesinde, görünümün yanı sıra, eğiticilik ve öğreticilik vasfına da önem verilir. Baskıların açık, net, estetik ve anlaşılır olması sağlanır.

3) Kitaplar kullanılabilir ve korunabilir nitelikte hazırlanır.

Dikkat : 11/c maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir :

100 üzerinden 75 - 89 puan alan eserler, yazar veya yayınevine, incelemeyi yapan komisyon üyelerinin kimliği saklı tutulmak kaydıyla, düzeltilmesi istenen hususlarla birlikte gönderilir. Bu eserlerden yeniden başvurusu yapılanlar, istenilen düzeltmeler kontrol edilerek puanlandırılır. 90 ve daha yukarı puan alanlar, tespit edilmiş hataların düzeltilmiş olması kaydıyla ilgili uzman veya şube müdürü tarafından Kurula sunulur. 89 ve daha aşağı puan alanlar, ikinci defa düzeltilmesi istenen hususlarla birlikte yazarı veya yayınevine gönderilir. Tekrar başvurusunda da 90 ve daha yukarı puan alamadığı takdirde ilk başvurusu yapılan eserler gibi işlem görür.

EK 3

**NELSON ve MURRY’NİN SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABI İÇİN
GELİŞTİRDİKLERİ ÖLÇEK**

Nelson ve Murry’nin (1992), Sosyal Bilgiler ders kitapları için geliştirdikleri ölçek; “çok uygun”, “uygun”, “biraz uygun”, “uygun değil” ve “hiç uygun değil” derecelendirilmesi yapılarak değerlendirilmektedir. Bu ölçütler:

A. Ders kitabı format uygunluğu ve kapsamı yönünden

- 1) Yazı genişliği
- 2) Sayfa genişliği
- 3) Sayfa sayısı
- 4) Renk ve Grafik Kullanımı

B. Öğrenciler için anlaşılabilirliği yönünden

- 1) Kavram düzeyi
- 2) Yazarın stili
- 3) Kelime düzeyi
- 4) Söz dizimi (Syntax)

C. Konu alanının yaş grubu uygunluğu

- 1) Değerlerin sunumu
- 2) İlgilerin gelişimi
- 3) Olgunluk ihtiyaçları

D. Bireylerin duyguları ve sorumlulukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları sağlama yönünden

- 1) Irk
- 2) Renk
- 3) İman
- 4) Milli köken
- 5) Cinsiyet
- 6) Yaş
- 7) Sakatlık

E. Ders kitabı öğrencilerin anlama gibi çeşitli özellikleri yönünden uygundur.

EK 3 – devam

**DERS KİTABI SEÇİMİNDE KALİFORNİYA EYALETİ EĞİTİM DAİRESİNİN
GELİŞTİRDİĞİ DEĞERLENDİRME KARTI**

Ölçütler	Puanlar	
1. Çevreye Uygunluk		110
A. Teftiş	(20)	
B. Öğretim	(25)	
C. Öğrenciler	(30)	
D. Sınıf	(10)	
E. Teçhizat	(20)	
F. Devre	(5)	
2. İçerik		400
A. Çocukların Yaşam Tecrübesi	(65)	
B. Gayeler	(50)	
C. Ferdi Farklar	(45)	
D. Seçme ve Denge	(100)	
E. Ahlaki ve Sosyal Değerler	(65)	
F. Güvenilirlik	(35)	
G. Üslup	(40)	
3. Tertip		120
A. Bölümler	(40)	
B. Proje Metodu	(80)	
4. Öğretim ve Çalışmaya Yardımcı Hususlar		170
A. Kullanışlılık	(90)	
B. Seçme İmkani	(50)	
C. Sözlük	(10)	
D. İçindekiler (Tablosu)	(10)	
5. Fiziki Özellikler		150
A. Çekicilik	(25)	
B. Resim ve Şekiller	(45)	
C. Baskı	(30)	
D. Cilt	(25)	
E. Kağıt	(25)	
6. Özel Yönler		50
A. Yazar	(30)	
B. Yayınevi	(5)	
C. Giriş	(5)	
D. Basılış Tarihi	(10)	
Toplam	1000	

EK 4

TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ 10220 SAYILI “DERS KİTAPLARI” KARARI

0 – KONU, TARİF, KAPSAM, AMAÇ

0.1 – KONU

Bu Standard, ders kitapları'nın tarifine, sınıflandırma ve özelliklerine, numune alma, muayene ve deneyleri ile piyasaya arz şekline dairdir.

0.2 – TARİFLER

0.2.1 – Ders Kitabı

Ders kitabı, her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları müfredat programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı için kullanılan basılı yayındır.

0.2.2 – Kitap Yaprağı

Kitap yaprağı, kitabı meydana getiren kitap boyutundaki kağıt tabakalarının her biridir.

0.2.3 – Sayfa

Sayfa, ders kitabında her yaprağın ön veya arka yüzüdür.

0.2.4 – Kitap Kapağı

Kitap kapağı, kitap yapraklarını korumaya yarayan, uygun özellikteki kaplıktan yapılmış koruyucu kılıftır.

0.2.5 – Gramaj

Gramaj, kağıt veya kartonun, 1m² sinin Standard atmosfer şartlarında gram cinsinden kütlesidir.

0.2.6 – Punto

Punto, matbaacılıkta kullanılan harf ve rakam büyüklükleri ile ilgili ölçü birimidir.

0.2.7 – Kitap Boyutu

Kitap boyutu, kitabın en ve boyunun milimetre olarak ifadesidir.

0.2.8 – Sırt

Sırt, ders kitabının ön ve arka kapağının birleştiği, kitap yapraklarının arka kısımlarının kapağa yapıştırıldığı bölümdür.

0.2.9 – Diğer Tarifler

Bu Standard metninde geçen diğer terimlerle ilgili tarifler TS 3123, TS3124, TS 3428’de verilmiştir.

0.3 – KAPSAM

Bu Standard her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılan ders kitaplarını kapsar. Eğitim öğretim hizmetleri dışında kalan kitapları kapsamaz.

0.4 – AMAÇ

Bu standardın amacı, ders kitaplarında boyut, malzeme, imalat özellikleri yönünden birlik, beraberlik, kullanma ve kontrolde kolaylık sağlamaktır.

1 – SINIFLANDIRMA VE ÖZELLİKLER

1.1 – SINIFLANDIRMA

1.1.1 – Sınıflar

Ders kitabı bir sınıftır.

EK 4 – devam

1.1.2 – Tipler

Ders kitabı boyutlarına göre;

- Büyük boy (A4),
- Normal boy (A5) olmak üzere iki tipe ayrılır.

1.1.3 – Türler

Ders kitabı okutulacağı öğrenim kurumlarına göre:

- İlkokul I. Devrede (1-2-3. sınıflar)
- Diğerleri olmak üzere iki türe ayrılır.

1.2 – ÖZELLİKLER**1.2.1 - Görünüş**

Madde 2.2.1'e göre muayene edildiğinde;

- Ders kitaplarının sayfaları düzgün olmalı, leke, delik, kir, kırışık, yırtık, buruşukluk, katlama ve diğer görünüş kusurları ile baskı hataları bulunmamalı, baskı arka yüze geçmiş olmamalıdır.
- Ders kitabının kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş olmalı, dikiş ve ciltleme kusurları bulunmamalıdır.

1.2.2 – Denk

Madde 2.2.1'e göre muayene edildiğinde, ders kitabı basımında kullanılan kağıt beyaz veya beyaz kağıt kullanmak şartıyla çok açık şekilde renklendirilmiş olmalıdır. Kapak kartonu ise beyaz veya açık renklerde olmak üzere renkli olabilir.

1.2.3 – Malzeme

Madde 2.3.11'e göre denendiğinde, ders kitabı basımında kullanılan kağıt ve karton %100 beyazlatılmış kimyevi selülozdan imal edilmiş olmalıdır.

1.2.4 – Fiziki Özellikler

Ders kitabı basımında kullanılan kağıt ve kartonun fiziki özellikleri Tablo-1'de belirtildiği gibi olmalıdır.

TABLE 1 – Kitap Kağıdı ve Kartonunun Fizik Özellikleri

Özellikler	Malzemesi	Kitap Kağıdı	Kitap Kapağı	Deney Madde No.
Gramaj, g/m ² (en az)		60	150	2.3.2
Kopma Dayanımı, kN/m (kg) (en az)		2,0 (1,0)	-	2.3.3
Patlama Dayanımı, (kPa) (en az)		71,6	2,60 (255)	2.3.4
Katlama Dayanımı (çift katlama sayısı) 200 ile (en az)	Makine yönü	-	100	2.3.5
	Makine yönüne dik yönde	-	50	
Yüzey Yolunma Mukavemeti Dennison No. (en az)		13	13	2.3.6
Su Emme, g/m ² (Cobb 60)		17-25	20-30	2.3.7
Opaklık, % (en az)		80	-	2.3.8
Beyazlık, % (en az) (Beyaz renkli olanlar için)		85	85	2.3.9
Bükülme Direnci (Taber Stifness) Her iki yönde m ^N (en az)		-	150	2.3.10

EK 4 – devam

1.2.5 – Ders Kitabının İmali İle İlgili Özellikler

Madde 2.2.1'e göre muayene edildiğinde;

- İlkokul birinci devre kitaplarına basılan resimler renkli olmalıdır. Diğer ders kitaplarındaki resimler renkli veya siyah beyaz olabilir.
- Kitap kapağı kitap yapraklarını tamamı ile örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesilmiş olmalıdır.
- Kitaplar formalı olarak yapılmalı bir formada on altı sayfa bulunmalıdır.
- Formalar birbirine tek dikiş (zimba teli) veya iplik dikişle bağlanmalıdır.
- Bir forma halinde hazırlanan kitaplarda forma kapağa zimba teli ile tutturulmalıdır.
- Dört veya daha fazla formadan meydana gelen kitaplara sırt verilmelidir.
- Birden fazla formalı kitaplarda formalar kapağa, kapaktan elyaf koparmadan ayrılmayacak derecede sağlam olarak yapıştırılmalıdır.
- Formaların birleştirilmesinde altı kat olarak bükülmüş naylon veya ipek iplik kullanılmalıdır.
- Formaların birleştirilmesinde zimba teli kullanıldığında bir kitapta en az iki zimba teli bulunmalıdır.

Madde 2.3.12'ye göre denendiğinde,

- Zimba telinde korozyon belirtisi görülmemelidir.

Madde 2.2.2'ye göre muayene edildiğinde,

- Zimba telinin zımbalanıp büküldükten sonra açığa kalan uçlarından her birinin uzunluğu en az 5 mm en çok ise iki ucu karşılıklı gelecek şekilde olmalıdır.
- İki zimba teli kullanıldığında teller kitabın üst ve alt kenarından kitap boyunun yaklaşık 1/4'üne eşit uzaklıkta; üç zimba teli kullanıldığında ise teller arası uzaklık kitap boyunun 1/3'üne; kenarlardan tele en yakın uzaklık ise 1/6'sına eşit olmalıdır.
- İplik dikiş kullanıldığında bir kitapta en az iki dikiş olmalı, dikişle kitabın üst ve alt kenarından kitap boyunun yaklaşık 1/4'üne eşit uzaklıkta, üç dikiş kullanılması halinde dikiş başlangıcı kitap boyunun 1/6'sına eşit uzaklıkta, dikişler arası uzaklık ise kitap boyunun 1/3'üne eşit uzaklıkta, iğne giriş aralıkları en az 10 mm en çok 20 mm olmalıdır.

1.2.6 – Ders Kitabında Bulunması Gereken Bilgiler

Ders kitapları Madde 2.2.1'e göre muayene edildiğinde, aşağıdaki maddelerde belirtilen bilgiler bulunmalıdır.

1.2.6.1 – Ön Kapak

Ön kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

- Kitabın adı,
- Kullanılacağı sınıf ve seviye,
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı,
- Yayınevinin adı, kısa adı veya amblemi.

1.2.6.2 – Sırt

Kitabın sırtında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

- Kitabın adı (kitabın ön kapağı üstte ve yatay durumda iken soldan sağa doğru ve okunabilecek şekilde tanzim edilmelidir),
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı,
- Yayınevinin adı, kısa adı veya amblemi,
- Basıldığı yıl.

1.2.6.3 – Arka Kapak

Arka kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

- Fiyatı (sağ alt köşeye),
- ISBN (sağ alt köşede fiyatın üzerinde yer alacak şekilde).

Sol alt köşeye ise:

- Basımevi veya firmanın adı, varsa tescilli markası
- Basıldığı yıl,
- Baskı adedi,
- Bu standardın işareti ve numarası (TS 10220 şeklinde),

EK 4 – devam

Örnek: Basımevi, 19....,adet, TS 10220 gibi

Burada mümkün olmaması halinde TS 2143' de belirtilen yerlerden herhangi birine basılabilir.

1.2.6.4 – İç Kapak

1.2.6.4.1 – İç Kapak Ön Yüzü

İç kapağın ön yüzünde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

- Kitabın adı,
- Kullanılacağı sınıf veya seviye,
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı,
- Yayınevinin adı, adresi varsa amblemi,
- Basıldığı yıl ve yeri,
- Varsa Milli Eğitim Bakanlığınca ders kitabı olarak kabul edildiğine dair bilgi.

1.2.6.4.2 – İç Kapak Arka Yüzü

İç kapak arka yüzünde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

- Genel yayın seri ve dizi numaraları,
- Teli hakkı, baskı kararı veya onayı, baskı sayısı, baskı adedi,
- Varsa resimleyenin adı soyadı.

1.2.6.5 – İkinci Yaprak

İkinci yaprağın ön yüzünde varsa önsöz veya ithaf yer alabilir, arka yüz boş bırakılabilir.

1.2.6.6 – Üçüncü Yaprak ve Devamı

Üçüncü yaprak ve devamında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir:

- İçindekiler (ünite numarası, ünite,konu veya ders adı ile ünite, konu veya ders adı karşısına sayfa numaraları belirtilerek yer verilmelidir.)

1.2.6.7 – Diğer Yapraklar

Diğer yapraklar aşağıda belirtildiği şekilde düzenlenmelidir.

- Sayfalarda yazılar dışında kalacak boşluklar (marj) en az 15mm en çok 20mm olmalıdır.
- Konu ile ilgili resim, şema, grafik, çizim, fotoğraf varsa bunlar ait olduğu ifadelerle aynı sayfada yer almalıdır.
- Dipnotlar sayfa altlarına verilmelidir.

1.2.6.8 – Ders Kitabının Sonunda Yer Alan Yaprakların Düzeni

- Sözlük bölümü,
- Alfabetik indeks bölümü,
- Bibliyografya,
- Kitabın sonunda en az bir yaprak boş bırakılmalıdır.

1.3 – BOYUT VE TOLERANSLAR

1.3.1 – Boyutlar

1.3.1.1 – Ders Kitabının Boyutları

Madde 2.2.2'ye göre muayene edildiğinde, ders kitabının boyutları ISO 6716'daki A serisinin, büyük boy için A4, normal boy için A5 boyutuna uygun olmalıdır.

1.3.1.2 – Yazı Büyüklükleri

Madde 2.2.2'ye göre muayene edildiğinde, ders kitabında metin kısımlarının başlıklarla dışında kalan bölümlerinde kullanılan yazılarda;

- 6-7 yaş için 24 punto
- 7-8 yaş için 18 punto
- 8-9 yaş için 12 punto
- 9-12 yaş için 11 punto
- 12'den yukarı olanlar için 10 punto büyüklüğünde harf kullanılmalıdır.

EK 4 – devam

1.3.1.3 – Köşe Açılımları

Ders kitabının köşe açılımları Madde 2.2.3'e göre muayene edildiğinde 90° olmalıdır.

1.3.2 – Toleranslar

Ders kitabının boyutlarının ve köşe açılımlarının toleransları TS 506'ya uygun olmalıdır.

1.4 – ÖZELLİK, MUAYENE VE DENEY MADDE NUMARALARI

Bu standarda belirtilen özellikler ile bunların muayene ve deney madde numaraları Tablo-2'de verilmiştir.

TABLO 2 – Özellik Muayene ve Deney Madde Numaraları

Sıra No	Özellik Madde No.	Muayene ve Deney Madde No.
1	1.2.1 Görünüş	2.2.1
2	1.2.2 Renk	2.2.1
3	1.2.3 Malzeme	2.3.11
4	1.2.4 Fiziki Özellikler	2.3.2, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.6, 2.3.7, 2.3.8, 2.3.9, 2.3.10
5	1.2.5 Ders kitabının imali ile ilgili özellikler	2.2.1, 2.2.2., 2.3.12
6	1.2.6 Ders kitabında bulunması gereken bilgiler	2.2.1
7	1.3 Boyut ve Toleranslar	2.2.2, 2.2.3
8	3.1 Ambalajlama	2.2.1
9	3.2 İşaretleme	2.2.1

2 – NUMUNE ALMA, MUAYENE VE DENEYLER**2.1 – NUMUNE ALMA**

Aynı tip ve türde olan ve bir defada muayeneye sunulan ders kitapları bir parti sayılır. Parti büyüklüğüne göre partiden alınacak numune miktarı Tablo- 3'de verilmiştir.

TABLO 3 – Partiden Alınacak Numune Miktarları

Parti Büyüklüğü N	Partiden Alınacak Numune Sayısı n	Kabul Edilebilir Kusurlu Numune Sayısı
80 – 1200	20	1
1201 – 10000	32	2
10001 – 35000	50	3
35001 – 500000	80	5
500001 ve fazlası	125	7

Parti miktarına göre Tablo- 3'de belirtilen sayıda numunenin ayrılmasında partideki ders kitabı sayısı N olmak üzere ders kitapları 1.2.3N olarak numaralanır veya numaralandıkları varsayılır. Partiden ayrılacak ders kitabı sayısı n olmak üzere $N/n=r$ sayısı hesaplanır. Bu sayı tam sayı değilse tam sayıya tamamlanır. Partinin herhangi bir yerinden saymaya başlanarak r'inci ders kitabı numune olarak ayrılır. Sayma ve ayırma işlemi Tablo- 3'e göre ayrılması gereken numune sayısına (n) erişilinceye kadar sürdürülür.

EK 4 – devam

2.2 – MUAYENELER**2.2.1 – Gözle Muayene**

Madde 2.1'e göre alınan numunelerin tamamı Madde 1.2.1, Madde 1.2.2, Madde 1.2.5, Madde 1.2.6, Madde 3.1 ve Madde 3.2 de belirtilen hususlar yönünden gözle muayene edilir. Sonuçların Madde 1.2.1, Madde 1.2.2, Madde 1.2.5, Madde 1.2.6, Madde 3.1 ve Madde 3.2'ye uygun olup olmadığına bakılır.

2.2.2 – Boyut Muayenesi

Madde 2.1'e göre alınan numunelerin harf büyüklükleri (punto) punto cetveli, boyutları ve zımba telinin büküldükten sonra açıkta kalan uçları ise TS 5828'e uygun 0,5 mm hassasiyette ölçü cetveli ile ölçülür. Sonuçların Madde 1.3'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.2.3 – Açı Muayenesi

Madde 2.1'e göre alınan numunelerin kapak ve yapraklarının köşe açıları TS 5792'ye uygun bir açıölçer ile ölçülür. Sonuçların Madde 1.3'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3 – DENEYLER**2.3.1 – Numunelerin Deneylere Hazırlanması**

Numuneler TS 636'ya göre kondisyonlanır ve deneylere hazır duruma getirilir.

2.3.2 – Gramaj Tayini

Ders kitaplarının kapak ve yapraklarının gramajı TS 3122'ye göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.3 – Kopma Dayanımı Tayini

Kopma dayanımı, ders kitabının yaprakları üzerinde TS 3121'e göre tayin edilir. Sonucun Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.4 – Patlama Dayanımı Tayini

Patlama dayanımı, ders kitaplarının yaprak ve kapakları üzerinde TS 3123 ve TS 3124'e göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.5 – Katlama Dayanımı Tayini

Katlama dayanımı tayini ders kitaplarının yaprağı ve kapağı üzerinde TS 5162'ye (Köhler Molin) göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.6 – Yüzey Yolunma Mukavemeti (Dennison No) Tayini

Yüzey yolunma mukavemeti ders kitabının yaprak ve kapağı üzerinde TS 5735'e göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.7 – Su Emme (Cobb₆₀) Tayini

Su emme (Cobb₆₀ değeri) ders kitabının yaprağı ve kapağı üzerinde TS 609'a göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.8 – Opaklık Tayini

Opaklık ders kitabının yapraklarının baskı bulunmayan kısımlarında TS 5735'e göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.9 – Beyazlık Tayini

Beyazlık, ders kitabı kapak ve yaprağının baskı bulunmayan kısımlarında TS 5735'e göre tayin edilir. Sonuçların Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

EK 4 – devam

2.3.10 – Bükülme Direnci Tayini

Bükülme direnci, ders kitabının kapağı üzerinde TS 3428'e göre tayin edilir. Sonucun Madde 1.2.4'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.11 – Lif Analizi

Ders kitaplarının basıldığı kağıdın lif analizi TS 5735'e göre yapılır. Sonucun Madde 1.2.3'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.3.12 – Korozyona Dayanıklılık Deneyi

Zımba telleri 15 dakika süreyle ağırlıkça % 10'luk kaynama noktasındaki NaCl çözeltisi içine daldırılır. Bu çözeltiden alınan zımba telleri en az bir saat süreyle oda sıcaklığındaki ($21^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}$) % 10'luk NaCl çözeltisine daldırılır. Bir saat sonra çözeltiden çıkarılarak, üzerine yapışmış olan çözeltiliye dokunulmadan oda sıcaklığında 24 saat bekletilir. Bu süre sonunda ılık damutık suyla çalkalanıp kurumaya bırakılır. Zımba telleri korozyon veya paslanma yönünden incelenir. Sonucun Madde 1.2.5'e uygun olup olmadığına bakılır.

2.4 – DEĞERLENDİRME

Muayene ve deney sonuçları Tablo-3'deki kabul edilebilir kusurlu numune sayısını aştığı takdirde parti standarda aykırı sayılır.

2.5 – MUAYENE VE DENEY RAPORU

Muayene ve deney raporunda en az aşağıdaki bilgiler bulunmalıdır:

- Muayenenin ve deneyin yapıldığı yerin ve laboratuvarın, muayene ve deneyi yapanın ve/veya raporu imzalayan yetkililerin adları, görev ve meslekleri.
- Muayene Ve Deney Tarihi,
- Numunenin Tanıtılması,
- Muayene Ve Deneyde Uygulanan Standardların Numaraları,
- Sonuçların Gösterilmesi,
- Muayene Ve Deney Sonuçlarını Değiştirebilecek Faktörlerin Mahzurlarını Gidermek Üzere Alınan Tedbirler,
- Uygulanan Muayene Ve Deney Metotlarında Belirtilmeyen Veya Mecburi Görülmeyen, Fakat Muayene Ve Deneyde Yer Almış Olan İşlemler.
- Standarda Uygun Olup Olmadığı,
- Rapor Tarih Ve Numarası.

3 – PİYASAYA ARZ

3.1 - AMBALAJLAMA

Ders kitaplarının on adedi renksiz polietilen ile sarılarak rutubet geçirmeyecek şekilde paketlenir. Paketler taşımaya ve depolamaya dayanıklı oluklu mukavvadan veya eşdeğer dayanıklılıkta başka bir maddeden yapılmış kutulara brüt kütlesi en çok 40 kg olacak şekilde yerleştirilmelidir.

3.2 – İŞARETLEME

3.2.1 – İç Ambalajların İşaretlenmesi

Paketlerin üzerine en az aşağıdaki bilgiler silinmeyecek şekilde ve okunaklı olarak yazılmalı veya basılmalıdır.

- İmalatçı firmanın ticari unvanı, kısa adı ve adresi veya varsa tescilli markası,
- Paketlenmiş maddenin adı,
- İmalat yeri ve tarihi,
- Paketteki ders kitabı sayısı,
- Parti, seri veya kod numaralarından en az birisi,
- Bu standardın işareti ve numarası (TS 10220 şeklinde),

Bu bilgiler gerektiğinde yabancı dille de yazılabilir.

EK 4 – devam

3.2.2 – Dış Ambalajların İşaretlenmesi

Ambalaj kutuları üzerine en az aşağıda verilen bilgiler silinmeyecek şekilde ve okunaklı olarak yazılmalı veya basılmalıdır.

- İmalatçı firmanın ticari unvanı, kısa adı ve adresi, veya varsa tescilli markası,
- Ambalajlanmış maddenin adı,
- İmalat yeri ve tarihi.
- Ambalajdaki ders kitabı paketi sayısı.
- Brüt ve net kütlesi.
- Parti, seri veya kod numaralarından en az birisi.
- Bu standardın işareti ve numarası (TS 10220 şeklinde).

Bu bilgiler gerektiğinde yabancı dille de yazılabilir.

4 – ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

İmalatçı veya satıcı, bu standarda uygun olarak imal edildiğini beyan ettiği ders kitabı için istendiğinde, standarda uygunluk beyannamesi vermek veya göstermek mecburiyetindedir. Bu beyannamde satış konusu ders kitaplarının:

- Madde 1'deki özelliklere uygun olduğunun,
- Madde 2'deki muayene ve deneylerin yapılmış ve uygun sonuç alınmış bulunduğu belirtilmesi gerekir.

EK 5

ARAŞTIRMANIN ÖĞRETMEN ÇALIŞMA EVRENİ

Okulun Adı	Öğretmen Sayısı		Toplam Sayıya Göre Oranı	
	S		%	
Adalet İlköğretim Okulu	4		2.96	
Adnan Menderes İlköğretim Okulu*	-		-	
Ahmet Olcay İlköğretim Okulu*	-		-	
Ahmet Sezer İlköğretim Okulu	1		0.74	
Ali Fuat Cebesoy İlköğretim Okulu	2		1.48	
Ali Rıza Efendi İlköğretim Okulu	2		1.48	
Anadolu İlköğretim Okulu	1		0.74	
Ata İlköğretim Okulu	1(İ)		0.74	
Atatürk İlköğretim Okulu	6		4.44	
Av. Mail Büyükerman İlköğretim Okulu	2		1.48	
Aziz Bolel İlköğretim Okulu	1		0.74	
Barbaros İlköğretim Okulu	1		0.74	
Battalgazi İlköğretim Okulu	1		0.74	
Cahit Kural İlköğretim Okulu	1		0.74	
Cengiz Topel İlköğretim Okulu	1		0.74	
Cumhuriyet İlköğretim Okulu*	-		-	
Çamlıca Tic Od. İlköğretim Okulu	2		1.48	
Dr. Halil Akkurt İlköğretim Okulu	4		2.96	
Dr. M. Çamkoru İlköğretim Okulu	1		0.74	
Dumlupınar İlköğretim Okulu	1		0.74	
Edebali İlköğretim Okulu*	-		-	
I. H.İ.B.M. İlköğretim Okulu	1(İ)		0.74	
Erdal Abacı İlköğretim Okulu*	-		-	
Erenköy İlköğretim Okulu	1		0.74	
Ertuğrul Gazi İlköğretim Okulu*	-		-	
Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu	2		1.48	
Gazi İlköğretim Okulu*	-		-	
Ş Ali Gaffar Okan İlköğretim Okulu*	-		-	
Halil Yasin İlköğretim Okulu	1		0.74	
Havacılar İlköğretim Okulu	1		0.74	
Huzur İlköğretim Okulu*	-		-	
Hürriyet İlköğretim Okulu		2		1.48
İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu	3		2.22	
İki Eylül İlköğretim Okulu	3		2.22	
İsmetpaşa İlköğretim Okulu	1		0.74	
İsmet İnönü İlköğretim Okulu	1		0.74	
İstiklal İlköğretim Okulu	1		0.74	
Kardeşler İlköğretim Okulu	1(İ)		0.74	
Kazım Karabekir İlköğretim Okulu	1		0.74	
Fahri Günay İlköğretim Okulu	2		1.48	
Kılıçarslan İlköğretim Okulu	1		0.74	
Krg. Lütfi Akdemir İlköğretim Okulu	2		1.48	
Kurtuluş İlköğretim Okulu	2		1.48	
Kutipoğlu İlköğretim Okulu*	-		-	
Malhatun İlköğretim Okulu*	-		-	

EK 5 - devam

Okulun Adı	Öğretmen Sayısı	Toplam Sayıya Göre Oranı
	S	
M. Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu	1(İ)	0.74
M Akif Ersoy İlköğretim Okulu	4	2.96
Mehmet Ali Yasin İlköğretim Okulu	1	0.74
Mehmetçik İlköğretim Okulu	1	0.74
Mehmet Gedik İlköğretim Okulu	1	0.74
Melahat Ünügür İlköğretim Okulu	6	4.44
Milli Zafer İlköğretim Okulu	4	2.96
Mimar Sinan İlköğretim Okulu	2	1.48
Mithatpaşa İlköğretim Okulu*	-	-
Mualla Zeyrek İlköğretim Okulu	2	1.48
Murat Atılgan İlköğretim Okulu	2	1.48
Mustafa Kemal İlköğretim Okulu	1	0.74
Namık Kemal İlköğretim Okulu	1	0.74
Nasrettin Hoca İlköğretim Okulu	1	0.74
Necatibey İlköğretim Okulu	2	1.48
19 Mayıs İlköğretim Okulu	2	1.48
Org. Halil Sözer İlköğretim Okulu	3	2.22
Orhangazi İlköğretim Okulu	3	2.22
30 Ağustos İlköğretim Okulu	1	0.74
Osmangazi İlköğretim Okulu*	-	-
Plevne Özel İdare İlköğretim Okulu	1	0.74
Plt. Bnb. Ali Tekin İlköğretim Okulu	2	1.48
Porsuk İlköğretim Okulu	2	1.48
Reşat Benli İlköğretim Okulu*	-	-
Sakarya İlköğretim Okulu*	-	-
Sami Sipahi İlköğretim Okulu	4	2.96
Emine Cahide Karaali İlköğretim Okulu*	-	-
Sinan Alağaç İlköğretim Okulu	2	1.48
Metin Sönmez İlköğretim Okulu	1(İ)	0.74
Ş. Havva Kamışlı İlköğretim Okulu	1	0.74
Şht. Tm. Subutay Alkan İlköğretim Okulu	1	0.74
Şeker İlköğretim Okulu	2	1.48
Av. Şahap Demirer İlköğretim Okulu	2	1.48
TEİ. Alparslan İlköğretim Okulu	1	0.74
Ticaret Borsası İlköğretim Okulu	1	0.74
Tunalı İlköğretim Okulu	2	1.48
Turan İlköğretim Okulu*	-	-
Ülkü İlköğretim Okulu	1	0.74
Vali B. Güney İlköğretim Okulu	2	1.48
Vali M. Raif Güney İlköğretim Okulu	2	1.48
Yrb. M. Yaşar Güle İlköğretim Okulu	1	0.74
Yavuz Selim İlköğretim Okulu	1(İ)	0.74
Yenikent İlköğretim Okulu	1	0.74
75. Yıl Özel İdare İlköğretim Okulu	1	0.74
24 Kasım İlköğretim Okulu	2	1.48
23 Nisan İlköğretim Okulu	1	0.74
Yunusemre İlköğretim Okulu	1	0.74

EK 5 - devam

Okulun Adı	Öğretmen Sayısı	Toplam Sayıya Göre Oranı
	S	%
100. Yıl İlköğretim Okulu	1(İ)	0.74
Ziya Gökalp İlköğretim Okulu	1	0.74
Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu	1	0.74
Ali Fuat Güven İlköğretim Okulu	1	0.74
Vali Sami Sönmez İlköğretim Okulu*	-	-
İlhan Ünügür İlköğretim Okulu	1(İ)	0.74
Toplam	135	100

Sayısal değerler Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü 2001'deki verilere göre düzenlenmiştir.

* 2001-2002 öğretim yılında Sosyal Bilgiler öğretmeni yoktur.

(İ) İzinli.

EK 6

ARAŞTIRMANIN ÖĞRENCİ ÇALIŞMA EVRENİ

Okulun Adı	Öğrenci Sayısı		Top. Sayıya Oranı %
	6. Sınıf s	7. Sınıf s	
Barbaros İlköğretim Okulu	16	17	4.28
Adalet İlköğretim Okulu	15	15	3.89
23 Nisan İlköğretim Okulu	15	15	3.89
İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Mehmet Akif İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Şht. Tm. Subutay Alkan İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Mustafa Kemal İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Murat Atılğan İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Fahri Günay İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Şeker İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Ş. Havva Kamışlı İlköğretim Okulu*	10	10	2.59
Mehmetçik İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Mehmet Gedik İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Yunus Emre İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Dumlupınar İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Halil Yasin İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Battalgazi İlköğretim Okulu	15	15	3.89
TEİ. Alparslan İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Yenikent İlköğretim Okulu*	15	10	2.24
30 Ağustos İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Cengiz Tophel İlköğretim Okulu*	15	15	3.89
Vali Bahaettin Güney İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Erenköy İlköğretim Okulu	15	15	3.89
Porsuk İlköğretim Okulu	15	15	3.89
19 Mayıs İlköğretim Okulu*	15	15	3.89
Milli Zafer İlköğretim Okulu	17	16	4.28
Toplam	388	383	100
Genel Toplam	771		100

* Sınıf sayısı 30'un altında olan veya anket uygulandığı sırada sınıfta var olan öğrenci sayısı

EK 7 ÖĞRETMEN ANKETİ

Problem

Bu araştırmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşleri ile bu kitapların geliştirilmesine yönelik önerilerini belirlemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda, şu sorulara yanıt aranmıştır;

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının;

- a) Biçimsel özelliklerine,
- b) Görsel özelliklerine,
- c) İçeriğine,
- d) Dil ve anlatım özelliklerine,
- e) Alıştırma ve değerlendirme sorularına

ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitaplarına ilişkin görüşleri;

- a) Öğrenim durumlarına,
- b) Branşlarına (alanlarına),
- c) Hizmet sürelerine (kıdemlerine),

göre farklılık göstermekte midir?

EK 7 – devam

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

ANKET FORMU

Değerli Meslektaşım,

Bu anketin amacı, ilköğretim 6. ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerinizi belirlemektir. Anket, yedi farklı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yer alan sorularla kişisel bilgiler ve okuduğunuz kitapla ilgili genel bilgiler sorulmaktadır. Diğer bölümlerde yer alan sorular, sırasıyla, kitabın biçimsel ve görsel özellikleri ile içerik, dil ve anlatım, alıştırmalar ve değerlendirme bölümlerini ölçmeye yönelik sorulardır. Yedinci bölümde ise öğretmenlerin kitap seçme nedenlerine yönelik sorular sorulmuştur. Anket, 5 seçenekli maddelerden oluşmaktadır. Bu seçeneklerden size en uygun olanının altına (x) işareti koyunuz.

Araştırmanın sağlıklı bir sonuca ulaşması, vereceğiniz içten yanıtlarla olanaklı olduğundan, ankette yer alan maddeleri hiçbir endişeye kapılmaksızın gerçek düşüncelerinizi yansıtacak biçimde yanıtlayınız. Vereceğiniz bilgiler kimseye açıklanmayacak, bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır.

Anketi yanıtlayarak araştırmaya sağlayacağınız değerli katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Ayşe Nur UZUN TURAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 7 – devam

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölüm, sizi tanıtan bilgilerle, değerlendireceğiniz ders kitabına ilişkin bilgileri içermektedir. Soruları yanıtlarken durumunuza uygun olan seçeneğin yanına (x) işareti koymanız yeterli olacaktır.

1. En son bitirdiğiniz eğitim kurumu:

- () İlköğretmen Okulu ve Dengi
 () 3 Yıllık Yüksek Okul
 () Eğitim Fakültesi
 () Yüksek Lisans (Master)
 () Doktora
 () Diğer (Belirtiniz):.....

2. Branşınız:

- () Sosyal Bilgiler
 () Coğrafya
 () Tarih
 () Diğer (Belirtiniz):.....

3. Hizmet süreniz:

- () 1 – 5 yıl
 () 6 – 10 yıl
 () 11 – 15 yıl
 () 16 - 20 yıl
 () 21 yıl ve üzeri

4. Okuttuğunuz Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin aşağıdaki bilgileri belirtiniz.

- Yazarı :
 Yayınevi :
 Basım yeri ve yılı :

5. Seçtiğiniz kitabı kullanma süreniz:

- 1 yıl
 2 yıl
 3 yıl
 4 yıl
 5 yıl ve üzeri

EK 7 – devam

İKİNCİ BÖLÜM

KİTABIN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kapak;					
1. Kartonu kalitelidir					
2. Estetik olarak düzenlenmiştir.					
3. İlgii çekmektedir.					
4. Ön kapakta gerekli bilgiler vardır.					
5. Arka kapakta gerekli bilgiler yer almıştır.					
6. İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almıştır					
Fasikül (Forma hacmi);					
7. Sınıf düzeyine uygundur					
8. Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır.					
9. Kitabın baskı kalitesi yeterlidir.					
10. Kitabın kağıdı kalitelidir.					
Yazı büyüklüğü (Punto);					
11. Yazı (punto) büyüklüğü sınıf düzeyine uygundur.					
12. Kitapta kullanılan yazı tipi sınıf düzeyine uygundur.					
İç Düzen;					
13. İçindekiler sayfası ilgi çekicidir.					
14. Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların tümünü kapsamaktadır.					
15. Sözlük içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.					
16. Kronoloji bölümü yeterlidir.					
17. Kaynakça bölümü yeterlidir.					
18. Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir.					
19. Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterlidir.					
20. Konulardaki önemli bilgiler öğrencinin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmiştir (koyu harfle yazma, altını çizme ya da italik yazma gibi).					

Kitabın biçimsel görünümüne ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz

.....

EK 7 – devam

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KİTABIN GÖRSEL ÖZELLİKLERİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kitapta kullanılan harita, şekil, fotoğraf, kroki, planlarda;					
21. Öğretim programına uygundur.					
22. Öğrenci seviyesine uygundur.					
23. Metin içeriğine uygundur.					
24. Yapılan çizimler doğrudur.					
25. Öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.					
26. Sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek biçimde yerleştirilmiştir.					
27. Altlarındaki açıklamalar anlaşılır niteliktedir.					
28. Numaralandırılma yapılmıştır.					
29. Uygun renkler kullanılmıştır.					
30. Baskı kalitesi oldukça iyidir.					

Kitabın görsel özelliklerine ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz:

.....

.....

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İÇERİK

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
31. İçerik, Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir					
32. Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir.					
33. Kitap, içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.					
34. Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.					
35. Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.					
36. Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.					
37. Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmıştır.					
38. Ünitelerin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.					

EK 7 – devam

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İÇERİK

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
39. Üniteler, öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir.					
40. Ünite konuları öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek niteliktedir.					
41. Güncel yaşamla Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki içerikte dikkate alınmıştır.					
42. Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler verilmiştir.					
43. Konular örneklerle zenginleştirilmiştir.					
44. İçerikte Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmeler bulunmaktadır.					
45. İçerik düzenlemede kronolojik sıra izlenmiştir.					
46. İçerikte yer alan tarihi olgular somutlaştırılarak verilmiştir.					
47. Tarihi olayların anlatımında yanlış davranılmaktan kaçınılmaktadır.					
48. İçerik, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı, öğrencilerde ilgi ve sevgi uyandırmaktadır.					
49. İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.					
50. Coğrafya konuları öğrencilerin anlayabileceği bir şekilde örneklenmiştir.					
51. Coğrafya konuları ile ilgili deneylere yer verilmiştir.					
52. İçerikte, Tarih-Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri bir bütün olarak ele alınıp işlenmiştir.					

Kitabın içeriğine ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz:

.....

.....

EK 7- devam

**BEŞİNCİ BÖLÜM
DİL VE ANLATIM**

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
53. Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.					
54. Kitap açık ve yalın bir dille yazılmıştır.					
55. Kitapta bilimsel bir üslup kullanılmıştır.					
56. Paragraflar kısa ve açıklayıcıdır.					
57. Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.					
58. Metinler görsel imgelerle (resim, grafik, şema, harita) desteklenmiştir.					
59. Okuma parçaları ilgi çekicidir.					
60. Okuma parçaları öğrenmeyi desteklemektedir.					

Kitabın dil ve anlatım özelliklerine ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz:

.....

**ALTINCI BÖLÜM
ALİŞTİRMA VE DEĞERLENDİRME**

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
61. Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları, öğrencinin hazırlık yapması bakımından yeterlidir.					
62. Ünite hazırlık çalışmaları, öğrencileri araştırmaya yeterince sevk etmektedir.					
63. Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir.					
64. Değerlendirilmede, bilgi basamağı yanında kavrama ve uygulama basamağı gibi farklı davranışları ölçen sorulara yer verilmiştir.					
65. Değerlendirme soruları öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa sevk etmektedir.					

Kitapta var olan alıştırmaya ve değerlendirme sorularına ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz:

.....

EK 7- devam

YEDİNCİ BÖLÜM
KİTAP SEÇME NEDENLERİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kitap;					
66. Tebliğler Dergisi'nde yayınlandığı için seçtim.					
67. Talim Terbiye Kurulu onayı aldığı için seçtim.					
68. Fiyatını ekonomik bulduğum için seçtim.					
69. Zümre arkadaşlarım tarafından uygun bulunduğu için seçtim.					
70. Cildi kaliteli olduğu için seçtim.					
71. İçindeki konular, öğrencinin anlayabileceği bir şekilde somutlaştırılıp, örneklerle zenginleştirildiği için seçtim.					
72. Sosyal Bilgiler alanındaki yeni gelişmelere yer verdiği için seçtim.					
73. Öğrencinin anlayabileceği yalın bir dille yazıldığı için seçtim.					
74. İçindeki konular, görsel imgelerle (resim, grafik, şema, harita) desteklendiği için seçtim.					
75. Konular ile ilgili yeterli testler ve sorulara yer verdiği için seçtim.					

Kitap seçimine ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz:

.....

.....

EK 8**ÖĞRENCİ ANKETİ****Problem**

Bu araştırmanın temel amacı, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşleri ile bu kitapların geliştirilmesine yönelik önerilerini belirlemektir.

EK 8 – devam

**6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
ANKET FORMU**

Sevgili Öğrenci,

Bu anketin amacı, okumakta olduğunuz Sosyal Bilgiler ders kitabınıza ilişkin görüşlerinizi belirlemektir.

Anket, 5 seçenekli maddelerden oluşmaktadır. Bu seçeneklerden size en uygun olanının altına (x) işareti koyunuz.

Bu bir sınav değildir. Yanıtlarınız bilimsel bir araştırmada kullanılacak ve kimseye açıklanmayacaktır. Bu nedenle yanıtız madde bırakmayınız.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

OKULUNUZ :

SINIFINIZ :

Ayşe Nur UZUN TURAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 8 - devam

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kapak;					
1. Kitabın kapak kartonu kaliteli.					
2. Kapak, estetik (görünüm) olarak iyi düzenlenmiş.					
3. Kitabın kapağı ilgimi çekiyor.					
4. Kitabın ön kapağında gerekli bilgiler var. (Kitabın adı, yazar adaları gibi)					
5. Kitabın arka kapağında gerekli bilgiler var. (Kitabın fiyatı, yayınevi adı ve adresi gibi)					
6. İç kapağın ön ve arka yüzünde gerekli bilgiler yer almış (kitabın adı, yayınevi adı, kitabın hazırlanmasında yardımcı olanların adları gibi).					
Fasikül (Forma Hacmi);					
7. Kitap, çok kalın değil; yıl sonuna kadar bitiyor.					
8. Kitabın cildi yıl sonuna kadar bozulmadan dayanıyor.					
9. Kitapta görsel imgeler (resimler, haritalar, grafikler) ve metinler kaliteli olarak basılmış.					
10. Kitabın kağıdı kaliteli.					
Yazı Büyüklüğü;					
11. Kitaptaki yazıları zorlanmadan okuyabiliyorum.					
12. Kitapta kullanılan harfler (Örneğin: "a", "e", "t", "I", "m", "n" gibi harfler) birbirine karışmadığı için okumada zorluk çıkarmıyor.					
İç Düzen;					
13. Aradığım bir konuyu kitabın "içindekiler" kısmından kolaylıkla bulabiliyorum.					
14. Konunun içinde geçen anlamadığım kelimeleri, kitabın "sözlük" kısmından kolaylıkla bulabiliyorum.					
15. Sözlük konuların anlaşılmasını kolaylaştırıyor.					
16. Tarih konuları ile ilgili tarihî bilgileri "kronoloji" bölümünden kolaylıkla bulabiliyorum.					
17. Kitaptaki metinleri okurken satır aralıkları ve kenar boşlukları okumamı kolaylaştırıyor.					
18. Kitaptaki önemli bilgiler koyu harflerle yazıldığı için dikkatimi çekiyor ve ders çalışmamı kolaylaştırıyor.					

EK 8 - devam

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kitapta Kullanılan Görsel İmgeler;					
19. Görsel imgeler (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar, vs.) konulara uygun.					
20. Konuları destekleyen görsel imgelere (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar, vs.) baktığımda anlayabiliyorum.					
21. Görsel imgeler, (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar vs.) metinleri (konuları) daha anlaşılır hale getiriyor.					
22. Görsel imgeler (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar vs.) ilgimi çekiyor.					
23. Görsel imgeler (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar, vs.) sayfa içine gözü rahatsız etmeyecek şekilde verleştirilmiş.					
24. Görsel imgelerin (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar vs.) altındaki açıklamalar yeterlidir.					
25. Görsel imgelerde (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar, vs.) numaralandırma yapıldığı için; metinle görsel imgeler arasındaki bağlantıyı daha rahat anlayabiliyorum.					
26. Kitapta görsel imgeler (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar, vs.) kaliteli olarak basılmış.					

EK 8 - devam

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
İçerik;					
27. Kitapta, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinler var.					
28. Kitaptaki konular ilgimi çekiyor.					
29. Konularda geçen kavramları anlayabiliyorum.					
30. Konuları okuduğumda anlayabiliyorum.					
31. Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konular ile ilgili.					
32. Kitaptaki üniteler birbirini tamamlıyor.					
33. Üniteler; ilgimi çekiyor, yeteneklerimi geliştiriyor ve gereksinimlerimi karşılıyor.					
34. Kitapta, güncel yaşamla ilgili konular var.					
35. Konularda güncel yaşamdan yeterince örnekler var.					
36. Konular örneklerle zenginleştirilmiş.					
37. Kitaptaki, tarihi olayları anlayabiliyorum.					
38. Kitap, tarihte milletimiz ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı ilgi ve sevgi uyandırıyor.					
39. Kitaptaki coğrafya konularını anlayabiliyorum.					
40. Coğrafya ile ilgili deneyler konularda yer almış.					
41. Kitaptaki coğrafya konuları, anlayabileceğim şekilde örneklendirilmiş.					
42. Kitapta Tarih-Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri bir bütün olarak işlenmiş.					

EK 8 - devam

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Dil ve Anlatım;					
43. Kitaptaki metinleri okuduğumda anlayabiliyorum.					
44. Kitap açık ve yalın bir dille yazılmış.					
45. Paragraflar kısa ve cümleler yeterli uzunlukta olduğundan, konuyu rahatlıkla anlayabiliyorum.					
46. Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş.					
47. Kitaptaki konular görsel imgelerle (şekiller, haritalar, resimler, fotoğraflar vs.) desteklenmiş.					
48. Kitaptaki okuma parçaları ilgimi çekiyor.					
49. Okuma parçaları işlenen konu ile ilişkili.					
Alıştırma ve Değerlendirme;					
50. Ünitelerin başında bulunan ünite hazırlık çalışmaları ile üniteye ilişkin genel bir fikir sahibi oluyorum.					
51. Ünite hazırlık çalışmalarını yaparken başka kaynaklara başvuruyorum ya da kütüphaneye gidiyorum.					
52. Ünite sonlarındaki değerlendirme soruları yeterlidir.					
53. Değerlendirme sorularında, zaman zaman derste öğrendiğim bilgiyi uygulamam isteniyor. (Örneğin: şehirler ve ülkeler arasındaki zaman farkını bulma, iklim koşullarına uyan bir tarım ürününü yetiştirmeye çalışma gibi)					
54. Değerlendirme soruları beni düşündürüyor ve yaratıcılığımı artırıyor.					

Okuduğunuz Sosyal Bilgiler kitabına ilişkin bunların dışında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz:

.....

.....

.....

.....

.....

EK 9
ARAŞTIRMA ONAYI

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.26.00.02.000/
KONU: Anket uygulaması

20.05.02 *014732

VALİLİK MAKAMINA

İlimiz Anadolu Üniversitesinden alınan 08/05/2002 gün ve 370-1917 sayılı ve 371-1918 sayılı yazılarında, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programında öğrenim gören aşağıda adı yazılı öğrencilerin yüksek lisans tezi ile ilgili, isimleri karşısında konusu belirtilen, anketin ilimiz Merkez ilköğretim okulu öğretmenlerine uygulamaları için izin istenilmektedir.

Aşağıda belirtilen anketlerin ilimiz Merkez İlköğretim Okulu öğretmenlerine uygulanması, anket sonucundan müdürlüğümüze bilgi verilmek kaydıyla uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

6.21.5.2002
[Signature]

[Signature]
Mithat ÖZDEMİR
Milli Eğitim Müdürü

OLUR

17/05/2002

M. Yaşar ÖZGÜL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Öğrencinin adı soyadı :
Özgül AYAR
Ayşenur Nur UZUN TURAN

Anketin konusu:
"İpucu, Öğrenci Katılımı, Pekiştirme, Dönüt-Düzeltilme"
"Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf
Öğrencilerinin Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri"

KAYNAKÇA

Ağdemir, Sürmeli. "Ders Kitaplarının Tasarım İçerik ve Üretim Uygulamaları", **Türkiye'de ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları – Grundschullehrwerk in Der Türkei und in Deutschland**: Editör Grubu: Hasan Coşkun, İsmail Kaya ve Jörg Kuglin, Ankara: Bizim Büro Basımevi Coşkun Tercüme Bürosu, ss. 105-123, 1996.

Akşit, Fisun. "Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun Kabul Ettiği Ortaokul Milli Coğrafya Ders Kitaplarının İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 1996.

Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1997'ye)**. Genişletilmiş altıncı baskı. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları No: 1, 1997.

Apa Style Home (2001). "Electronic References", URL: <http://www.apastyle.org/electmedia.html>, Erişim Tarihi: 15.04.2003.

Aytuna, Aydın Hakan. **Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri (Öğretmen Kitapları: 66)**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1963.

Aydın, İsmail. **Osmanlılardan Günümüze Tarih Ders Kitapları**. İkinci baskı. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları, 2001.

"Barr, R.D., S.L. Bart and S.S. Shermis. **Defining The Social Studies**. Washington: National Council for The Social Studies, 1977" (Doğanay, 2002, s. 16'daki alıntı).

Binbaşoğlu, Cavit. **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**. Ankara: Tekışık Yayıncılık A.Ş. Veb Ofset Tesisleri, 1999.

Can, Gürhan. “Çocuk Gelişim Kuramları: Ünite 4”, **Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi 1:** Editör: Esra Ceyhan, Açıköğretim Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 698, ss.53-72, 2000.

“Carrier, C. and Ozouf R. **Yaşanmış Pedagoji.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1964” (Hesapçioğlu, 1998, s. 308’deki alıntı).

“Conn, Sandra. **Texbooks: Defining The New Criteria.** Media & Medhods, 1988” (Kaya, 1999, s. 266’deki alıntı).

“Copeaux, E. **Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998” (Kabapınar, 2002, s. 327’deki alıntı).

Coşkun, Hasan. “Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları”, **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları – Grundschullehrwerk in Der Türkei und in Deutschland:** Editör Grubu: Hasan Coşkun, İsmail Kaya ve Jörg Kuglin, Ankara: Bizim Büro Basımevi Coşkun Tercüme Bürosu, ss. 59-75, 1996.

Çilenti, Kamuran. “Resimli Ders Kitaplarının Tarihçesi”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 1,1-2: 117-119, 1986.

Daşcan, Özer. “İlköğretim altıncı ve yedinci sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrenci Başarısına Etkisi Konusunda Uzman, Denetçi, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi SBE, 2000.

Demirel, Özcan. **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı.** İkinci baskı. Ankara: Pegem A Yayınevi Tic. Ltd. Şti., 2000.

- Dünder, Ayşe. "Ortaokul Temel Ders Kitaplarının Eğitsel ve Grafikselsel Açından Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi SBE, 1995.
- Doğanay, Ahmet. "Bir Öğretim Materyali Olarak Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları: Bölüm 2", **Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi** : Editörler: Cemil Öztürk, Dursun Dilek, Ankara: Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti., ss. 15-46, 2002.
- Doyran, E. Yıldız. "İlköğretim 1. Sınıf Ders Kitaplarında Biçim-İçerik İlişkisi", **Anadolu Sanat Dergisi** 7: 35-43, 1997.
- Duman, Ahmet. "Internet, Öğrenme, Eğitim ve Türkiye," **Cumhuriyet Bilim Teknik**. 19 Aralık 1998.
- Duman, Tayyip. "İlköğretim Okulu Yurttaşlık ve İnsan Hakları Programı Bölüm VI", **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu**: Editör: Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş., ss.81-112, 2001.
- Erden, Münire. **Eğitimde Program Değerlendirme**. İkinci baskı. Ankara: Pegem Personel Eğitim Merkezi Yayın No: 21, 1995.
- Erkmen, Nazan. "Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalıdır? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler", **Türkiye'de ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları – Grundschullehrwerk in Der Türkei und in Deutschland**: Editör Grubu: Hasan Coşkun, İsmail Kaya ve Jörg Kuglin, Ankara: Bizim Büro Basımevi Coşkun Tercüme Bürosu, ss. 37-46, 1996.
- Ertürk, Selahattin. **Eğitimde "Program" Geliştirme**. Ankara: Yelkentepe Yayınları:4, 1984.

Esmertaş, Sevil. "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Değerlendirilmesi (Mersin İlinde Bir Araştırma)". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi SBE, 2000.

Fidan, Nurettin. **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1986.

_____ ve Münire Erden. **Eğitime Giriş**. İstanbul: Alkım Yayınevi Kadıköy Çarşısı 101, 1998.

Gates, Bill. **Önümüzdeki Yol**. İngilizceden Çevirenler: Esra Davutoğlu ve Alper Erdal. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1999.

Gedikler, Hülya. "İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarih Konularının İşlenişi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 1998.

Gürkan, Tanju ve Erten Gökçe. "İlköğretim İlkokuma-Yazma Kitaplarının İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1,2: 51-66, 1999.

"Hartley, J. **Designing Instructional Text**. New York: Nicholls, 1985" (Ünal ve Şimşek,2000, s. 215'deki alıntı).

Hesapçıoğlu, Muhsin. **Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim**. Genişletilmiş beşinci baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1998.

"Hollahaugh, Mark. **Textbook Selection: Clearing The Fog**. Journal of Collage, Science Teaching, 1989" (Kaya, 1999, s. 267'deki alıntı).

"Jonassen, D.H.Ed. **Handbook of Research for Educational Communications and Tecnology**. New York: McMillan, 1996" (Ünal ve Şimşek,2000, s. 214'deki alıntı).

Kabapınar, Yücel. "Bir Öğretim Materyali Olarak Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları: Bölüm 10", **Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi** : Editörler: Cemil Öztürk, Dursun Dilek, Ankara: Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti., ss. 318-339, 2002.

Kant, Immanuel. **Seçilmiş Yazılar**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.

Karabağ, Servet. "Sosyal Bilgiler Programlarında Coğrafya Konularının İçeriği Bölüm IV", **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu**: Editör: Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş., ss. 61-68, 2001.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Sekizinci basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 1998.

Kaya, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika – Eğitim – Kalkınma**. Geliştirilmiş ikinci baskı. Ankara: Nüve Matbaası, 1977.

Kaya, Zeki. "Ders Kitaplarının Seçimi", **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 2 – Eğitim Teknolojisi. Dil Eğitimi. Mesleki ve Teknik Eğitim**. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1076 Eğitim Fakültesi Yayınları No: 51, ss. 261-270, Eskişehir, 1999.

Ketenci, Şükran. "Yeni Ders Kitapları Tartışıldı," **Cumhuriyet**. 30 Ekim 1976.

Kılıç, Adburrahman ve Serdal Seven. **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Birinci baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti., 2002.

Kılıç, Selver. "İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Müfettişlerin Görüşleri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi SBE, 1999.

Kibarkaya, Mustafa. "İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları ve Uygulama Çalışmaları." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi SBE, 1996.

"Kongar, Emre. **Kültür Üzerine**. Ankara: Remzi Kitabevi, 1994" (Kibarkaya, 1996, ss. 20-22'deki alıntı).

"Kreiser, Klaus. **Türkiye Cumhuriyeti'nin Ders Kitapları Politikası Üzerine**. Braunschweig: ?, 1987" (Kibarkaya, 1996, ss. 20'deki alıntı).

"Leif, L and Rustin, G. **Pedagoji Doktrinleri Açısından Genel Pedagoji**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1987" (Hesapçioğlu, 1998, s. 33'deki alıntı).

Nas, Recep. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Program, Yöntem ve Etkinlikler**. Bursa: Ezgi Kitapevi, 2000.

"Nelson, Murry R. **Children and Social Studies/ Creative Teaching in The Elementary Classroom**. Orlando: Harcourt Brace Jovanovich Collage Publishers, 1992" (Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 49'deki alıntı ve Öztürk ve Dilek, 2002, s. 70'deki alıntı).

"Nispet, J.D. ve N.J. Entwistle. **Educational Research Methods**. London: University of London Pres., 1970" (Karasar, 1998, s. 180'deki alıntı).

Öztürk, Cemil ve Dursun Dilek. "Bir Öğretim Materyali Olarak Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları: Bölüm 3", **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları** : Editörler: Cemil Öztürk, Dursun Dilek, Ankara: Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti., ss. 47-81, 2002.

"Richaudeau, F.. **The Desing and Production of Textbooks**. London: UNESCO, 1980" (Kabapınar, 2002, s. 318'deki alıntı).

Senemoğlu, Nuray. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**. Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. şti., 2000.

Seven, Serdal. "İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi SBE, 2001.

Sewal, T. Gilbert (1989). "Report 2000: History Textbooks at the New Century", **The American Textbook Council**. URL: <http://www.historytextbooks.org/2000.html>, Erişim Tarihi: 17.07.2002.

Sönmez, Veysel. **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: Ertem Basım Yayın Dağıtım Ltd. şti., 1997.

Sözer, Ersan. "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç-Gereçler: Ünite 7", **Sosyal Bilgiler Öğretimi**: Editör: Gürhan Can, Anadolu Üniversitesi İlköğretim Öğretmenliği Açıköğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 581, ss.212-139, 1998.

_____. **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 50, 1998.

şahin, Tuğba ve Soner Yıldırım. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1999.

şahinel, Melek Gül. "İlköğretim Okullarının İkinci Kademe Sınıflarında Okutulan Milli Eğitim Bakanlığı İngilizce Ders Kitaplarının Niteliklerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi SBE, 1998.

“Tekeli, İlhan. **Tarih Bilinci ve Gençlik: Karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye Araştırması.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998” (Nas, 2000, s. 242’deki alıntı).

Tertemiz, Neşe ve Diğerleri. “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi: Bölüm 1”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu:** Editör: Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş., ss.1-29, 2001.

Türk Standartları Enstitüsü. 10220 Sayılı Kararı.

Türker, Dilek. “Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitabının Değerlendirilmesi”.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi SBE, 1999.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. **Birinci Maarif Şurası: Çalışma Programı, Konuşmalar, Lahikalar.** Tıpkı Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1991.

_____. **İkinci Maarif Şurası: Çalışma Programı, Raporlar, Konuşmalar.** Tıpkı Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1991.

_____. **Yedinci Milli Eğitim Şurası: Çalışma Esasları, Konular, Kararlar.** Tıpkı Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1991.

_____. **Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası: Öneriler, Raporlar, Kararlar, Uygulamaya Konulan Esaslar.** Tıpkı Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1991.

_____. **Onuncu Milli Eğitim Şurası: Öneriler, Konuşmalar, Kararlar.** Tıpkı Basım. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1981.

_____. **Onikinci Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar.** Tıpkı Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1989.

_____. **Ondördüncü Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar.** Tıpkı Basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993.

_____. Ders Kitapları Yönetmeliği (2434 S.K.), **Tebliğler Dergisi.** 58; 3 Temmuz 1995.

_____. Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller (2434 S.K.), **Tebliğler Dergisi.** 58;3 Temmuz 1995.

_____. 2001- 2002 Öğretim Yılında Okutulacak İlköğretim ve Ortaöğretim Ders Kitapları Genelgesi (2525 S.K.), **Tebliğler Dergisi.** 64; Haziran 2001.

_____. (2002). "Bugünkü Talim ve Terbiye Kurulunun Tarihsel Gelişimi", **Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.** URL: <http://www.ttkb.meb.gov.tr/Tarihçe/default.html>, Erişim Tarihi: 10.01.2003.

Tütengil, Cavit Orhan ve Diğerleri. "Yeni Ders Kitapları Tartışması," **Cumhuriyet.** 30 Ekim 1976.

Ünal, Figen ve Ali Şimşek. "Eğitim Amaçlı Yazılı İletilerin Tasarımı" **Kurgu Dergisi** 17: 211-233, 2000.

Varış, Fatma. **Eğitim Bilimine Giriş.** Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları No: 78, 1978.